مەزرای ئاژەڵان
نوسینی : جۆرج ئۆروێڵ
وەرگێڕانی : کەریم دانشیار

مەزرای ئاژەڵان

نووسینی :
جۆرج ئۆروێڵ

وەرگێڕانی :
کەریم دانشیار

سوید ـ 1986

www.gagesh.com

www.gagesh.com

یادێک لە کەمال وەلیانی

وەرگێڕانی کتێبی مەزرای ئاژەڵان دەکەم بە پردەڵەیەک و بەرەو شارە دەریای یادی هاوڕێی خۆشەویست، کەمال وەلیانی هەڵدەبەستم.
یادی ئەو و یادی دلۆڤانییەکانی ئەو، جارەگوڵزارێکی هەتاسەر زیندووە لە پەرێزی بیری مندا.

کەریم 25|11|1986

کورتە ناسنامەیەکی نووسەری کتێب

نووسەری کتێب، (جۆرج ئوروێڵ)ە کە ڕاستەقینە ناوکەی ئێریک بلایر بووە. ناوبراو لە ساڵی 1903ی زایینی لە دایک و باوکێکی ئینگلیزی لە مەڵبەندی بەنگالیای هیندستان پێی ناوەتە مەیدانی ژیانەوە. هەتا تەمەنی نۆزدە ساڵی لە بریتانیای مەزن ژیانی بردۆتە سەر. لە تەمەنی نۆزدەساڵیدا تێکەڵ بە هێزەکانی پۆلیسی بریتانی دەبێت و دەچێتە ڕۆژهەڵاتی دوور. یەک دوو ساڵێک وەک پۆلیس لە وڵاتی بیرمای دا ژیان دەباتە سەر، بەڵام چی پێ ناچی نەخشی تاڵانکارانە و تاوانبارانەی کۆلۆنیالیزمی بریتانیای بۆ دەردەکەوێت و دەست لە ئیشی پۆلیسی هەڵدەگرێت و دەگەڕێتەوە وڵاتی دایی و بابان. چەند ساڵێک وەک مامۆستای خوێندنگەکان و ماوەیەکیش وەک فرۆشەری کتێب، لە شاری لەندەندا دەمێنێتەوە. لەو ماوەیەشدا وەک هەواڵدەر و تێکۆشەرێکی پێشکەوتنخواز و سوسیالیست، چۆنییەتی ژیانی هەژارانەی کرێکارانی کارگە و گانگەکان دەداتە بەر نیگای قەڵەم و گەلێکیان نامیلکە و بابەت لە سەر دەنووسێ. ئۆروێڵ دوو ساڵێکیش لە پاریس تەمەن بەسەر دەبات. لە ساڵی 1937دا گیانفیدایانە تێکەڵی شەڕەکانی ئیسپانیا دەبێت و شان بە شانی ئازادیخوازان، دژ بە فاشیزم و کۆنەپەرستی شەڕ دەکات و هەر لەو شەڕانەشدا بریندار دەبێت. لە ئاخر ساڵەکانی تەمەنیدا دەگەڕێتەوە زێد و نیشتمانەکەی و لەساڵی1950ی زایینیدا کۆچی ئاخرینی دەکات.
بەرهەمەکانی ئەدەبیی جۆرج ئۆروێڵ بریتین لە :

کتێبی: بە دەست واڵایی لە پاریس و لەندەن دا
کتێبی: ڕۆژگارانی بیرمای
کتێبی: جادەیەک بەرەو لەنگەرگەی ڤیگەن
کتێبی: مەزرای ئاژەڵان ، کە ئەم کتێبە لە ساڵی 1945 دا دەنووسێت و نێوبانگی پێ دەردەکات. کتێبی ناوبراو بە گەلێک زمانی خەڵکانی ئەم دنیایە وەرگێڕدراوەتەوە و بە ملیۆنان چۆتە باخەڵ کتێبخانەکانەوە.
کتێبی: هەزرا و نۆ سەت و هەشتا و یەک ، کە ئەم کتێبەش چ لەباری نێوبانگ و چ لە ئالی ناوەرۆکەوە لە کتێبی مەزرای ئاژەڵان نامێنێتەوە و دەکرێ بگوترێ کە ئەم دوو کتێبانە دوو شا بەرهەمی کابرای نووسەرن.

1

ئەو شەوە، ئاغاجۆنزی خاوەنی مەزرای مانۆڤر هەرئەوەندە مەست و سەرخۆش بوو، کە شەو بەکاتی خەوتن، بیری چوو دەرگای مریشکدانەکەی کیپ بئاخنێت. هەر ئەودەم، جۆنزی سەرخۆش، چرای فانۆس بەدەستەوە، بە ڕاژەی ڕۆینی مەستانەیەوە ئەم سەر ئەو سەری حەوشەی تاریکی تێپەڕ کردو لە بەردەرگای چێشتخانەکەی دا پێلاوەکانی دانا. دوای ئەوەی کە لە شۆرتکەخانەی چێشتخانە، پەرداخێکی لە بیرە پڕ کرد، بە نیازی ڕازان و خەوتن ڕووی کردە ژووری خەوتنێک، کە وا پرخەی خەستە خەوی خانمی خێزانیشی تێیدا دەنگی دەدایەوە.

هەرکە چرای ژووری خەوی جۆنز گوژایەوە، جموجۆڵ و سرت و خورتێکی سەیر دە مەزرای مانۆڤر کەوت. هۆکاری جموجۆڵ ئەمە بوو، گۆیا پیرەمایۆر، واتە پیرترینی بەرازی مەزرای مانۆڤر، شەوی دینێ خەونێکی بینیوەو بەنیازە خەونەکە بۆ ئاژەڵی مەزرا بگێڕێتەوە.

پیرەمایۆر، یەکانە بەناوبانگەکەی مەزرای مانۆڤر، کە لە پیشانگەی باشترینی ئاژەڵی هەموو مەڵبەندا خەڵاتی شانزی بە بەڕن برا بوو، ژینەوەرێک بوو جێی ڕێز و خۆشەویستیی هەموو لایەک.

دەگوترا مایۆر بەنیازە وێڕای گێڕانەوەی خەونەکەی، پرێسکەی ڕازێکی نەبیستراوی دڵیش بەلای ئاژەڵدا بکاتەوە و ڕاز و مەبەستێکی پڕ گرنگ و گەورە و گرانیشیان بە گوێدا بچرپێنێ. بەڵێن و قەول و قەرارەکەیان ئەوتۆ بنیاد نابوو، هەرکە سێبەری بە سامی ئاغاجۆنز بخزێتە ژێر لێفەی خەوتنەوە و، چرای ژووری خەوەکەی بگوژێتەوە ، ئەوان بە تێکڕا لە هۆڵی مەزنی مەزرا دا کۆ ببنەوە.

پیرەمایۆری مەزرای مانۆڤر، ئەگەرچی لە پیشانگەی هەڵبژرادنی باشترین ئاژەڵی مەڵبەند دا، بە ناوی خۆشناوی« ویلینگدۆن» بەشداری کردبوو، بەڵام لە نێو ئاژەڵی مەزرای مانۆڤر دا هەر بەو ناوە ڕەسەنە بانگ دەکرا کە دایک بە کۆرپەیی بەگوێی دادا بوو. پیرەمایۆر بەلای ئاژەڵی مەزراکەیانەوە هەر ئەوەندە بەرز و بەڕێز و

بەوەج بوو، کە بەرەی ئاژەڵان پڕ بە دڵ خۆزیای هاونشینیی ئەو بوون و لە دەستیان دەهات چەند سەعاتی شەویش چاو لە خەوی شیرین بنووقێنن و گوێ لە قسەکانی بدێرن.

شەو شەق ببوو. پیرەمایۆر لە بەرێکی هۆڵی گەورە، لەبان جێ خەوێکی ئاخندراو لە پووش و کای نەرم و گەرم دا لێی وەرکەوتبوو. پیرەمایۆر بەرازێک بوو دوازدە بەهاری لە تەمەن تێپەڕ کردبوو. هەر لەو تەمەنەش دا ئەگەرچی ژێر پێستی لەشی توێژێکی ئەستووری بەز و چەوری لێنیشتبوو، بەڵام بە هەموو قەڵەوی و پیریشیەوە ، نموودی بەرازێکی بە شان و شەوکەتی لە جەستەدا دیار بوو. هەروەها هەرچەند کە جووتە شفرەی تیژی بەرەوەی دەمیشی بە عەزمی ددان دەرکێشان دەستی لێ نەدرابوو، بەڵام بە هەموو کەڵپنی و سەرەڕای هەبوونی شفرەی تیژ و بەسامیشی، سەر و سیمایەکی ئەهوەن و ئارامی هەبوو و، چەشنە سەنگینی و مەتانەتێکی ژیرانەی لێ دەباری.

زۆری نەخایاند ئاژەڵی مەزرا پۆل پۆل و دەستە دەستە هاتن و، هەر تاقم و دەستە و جەماعەتێک بە ڕەسم و یاسای خۆیان لە مەکۆیەک دا ئارامیان گرت. پێشەکی سەگەکان، واتە بولەبل، جەیسی و پینچەرهاتن. دوای ئەوان ڕەوەی بەرازان گەیشتنەجێ و دوو بەری نەرمانی سەر سەکۆی پڕ لە کای نەرم و گەرم بە دوو تیرەی سەگ و بەرازان بڕا . مامر و کەڵەشێر و قاز و مراوی لە سەر لێوارەی پەنجەرەکان، کۆترەکان لە سەر کاریتەی ڕایەڵکراوی بان کۆڵەکەکان هەڵنیشتن. خێڵی مەڕ و بزن و نێری و بەرانانیش هاتن و لە پشت سەری بەرازانەوە تخێڵ بوون و بەدەم کاوێژ کردن، چاوەڕوان مانەوە.

جووتە ئەسپی داشقەکێشی ئاغاجۆنز، واتە باکسەر و کلۆڤەر، پێکەوە و شان بە شانی یەکتر هاتنە ژوور. ئەوان لە کاتی هاتنە ژوور و ڕۆیشتن دا، هەر لەبەر ئەوە نەوەک ئاژەڵە بچکۆڵەکان پێشێل بکەن، زۆر بە شێنەیی سمی تیسکن و ئەستووریان لە نێو گژ و گیا دا دەهێنا و دەبرد و زۆر بەهێمنی هەنگاویان هەڵدەهێنایەوە.

کلۆڤەر ماینێک بوو گەڕاوە و دووباد. بەڵام وەک هەموو دایکانی کۆرپە لەبەر، ئەویش پاش چوارجار زاو زووی دوابەدوای یەکدا، گەڕانەوەی لێکولوسی و لەباریی لەش و لاری سەردەمی کچێنیی بۆ مەیسەر نەببۆوەوە.

باکسەر زیندەوەرێک بوو درشت هەڵکەوتە و بە قەڵافەت؛ بەرزایی بەژن و باڵاکەی لە هەشت بست هەروازتر و، توانایی و هێزی لەش و بارکێشانی هاوتای دوو ئەسپی ئاسایی دەهاتەوە. ژێر قەپۆز و لمبۆزەکەی خاڵ و خەتێکی ئاماڵ بۆزی پێدا هاتبوو. ئەو خاڵ و خەتەش ڕەنگ و نمایەکی فرە گەوج و ساکارانەی بەڕواڵەتی بەخشیبوو. لە ڕاستیدا ئەگەر بە وردی لە فام و مشورەکەی باکسەر خورد بوویایەوە و هەڵس و کەوت و ئاکاریت سەرنج دابایە، بۆت دەردەکەوت کە باکسەر ژینەوەرێکی ئەوەندە بلیمەت و بە ڕامان نییە کە بکرێ حیسێبێکی ژیربێژانەی لەسەر بکرێت. بەڵام

ئەوەی کە ئەوی لەبەر دڵ و دیدەی یارانی شیرین و ئازیز کردبوو، هەر ئەو تین و تاقەتی لەش و لاری بوو کە دەگەڵ پوخت و پاراویی کار و هەڵسووڕانەکەی لێک دەوەشانەوە.

دوابەدوای ئەسپەکان، مورییەی بزنە سپی و گوێدرێژێک بەناوی بەنیامین وەژوور کەوتن. پیرەبەنیامین ڕووگرژ و مۆنترینی ژینەوەری مەزرای ئاغاجۆنز بوو. بەنیامین زۆر کەم و بە هەڵکەوت قسەی بە دەمدا دەهات. هەر جارێکیش کە دەهاتە وتن، وتەکانی بە تەوس و پلار بوون و بۆ دڵان ئاماڵ تاڵ؛ بۆ وێنە زۆرجاران دەیگوت:

ـ خودا بۆیە کلکی بەمن داوە و کلکنی کردووم، کە مێش و مەگەسی پاش گەڵمی پێ بتارێنم، بەڵام سەد خۆزگە خودا کلکی بە من نەدەدا و ئەو مێش و مەگەسە بزۆزانەشی ساز نەدەکرد.

بەنیامین تاقانە ژینەوەرێک بوو ، کە مەزرا نشینان هەرگیز پێکەنینیان بە ڕوویەوە نەدیتبوو. زۆرجاران پرسیاریان تێدەگرت و لێیان دەپرسی ئاخۆ بۆچ قەت پێ ناکەنێ؟ ئەو لە وەرامدا دەیگوت:

ـ لەم جیهانە بێ سەر و بێ سەرەنجامەدا هیچ شتێک نابینم بۆ پێکەنین بشێ و شیاوی بزەی لێوەی هەبێ.

بەنیامین هەر تەنێ یار و ئۆگری باکسەر بوو، کە ئەم خۆشەویستی و برادەری و ئۆگرایەتییەش، بەبێ هیچ قاوە قاوێک، هەر لەناو هەناویاندا شاراوە مابۆوە و نەیاندەهێشت کەس بە ڕازی دڵیان بزانێ. ئەوان ڕۆژانی یەکشەم لە بەری بەیان هەتا درەنگ وەختانێک لە ناو مێرگەکەی ئەو دیوی پەرژینی باغی سێوان دا بە هێوری ڕۆژیان بە لەوەڕ دەبردە سەر.

باکسەر و کلۆڤەر تازە لە جێدا دابین ببوون کە پۆلێک جووجەڵە مراویی بێ دایک ، بە جروکە جروک هاتن و بە شوێن جێیەکی ئەهوەنی بەدوور لە پێخوست دا خولانەوە. هەر ئەو دەم، کلۆڤەر لە مابەینی دوو دەستی ئەستوور و سمی خەلۆلی دا حەوشە و حەسارێکی بۆ تەرتیب دان. هەرکە جوجەڵە مراوییەکان لە شوێنێکی ئارامی بەدوور لە مەترسی دا ستاریان گرت، سەریان خستە ژێر باڵ و دە خەو چوون.

هەموو تاقم و بەرەکانی ئاژەڵی مەزرای مانۆڤر لە هۆڵی مەزن دا جێگیر ببوون کە (مەلی)، واتە ماینە جوانکیلەکەی گالسکەکێشی ئاغاجۆنز وەژوور کەوت. مەلی، بە قەڵافەتی ژیکەڵانەیەوە، بە نێسکە کردن و لەنجە و لاری ڕۆینی خۆش ڕەوتییەوە هات و لە بەرەوەی هەموو ئاژەڵان، لە شوێنێکی بەرچاو دا تخێڵ بوو. ڕەنگی پێستی لەشی مەلی هەر ئەوەندە سپی و تورت و شەق و زوڵاڵ بوو، کە دەتگوت چۆڕی شیرە و لە کاسەیەکی سپی دایە. پەلکە حەریرێکی سووری کردبوویە بەن پێچوکەی هەودای کلک و یاڵی و، داوە تاتاکانی پێ هۆنیبۆوە. هەر ئەو پەلکە سوورەش لە

سەر پێستی چەرمگی لەش و لارەکەی ببووە نەخشێکی هەر ئەوەندە جوان و دڵگر، کە هەر دەبوو بێی و سەیری بکەیت. مەلی، بە دەم ناز و نیوەنازێکی جاربەجاری، کەموسکەیە خۆی دەلەنگاندەوە و هەر بەو نیازە کە سەرنجی دانیشتوانی هۆڵەکە بەرەو یاڵی ڕازاوە و کەفەڵی تورت و شەقی خۆی ڕابکێشێت، دەمێک لە ناز و ڕاژان و خۆبادان دەسبەردار نەدەبوو.

پاش هەموو ئاژەڵی مەزرا، پشیلەکەی ماڵی ئاغاجۆنز هات. کتکەی زۆڵ بە گوێرەی سروشتی باو و باپیرانی ، بۆ هەڵبژاردنی گەرم و نەرمترینی جێگای شیاو، چاوێکی گێڕا و هەرکە لە نێوان جەستەی نەرم و گەرمی باکسەر و کلۆڤار دا جێیەکی نەرمانی بڕ دا، چاوەکانی خستە کۆشی خەستەخەوێکی ئەوتۆ قورس، کە تەنانەت وشەیەک لە گوتاری پیرە مایۆری بە گوێ نەگەیشت.

جگە لە(مۆسەس)ی قەلە ڕەشەی دەستەمۆی ئاغاجۆنز، کە لەسەر چلووکی داری بەر دەرگای هۆڵی مەزن هەڵنیشتبوو، ئاژەڵی مەزرا لە هۆڵی مەزندا چاوڕوان دانیشتبوون. کاتێک کە پیرە مایۆر حەشامەتەکەی ساز و تەیار و چاوەڕوان بینی، سنگ و گەرووی خۆش کرد و بەمجۆرە دەستی پێکرد و گوتی :

ـ هاوڕێیان! ڕەنگە هەموو لایەک لە خەونی شەوی پێشینم ئاگادار بووبنەوە و لەوانەیە هەر هەنووکە خۆتان بۆ بیستنی خەونەکە ئامادە کردبێت، بەڵام دەمەوێ بەر لە گێڕانەوەی خەونەکەم، بە تکاوە لێتان بخوازم کە سەبرێکم لێ بگرن و ڕێم پێ بدەن با پێشەکی چەند بابەت و مەبەستی فرە پێویستتان پێشکەش بکەم ، جا ئەوسا بێمە سەر باسی نەفسی خەونەکەم.

ڕەفیقان! من بڕوا ناکەم زێدە لە چەند مانگێکی تر هاونشینی کۆڕی یاران بمێنمەوە. بە دڵم داهاتووە ڕێی نەمانم لەبەرە و ئەشی بارگەم بەرەو نەمان بەرم. کەواتە ئەم ئەرک و ئەسپاردەیەم لە سەر شانە و دەبێ ئەزمون و زانستگەلێکی کە وا لە ڕێبازی هەزار پێچی تەمەن، لە کۆشی مێشکمدا کۆم کردۆتەوە، بەر لە کۆچی ئاخر کەڕەتم لە لاتانی بدرکێنم.

هاوڕێیان! من درێژ ڕۆژگارێکم لە تەمەن بردۆتە سەر و لەم درێژ ڕۆژگارانەشدا، ماوە و دەرفەتێکی بەس فراوانم لە بۆ لێکدانەوەی کارەساتی ژیانی ژینەوەران لە بەر دەست دا بووە و کارم تێدا کردووە. پێم وایە من بە تەنێ، هەورازتر لە ڕادەی فامی هەر ئاژەڵێکی سەر ئەم جیهانە، لە بنەڕەت و گەوهەری ژیانی ئاژەڵ گەیشتووم و بەپێی لێکدانەوەکانم بەم قەناعەتە بەجێیە گەیشتووم کە دەبێ دەروازەی زانست و زانابیتان بە ڕوو دا بکەمەوە.

ئەی یاران! ئەرێ داخوا ئێوە قەت لە خۆتان پرسیوە کە ڕوخسارەی ژیانی ئێمەی ئاژەڵ چلۆن دەنوێنێ؟!... بەڵێ دەسا با بیڵێم کە تەمەنی ئێمەی ژینەوەر گەلێک کورت و تیژ تێپەڕە، پڕ لە چەوسانەوەی بێ بەزییانەیە. بە چەرمەسەری لە دایک دەبین و بە دەردی سەر گەورە دەبین و بە ژان و ئێش و ئۆف ژیان دەبەینە سەر. لە

یەک کەلامدا دەبێ بڵێم، هەرچی ئاژەڵە بە سەمەرگی دەکەونە سەر ئەم خاکە و نەمر نەژی بەخێو دەکرێن و لەتافی لاوێنیدا شوێن بزر دەکرێن. کارکەرەکانمان هەتا ئاخر هەناسەیان دەکار دەکرێن و هەرکە لەکار کەوتن، زۆر ناجوانمێرانە دەخرێنە بەر تیغی تیژی سەربڕان و خوێنیان دەڕژێنن. لە سەر تا ئەو پەڕی خاکی بریتانیدا، هیچ ئاژەڵێک لە یەکەم ساڵی ساوایی بەولاوە، چێژ و تام لە حەسانەوە و خۆشی و بەختەوەریی ناکا. لەم وڵاتە دا هیچ ئاژەڵێک سەربەست و ئازاد نییە. چارەنووسی ڕەشمان بە پەتی کۆیلەتی چۆڵەپێچە گرێ دراوە... ئەوانە گشتی بەسەرهاتی ڕاست و ڕەوانی ئێمەی ئاژەڵە و تاکێکمان لەم چەپۆکە بێ بەش نامێنینەوە.

هاوڕێیان! ئەرێ ئەوا نەزم و میزانی ئاسمان و سروشتی ئەم جیهانەیە کە هەر ئەم بەشە بە ئاژەڵ ڕەوا دەبینێت؟ یانە خۆ ئەوە تاوانی ئەم وڵاتەیە کە لە باری بەر و بووی بەرهەمەوە هەر ئەوەندە هەژار و نەدارە، کە لە توانای دا نییە دانیشتوانی خۆی بە تەسەلی بژێنێت ؟

ڕەفیقان! نەخێر وانییە و سەدان جاریش وانییە!... ئاو و هەوای بریتانی پەڵە بارانی بە پیت و بەرەکەتی هەس. بەرهەم و داهاتیشی هەر ئەوەندە فرەس، کە دەتوانێ و لە دەستی دێت ئەوەندەی کە لێی دەخۆن، دەیان ئەوەندەی تر بگرێتە ئەستۆ و کۆک و پۆشتەتر و بۆشناغتر ژیانیان بۆ دابین بکات. هەر ئەم مەزرایەی کە ئێمەی تێدا یەخسیر کراوین، لە توانای دایە پتر لە دوازدە ئەسپ، بیست ڕەشە وڵاغ ، سەدان کار و بەرخ و مەڕ و ماڵات و سەدان باڵندە و بێ باڵان بە چەشنێک وەئەستۆ بگرێت، کە لە هەژاری و کەساسی و دەردەداری تەنانەت ناوەکەیشی لە بیری کەس دا نەمابێت. بەڵام ئەرێ هۆی چییە ژین و ژیانی ئێمەی ئاژەڵ هەر بە چەشنی بەفری بەر شنەی بەهاران، بە دایم بەرەو توانەوە دەچێت و لێی کەم دەبێتەوە ؟!...

یارانی گیانی گوێ بگرن با پێتانی بڵێم بۆچە و لەبەر چی وایە. هۆکار و سەبەبی هەرە سەرەکیی گرفتی ئێمە، کۆیلەتی و ژێردەستەییمانە. نزیک بە تەواوی دەسکەوت و دەسڕەنجی ئێمەی ئاژەڵ بە دەستی مرۆڤ بە تاڵان دەچێت... بەڵێ هاوڕێیان، وڵامی سەر ڕاستی تەواوی پرسیاراتی پڕ لە گیر و گرفتی ئێمە لە ژێر دەفرێکی سەراونوخون دایە و لە ژێر ئەو دەفرەش دا تاک وشەیەکی تێدایە کە ئەویش(مرۆڤ)ە. مرۆڤ دوژمنی سەرەکی و نەیاری ڕاستەقینەی سەرپاکی ئاژەڵی سەر زەوییە. دەستی مرۆڤ لە گۆڕەپانی کارەسات ببڕن، تاکو بۆ هەتا هەتایە ڕەگ و ماکی ستەمگەری و چەوسانەوە بنەبڕ ببێت.

مرۆڤ حەزیایەکی چەوت و چەپەڵە، کە نە دەکا و نە دەکرێنی و هەر دەخوا. نە شیر دەدا، نە هێلکە دەکا و نە بار دەکێشێ. پڵتۆخ و چەپرەکتر لەوەیە کە توانایی نیر و ئامورکێشانی هەبێت. لە غاردان و ڕاکردنیشدا ئەوەندە چالاک و توندەپێ

نییە کە بتوانێ لە کەروێشک پێشەبڕە بداتەوە ، بەڵام بە هەموو دەستەوەستانی و دەست و پێ سپیلکەیی و بێ توانابییشەوە، خۆی لێکردوینە خاوەنی ڕەبەقی سەر تەوقی سەرمان.

ئەوە هەر ئەوە ئێمە دەچەوسێنێتەوە و لە هەشتی دەسڕەنجی دەست و مستمان هەر ئەو مشتەمان پێ ڕەوا دەبینێ کە نەمر نەژی پێی بەڕێ بچین. بەیاری ڕەقێن بە شان و پیلی ئێمە دەردێنێ، شێوەردەکانی بە هێزی ئێمە دەبڕێ، دێبەر و موچی و مەزراکانی بە پەین و پاڵی ئێمە کەڵتە دەکاتەوە و بەرهەمەکانی بە کۆڵ و شان و پشتی ئێمە ڕادەگوێزێت. کەچی سەرەڕای ئەم گشتە دەرد و جەفا و مەینەتەی کە دەرخواردمانی دەدات، هێشتا لە گەڵماندا ئەوەندە ڕوخۆش نییە کە تاوێک دڵمانی پێ بکرێتەوە. ئاژەڵی سەر زەوی لە چنگ غەدری ئەو نابەکارە هەر تەنێ خاوەنی چەرمی لەشی خۆیانن و بەس.

ئەرێ ئێوە، ئەی جەماعەتی گا و گۆلی کەوا هەر ئێستێ ڕیزا و ڕێز لە بەر دەمی من ڕاکشاون، ئایا ئێوە دەتوانن پێمی بڵێن کە ساڵی پێشوو چەندە گادۆشکەتان شیر لە گوانان دادۆشراوە؟ دەکرێ پێمی بڵێن هەر ئەو شیرەی کەوا دەبوایە ساواکانتان بینۆشن و گۆچی پێ بگرن، چی لێ هات و بە ئەوکی کێ و چ کەسانێک دا ڕۆ چووە و ڕۆ دەچێت؟

ئێوە ئەی باڵندەکانی دەستەمۆی ئادەمیزاد!... ئێوە پێمی بڵێن ساڵی ئیمساڵ چەند هەزار هێلکەتان کردووە! لەم هەزاران هێلکەیە چەندی بوون بە جووجەڵە و چەندەی دە بازاڕ کران و بۆ ئاغاجۆنز و خێزانەکەی فرۆشران و کرانە مایەی حەسانەوەی ئەوان؟

ئەتۆ ئەی کلۆڤەر!... ئەتۆ کە هەتا ئێستا چوار جانووی شەنگ و شیرینت هاتنە بەرگوانان، هەر ئەو کۆرپانەی کە دەبوایە لە دەمی پیری و زورهانیدا ببنە گۆچانی دەستت، ئەرێ دەکرێ پێمی بڵێی ئێستێ لە کوێن و چییان بەسەر هاتووە؟!... بەڵێ هەر چواریان لە جەنگەی هاتنەوەی ساڵەوەختینەی تەمەنی شیرینیاندا لە بەر چاوی دڵت هەڵگیران و ئیدی چیدی چاوگەی دڵت بە دیەنیان بزەی خۆشی پێدا ناگەڕێت.

هەیاران! ئەرێ دەکرێ پێمی بڵێن لە بری پێشکەش کردنی هەموو هەست و نیستی سەر و ماڵتان، لەم سەودایەدا چیتان دەست دەکەوێت؟!... ئاخۆ جگە لە ڕەنجی زۆر و کار و کوێرەوەریی بێ سنوور و ژەمی دیاریکراوی کونجی تەویلە و پشتێرەکان، چیتر هەیە بە بەژنی ئێمە بڕا بێ گەلۆ ؟! بەڵام سەرەڕای ئەم ژیانە تاڵە و، دەگەڵ ئەو گشتە ڕەنج و جخارەی کە دەیچێژین، هێشتا ڕێمان پێ نادەن ڕۆژگارەکەمان هەتا داری ئاخر بەرین.

من سەبارەت بە خۆم زمانی سکاڵا ناکەمەوە، چونکە بەش بە حاڵی خۆم لە ڕێزەی سەرپەڕی بەختەوەرانی مەزراکەمان دابووم کە هەتا بە ئەمڕۆ دوازدە ساڵم لە

تەمەن بردۆتە سەر و زێدە لە چوارسەت کوتەڵە بەرازم لە چەند بەرە مالۆسان بەرهەم بووە. خۆ ئەگەرچی ئەمجۆرە ژیانە زۆربەی بەرازەکان دەگرێتەوە، بەڵام نە ئێمەی بەراز و نە هیچ یەک لە ئاژەڵانی تر، ملمان و ملتان و ملیان لە چنگ تیغی تیژی سەربڕان دەرفەتی ڕزگار بوونی نییە و نای بێت.

ئێوە ئەی ئەو کوتەڵە بەرازانەی کە هەر ئێستێ ڕیزا و ڕیز لە بەر دەمم ڕاکشاون، ئێوەش بزانن و تێبگەن کە ئەم خۆش بەڕێچوون و دابەستەیی و تەڕ و وشک کردنەوەتان لەبەر خاتری دوو چاوی گەش و دوو ئەبرۆ ڕەشتان نییە، بەڵکە بۆیە ئیمڕۆ لە تەڕی دەخۆن و لە وشکی دەخەون، تاکو بۆ جەژنی سەری ساڵی داهاتووی بەرەی مرۆڤ، گۆشت و گیانێکتان هەبێ و بۆ سەر سفرەی جەژنی خەوانینان تەڕ گۆشت و خۆش گۆشت بن. بەڵی لە ئاخری ساڵی ئیمساڵەکەدا یەک یەکی ئێوەیش دەکەونە سەر سەکۆی تەختەبەندی زیندەوەر گوژان و تیغ بە دەستی بێ بەزەیی، بێ دەربەست بە قروسکەی هاوارتان، سەری یەک یەکتان گۆش تا بە گۆش دەبڕێت. دیارە ئەم کارەساتە چاوەڕوانی هەموو لایەکمانە و بەسەر گشت کار و بەرخ و مەڕ و بەران و گا و گۆلانیش دێت. تەنانەت ئەسپ و سەگ و باڵدار و بێ باڵەکانیش هەر بەو دەردە دەچن.

ئەتۆ ئەی باکسەر!... خوا نەکا ڕۆژت بەو ڕۆژە بگات کە ماسولکەکانت هێز و بڕستی بارکێشانیان لێ ببڕێت. ئەودەم ئاغاجۆنز دەتداتە دەستی چەقۆ بەدەستان و گۆشتی لەشت بۆ خۆراکی تاژی و تولەی ئاغاوەتان لەت و کوت دەکرێت.

ئێوە ئەی سەگە بە ئەمەگەکانی مەزرا!... ئێوە گوێ بگرن و بزانن کە هەر کە پیر ببن و لە پاسەوانی بکەون، سەرتان لە پیلانی ئاغاکانتان بێ بەڵا دەرناچێ. گەماڵ کە پیر بوو، بەردی لە مل دەبەستن و نوقمی گۆل و زۆنگ و زەلانی دەکەن و دەی خنکێنن. کەوایە ئەی گەلی دۆست و برا، ئەرێ ئێوەیش هەر وەک ڕۆژی ڕوون بە ئاشکرا لێتان دیار نییە کە چارەی ڕەشی ئێمەی ئاژەڵ بە دەستی مرۆڤ ڕەش بۆتەوە و ڕەشتریش دەبێتەوە؟

مرۆڤ لە ماڵتان دەرکەن و ببنەوە خاوەنی دەسڕەنجی ڕۆژ و مانگ و ساڵتان. سەربەستی و ئازادیتان ئەو کاتە دێتە دی، کە قەڵای دەسەڵاتی ئەو ستەمگەرەتان ڕماندبێت. بەڵام بۆ دەستهێنانی ئەم دەسکەوتە پڕ بایەخە چکەردەن ئەی یاران؟! وڵامەکەی زێدە ڕوون و گەلێ بەسانییە ئەی یاران!... دەبێ بە بیر و باوەڕ پتەو بین و بەکار و کردەوەش یەکجار بەدەمار. پێویستە بە شەو و بە ڕۆژ ، بەبێ سرەوتن و هەدادان، دەستی بنەبڕکردنی ئەو ملۆزمە خوێنمژە لە ئەنگوچک بێنینەدەر.

هەڤاڵان! پەیامێکی کە من بۆ ئێوەم هاوردوە، دەنگ و بانگەوازی شۆڕشە. من بە سەر ڕاستی نازانم ئەو شۆڕشە کەی سەر دەگرێ و کەنگێ سەر دەکەوێ. ڕەنگە هەفتەیەکی تر، لەوانەیە ساڵێکی دی، یان لەوانەیە هەتا شۆڕش دادەگیرسێت و بە سەرکەوتن دەگات، سەت سالمان بەسەر دا تێپەڕێت و ئەودەم ئیتر لە هەموو

ژینەوەرانی زیندووی مەزرا، تاکێمان نەمابین. بەڵام هەر ئەو جۆرەی کە ئێستا ئەرخەیانم لەم کۆڕ و کۆبوونەوەویەدا خەریکی قسەکردنم، هەر وەتۆش دڵنیام کە ڕۆژێک دادێ و شۆڕش بۆ ڕزگاری و یەکسانی سەردەکەوێ. ئیتر ئەودەم ئاژەڵی پێ لە بەند، بۆ هەتا هەتایە ڕزگاری دێت.

یاران!... پاشماوەی تەمەنی بێ بەقاتان بە قازانجی شۆڕش دەکار کەن و لێی دڵسارد مەبن! هەوڵ و هەڵوێستی هەرە گرنگتان لەم ڕێبازە دا ئەو کاتە جێی هومێدە، کە دەنگ و بانگی شۆڕشەکەتان بە گوێی گۆرپە و ساواکانتان داخوێندبێت. هەگەر ئەم ئاوازە لە دایک و باوکەوە بۆ ڕۆڵە جێ بمێنێ و پشت بە پشت بڕوا، ئاگری ئەم ویستە لە ناو دڵاندا هەر وا گەرم و گوڕ و بڵێسەدار دەمێنێتەوە و سەرکەوتنی ئاژەڵ مسۆگەر دەبێ. نەکەن لە بیری بکەن کە کۆسپی سەر ڕێگەتان هەرچی زل و سەخت و حەستەم بێ، دڵەڕاوکێ و ڕاڕایی و دوودڵی سەت ئەوەندە زلتری دەکاتەوە. نەکا قەرینە داتاشین و بەخۆداچوونەوەی ناحەزانی شۆڕش سەر و دڵتان بگرێ و لە ڕێدا هەتڵەتان بکات! بە قسەی دەم و زاری ئەو کەسانەی کەوا دەڵێن بەرژەوەندی و سود و زیانی ئاژەڵ و مرۆڤ تێک لکاوە و لە یەک هەڵبڕان و تەوەللابوونیان بە زیانی هەر دووک لایەنان تەواو دەبێ، بڕوا مەکەن. سەربەسەری ئەو قسانە بێ ناوک و بێ ناوەرۆکن و دژ بە ئێمەن. مرۆڤ نە هێندە خەشیمێکی خاوە کە ئەسرین بۆ بەرەی ئاژەڵان هەڵوەرێنێ ؛ مەگەر قازانج و بەرژەوەندیی خۆی تێدا بەستە ببینێت...

هەر لەو ئاسنایەدا پشێوی و هەرا و جەنجاڵێکی ئەوتۆ لە نێو هۆڵەکە دا بەرپا بوو، کە چی نەما کۆڕ و کۆبوونەوەکە بشێوێنێ. هۆکاری گێرمە و کێشەکە، هاتنە ژووری چوار جرجە مشکی کێوی بوو کە بۆ گوێگرتن سەریان لە لانەکانیان هێنابوویە دەر و تامەزرۆیانە گوێچەکەیان لە گوتاری پیرەمایۆر ڕاداشتبوو.

هەرکە سەگەکان چاویان بە چوار ژینەوەری کێوی کەوت، خوێنیان کوڵی و بەبێ پرس و ڕا و بەبێ بەرنامەی لەپێشدا دارێژراو، هەڵمەتیان بردە سەر چوار لاوکییان و نەزمی دانیشتنەکەیان شێواند. خۆ ئەگەر جرجەمشکەکان لە هەلێکی بەجێ دا بۆی نەبزوتبایەن و دەرنەچووبان، هیچیان سەریان بەسەلامەت دەرباز نەدەکرد. پیرەمایۆر بە نیشانەی ناڕەزایەتی و بۆ ئەهوەن کردنەوەی قەیرانەکە، دەستی هەڵبڕی و گرماندی و گوتی:

هاوڕێیان!... وانابێ!... ئێمە دەبێ هەر لەم کۆبوونەوەیەدا سنوران هەڵتەکێنین و دۆست و دوژمنان لێک هەڵاوێرین. دەبێ ڕوونی بکەینەوە ئاخۆ ژینەوەرانی کێوی، وەک مشک و کەروێشک و جڕ و جانەوەرانی ماڵ لە بەندەنێ لە ڕێزەی دۆستانمانن، یا خۆ لاوەکین و لە بەرەی نەیاران دان.

دەنگیان وەرگرت و ئاکامی دەنگدانەکە نیشانی دا کە زۆربەی دانیشتوانی هۆڵی مەزن لایەنگری دۆستایەتین و دژی دوژمنایەتین. لە سەرجەمی دەنگەکان، هەر

تەنێ چوار دەنگ لە دژی ئاژەڵی کێوی درابوو ؛ سێ سەگ و کتکەیەک؛ کە لە پاشان دەرکەوت پشیلەی زۆڵ هەم بە(ئا) دەنگی داوە و هەمیش بە(نەخێر).

پاش دەنگان و دەنگ وەرگرتن، مایۆر هاتەوە سەر گوتن و گوتی:

هاوڕێیان! زێدە لەمەی پێشکەشتانم کرد، ئەگەر لە سەری بڕۆم ڕەنگە ببێتە مایەی ژانی سەرتان. بەڵام هەر بەس ئەمەتان لێ دوپات دەکەمەوە و داواتان لێدەکەم کە هەرچی لە دەست و مستتان هەڵدەوەرێ و هەرچی توندی و تیژییە، هەر هەمووی بە تێکڕا لێک هاڵینن و بیکەنە ڕمبێکی تیژی جگەربڕ، ئەوسا ئەو ڕمبە ڕوو بە گیانی ناخاوێنی بەرەی مرۆڤ بگرن. ئاژەڵانی چوار پێ، دوو پێ، باڵدا و بێ باڵ، گشتی لە یەک توخم و لە یەک گەوهەرن و بە تێکڕا دوژمنانی بەرەی ئادەمیزادن. دەستی منتان بە داوێن، نەکەن ئاکار و کردەوەی دوژمنان ڕەچاو بکەن. تەنانەت ئەودەمەی کەوا گۆڕی دوژمنانیشتان داتەپاندووە، نەکەن لە ڕێ و ڕەسم و یاسا و زاکونەکەیان کەڵک وەربگرن. هەرچی کردەوەی مرۆڤە، لە ئاژەڵ پارێز و پاوانە و نابێ بیکەن. هیچ ئاژەڵێک بۆی نییە هۆدە و ژووری دەسکردی مرۆڤ بکاتە مەکۆی شەوحەسانەوە. پێخەف و ڕایەخی مرۆڤ، جلک و بەرگی بەریان و ماڵ و حاڵیان، هەر هەمووی بۆ ئێوە وەک چڵک و چەپەر وایە و سەرپاکی پیس و پۆخڵن. ئێوەی ئاژەڵ لە گەوزین و تلانەوە و جینگڵدانی نێو نوێن و بانی گەرم و نەرمی بەرەی مرۆڤ، لە خواردنەوەی قاوە و شەراب و شەربەتیان، لە بەباکردنی دوکەڵی جگەرەیان بێ بەری کراون؛ نەکەن دەستی بۆ بەرن! نەکا جرینگەی زێڕ و زیو و زەمبەرەکانیان، پەتا و ئاهۆی سات و سەوداکانیان سەر و دڵتان بگرێت و بە بەرزە دەماغی و بادی هەوایی ئەوان دا بکەون!... بەکورتی، هەرچی دڵی مرۆڤی بۆ دەکورکێتەوە و پێی ئۆگرە، بۆ ئێوە بقەیە و دەبێ لێی لادەن. گرنگتر لە هەر شتێک، با پێتانی بڵێم، نەکەن لە بیری بکەن کە هیچ ئاژەڵێک بە هیچ پاساوێک و بەهیچ هۆ و بەهانەیەک بۆی نییە هاو ڕەگەزانی خۆی بە توپزی و بە زۆرەملی بخاتە ژێر چۆکی فەرمانی دەسەڵاتەوە. دەبێ بە گشت لایەک ڕابگات و ببێتە خانەنشینی مێشکی هەموو لایەک و قەتی لە بیر نەکەن کە ئێمەی ئاژەڵانی سەرزەوی، ئەگەرچی بە ڕەنگ و ڕواڵەت و شێوە چەند ڕەنگ و چەند توخمەین، بەڵام شکڵ و شێوەمان هەرچی هەیە، بەجێی خۆی، سەربەسەرمان یەک سەرین و یەکسان. دەستی هیچ ئاژەڵێک، بەهیچ هۆو سەبەبێک نابێ بە خوێنی یارانی ئاڵ و ئالودە بێت...

بەڵام هاوڕێیان، ئێستا وەرن با بەتێکڕا سەیرێکی داستانی خەونی شەوی ڕابوردوم بکەین و بزانین ئەو لە چ قەرارە و چییەو چۆنە. خۆ ئەگەرچی گێڕانەوە و باسکردنی خەونێکی دوور و درێژیش نەهێندە سووک و هاسانە، بەڵام پوختە و ڕەواقی ئەو بەشەی خەونەکەم کە دەگەڵ گیانی سەرهەڵدانی ئاژەڵان خزمایەتێکی گەرم و گوڕی هەیە، گوێچکەی بدەنێ با بۆتانی بگێڕمەوە.

هاوڕێیان! خەونەکەم سەیری سەیرانی سەر و سەردەمێکی گەلێک کۆنە. سەر و سەردمێک کەوا ئاژەڵ لە باوشی کۆمەڵگایەکی یەکسانی بەدوور لە ستەمگەری و چەوسانەوە دا پشووی حەسانەوەی دەکێشاوە. جیهانێک کە تێیدا بەرو بەرهەم و پیت و بەرەکەت هی هەموان و ماڵی هەموان بووە. خەونەکەم یادەوەرییەکی کۆنی لە مێشکمدا ژیاندەوە کە لە ڕاستیدا هەر ئەو بیرەوەرییە بۆ ئێمەی ئاژەڵ بەرز و بەڕێزە.

هاوڕێیان! چەند ساڵێک بەر لە ئێستا، واتە ئەو هەل و کاتەی کە من کوتەڵە بەرازێکی خڕەکەی باوەشی دایکم بووم، زۆرجاران لە دەمی پێک گەیشتن و تێکەڵ بونەوەی مێگەلە بەرازەکان، دایکم و دەستە خوشکەکانی بە سۆز و ئاواتەوە یادی ئەو سەردەمە شیرینەیان دەکردەوە و وێڕای گێڕانەوەی بیری سەردمی کۆن، زەمزەمەی زولاڵی سرودێکیشان بە ژێر لێواندا دەگەڕا. سرودێک کە پڕ بوو لە یادگاری شیرینی ژیانی پڕ لە حەسانەوە. زمزەمەی ئەو سرودە، هەر بە چەشنی شنەی مانگی جۆزەردان بە سەر سەوزەلانی دڵی منداڵیم دا تێدەپەڕی و ئاواتێکی نادیاری لە مێشکمدا کۆپێ دەکرد. ئەودەم، دایکەکان هەر هەوای سرودەکە و چەند وانەیەک لە تێکستەکەیان بیر مابوو، بەلام هەر ئەو هەوا گیان بلاوێنە و هەر ئەو چەند بەیتە شیعرە، لەو سەردەمەدا کارێکی وەهای کردە سەر گیانی منداڵیم، کە لە دەراوی بەستێنی مێشکی منداڵیم دا جێیان کردەوە. خۆ ئەگەرچی لەبەر کۆسپ و بەسەرهاتان قەت بواری ئەوەم بۆ نەلواوە سرودەکە بەسەر بکەمەوە، بەلام دەگەڵ خەونی شەوی پێشینم هەرچی هەبوو، تەنانەت شیعرەکانیشم بە تەواوی بە مێشک دا هاتەوە.

هاوڕێیان! هەرچەند کە پیرم و دەنگم بە کپی لە ئەوک دێتە دەرێ، بەلام پیری و زورهانیش نام بەزێنێ و سەرەڕای دەنگی کپ کەوتووشم، بۆتان دێمە دەنگ و سرودەکەتان بۆ دەخوێنمەوە. من پێموایە ئەگەر ئێوەیش ژیرانە گوێیەکم لێ ڕادێرن و چەند کەڕەتیشم لەگەڵدا بڵێنەوە، بێشک پێی ڕادێن و فێری دەبن. ئیتر ئەودەم سرودەکە دەبێتە هۆی تەقینەوەی کۆمەڵگای ئاژەلان و گوڵی ڕاپەڕینی لە سەر دەڕوێت.

پیرەمایۆر سنگ و گەروی بۆ خوێندنەوەی سرودەکە خۆش کرد و دەستی پێکرد. هەر ئەوجۆرەی کە خۆی گوتبوی، دەنگی نەرم و کپ کەوتوو بوو، بەلام زۆر باش و بەڕی و جێی بەڕیوە برد. هەوای سرودەکە دنەدەر و بزوێن بوو ؛ هەوایەک بوو لە دوو ئاهەنگی (کلەمانتاین) و (لاکوکوچا) مایەی وەرگرتبوو. تێکستی سرودەکەش بەم چەشنە بوو:

ئـاژەڵانـی سـەرزەوی !

ئـاژەڵانـی سـەرزەوی ،
ئـاژەڵانـی سـەرزەوی !
چاو لـە من کـەن ،
گوێ بدەنـە من بـەبێدەنگـی
موژدەی شـادیم بۆ هێنـاون ، بـا بـودەمـێ
موژدەیـەکـی نـەبیستراوە هـاوتـا و سـەنگـی

*****

بـەهیوا بن،
هومێدتـان بـێ ،
ڕۆژێک دادێ
مرۆڤ بووبێتـە تۆزی وردی دەم بـایـێ
جیهان و هـەرچی تێیدایـە،
بـە یـەکجاری و بـە تێکڕایی
بـە بـەژنـی خاوەنـانـی خـاسـی خۆی بڕابـێ

*****

شـان و لـووت و ملـی ئێمـەی کۆیلـەکراو،
ڕەها بووبـێ لـە قلْفـی نیر،
لـە چنگ قـەمتـەر،
لـە دەست هـەوسار.
دەبـا شـان و مل و پشت و بـاڵمان،
لـە بۆ گـەنجێکـی خوێناوی
ئیتر نـەخرێتـە بـەر باری ستـەم بۆ ڕەنجـی خۆڕایی !

*****

لە گەنم و جۆ ،
لە سێوەڕە ،
لە بڕکەی باغ بە سەد تامی
چەوەندەر، وێنجە ، کا و کۆت،
گزرە دەگەڵ گەنمە شامی
هەر شیناوەردێک لە سەر خاکا ڕوو بە هەتاو بشنێتەوە
بەبێ ڕەنجی دروونەوە،
بە نوخشەیی دەکەین تامی

*****

دەشتی بەرین،
بە خەرمانەی گوڵ گوڵینی سەوزە زاری
دۆڵ و دەرە و نواڵەی چیا،
بە شۆڕەی ئاوی مرواری
سروەی بێ گەردی لوتکەی کێو،
لە هەوراز و لە بەرزایی
ڕابماڵێ ئاسەواری داگیرکەران لە زۆرداری.

*****

ڕۆژی گەشی سەربەستیمان لە ڕێدایە،
ئاسۆ ڕوونە !
مزگێنی بێ!
شەوەی شەیتانی ژێردەستی لە دەرچوونە
بە ئەسپ و ئێستر و گا و کەر بڵێن یاران !
کە دایکی ڕۆژی ڕزگاری لەسەر کاسەی مناڵ بوونە

*****

ئاژەڵانی سەرزەوی ،
ئاژەڵانی سەرزەوی !
چاو لە من کەن ،
گوێ بدەنە من بەبێدەنگی

موژدەی شادیم بۆ هێناون ، با بودەمێ
موژدەیەکی نەبیستراوە هاوتا و سەنگی.
*****

شەوزیندەدارانی ناو هۆڵی گەورە هەر وەتۆ بە دەنگ و نەوای سرودەکە کەوتبوونە جم و جۆڵ، کە هێشتا پیرەمایۆر سەربەندی بزوێنی بۆ دوپات نەکردبوونەوە کە ئاژەڵ بە تێکڕایی، تەنانەت کاڵ و کرچ ترینیشیان، بە عەشقی ئازادی و بە هیوای سەربەستی، دەنگی ورینگەیان لە دەنگی مایۆر هاڵاند و توانیان چەند وشەیەک لە هۆنراوەکە و نەختێک لە هەوای سرودەکە هەڵبگرنەوە و بیڵێنەوە. بەڵام بلیمەتانی مەزرا، واتە سەگ و بەرازەکان، هەم توانیان هۆنراوەکە وەک مایۆر بخوێننەوە و هەمیش توانیان هەواکە بە تەواوی بە مێشک بسپێرن. لە ئاکامی چەند جار ورد دانەوە و بۆ یەکتر گوتنەوە، ئیتر لە هۆڵی مەزندا هیچ ئاژەڵێک نەما هەوا و هەڵبەستی سرودەکە وەک بولبول نەڵێتەوە. چی پێ نەچوو هەر تاقمە ئاژەڵی نێو هۆڵی مەزنی مەزرا، دەنگ و سەدای تایبەتیی خۆیان لە شەپۆلی سرودەکە هاڵاند؛ گا و گۆل بە هۆڕاندن، سەگەکان بە چەق و لوور، مەڕ و بزنەگەل بە باعەباع، ئەسپ بە کۆڕژن و حیلاندن و مراوی بە واقە واق سرودەکەیان بەڕێوە برد.
ئاژەڵ بەم بەزم و ئاهەنگەوە هەر ئەوتۆ هاتبوونە سەر هەوا، کە هیچ کامیان دەرخەمی گوێ ڕاگرتن نەبوون و کەس لە ئاست مەترسی و خەتەرە و هەڕەشەی دەرەوە گوێی نەدەبزووت. هەر خوێندیان و دیسان خوێندیانەوە و گوتیانەوە و، نەیانزانی ئاخۆ دایکی زەمان ئاوسی چ بەسەرهاتێکە. خۆ ئەگەر لەمپەرێکی کوتوپڕ نەکەوتبایە بەر لەرینەوەی شەپۆلی دەنگیان، یەقین شەوەکەیان هەروا بە خوێندنەوەی سرود دەبردە سەر.
جاری پێنجەم بوو سرودەکەیان لە ئەوکی جیهانی کپ و خامۆش دا بڵاو دەکردەوە، کە هەراو غەڵەبایی دەنگی سروود لە درزی دەرگاوە بە گوێی ئاغاجۆنز گەیشت و لە خەستایی خەوی سەرخۆشی ڕایان پەڕاند. ئاغاجۆنز پێی وابوو دەنگ و هەرا لە بەری مریشکدانەوە دێت. جۆنزی خەواڵوی گێژی مەی، نەیزانی حاڵ لە چ قەرارێکە و مەکان ئاوسی چ بەسەرهاتێکە. ئەو بەو خەیاڵەوە کە چەقەڵ و ڕیوی خۆیان بە مریشکدان دا کردبێ، بەپڕتاو دەستی دایە تفەنگی پشت سەری و گوللەیەکی لە دڵی تاریکی دا تەقاند. شریخەی تفەنگ لە مەزرادا دەنگی دایەوە و پریشکەی گرمولە ئاسن بەسەر دیواری هۆڵی گەورەدا پڕژا. کۆبوونەوەکە بە دەنگی شریخەی تفەنگ شڵەژا و، بەشداریکەران بە لەز بەرەو مەکۆی خەویان غاریان دا. پۆلی باڵندان بە فڕکەی باڵان بەرەو هێلان فڕین. پاتاڵەکان لە سەرنەمانی کا لێی خەوتن و لە چاوترووکانێکدا بێ دەنگی و کپییەکی ئەوتۆ لە وڵات نیشت، کە دەتگوت ژینەوەر لە مەزرا دا نەماوە.

*****

2

سێ شەو پاش ئەو شەوە، پیرەمایۆر لە خەستەخەوێکی ئارامدا کوتوپڕ گیانی دا و مرد. ئاژەڵی مەزرا لە ڕێوڕەسمێکی شکۆدار دا تەرمەکەیان لە کوچەباغێکی مەزرادا بەخاک ئەسپارد. سەربەسەری ئەو بەسەرهاتە لە مانگی مارس دا ڕووی دا.

سێ مانگ لە مردنی مایۆر تێپەڕی، هەڵسووڕانێکی گەرم و گوڕ، بەڵام زۆر بەنهێنی دەستی پێکرد. ڕێبازەکەی پیرەمایۆر دەرویەکی بەخێری بە ڕووی مەزرانشینان دا کردبۆوە. ئەوان لەسەر سەودای گەیشتن بە خەونە زێڕینەکانی مایۆر سوور بوون، بەڵام هەر تەنێ غەوری ئەو خەمەیان لە دڵدا بار بوو، کە نەیاندەزانی ئاخۆ ئەو شۆڕشەی کە پیرەمایۆر بە ڕەمزی سەربەستی ناساندبووی، کەی دێتە دی، کەنگێ سەردەگرێ و لە چ سەر و سەردەمێک دا سەردەکەوێ. هەروەها هیچ نیشانگە و بەڵگەیەکیشیان لە دەست دا نەبوو کە بنوێنێت ئاخۆ ڕوناهی و تیشکی ئەو شۆڕشە نادیارە لە تاریکایی شەوگاری ژین و ژیانی خۆیاندا شەبەق دەداتەوە یان وەک کەلەپور بۆ نەوەکانی داهاتویان جێ دەمێنێ، بەڵام ئەوان هەر ئەوەیان ڕەبەق لێ سوور و ئاشکرا بوو کە بۆ گوراندنی نەمامی شۆڕش، دەبێ هەر خۆیان قۆڵی یارمەتی و هەرەوەزی بۆ هەڵماڵن و خۆیان بە دەست و مستی خۆیان بیکەن. هەروەها ئاژەڵی مەزرا بەم قەناعەتە بەجێیەش گەیشبوون کە بۆ گەیشتن بە ئەنجام و ئامانج، دەبێ ڕێکخراوەیەکی پتەویان هەبێ و ، بۆ پەروەردە و گۆشکردنی ئەندامانی ڕێکخراوەکەش، سەرکردایەتییەکی زانا و بەزیبک و کارامەیان گەرەکە. بۆ ئەنجامی ئەم مەبەستەش دەستیان بە یەکتر دا و ڕێکخراوەیان پێک هێنا. بۆ دانان و هەڵبژاردنی ئەندامانی سەرکردایەتی ڕێکخراوەکەشیان ، لە نێو زیت و زاناترینی ئاژەڵی مەزرا، واتە بەرەی بەرازان دا، دوو گوڵی سەرتۆپیان هەڵبژارد کە یەکیان(سنۆباڵ)ی ناو بوو و ئەوەی تریان بە(ناپولیۆن) بانگ دەکرا.

ناپلیۆن و سنۆباڵ لە ڕێزەی ئەو ئاژەڵانە دابوون کە ئاغا جونز بە مەبەستی فرۆشتن دایبەستبوون و وەک پەروار بەخێوی دەکردن. ناپلیۆن زیندەوەرێک بوو گۆشتن و درشت هەڵکەوتە، کە فەساڵ و ڕواڵەتەکەی بە ئاشکرا توندی و تیژی لێدەباری و سامناکی و هەیبەتێکی ترسناکی پێوە دیار بوو. ئەمەش بڵێین کە ناپلیۆن لە مەزرای ئاغاجونزدا تاک ئاژەڵێک بوو کە لە ناوچەی(یەرکشایر) لە دایک ببوو. ناپولیۆن لە قسەکردن و ئاخاڤتن دا زۆر بە دەم و دود و قسە ڕەوان نەبوو. بەڵام لەباری ملهوڕی و بە زۆر داسەپاندنی قسە و بۆچوونەکانی، هەتا بڵێی بە توانا و خاوەن دەسەڵات بوو. بە پێچەوانەی ئەو، سنۆباڵ لە قسەکردندا ژینەوەرێکی باڵادەست بوو. لە ڕێزانی و کارزانیشدا، ناپلیۆن هاوتای ئەو نەدەهاتەوە. بەڵام لە ئالی خۆڕاگری و لە باری سبات و پێزەوە، سنۆباڵ هەرگیز تۆزی پاش سەری ناپولیۆنی بۆ نەدەشکا. بەرازەکانی تریش بەراز بوون و بە گشتی پەروار بوون و دابەستە. بەوەج و لێوەشاوەترینیان بەرازێک بوو (سکوەلەر)ی ناو بوو. سکوەلەر بەرازیکی خڕەبنەی، خرپنەی، ئەستووری تێکسڕماوەوە بوو کە سەر و گوپ و بەرچێلکەیەکی گۆشتن و هەڵپزاوی هەبوو. دوو چاوە ڕیزەڵەکانی لە قوڵایی چاڵی چاویدا بە ورشە و تروسکە بوون و گەلیک وریا و تیژبین. زیندەوەرێک بوو چالاک و قسەزان، کە لە کاتی وتن و ئاخاڤتندا دەنگە تیژەکەی وەسەر هەموو دەنگێک دەکەوت و هەر خاوەن دەنگێکی ناچار بە بێدەنگی دەکرد. لەکاتی قسەکردن و لە دەمی شیکردنەوەی بابەتی پڕ گیرو گرفت دا هەر هێندە بە تەڕدەستی لە سەر چوارپەلان هەڵدەبەزی و کلکی بە هەوای دەمی دەبزاوت، کە گوێگری ناچار دەکرد دەستی سەلماندنی بۆ لە مل بدات. قسەی سەر دەم و زاری هەموو لایەک بوو کە دەگوترا: سکوەلەر لە گوتندا زۆر بە هاسانی لە دەستی دێت ڕەش بە سپی بنوێنێت.

سێ مەزن و ماقوڵی ڕەوەی بەرازانی مەزرا، واتە سنۆباڵ و ناپلیۆن و سکوەلەر، نێوئاخنی ڕێبازەکەی پیرەمایۆریان کۆ کردەوە و پێڕەوێکی گشتی ڕێکخراوەییان لێ ساز کرد و ناوی(ئاژەڵایەتی)یان بە بەژن بڕی. لە هەر هەفتەیەکیشدا چەند شەوێک لە دەمی درەنگ وەختی، واتە ئەو دەمانەی کە ئاغاجونز دەکەوتە باوەشی خەستەخەوی سەرخۆشییەوە، سەرپاکی ئاژەڵی مەزرا لە هۆڵی مەزن دا کۆ دەکرانەوە و سەرجەمی هێم و بناغە و بنەڕەتی(ئاژەڵایەتی)یان بەگوێ دا دەخوێندرایەوە.

مامۆستاکان لە سەرەتادا تووشی لاسەرسەنگی و شەڕەچەقەی ئەم و ئەوانیش دەهاتن. چونکە دەم و زاری بەشێک لە ئاژەڵان لە ئاست ئاغا جۆنزەوە هەر بە خێر و خۆشی دەگەڕا. دیار بوو چەندێکیان کە نمەک پەروەردەی تایبەتی جۆنز بوون، هەر ئەویان بە خان و خاوەن دەناسی و نەیان دەخواست مەیل و ئارەزوی ئەو لە دڵ دەرکەن. تەنانەت چەندێک لەوان کە پێیان وابوو کلیلی دەرگای بژیوی ژیانیان

ڕەبەق لە دەست و مستی جۆنز دایە، هەر یەک بەجۆرێک لێکیان دەدایەوە و زۆر جارانیش دەیانگوت و دەیانگوتەوە:... بە ئێمەمانان چی پاشی مردنمان هەتاو لە کام بەرێ ئاسمانەوە دێتە دەرێ!... شۆڕشێکی کە بە بوون و نەبوونی ئێمە تەگەرەیەکی تێ ناکەوێ و سەرەنجام و ئاخرسەرەکەی هەر سەردەکەوێ، ئەی کەوایە خۆ تێوەردانی ئێمەی بۆچییە؟!... کلیلی ڕزق و ڕۆژییمان لە دەست و مستی ئاغاجۆنز دایە، بێتو ئەو نەمێنێ ، ئێمە بە هەتیوی دەمێنینەوە و تێدا دەچین... .

ئەم چەم و خەم و پرتە و بۆڵەیە بۆ دەزگای سەرکردایەتی گەلێک گران تەواو دەبوو. دەبوایە وەرامی گەلێک پرسیاران بدەنەوە و خاتری زۆر خاترداران بگرن و دڵی زۆر دەردمەندانیش بهێننەوە جێ. زۆر جاران پرسیاری گەوجانەشیان لێ دەکرا. کە لە هەموو پرسیاران گەوجانەتر، پرسیاری(مالی)، واتە ماینە جوانکیلەکەی گالسکەکێشی ئاغاجونز بوو. بۆ وێنە، شەوێک لە کۆبوونەوەیەکدا مەلی لێی پرسین:

ـ ئەرێ ئەو کاتەی کە وا شۆڕشەکەتان سەردەکەوت و سەربەستیتان دەست دەکەوت، گەلۆ پێتان وایە دەستمان بە قەند ڕابگات ؟!

سنۆباڵ هەر ئەو شەوە زۆر بە توندی سەرکۆنەی کرد و بە سەری دا هاتەوە و گوتی:

ـ نەخێر رەفیق! لەم مەزرایەدا دەزگای سازکردنی قەندمان نییە. جگە لەمەش، کاتێک کە لە مەزراکەماندا بەرهەمی وێنجە و گەنم و جۆمان بە پای فیلان دەبێ، ئیتر چ نیازێکمان بە قەند و شەکری دەرەوە دەبێت؟!

هەر لە هەمان کۆبوونەوەشدا، مەلی پرسیار تێگرتن و پرسی:

ـ ئەرێ ئەو دەمیش بۆم هەیە پەلکە کوتاڵە سوورەی ئاوریشمین بکەمە بەن پرچی هەوادی کلک و یاڵەکەم و خۆمی پێ برازێنمەوە ؟!

سنۆباڵ لە وڵامدا پێی گوت:

ـ ئەرێ هاوڕێ! ئەم پەلکە سوورەی کە هێندەی پێ دەنازی و دڵت بۆی دەکورکێنێ، مەگەر نازانی نیشانەی دیلی و زەلیلی و کۆیلەتیتە؟ ئایا پێت وانییە سەربەستی و ڕزگاریت سەدان جار لەم پەتکە سوورە پڕ بایی ترە؟!

مالی باوەکو بە زمان سەلماندی و بە ڕواڵەتیش نیشانی دا کە باوەڕی بە قسەکانی سنۆباڵ هێناوە، بەڵام لە ناوی هەناویدا دیار بوو بەدڵ وازی لە ویستی دڵ نەهێناوە و قەتیش لێی ناهێنێت.

درۆ و دەلەسەی مۆسەس، قەلە ڕەشەی دەستەمۆی ئاغاجونزیش لە جێی خۆیدا لە هەر کۆسپێک زلتر و گرانتر بوو. هەتا بەرازەکان درۆیەکی ئەویان سوور دەکردەوە، مۆسەس دەیان فیشاڵی دیکەی هەڵدەبەست و دەرخواردی مێشکی ئاژەڵانی دەدا.

مۆسەس، سایەپەروەردەی بارەگای ئاغا جۆنز، پەلەوەرێکی چەوتی، چەپەڵی، پیسی، سیخوڕی، قسە دزی، دەم هەراشی زمان کوێخا بوو. زمانی لووس و ساویلکەهەڵخەڵەتێنی قەت لە کالانەی دەندووکی دا سرەوتی نەبوو. کات و ناکات بە گوێی ئاژەڵانی دا دەخوێند و دیگوت:

ـ ئەی هاوڕێیان! بەرگی نوێتان لێ مەبارەک نەبێ، وەرن و گوێیەکم لێ ڕادێرن با هەواڵێکی گیان بووژێنەرتان بدەمێ...

مۆسەس بەگوێی دا دەخوێندن و دەیگوت، کە گۆیا ڕێی بە مەڵبەندێک دا بردووە کە ئەو مەڵبەندە لە بەرازیی ئاسمان، لە پشتی خێوەتی پەڵە هەورەکان دایە. دیگوت کە ئەو مەڵبەندە سەرزەمینی شیر و هەنگوینی پێ دەگوترێ و مەڵبەندێکی نەمر و هەتا سەر زیندووە. بەمجۆرەی بە گوێی ئاژەڵ دا دەخوێند کە دوای مەرگی ژینەوە، گیانی نەمری بەرەو وێندەرێ دەفڕێ و لەوێدا بە ئارەزوی دڵ ڕایدەبوێرێ. هەروەها ئەمەیشی دەگوت کە لەو سەرزەمینەدا، هەر حەوت ڕۆژی هەفتە، هەر هەموو یەکشەممەی پیرۆزن و ژینەوەر بەدایم لە پشوودان دایە و هەرگیز ڕەش نانێتە سەر سپی. بە درێژایی ڕۆژی مانگ و ساڵ، لە گۆشا و گۆشی ئەو جیهانە ڕەنگینە دا، سێوەڕە و دەیان شینکە و شیناوەردی تام خۆش و بۆن خۆشی دیکە سەریان پێوە ناوە و هەمیشە سەر سەوزن. دەیگوت کە گەڵا و گوڵیش بێ پسانەوە لە دار و درەخت دەڕوێن و هیچ خەزەڵوەرێک ڕێ بە وێندەرێ دا نابات.

ئاژەڵی مەزرای مانۆڕ لە بەرێکەوە بە دڵ لە مۆسەس بێزار و دڵزار بوون، چونکە بە مشەخۆرێکی چەوت و دوو زمانیان دەناسی، بەڵام وردە زەمزەمەی ئارەزووبزوێنی مەڵبەندی شیر و هەنگوینیشی لە بەرێکەوە کۆرپەی دڵی گەلێک لەوانی هێنابوویە گڕوگاڵ و، تامی ژینەوەیەکی بەتام و شیرینی دوای ئەم ژینە تاڵەی لە دەمدا شیرینتر دەکردن. بەرازەکانیش بۆ خاو کردنەوەی هەودای درۆی مۆسەس، ناچار بوون ئارەقی ڕەش و شین برێژن و بە ڕاوێژ و وتووێژان دەراوی درۆیینی مەڵبەندی شیر و هەنگوینی ئەو بپووکێننەوە.

گوێ لە مست ترینی دەست و پێوەندی بەرازەکان، جووتە ئەسپی داشقە، واتە باکسەر و کلۆڤەر بوون. هەرچەند کە ئەم دوو لە سەرەتادا بۆ تواندنەوەی گیر و گرفت و کۆسپان شارەزایەتییەکی ئەوتۆیان نەبوو، بەڵام کاتێک کە ئاڵقەی بەندەگیی بەرازەکانیان خرایە مل، ئیتر لێی سەر ڕاست بوون و هەرچی مامۆستایان دەیان فەرموو، شاگردەکان بەبێ فوو لە دۆکردن، دەکاریان دەکرد. هیچ کار و کردەوەیەک هەڵنەدەکەوت و هیچ کۆبوونەوە و دانیشتنێک سەری نەدەگرت ئەگەر ئەوانی تێدا نەبن. ئەو دووە هەر نەک هەمیشە نەخۆشەری گشت تاشتێک بوون و لە گشت کۆبوونەوە و دانیشتنەکاندا کەسایەتیی یەکەم و دووەم بوون، بەڵکە کەوچک بەدەست و سوکان گێڕی هەموو ئیش و فەرمانێکیش بوون. تەنانەت لە

گشت کۆڕ و کۆبوونەوە و ڕێوڕەسمێکیش دا هەر ئەم دوو بوون کە کۆڕی سروودیان بەڕێوە دەبرد.

بازی بەختەوەری هات و لەپڕ نیشتە سەرتەپڵی سەری مەزرای مانۆڤر و لە چاوترووکانێکدا ئاژەڵی مەزرا بە کاوی دڵ شاد بوون. هەل و مەرج و بار و دۆخێکی لەبار و مایەداری کوتوپڕیان بۆ ڕوخسا و ئاگری شۆڕش دە مەزرا کەوت. ئاگری شۆڕشەکەش خێرا گڵپەی سەند و دەور و دوکانی ئاغاجۆنزی گڕ تێ بەردا.

لەو مەڵبەندە دا کە مازرەی مانۆڤری تێدا هەڵکەوتبوو، مەزرای مانۆڤر لە چاو مەزراکانی دراوسێ، گوڵی سەرتۆپ بوو. خاکەکەی بەپێز و پڕ پیت و بەرەکەت بوو، کانیاو و گۆل و ئەستێرکی خۆش ئاو و پڕ ئاوی هەبوو. ئاغاجونزیش لە باری زانایی و لێهاتوویی، لە خاوەن مەزراکانی جیرانی خۆی گەلیک زاناتر و لێوەشاوەتر بوو. بەڵام هەر ئەو سەر و بەندە، واتە لە هەڕەت و جەنگەی سەربزێویی شاراوی ئاژەڵانی ژێر فەرمانی دا، جۆنزی چارەڕەش تووشی نەهاتی هات و بەختی بەد کێشایە پای مێزی مەحکەمەی داوەری و بەتاوانی خەتاکاری و ساختەچێتی ، بەشێکی هەرە زۆری داهات و سامانەکەی لێ زەوت کرد و دەستی لە تەختە بەست. جۆنز لە سۆنگەی ئەم ڕوداوە جگەربڕە دا، دەستی لە کار و چالاکی سارد بۆوە و دەماری هەوڵ و خەباتی جەمام بوون. ڕۆژانە جگە لە مەی نۆشین و خۆ سەرخۆش کردن، دەستی بۆ هیچ کار و کردەوەیەک نەدەبرد. گەلێ ڕۆژان، بە درێژایی ڕۆژ، لە سوچێکی چێشتخانەکەی دا دادەنیشت و پەسا پەسا و قورتم قورتم شەرابی پێدا دەکرد. جارجاریش ورتکە نانی لە بیرە خووساوی دەرخواردی مۆسەس دەدا.

دڵزاری و بێزاریی ئاغا لە ئیش و کاردا، کاری کردە سەر کرێکار و سەپان و کاردارەکانی و ئەوانیشی تووشی لەش گرانی و تەپلۆسی کرد؛ بە چەشنێک کە لە مەزرا دا بژار سەری زەرعاتی خوارد، بەڵام کەس نەبوو دەستێک بۆ بژارێک بەرێت. پەرژینی باغ و بێستان شکانەوە، بەڵام کەس نەبوو پنجە دڕکێک لە پەرژینێکی شکاو بکوتێتەوە و باغ و بێستان لە وێڵی و بەرهەڵدابوون بپارێزێ. بە کورتی کەس نەبوو بەزەیەکی بە مەزرای مانۆڤر دابێ و دەستێکی بلاوێن بەسەر دار و درەخت و زەرعاتی دابێنێت و خزمەتێکی ئاژەڵانی بکا. هەر لەو هەلومەرجەش کە سەرەتای مانگی ژوئەن و کاتی درونەوە و هەڵگرتنەوەی بەرە وێنجەی ساڵ بوو، ئاغاجۆنز شەوێک لە شەمە شەوەکانی وەرزی هاوین بۆ چارەی وەڕەزی و بۆ بە بادانی پەژارە و خەمی دڵ، ڕووی کردە مەیکەدەی شێری سووری گوندی (ویلنگدۆن). هەر ئەو شەوە، لەو مەیخانەیەدا هەر ئەوەندەی شەراب خواردەوە کە وەختا و وەختێک بەبێ سەر و زمانی لێی کەوت و نەیزانی چ ئاوێک بە کام جۆگەدا ڕادەبرێ، تەنانەت بێخەبەر لە کرێکار و سەپان شوان و گاوانی مەزرا و، ئەمەیشی نەزانی کە وا کاردارەکانی پاش دۆشینی مانگاکان، بەبێ ئەوەی کە هیچ تفاقێک دەبەر هیچ ئاژەڵێک بکەن،

بە نیازی ڕاوە کەروێشکان ڕێی چۆڵ و چیایان گرتۆتە بەر و ئاژەڵی برسی لە تەویلە و پشتێری دەرگا گاڵەدراو دا ماونەتەوە.
ئاغا جۆنز، بولێڵی ڕۆژی یەکشەمە گەڕایەوە ماڵ، بەڵام مەی زەدە و شەکەت و شێواو و خەواڵوو گەڕایەوە. سەری ژانی دەکرد و توانانییی خۆ ڕاگرتن لە سەر پێیانی پێ نەمابوو. هەر بۆیە وەک تەرمێکی بێ گیان خۆی خستە سەر قەنەفەی ژووری میوانان و بە لاپەڕەیەک لە ڕۆژنامەی (هەواڵەکانی جیهان)، سەر و ڕووی خۆی داپۆشی و گورجێک خەو لا بە لای برد.
لەو لاشەوە، ئاژەڵی مەزرای مانۆڤر کە بەدرێژایی ڕۆژ چاوەڕوانی هاتنی بژیودەرێکیان کردبوو، بەڵام داد و هاواریان هیچ فریاڕەسێکی بەدوا دا نەهاتبوو. ئاژەڵی برسی شەویان لێداهات و زەختی برسیایەتی هاروژاندنی. هەر ئەودەم، گایەکی شان و مل ئەستوور، هەڵمەتی پڕ تەوژمی شاخ و شەقۆنی بۆ دەرگا برد و دەرگای کادێنی بە یەک هەڵمەت هەڵتەکاند. ژینەوەری شینکەخۆر بە خڕی ڕژانە سەر تفاق و ملیان پێوە نا. هەر لەو ئاسنایەشدا جۆنز لە خەو ڕاپەڕی و دەگەڵ دوو کارداری شەلاغ بە دەست ، بە هاواری دەرگای هەڵتەکاوی کادێن گەیشتن. هەر ئەوەندەی بلێی یەک و دوو، سیرمەی بادراوی قەف قەفی شەلاغ لەبان سەری ئاژەڵ هەڵسووڕا و لێدان دەستی پێکرد. هەرچەندیش کە ئاژەڵی برسی پێشەکی هیچ قەرار و مەدارێکیان بۆ دەسکردنەوە دانەنابوو، بەڵام برسیایەتی چاوی سوور کردبوون و دەستکردنەوە بۆ خۆ تێر کردن هیچ قەرار و مەدرایێکی پێشەکیی گەرەک نەبوو. لەپڕ و ناکاوێک ژینەوەر لە خواردن بای داوە و ڕژانە سەر دوژمنانی بابەگوشتە و لێدان دەستی پێکرد. لە هەموو لایەکەوە هەر شەقۆن و چەپۆک و جووتە و جیفڕک بوو بۆ جۆنز و کاردارەکانی دەهات. ئاژەڵ بەرەگە و ڕێگەی مەیدانی شەڕی لە بەرەی دووپێ ئەستاند و هەر بلێی یەک و دوو، هەوساری دەستەمۆیی پچڕا و بانگی ئازادی بە ئاشکرایی لێدرا.
ئاژەڵی مەزرا، کە هەتا دوێنێ کۆیلەیەکی بەستەزمانی بندەست و ژێر فەرمان بوون، لە ئاکامی سەرهەڵدانێکی کوتوپڕدا ستەمگەرانیان ئەوتۆ هەڵچنی، کە ڕۆژی ڕونیان لێکردنە شەوە زەنگ. چی پێ نەچوو جۆنز و کاردارەکانیان وازیان لە بەرگری هێنا و ڕاوەستانیان دەبەر ڕاکردن مراند. مرۆڤ بە شڵەژاوی ڕایکرد و ئاژەڵی سەرکەوتوو بەرەی مرۆڤی لێرە و لەوێ ڕاونا و لە مەزرا دەری پەڕاندن. زۆری نەخایاند گالسکە ڕێی ئەو دیوی مەزرا، بە تەپ و تۆزی ڕاکردووان ڕەش داگەڕا.
ئاغاژنی مەزرای مانۆڤر، واتە خێزانەکەی جۆنزی بەزیویش کە لە پشتی پەنجەرەوە کارەساتەکەی بە چاو بینی بوو، دەست و بردێکی کرد و کەموسکە وردە ئەسبابێکی بە کێش سووک و بە بایەخ گرانی لە توربێن کرد و هەر وەک دێڵەدز، بە دزە ڕێییەکدا بۆی دەرچوو.

مۆسەس، قەلەڕەشەی لێقەوماویش کە لە سەر چڵووکی داری بەر هۆڵی مەزن هەڵکورمابوو، هەرکە بارەکەی بە لاری بینی، قڕاندی و بە شوێن خاوەنی دەرفرتاویدا فڕی و ڕۆیی. ڕاکردوان بۆی دەرچوون و سەرکەوتوان بە سەربەرزی گەڕانەوە و دەرگای پێنج کلیلە و گۆڵەیان لە پاش سەری زۆرداراندا گاڵە دایەوە. بەمجۆرە، لە هەلومەرجێکی لەپڕ ڕوخساو، بەبێ ئەوەیکە سەری دڵی هیچ کامیان تۆزکاڵە خەبەرێکی شۆڕشی پێدا گەڕابێ ، شۆڕش هەڵاییسا و بە سەرکەوتنیش داکەوت. جۆنز ڕەهەندەی هەندەران کرا و مەزرای مانۆقر بە ئاژەڵ بڕا.

کرانەوەی لەپڕ و ناکاوی دەرگای بەهەشتی پڕ لە بەختیاری و ئەنگوتنی یەکەمین گزنگی ڕزگاری، ئاژەڵی هەر ئەوتۆ تاساند، کە هەتا ماوەیەک تووشی ناباوەڕی هاتن و لە خۆیاندا چەواشە بوون. بەڵام بەر لە ئەنجامی هەر ئیش و کارێک، ئاژەڵ هاتنە سەر ئەم ڕایە کە دەبێ بست بە بستی مەزرا بپشکێندرێت و ئاسەواری دەستی چەپەڵی مرۆڤی تێدا لەناو بچێت. بۆ ئەنجامی ئەم کارە، پێشەکی و بەر لە هەر شتێک، بە نەرمە غار، بە چوار دەوری مەزراکە دا گەڕان. ئەوسا بۆ ئەوەیکە تۆڵەی ڕەنجی بە خەسار و خوێنی بە ناهەق ڕژاوی باوک و کالان بستێننەوە، ڕوویان کردە ژوورە سامناکەکانی دەسکردی مرۆڤ.

یەکەم ژوور، هەر ئەو ژوورە بوو کە ساز و بەرگ و ئامرازی کۆیلەکردنی ئاژەڵی تێدا جێ درابوو. دەرگای ژوورەکەیان بە زەبری هەڵمەتی شان و باهۆیان تێک شکاند و هەرچی لێی بوو، لە لغاوی یەکسمانەوە بگرە هەتا قەمتەری لووت و لمبۆزی گاجوت و بەرازەکان، زنجیر و قەڵاتەی ملی تاژی و سەگەکان، کێرد و چەپەچاغە تیژەکانی کە وا سەری زیندەوەری پێ دەبڕدرا و بەرانەکانی پێ دەخەسێندرا، هەمووی و هەمووی دەچاڵ کران و ژێر خاکیان کردن. ئەوسا هەوسار و قەیاسە و ئاوزەنگی و شەلاغ و نەقیزە و بەرچاوکە، هەروەها ڕەخت و زین و تورەکە و توربێنی تفاق و ئالیکان، کە بەگشتی یادگاری سەردەمی پڕ لە سوکایەتیی کۆیلەتی بوون ، بە قۆپەن بە تونی ئاگرێک دا کران کە دە زبڵ و زاڵی میراتی جۆنز بەر درابوو. کاتێ کە مەشغەڵی سووتانی کەل و پەلی داگیرکەران تێکەڵ بە زمانەی سووری ئاگر وەگڕ کەوتن، ئاژەڵی سەرمەستی سەربەست بوون، لە دەوری بڵێسەی ئاگر وە چەقڵەسەما کەوتن و شایی و دیلانیان گێڕا. قۆپەنی پەلکە سوورە و باریکە کوتاڵەکانیش کە لە بازاڕە ڕۆژەکاندا کلک و یاڵی بارگینەکانی پێ دەڕازێندرایەوە، بە دەستی سنۆباڵ بە توونی ئاگر دا کران. هەر ئەو دەم سنۆباڵ ڕای گەیاند و گوتی کە پەڕۆ و پاڵیش هەر لەڕێزەی جلک و بەرگی بەری ئادەمیزاد دەژمێردرێن و دەبێ لە ئاژەڵ بەدوور بن. هەرکە ئەم فەرمانە بە گوێی باکسەر گەیشت، بە گورجی کڵاوە پوشینەکەی جارانی ، کە لە هاویناندا سەر و گوێلاکی لە هوروژمی مێش پێ دەپارێزرا، دەگەڵ خرتە و پرتەی دی کردی بە خۆراکی ئاگر. بەکورتی ئەوەی کە بۆنی کۆنە بەگی جارانی لێوە دەهات، هێنایان و سوتاندیان.

ئینجا ناپولیۆن ئاژەڵی بۆ هۆڵی گەورە بانگ هێشتن و تفاق و خورد و خۆراکی دوو ژەمانی بە حیسێبی ژەمێک دەبەر کردن. هەر یەک لە سەگەکانیشی لە ڕێی دوو نانە چەورە گرت. ئەوسا پێکەوە و بە تێکڕا و یەکدەنگ، حەوت جاران سرودی ئاژەڵایەتییان خوێندەوە و بە دڵنیایی و ئەرخەیانی لێی خەوتن، خەوتنێک کە بەر لەو هەلە، قەت قەت بە خەونیش لە خەویان نەهاتبوو. سبەی بەیانیش هەر بە بیری ڕۆژانی دیلی لە خەو هەستان، بەڵام هەرکە بەسەرهاتی مەزنی شەوی پێشینیان کەوتەوە بیر و هاتەوە یادیان کە ئازادو سەربەستن، بەبێ بەند و بەست هەستان و بە ئازادی ڕوویان کردوە لەوەڕگەی بێ پاوانی مەزراکەیان و پڕ بە دڵ سەیری هەموو لایەکیان کرد .

لە مەزراکەیاندا، مەودایەک ژێروتر لە هۆڵ و تەویلە پشتێرەکانەوە، گرد و تەپۆڵکەیەکی سەرسەوزی قۆزی خۆش دیمەنی تێدا هەڵکەوتبوو کە بەسەر هەموو مەڵبەند دا دەی نواڕی. ئاژەڵ بە ترەختەن و ڕاکردنێکی تێکڕایی بەرەو سەردوندی گردەکە پێ هەڵاچوون. لەوێوە ڕوانیان و دیتیان کە سپێنەی زێوینی یەکەمین کازیوەی بەربەیان چ ڕەنگ و نیگارێکی خەیاڵاویی بە دار و درەخت و شیناوردی مەزرا بەخشیوە. وڵاتی خەملاوی هەر وەک باغی بەهەشتی بەرین، بە دار و بەرد و خۆڵ و ئاو و بەهەرچی کە تێیدا بوو، تروسکەیان دەهات. بەڵێ کە ئەو بەهەشتە ڕەنگین و نەخشینە ، بەتێکڕایی و بە تەواوی بە بەژنی خاوەنانی خاسی خۆی براببوو.

هەموویان بەگشتی و بەبێ جیاوازی، سەرخۆش و دڵگەش لە دیتنی ئەو گشتە دەسکەوتە مەزن و شکۆمەندە، کەوتنە سەر هەوای سەماکردن و، دەستیان کرد بە هەڵپەڕین و ملیان لە تلیلیلان و چەقڵەسەما نا. دەمێک بە تلانەوە و گەوزینی نێو شینکەی ئاونگ لەسەر نیشتوو خەمی دڵیان بە با دا و دەمێکیش بە خواردنی سەرتوولی شینکە و چووزەڵە گیای سەوزەڵانان خۆیان تەڕ کردەوە. دەمێک چیم و گڵمتکی کێڵگەکانیان بە سمکۆڵ شکاند و چەندێکیش سەر و مێشکیان بە هەڵمژینی بۆن و بەرامەی پەرێزی ئاونگ لەسەر نیشتوو پندر کردەوە.

ئەوسا بە نیازی پشکنین و دیتنی هەست و نیستی مەزراکەیان، بە خوار و ژووری وڵاتەکەیان دا گەڕان. بەکاتی ڕۆیشتن و پیاسە و گەشت و گەڕان دا، زۆر بەبێ دەنگی و بە هەست ڕاگرتنێکی پڕ لە مەتانەتەوە سەیری دیمەنگای لە جوانی خولقاوی سەر و ژێرانیان کرد و جێ نەما چاوی پێدا نەگێڕن. لە جێ پەڵە وێنجەی و باغی سێوان و موچێی داچێندراو و مێشەڵان و دارستانی خەڵفەساوای خوارووی مەزراوە بیگرە، هەتا دەگاتە گۆل و ئەستێر و کانی و جۆگەلەکانیشیان بەسەر کردەوە. هەروەک بڵێی لە پێشوودا ئەم وڵاتە ڕەنگینەیان قەت بە چاوی سەر نەبینی بێت، بە چاوی پڕ لە پرسیارەوە سەیری سەر و ژێرانیان دەکرد و لە خۆیانیان دەپرسی کە ئاخۆ بڵێی ئەمە خەون و خەیاڵ نەبێ و ڕاست بێ کە دەی

بینن؟ ئەرێ بڵێی ئەوە ئەوان بن کە خودان مافن و لە توانایان دا هەیە ، بەبێ پەرژین و پاوان، بەهەموو شوێنێکی مەزرا دا بگەڕێن و دەستی دەسەڵات بەسەر هەموو شوێنێکدا بکێشن؟

پاش گەشت و پیاسەیەکی زۆر، نیازی دەست بەسەرداگرتنی ماڵ و سامانی چەکمەڕەقی جارانی مەزراکەیان کەوتە دڵ و بەرەو وێندەرێ کەوتنە ڕێ.

هەموویان ، ئارام و بێدەنگ لەبەر دەرگای کۆشکی مەزنی جۆنز دا سەریان دەبەر یەک نا و ڕاوەستان. هەرچەند کە کۆشک و تەلاری جۆنز لە ژێر دەسەڵاتی خۆیاندا بوو، بەڵام سام و هەیبەتی کۆنە بەگی جاران، هەروەک وەیشوومەیەکی ڕەش لە دەرک و دار و دیوارانی هاڵا بوو؛ بەم سام و هەیبەتە و لەم کۆشک و قەڵایە دا، تەم و ترسێکی ڕوخێنەر بە سەر ئاژەڵ دا باری. ماوەیەک بەبێ ئەوەی کە هیچ کامیکیان زاتی دەرگا قەڵەشینەوەی هەبێت ، بێدەنگ ڕاوەستان. بەڵام ڕاوەستانەکەیان زۆری نەخایاند، چونکە هەر ئەودەم جووتەی بەرازی بە شان و باهۆ، واتە سنۆباڵ و ناپولیۆن، بە هانایانەوە هاتن و ئەرکی ئەو گرنگەشیان گرتە ئەستۆ. شادەرگای ڕەختەی کۆشکی جۆنز، بەزەبری هەڵمەتی لاملی ئەستووری جووتەی پێشڕەوان لەبەر یەک هەڵتەکا و ڕێی چوونە ژووری هۆدەکان بە ڕووی ئاژەڵ دا کرایەوە. ئاژەڵ یەک بە یەک و سەر بە شوێنی یەکدا وەژوور کەوتن. بۆ ئەوەیکە کەشم و تەرتیبی دیوەخانی ماڵی ئاغا نەشەمزێندرێت ، وریا و بە پارێزەوە هەنگاویان هەڵێنایەوە و زۆر بەشێنەیی لەم ژوور بۆ ئەو ژوور چوون. تەنانەت لە ئاخاڤتن و لێدوانیش دا هەر بە چرپە و سرتە یەکتریان دواند.

هۆدەکان بە سەدان و هەزاران خرینگە و پرپرەی ناسک و تەنک و زەریف ڕازێنرا بوونەوە. یەک یەکی ژوورەکان بە ڕاخەر و مافورەی نایاب و ئاوریشمینی دەسکردی (برۆکسەل)، فەرش کرابوون. پێخەفەکان نەرم و نۆڵ و، ڕوکەشی سەر قەرەوێڵەکان ئاوریشمین بوون. لە گۆشە و کەناری ژوورەکاندا ئاوێنەی بەرزی باڵانوێن ڕۆندرابوون. بە میچی هۆدە و لادیواری داڵان و هاڵەکانەوە دەیان چلچرای بلور هەڵواسرابوون کە بە سەدان چلورەی کریستال و پەرەنگە و مەنگوڵەی ڕەنگاوڕەنگ ڕازێندرا بوونەوە. پەرەنگە و چلورەی کریستالی چل چراکان تیشک و شۆقی گڵۆپی چراکانیان بە چەشنێک بە ژوورەکاندا دابەش دەکرد، کە خودی تارما ڕونکەکان نەخشێکی خەیاڵاوییان بە میچی ژوورەکان دەبەخشی. لە لایەک، مێز و کورسی و کاناپە و حوجرەی شەراب و ڤیسکی و لە بەرێکی ترەوە مێزی قومار و گەمە و کایەی دەمی سەرخۆشی ڕۆندرابوون. لە لای سەرەوەی هۆڵی مەزنی میوانانداا، وێنەی گەورە کراوەوەی تەواو بەژنی ڤیکتۆریای شاژنی بریتانی، بۆ ماوەیەکی کورت ترسی خستە سەر دڵی ئاژەڵان و هەموویان یەکجێ لێی پرینگانەوە.

ژوورەکانی نوهومی سەرویان پشکنی و بەرەوخوار داگەڕانەوە. دەهاتن لە قاتی سەرو بچنە خوار،کە هەستیان بزووت مەلی جێماوە. چەندێکیان بە شوێن سەری دا گەڕانەوە و لەژووری خەوی ژنی جۆنز، ئەویان لە حاڵێکدا دۆزییەوە کە چارشێوشانێکی حەریری سەوزی بە لاشان و سەر کەفەڵ داکێشابوو و لە بەرامبەر ئاوێنەی بالآنوێنی ژووری خەوتندا بە سەد ناز و خەمزەوە دەهات و دەچوو. ئاژەڵ بە سەری داهاتنەوە و بە ڕەخنە و لۆمە سەرکۆنەیان کرد.

لەقوژبنی چێشتخانەکەی قاتی خواروودا چەند قاچە بەرازی خوێ کراویان بە چاو بینی و دڵیان بە بینینی ئەو دیمەنە ناشیرینە ژانی پێدا گەڕا. هەر ئەودەم، باکسەر لە هەژمەتان و بە تۆڵەی ئاژەڵ گوژیی ئاژەڵ کوژان، بە زەبری جوتە، بەرمیلێکی پڕی بیرەی لەبەریەک هەلتەکاند. بەڵام بەرمیلی پڕ لە بیرەی ماڵی جۆنز یەکەم و ئاخر شت بوو کە لە سامان و مڵک و ماڵی ئاغا کەم کرایەوە. چونکە هەر ئەودەم بڕیارێک دەرکرا و بە گوێی سەر بە سەری ژینەوراندا خوێندرا، کە دەبێ کۆشک و ماڵ و سامانی جۆنزی ستەمگەر، وەک بەڵگەیەکی مێژوویی بۆ داهاتوان بمێنێتەوە، تاکو داهاتوان ڕادەی بێ بەزەیی بەرەی مرۆڤ بە دوو چاوی سەریان ببینن.

هەر ئەودەم، ئەو بڕیارە بە گیان و بە دڵ وەرگیرا و بەڵێنیان بە یەکتر دا کە هیچ ئاژەڵێک بۆی نەبێ لە ژوور و هۆدەی دەسکردی مرۆڤ دا سەر بکاتەوە.

پاش لەوەڕی بەیانە، سنۆباڵ و ناپولیۆن سەرلەنوێ ئاژەڵیان کۆکردەوە. سنۆباڵ ڕایگەیاند و گوتی :

ـ هاوڕێیان! کاتژمێرەکەمان هەر ئێستێ شەش و نیوی سەر لە بەیانی نیشان دەدا. دیارە ڕۆژێکی دوور و درێژمان لەبەرە و بێتو ڕەزاتان لەسەر بێ، دەکرێ لەو درێژ ڕۆژگارەدا دروونەوەی بەرە وێنجەکەمان، کە کاتی درونەوەی و هەڵگرتنەوەی هاتوە، ڕای پەڕێنین. بەڵام بەر لە دەست و پەل ماندووکردنتان و بەر لە درونەوەی وێنجە، بابەتێکی دیکەم لە دڵ دایە و دەمەوێ پێشەکی ئەوتان پێ ڕابگەیەنم.

بەرازەکان هەر ئەودەم ئاشکرایان کرد کە ئەوان لەسای ژیری و بلیمەتی خۆیانەوە، توانیویانە لە ماوەی سێ مانگی پێشوو دا ڕوو بکەنە خوێندن و، خۆیان بە خوێندن و خوێندنەوە و نووسین ڕابێنن. بەرازەکان گوتیان کە ئەوان خوێندن و نووسین لەو گشتە کتێبانە فێر بوون، کە سەر و سەردەمێک منداڵەکانی جۆنز لە سووچێکی حەوشە دا ڕۆیان نابوون.

ناپولیۆن لە حاڵێکدا قوتیلەیەکی بۆیەی سپی لە سەر دەست دانابوو، ئاژەڵی بەرەو دەروازەی گەورە دەنگ دا. ئاژەڵ بە فەرمانی ناپولیۆن لە دەوری دەروازەی گەورە کۆبوونەوە. سنۆباڵ وەک میرزای خۆش بنووسی مەزرا، لە حاڵێکدا قەڵەم فرچەی لە ناو بەندی دوو سمی دەستی بەزاند بوو ، بۆیەی ڕەشی بەسەر

ناوی(مەزرای مانۆڤر) داهێنا و لە سەر ڕاستە تەختەی ڕەش دا، بە بۆیەی سپی نووسی: مەزرای ئاژەڵان.

بەم تەرتیبە، ناوی جۆنز و مەزرای مانۆڤر لە ژێر ڕەشاییدا گوم و گۆڕ کرا و ناوی ئاژەڵ بە ڕەنگی سپی، لە سەر ڕەشایی نەخشی گرت. پاش گۆڕینی ناوی(مانۆڤر) بە(ئاژەڵ) ، بەرازەکان ئاشکرایان کرد کە ئەوان لە ماوەی سێ مانگی ڕابوردوو، لەسای ژیری و بیرچاکی خۆیاندا، توانیویانە شیلە و ڕەواق و کاکڵی(ئاژەڵایەتی) لە ناو حەوت خاڵی کورت و پوختەدا بگونجێنن و ناوی(حەوت فەرمان)ی لێ بنێن. بەرازەکان بە هە،وو لایەکیان ڕایانگەیاند کە، حەوت فەرمانێکی کە هەر ئێستێ بە بۆیەی سپی لە سەر دیواری تەخت ڕەشی هۆڵی مەزنی ئاژەڵان دا دەنووسرێت، دەبێتە یاسایەکی هەتا سەر زیندوو، کە هەرگیز شەمزان و شێوان و ئاڵوگۆڕ بەخۆیەوە نابینێت. گوتیان کە دەکارهێنان و بەڕێوەبردنی حەوت فەرمان، ئەرکی ویژدانیی هەموو ئاژەڵێکە و، هیچ جوڵەوەرێک بۆی نییە خۆی لێ لابدات و خۆی لێ ببوێرێت.

پاش ڕاگەیاندنی ئەو ئاگادارییە، سنۆباڵ و ناپولیۆن پەیژەیەکیان بە دیواری بەرز و بڵندی هۆڵی گەورەوە هەڵپەسارد. سنۆباڵ بە هەزرا و یەک دەردی سەر بە پەیژەکەدا پێ هەڵاچوو. لە شانی ڕاستی سنۆباڵ، سکولەر قوتیلەی بۆیە بەدستەوە، ئامادە و چاوەڕوان ڕاوەستا. ئەوسا لە بەر چاوی هەموو ژینەوەری مەزرای ئاژەڵان دا، سنۆباڵ هەر حەوت فەرمانی بە بۆیەی سپی لەسەر دیواری قیرەتاوکراوی هۆڵی گەروە نووسی. نوسراوەکە لە سەر ڕاستە تەختەی ڕەشی دیواری هۆڵی مەزندا هەر هێندە سپی دەچۆوەوە، کە لە مەودا ڕێیەکی سەد مەترەوە، دەکرا بە چاوی سەر بەم چەشنە بخوێندرێتەوە :

حەوت فەرمان

1ـ هەرچی دووپێیە، نەیارانی ئێمەن.
2ـ هەرچی چوار پێیە یان باڵدار، لە یەک ڕەگەز و لە یەک توخمەن.
3ـ هیچ ئاژەڵێک بۆی نییە بەرگ و بەرەی مرۆڤ بپۆشێت.
4ـ هیچ ئاژەڵێک لێو لە جامی شەراب نادا.
5ـ هیچ ئاژەڵێک بۆی نییە لەسەر قەرەوێڵە و لە ناو پێخەفدانی بەرەی ئادەمیزاد دا بخەوێت.
6ـ هیچ ئاژەڵێک بۆی نییە هاوڕەگەز و یارانی خۆی بگوژێت.
7ـ گشت ئاژەڵان سەرزەوی، بێ جیاوازی، پێکەوە یەکسان و بەرامبەر و برادەرن.

قەڵەمی سنۆباڵ بۆ نووسینی حەوت فەرمان ، زۆر بە پوختی بەسەر دیواری قیرەتاوکراوی هۆڵی مەزن دا گەڕا. نوسراوەکەش زۆر بێ هەڵە و بێ پەڵە هاتەدەر. هەر بەس وشەی(پاران) لە جێی وشەی(یاران) نوسرا و یەکێک لە(واو)ەکانیش بەراوەژو هاتبوو.

هەرکە سنۆباڵ خاڵی ئاخری حەوت فەرمانی دانا و دەستی لە نوسین هەڵگرت، ڕووی دەمی دە ئاژەڵ کرد و بە دەنگێکی بەرز هەر حەوت فەرمانی بۆ خوێندنەوە. سەیرکەرانیش بە ڕاتڵەکاندنی سەر، ڕا و دەنگی پەسند کردنیان بۆ دەربڕی. چەندێک لە ئاژەڵی زۆرزانیش، کە بلیمەت بوون و ڕۆڵەی ڕۆژ، هەوڵی بە مێشک ئەسپاردنیان بۆ دا و هەر حەوت فەرمانیان بە مێشکی کەللە ئەسپارد.

ئەوسا سنۆباڵ قەڵەمی بۆ لایەک تووڕ هەڵدا و هاواری کرد و گوتی :

ـ ئەی یاران! ئەوا هەر لە ئێستێکەوە بۆ پێشەوە بەرەو کار، بۆ درونەوە و هەڵگرتنەوەی وێنجەکەتان، بۆ پێشەوە بەرەو هەرەوەزێکی دلێرانەی پڕ لە سەرراستی، هەروەزێکی ئەوتۆ کە نیشان بدات و بنوێنێت دەست و مستی ئێمەی ئاژەڵ، گەلێ لە دەست و باسکی جۆنز و بەکرێگیراوەکانی بەتواناتر و بە دەمارترە.

بەڵام هەر لەو جەنگەیەدا، گابۆڕی سێ مانگای گوان پڕ لە شیر هەنگاوی کرێکارانی شل کردەوە. گابۆڕی مێگاکان بەم هۆیە بوو کە بیست و چوار سەعات بە سەر کاتی هەڵدۆشینیاندا تێپەڕ ببوو. مێگاکان بە گوانی پڕ لە شیریانەوە، گەلاو گەڵ لێ هاتبوون و گرژ و ناساز دەهاتنە بەرچاو. هاتبا و بەرازەکان دەست و بردێکیان نەکردبایە و دەستی دۆشینیان بە سەر گوانی مێگاکاندا نەهێنابایە، بێشک تووشی دەرد و ئازاران دەهاتن.

بەڵام بەرازەکان گورجێکی بۆیان کەوتنە سەر بەردەبێر و وەک بێری دۆش، گوانی مێگاکانیان هەڵدۆشین. لە دۆشینی مانگاکان، پێنج گادۆشکەیان پڕ کرد لە شیرێکی خەستی سەر بە توێ. هەندێک لە ئاژەڵەکان بە دیتنی ئەو گشتە شیرە چەور و سەر بە کەفە، تامەزرۆیانە چاویان لە شیر بڕی و یەکێک لەوان گوتی:

ـ ئەم هەموو شیرە چەورە چۆن و چلۆن لە ڕەجابا بهێنین؟

یەکێک لە مریشکەکان وتی :

ـ لەسەردەمی جۆنزدا، گەلێ جاران پڕپۆڵەی ئێمەی بەم شیرە دەگیرایەوە و دەگەڵ دان بۆیان هەڵدەڕشتین.

ناپولیۆن گادۆشکە شیرەکانی لە پاش سەر دا حەشار دا و گوتی :

ـ هاوڕێیان! چاوی سەرنجتان بەرەو شیر شۆڕ مەکەنەوە، چونکە گرنگتر لە هەر شیر و شەربەتێک، هەوڵی گردەوەکۆشیمانە لە ڕێی کۆکردنەوەی بەرهەم و بژیوی ژیانی دوا ڕۆژمان... بۆ پێشەوە بەرەو کار و هەڵسووڕان ... بۆ پێشەوە بۆ دروونەوەی بەرە وێنجەی شەقڵ نەشکاومان کە چاو لە دەست و باسکی خاوەنانی ڕاستەقینەی خۆیەتی.

بەم تەرتیبە، هێزی ڕەنجبەر بۆ هەڵگرتنەوەی بەرهەمی بەرەو وێنجە بەرەو مەزرا بزووت، بەڵام شەو بە کاتی گەڕانەوە بۆ ماڵ، دەرکەوت کە لە چەند گادۆشکە شیر، هەر ناوەکەی ماوە و بەس.

* * * *

3

درونەوەی بەرەوێنجە و کێشەوە و لەگیشەدانی چەندە و چیهای ژانەسەر لە باخەڵدابوو، لە گوتن نایە، بەڵام بە هەموو ئارەق ڕشتن و بە تەواوی دەردی سەری و مەینەتەکەیشیەوە، هەر سەبارەت بەوە کە کار بۆ خۆیان و دەسکەوت هی خۆیان بوو، لە کارکردندا پەکیان بە هیچ گیر و گرفتێک نەکەوت و هیچ ئازارێک نەی ڕوشاندن.

کەرەستە و ئامێری کارەکەیان پڕ بە قالبی دەستی مرۆڤ ساز کرابوون ، واتە بۆ دەکارهێنانی ئامرازی کار، ئاژەڵ هەر وەک مرۆڤ دەبوایە هەستێتە سەر دوو پێیان، کە ئەوان ئەمەیان نەدەتوانی. ئەم کێشەیە کوسپێکی زلی سەر ڕێگەیان بوو، بەڵام لە کاتی هەموو تێگیرسانێک دا، ڕێزانی و کارزانیی بەرازەکان و تین و تاقەتی باکسەر و کلۆڤەر بە فریایان دەگەیشت و کۆسپی گرانی بۆ دەتواندنەوە.

ئەسپەکان لەمێژ بوو لە کار و کوێرەوەریدا خارابوون و شارەزایەتیان پێ بڕابوو. ئەوان سەرەڕای وردەکاری و ڕێک و پێک کردنی موچێ و دێبەر و باخچەکانیان، کاری درمغ کێشان و ماڵووکردنی زەوی و، گەلێک کاری تریشیان وەئەستۆ گرتبوو. خۆش ئەوە بوو کە لە گشت کرگارانیشدا ڕووسوور دەهاتنەدەر. بەرازەکانیش وەک سەرکار و چاودێر، بە سەر کاری ئەنجامدراوی مەزرا ڕادەگەیشتن و بە بەژنیان بڕابوو کە دەست لە ڕەش و سپی نەدەن، چونکە لە بەرەی سەرۆک و سەداران بوون و خاوەنی دەسەڵات.

باکسەر و کلۆڤەر، لە گیادروون و ڕاکێشانی کەرەنتو دا، دەمێکیش لە ماڵوکێشان دا ئارەقی ڕەش و شینیان دەڕشت و تەنانەت تاوێکیش ماوە و مەودای هەدادانیان دەست نەدەکەوت. ئەوان یەک چین و لەسەر یەک هەوا دەیانکرد و

دەیانکێشا و ، بەرازێکیش بە دابی جاران، بە شوێن سەریان دا دەهات و دەیگوت: هەیها ڕەفیق!... هەیها هەواڵ!... چۆش ڕەفیق!... چۆش هەواڵ !...

سەرپاکی مەزرانشینان، بگرە بنێس و لاواز و کەم تواناکانیشیان بەردەوام لە کار دابوون؛ لە درونەوە و کێشەوە و لە گیشەدانی وێنجە دا ئەرکی تەواویان بەجێ گەیاند. مامر، مراوی، قاز، تەنەنەت کۆترەکانیش هەتا ئاخر پەلک و چڵی پاشەرۆکیشیان کۆکردەوە و لەسەر یەکیان هەڵچنی. بە کورتی، لەسای هەرەوەزی گشتی دا، هەڵگرتنەوەی بەرهەمی بەرە وێنجەکەیان دوو ڕۆژ زووتر لە سەردەمی جۆنز کۆتایی پێ هێنا. لە سای سەر ڕاستی و دەست و دڵ خاوێنی خۆیشیانەوە بەرهەمەکەیان هەر ئەوەندە پوخت و پاکژ کۆ کردەوە، کە قەت مەزرای سەردمی جۆنز ئەم نەزم و میزانەی بەخۆیەوە نەدیتبوو.

لەکاتی هەڵگرتنەوەی تفاق، باڵندەکان بە چاوی وردبینیانەوە نەیان هێشت پەلکە گەڵایەکیش لە پاش سەریان جێ بمێنێت. نەفسی حیز و چنۆکیش نەی توانی دڵی هیچ خاوەن دڵێک بدزێت کە بە قەدرایە پەڕە کایەک دەگەڵ دەسڕەنجی گشتی دەست پیسی بکرێت.

لە سەرتانسەری ڕۆژەکانی وەرزی هاویندا هەڵسووڕانێکی شێلگیرانەی بێ پشوودان، بە ڕێک و پێکی لە کایەدا بوو. لەم ماوەیەشدا ئەوەی بەزم و شایی و کەیف و خۆشی بوو، هاونشینی دڵ و دەرونی مەزرانشینان بوو. زەردەخەندە و قاقای پێکەنین هاودەمی دەم و لێوانیان بوو و هەرکە جار جاریش دەکەوتنەوە سەر بیر و یادی خەمی ڕابوردوو، بە دەمی پڕ لە پێکەنینەوە بە خەم و پەژارەی کۆنیان دەگوت: بڕۆ بەم لاوە!

تامی خۆراکی ڕۆژانەیان لە دەمیاندا چێژێکی فرە تایبەتی بە گیان دەبەخشین، چونکە تێشوویەک بوو پەروەردەکراو بە ئارەقی لەشی خۆیان ، چونکە ڕەجاباهێن و دابەشکەر هەر خۆیان بوون، چونکە خان و خاوەنی دەست ڕژد و چروکیان بەسەرەوە نەمابوو کە لێیان بستێنێ و پشتیان بشکێنێ.

ئەگەرچی کورت کردنەوە و لادانی دەستی ئادەمیزادی کار نەکەری مشەخۆر، کەم تا کورتێک نەزم و تەرازووی کار و بەرنامەی مەزرای لەق کردبوو، بەڵام لە سای هەوڵ و هەڵسوڕانی بێ سرەوتی خۆیانەوە، جێی بەتاڵی دەستی ناپاکی مرۆڤیان پڕ کردبۆوە، بە چەشنێک کە دەغڵدان و چاڵ و کەندووەکانیان لە هەمە چەشنە دەغڵ و تفاق و ئالیکێک ئاخندرا بوو.

بەکاتی جۆخین هەڵگرتنەوە، گەلێکیان هەوڵ دا بکرێ و بتوانن مەکینەی دەغڵ درونەوە دەکار بێنن، کەچی هەوڵ و خەباتەکەیان بە ئاکام نەگەیشت و زەحمەتەکانیان بە فیڕۆ چوو. بەڵام بۆ قەرەبوو کردنەوەی ئەو گرفتەش، گێرەی کلۆش بە دابی کۆنیان دە فریا هات و خۆیانیان بە زەبری فوو لێکردن بە با دا و سورەدەغڵیان لە کا و کۆت جیا کردەوە.

هەرچەند کە شێوەی کۆنی کار، گیان و جەستەیانی دەچرووساندەوە، بەڵام ڕێژانی بەرازەکان و نەسرەوتنی باکسەر، هەر چەشنە لەمپەرە بەردینەیەکی نەرم دەکرد. تین و تابوشتی لەشی باکسەر بۆ هەموو هاوڕێیان جێی سەرسوڕمان بوو. باکسەر هەر نەک لە سەردەمی شۆڕشدا، بەڵکە بەکاتی جۆنزیش هەر کار جوان و لێهاتوو بوو. بەڵام لەم دەورەیە دا، بە عەشقی شۆڕش و لە پێناو شۆڕشدا سەر بەڕێ و گیان لە سەر دەستان بوو. گەلێ ڕۆژان هەڵدەکەوت کە قورسایی کاری مەزرا بە خڕ و پتوونی لەسەر شانی ئەو هەڵسوڕابێت. بە درێژایی ڕۆژ، لە بەری بەیانەوە هەتا سەری شەو، سەر و لاشی باکسەر لەو جێیە دەگەڕا کە گرنگترین کاری مەزرای لێ وەدەست دەکەوت. بگرە زۆرجارانیش بە کاری ڕۆژانە نەدەهەندرا و دەست بە داوێنی کەڵەشێرەکەی مەزرا دەبوو کە بەیانان نیوسەعاتێک زووتر لە کاتی ڕابوونی گشتی، بە گوێچەی دا بقوقێنێ و لە خەو خەبەری کاتەوە. بەمجۆرە، گەلێک بەیانان وازی لە خەوی شیرینی بەیانان دەهێنا و گیانفیدایانە خۆی بە کاری گران دا دەدا. باکسەر لەو نیوسەعاتە دا پاشماوەی کاری ناتەواوی دوێنێی تەواو دەکرد و بە دڵێکی ئاسوودەوە کارێ نوێی دەست پێدەکرد.

لە دەمی تەنگانە و لەو کاتانەی کە وا کۆسپێکی نالەبار دەهاتە سەر ڕێیانیان و دەهات گەرای ناکۆکی لە نێو ئاژەڵاندا بپشکوێنێ، یەکەم و ئاخر کەلام و پەیامی دەمی باکسەر ئەمە بوو: من لە جیاتی قسەی پوچی سەر زارەکی، پتر کار دەکەم!... ئیتر ئەم ڕستەی دەمی باکسەر وەک خاڵی ئاخری هەموو ڕەخنەیەکی لێهاتبوو کە دەمی ڕەخنەگرانی پێ دەبەسترا.

هەر کام لە ئاژەڵانی تریش بەپێی توانایی جەستە و قەڵافەتیان، بە بێ گزی و فێڵ و ساختەکاری، ئەرکی سەرشانی خۆیانیان بەجێ دەگەیاند. تەنانەت بنێس و کەم تواناترینی ژینەوەری مەزرا، کە پۆلی باڵندان بوون، لە کاتی هەڵگرتنەوەی جێخون و کێشەوەی بۆ ژووری تفاق، زۆرتر لە پەنجا کیلۆ دەغڵی پرژ و بڵاویان خاکەڕۆ کردەوە و خستیانەوە سەر داهاتی گشتی. ئیتر لە مەزرای ئاژەڵاندا نە دزی و دەست پیسی ئاسەوارێکی مابوو کە تۆوی دڕدۆنگیی بخاتە نێویان و نە ماف پێشێل کردن شوێنەوارێکی لێ دەبیندرا کە دژ بە یەکتریان ڕابگرێت. بۆق لە زگی و ئێرەیی پێ بردن کە دیاردەی پیس و گەندەڵی دەوری ڕابوردو بوو، توخم و تۆوی فەوتا بوو. لە ژێر کار دەرچوون و خۆ گێزراندن بە هەڵکەوتیش هەڵنەدەکەوت. لە ناو ئاژەڵی مەزرادا، هەر تەنێ مەلی، واتە مایبنە حۆلەی گالسکەکێشی جارانی جۆنز بوو کە بەیانان بە کاتی لە خەو هەستان، بە ناز خۆی دەگنخاند و بە کاتی ئیش و کاری ڕۆژانەش ، ژانی پاش سمە ناسکۆڵەکانی دەکردە پاساوی ناسازی و، شانی لە ژێر کار دەترازاند. ئاکار و هەڵس و کەوتی گورپە پشیلەی مەزراش تۆزکاڵێک نائاسایی دەهاتە بەرچاو. کتکەی زۆڵ گەلێ جاران لە جەنگەی کار و هەڵسووڕاندا کوتوپڕ خۆی دەشاردەوە و بەس بە کاتی ژەم و بەر ژەمان وەدی

دەهاتەوە. هەتا لێیشیان دەپرسی و لێیان دەکۆڵییەوە کە گشت ڕۆژێک بۆچ خۆی بزر دەکا، ئەوەندە بیانووی لێک و لووسی بۆ دادەتاشین و هەر هێندە خۆمانە و گیانی گیانی خۆی ڕێ دەخستن و بە گڕوگاڵی مرخاندن ئاوازی لەبۆ دەخوێندن، کە لێڵایی شک و گومانی لە دڵی هەموو دڕدۆنگێک دەشوردەوە. لە مەزرا دا هەر تەنێ گوێدرێژە پیرە، واتە بەنیامین بوو کە بەرلە شۆڕش و لە سەردەمی شۆڕشیش دا هیچ چەشنە ئاڵوگۆڕێکی بەسەر دا نەهاتبوو. لە ڕەنجبەری و لە کارکردندا هەر بە یەک هەوا دەیکوتا و بە نەسرەوتنێکی پڕ لە ئەهوەنی، ئارام ئارام ئەرکی سەرشانی بە ئەنجام دەگەیاند. نە قەت لە ژێر کار دەردەچوو و نە قەتیش زێدەکاری وەئەستۆ دەگرت. هەرگیز بیر و ڕایەکی سەبارەت بە شۆڕش و دەسکەوتەکانی شۆڕش دەرنەدەبڕی. هەتا یارانی لێیان دەپرسی کە ئاخۆ ئیمڕۆ مرتاحترە یان سەردەمی جۆنز، ئەو وەرامی دەدانەوە و دەیگوت:

ـ گوێدرێژ تەمەنێکی درێژ دەباتە سەر و گەلێک دەور و سەردەمان دەبینێت... ئێوە هەتا بە ئیمڕۆ ، بە زیندی سەرتان مردنی کەرێکتان قەت قەت بە چاو نەبینیوە.

ئاژەڵ کەلێک جاران بە وڵامی کورت و ماناداری بەنیامین وازیان لە پرسیاری تر دەهێنا و بێ دەنگەیان لێ دەکرد.

ڕۆژانی یەکشەم، ڕۆژی پشوودان و کاتی حەسانەوەی ئاژەڵی مەزرا بوو. ڕۆژانی یەکشەم سەعاتێک درەنگتر لە خەو هەڵدەستان. دوای لە خەو هەستان و بەرژەم کردن، لە هۆڵی مەزندا کۆ دەکرانەوە و مەزنە ئاهەنگی هەفتەیان پێ بەرپا دەکردا. لەم مەزنە ڕێ و ڕەسمانەش دا، پێشەکی ئاڵایان پێ هەڵدەکردن. ئاڵاکەیان قوماشێکی حەریری سەوز بوو کە سەر وسەردەمێک ڕوکەشی سەرمێزی ژوری ئاغاژنی مەزرا بوو. سنۆباڵ ئەو کوتاڵە سەوزەی لە ژوری کەل و پەلی ئاغا جۆنز دا دۆزیبۆوە و شکڵی شاخ و سمی ئاژەڵێکی لەسەر ڕاستە تەختەکەی ڕەسم کردبوو. شکڵی شاخ و سمی ئاژەڵ، ڕەمز و نیشانەی ژینەوەی ئاژەڵانی سەرزەوی بوو.

سنۆباڵ دەیگوت کە سەوزایی ئاڵاکەیان، مانای سەرسەوزیی مەزراکانی بریتانی دەگەیەنێت و شکڵی شاخ و سمی ئاژەڵیش هێمای کۆماری دیموکراتیکی ئاژەڵانە. سنۆباڵ پێی وابوو کە ئەو کۆمارە لە داهاتوویەکی نە هێندە دوور، سەرتانسەری جیهان دەگرێتەوە و لە هەموو دنیادا دەسەڵات دەگرێتە دەست.

لە بەزم و ئاهەنگی یەکشەمە ڕۆژانیاندا، پاش هەڵدانی ئاڵا، سرودی ئاژەڵان دەخوێندرایەوە. ئەوسا گەڵاڵەی کار و باری هەفتەی داهاتوو بە گوێی ئاژەڵان دا ڕادەگەیشت. هەرچەند کە گەڵاڵەی کار و باری هەفتە لە هەموو کۆبوونەوەکاندا گەلێکی قسە و باس لە سەر دەکرا و دەنگی پەسند کردن و هەرای بەرپەرچدانەوەی لەسەر ساز دەبوو، بەڵام مافی پەسند کردن و دان پێداهێنان، هەروەها ڕادان و لادانی هەموو بڕیاراتێک هەر بە دەستی بەرەی بەرازان بوو، هەراو هوریاکەش ئۆباڵی ئەستۆ ئاژەڵی مەزرا بوو کە دەبوایە بیکەن و، دەیانکرد.

سنۆباڵ و ناپولیۆن لە قسەکردن و لە ئاخاڤتندا سەر پەڕی بلیمەتانی مەزرا بوون. بەڵام هەر لە سەرەتای کارەوە بە ئاشکرا دیار بوو کە ئەم دووە یەک نین و ناتوانن لە ژێر خێوەتی ئاسمانێکدا پێکەوە حوکمڕانی بکەن. هەر پێشنیارێک لە هەر لایەک بدرابایە، بێشک لەلای ئەوی ترەوە بەرپەرچ دەدرایەوە. تەنانەت ئینکەبەری و ڕق بە ڕقەی ئەم دووە، زۆر جاران چەتی دەهاویشتە سەر ڕێگای گەلێک ئیش و کاری گرنگی مەزرا و کارەکەیان باش نە دەڕۆییشت. هەروەها کاردانەوەی ژەهراویی ئەم ناتەباییە، ترسی کزبوونی بناغەی کۆمەڵگاکەیانی لێدەکرا و، بۆنی ترسێکی نادیاری دواڕۆژیشی لێدەهات. بۆ وێنە، لە ئەنجامی وتووێژێکی دوور و درێژی ئابوریدا، بڕیار درا پەڵە وێنجەی ئەو دیوی باغی سێوانیان پاوان بکەن و بیکەنە لەوەڕگەی ئازاد بۆ لەوەڕی ئاژەڵی پیر و پەک کەوتەی خانە نشین، بەڵام دەمەتەقەی دوور و درێژی یەکتر بوغزێنی سنۆباڵ و ناپولیۆن نەیهێشت ئەو بڕیارە سەربگرێ و بەرەکەتەکەی بە ئاژەڵی پەک کەوتەی لەکار هەڵپەسێردراو ببڕێت.

مەزنە ئاهەنگی پێش نیوەڕۆیانی ڕۆژانی یەکشەمەیان بە خوێندنەوەی سرودی ئاژەڵانی بریتانی کۆتایی پێدەهات و پاش نیوەڕۆکانیش بەرنامەی لەوەڕی ئازادیان هەبوو. ئاژەڵی کرێکاری ڕەنجبەر بە مێرگ و لەوەڕگەکانی مەزرا دا دەهاتن و بە گەشت و گەڕان و لەوەڕ، ئێوارەیان بە شەو دەگەیاند.

زۆری نەخایاند بەرازەکان ژوری کەل و پەلی جۆنزیان خاوێن کردەوە و بارەگای سەرکردایەتییان ڕاگواستە وێندەرێ. هەر لەو هۆڵەش دابوو کە بەرازەکان بە سەر ژمارەیەکی زۆری گۆڤار و کتێب دا کەوتن. کتێبەکان دەربارەی پیشەسایی جۆر بە جۆری وەک ئاسنگەری، دارتاشی و بەننایی نوسرابوون. ئەوان لەو کتێبە بەنرخ و سودمەندانە زۆر شت فێر بوون و بە گەلێک شت گەیشتن. سنۆباڵ سەرەڕای فێربوونی سێ پیشەی ناوبراو، شیوەکاری پێهێنانی ڕیکخراوەی دیموکراتیکیشی هاتە دەست و، دەستی کرد بە سازکردن و دامەزراندنی کۆمیتەگەلی فەرمی و حکومی. سنۆباڵ لەم ڕێکخراوانەدا بۆ هەر تیرە و تاقم و ڕەگەزێکی کە وا لە مەزرا دا دەژیان ، کۆمیتەیەکی ساز کرد و ناوی هەمان تیپ و تاقمی بە بەژنی کۆمیتەکە بڕی. بۆ وێنە، باڵندەکانی لە کۆمیتەیەکدا کۆکردەوە و ناوی کۆمیتەی بەرهەم هێنەرانی هێلکەی بە ئەستۆ دا بڕین. بۆ هۆزی ئاژەلی کێوی، وەک مەلیچک و مشک و کەروێشک و ڕێوی، کۆمیتەی لاواندنەوە و ماڵی کردنی هاوڕێیانی کێوی دانا. بۆ بەرەی بزن و پەز و کار و بەرخ ، کۆمیتەی بزوتنەوەی خوری سپیلکەکانی داتاشی. بە کورتی بۆ هەر هۆز و تاقم و تایفەیەک، کۆمیتەیەکی پڕ بە پێستی خۆیانی بۆ سازکردن و نێوی خۆیانی بە بەژن بڕین.

سنۆباڵ بۆ پێکهێنان و سەر و سامان پێدانی گەلاڵەی تەشکیلاتی، جانانە و بێ وچان هەڵدەسوڕا. بەڵام کۆمیتەکانی دەسکردی سنۆباڵ بە هۆی کز بوونی هەل و

مەرج، هەروەها لەبەر نەبوونی کادری سەرڕاست و لە باری سیاسی، بە ئاکام نەگەیشتن و لەبەریەک هەڵوەشان. ئاژەڵی کێویش لە ئاستی ئاژەڵی مەزرا زۆر دڕدۆنگانەوە و بە شک و گومانەوە دەجوڵانەوە. ئەوان ببڕای ببڕا لە ڕەسم و یاسای داڕێژراوی خۆیان دەست بەردار نەدەبوون و مەیلی ملدانیان نەبوو. گەلێک جاران لە برایەتی و میهرەبانی و کەڕامەتی مەزرانشینان دەپرینگانەوە و بە چاوێکی ناحەز سەیری بانگەوازی یەکێتی و دۆستایەتیی ئەوانیان دەکرد.

ئەندامی پایەبەرزی کۆمیتەی ماڵیکردنی برادەرانی کێوی، واتە گورپە پشیلە خرپنەکەی مەزرا، بە هەموو تواناوە هەوڵی ماڵیکردنی کەروێشک و چۆلەکەی دەدا، بەڵام کەروێشک و مەلیچکی لاسار هەموو هەوڵ و خەباتی پشیلەی مەزرایان بەهێند نەدەگرت و بۆلای نەدەهاتن. تەنانەت ڕۆژێک لە ڕۆژان، هەموو ئاژەڵی مەزرا بە چاویش دیتیان کە وا پشیلە بە ئەوپەڕی میهرەبانی و نەرم و نیانییەوە، دەگەڵ پۆلێک چۆلەکە بەم تەرتیبە دەدوا و دەیگوت:

ـ چۆلەکە نازدارە باڵ نەخیشنەکانم! دەسا وەرن و لێم نزیک ببنەوە و لە دەورم کۆ ببنەوە تاکو پێتانی بڵێم، هەر لەو دەمەیەوە کە بانگی ئازادی و سەربەخۆیی لە مەزراکەماندا لێدراوە، ئیتر هەرچی ئاژەڵی چوارپەل و باڵدارە، هەر هەمووی پێکەوە دۆست و برادەرن و بە تێکڕا بڕبڕەی پشتی یەکن... دەسا ئێوەیش وەرن و کەڕەم کەن و لەسەر پەنجە مێهرەبانەکەی من هەڵنیشن. دڵنیابن کە ئەم دەست و پەنجانە، بە نینۆکی تیژیشیانەوە ، قەڵغانی سەر و ماڵتانە و دەتان پارێزێت و... بەڵام چۆلەکەی سرک و سڵ، سنووریان بە عەزمی ئاشتبونەوە نەدەشکاند و لێی نزیک نەدەکەوتنەوە.

سەرەڕای دامەزراندنی کۆمیتەگەلی تەشکیلاتی، سنۆباڵ کۆمیتەی ڕاهێنان و پەروەردەکردنیشی وەڕێ خستبوو. ئەو کۆمیتەیە بە مەبەستی خوێندەوارکردنی ئاژەڵی مەزرا خەباتی دەکرد. کە هەر تەنێ کۆمیتەی ڕاهێنان و پەروەردەکردن بوو کە بە سەرکەوتوویی لە خەم ڕەخسی و ئەوانی تر بە شلکی لەبار چوون و هەڵوەرین.

بەرازەکان لەباری خوێندن و نووسین دا گوڵی سەرتۆپی ئاژەڵی مەزرا بوون. ئەوان گەیشتبوونە ڕادەی هەرە بەرزی خوێندەواری؛ سەگەکان لەو بوارەدا بۆرە بناغەیەکیان داڕشتبوو، بەڵام هەر لە دەسپێکی خوێندن دا، نیشانیان دا جگە لە خوێندنەوەی حەوت فەرمان، وازی خوێندن و نوسینی هیچ بابەتێکی تریان نییە و نایان بێ. موریەل، واتە بزنە سپی، گەلێک تامەزرۆی خوێندن و پێگەیشتن بوو، هەربۆیە زۆرجاران نەیدەتوانی گیانی بزۆزی بە تۆزە خوێندنی فێرگەی سنۆباڵ تێر بکات، بە ناچار لە دەرەوەی قوتابخانەش نەدەهەندرا و بە پێکۆڵ کردنی زبڵ و زاڵی سەردەمی جۆنز، کۆنە گۆڤار و کوتە ڕۆژنامەی دەدۆزییەوە و بە دەنگێکی بەرز بۆ هەڤاڵانی دەخوێندەوە.

بەنیامین، لەباری خوێندن و نوسین و زانستەوە، هاوتای بەرازەکان دەهاتەوە، بەڵام قەت ئامادە نەبوو زانست و زانینەکەی بەلای کەسەوە دەربخات و بۆ ڕاپەڕاندنی هیچ ئاریشەیەک دەمە زەرد بکاتەوە. هەتا هاوالانی لێیان دەپرسی کە ئاخۆ گەلۆ بۆچە هیچ نوسراوەیەک بۆ کەس ناخوێنیتەوە، وەرامی دەدانەوە و دەیگوت :

ـ هەتا ئەو جێیەی کە خۆم ئاگادارم و لێی شارەزا، هیچ خوێندنەوەیەک شک نابەم کە بایەخی یەکجار خوێندنەوەشی هەبێت و شیاوی چاو ماندوو کردنێکی هەبێ.

کلۆڤەر تەواوی پیتەکانی (ئەلفوبا)ی دەناسی، بەڵام تاک وشەیەکی لە پیتەکان پێ ساز نەدەکرا. باکسەر لە پیتی (تا) هەورازتر هەڵنەکشا. باکسەر هەتا وازی فێربوونی دەکەوتە کەللەیەوە و ئارەزووی زانینی دەکرد، دەهاتە گۆڕەپانی مەزرا و بە سەری سمە خەلۆلەکانی لە سەر نەرمانی زەوی، شکڵی پیتەکانی (ئا ـ با ـ تا)ی ڕەسم دەکرد. بەڵام لەبەر نەزانی، گوێچکەکانی شۆڕ دەبوونەوە و چاوە گەوجەکانی لەسەر ئەو چوار پیتانە بە مۆلەق دەوەستان. باکسەر بۆ بیرهێنانەوە سەر و یاڵی پرچنی ڕادەتلەکاند و هەرچی دەخۆی دەنووسا، هەورازتر لەو چوار پیتانە، چیتری بە دەراوی مێشکدا نەدەگەڕایەوە. هەربۆیە، هەموو جارێک بە ناهومێدی وازی لە نوسین دەهێنا. ئاخرسەر و سەرەنجام هاتە سەر ئەو قەناعەتە کە هەر بەو چوار پیتە بچارێت و بە شیکردنەوە و ورد دانەوەی هەموو ڕۆژان، هەوڵ بدات ئەو چوارانەش لە کیس نەدات .

مەلی، ماینە جوانکیلەکەی گالسکەکێشی جارانی جۆنز، لە شەشدانگی پیتی ئەلفوبایی، هەر ئەوەندە پیتە فێر ببوو کە بکرێ و بتوانێ ناوی خۆشناوی خۆی پێ بنووسێت. مەلیخان، گەلێک جاران بۆ خۆڕانان و خۆ هەڵدانەوە، بە پەلکە گیا و تولەگوڵی گوڵزاران، ناوی خۆی دەنووسی و سەرخۆش لە دەسکردە ڕەنگینەکەی، بە پێ هەڵاگوتنێکی گەوجانە، بە دەوری دەسکردەکەی دا دەهات و بە لەنجە و لار دەڕۆیی.

گەلێک لە ئاژەڵی مەزرا، لە بواری خوێندن و نوسیندا سەرکەوتوو نەببوون و لە پیتی (ئا) هەورازتر هەڵنەکشابوون. بە تایبەت ئاژەڵی کەم فام و بێ مشوری وەک مەڕ و باڵندەکان، کە هەر لە سەرەتاوە نیشانیان دا دەفری مێشکیان هێندە پەل و کەم جێیە، تەنانەت توانایی نووسینی حەوت فەرمانیشیان نییە و نایان بێت. سنۆباڵ دوای بەخۆ داچونەوە و داودۆزینەوەیەکی هەمە لایەنی، بۆ چارەی ئەو دەردە، هاتە سەر ئەم ڕایە کە پوختە و ڕەواقی هەر حەوت فەرمان لە خاڵێکدا کۆ بکاتەوە و پێشکەشی ئاژەڵی مەزرای بکات و کردی.

سنۆباڵ ڕایگەیاند کە لەمەوپاش دروشمی (چوار پەل باش و دوو پێ پیس» ، دەبێتە جێگری حەوت فەرمان و دەکرێ لە جیاتی حەوت فەرمان بکرێتە دروشمی بنچینەیی ئاژەڵایەتی و ببێتە ئاڵای بان سەری هەموو ئاژەڵانی جیهان.

لە سەرەتا دا، باڵندەکان هاواری ناڕەزایەتییان بەرز کردەوە و پەڵپی بەرپەرچدانەوەیان گرت و گوتیان :

ـ ئێمەی بەرەی باڵدارانی جیهان چ تاوانێکمان هەیە کە خاوەنی دوو باڵ و دوو قاچین. بۆچی لە عەینی بێ تاوانیدا بە دەستی زۆر دەمان خەنە پاڵ بەرەی دوو پێیان و ناوی پیسمان پێوە دەچەسپێنن؟

سنۆباڵ لە وەرامدا پێی وتن:

ـ هاوڕێیان!... ئێوە لەم بابەتەوە هەڵەن و تێی ناگەن، چونکە باڵی پەلەوەر، وەک ئەندامێکی جەستەی باڵداراە بۆ فڕین و بۆ جوڵانەوە. باڵی باڵندەکان ئەو دوو دەستانەی مرۆڤ نین کە بۆ داماڵین و ڕاماڵینی ماڵی دنیا لە جەستەی ڕوابێت. باڵ ئەندامی پیرۆزی باڵدارانە، بەڵام دەست مەکینەی دزی و تاڵان و تاوانی جەستەی ئادەمیزادە.

هەرچەند کە باڵندەکان لە وتەکانی سنۆباڵ تێ نەگەیشتن و بە قەدرایە تاڵە مویەکیشیان هیچ دەست نەکەوت، بەڵام بەهۆی پێداگرتنی سنۆباڵ و، لە ئاکامی پاشەکشەی خۆیان دا، فەرمانی سەرۆک بە سەر ژێرۆکاندا سەپا و بوو بە کراسی یاسا و بە بەژنیان هەڵدورا .

هەر ئەو ڕۆژە، لەسەر دیواری قیرەتاوکراوی هۆڵی گەورە، دروشمی نوێ بە بۆیەی سپی لە سەر تەوقی سەری حەوت فەرمان نووسرا. هەر لەو ڕۆژەشەوە ئاژەڵی مەزرا بەگشتی و بنەماڵەی کار و بەرخ و پەز و بزن و نێری و بەرانان بەتایبەتی، بەر لە هەر ژەمێک و دوای هەر خوارد و خواردنەوەیەک، یەکدەنگ و یەک سەدا دەیانگوت و دەیانگوتەوە:

ـ ... چوارپەل خاس و دوو پێ پیس! ... چوارپەل خاس و دوو پێ پیس! ...

ناپولیۆن بە چاوێکی سووکەوە سەیری گەڵاڵەی کاری تەشکیلاتی و کۆمیتەکانی سنۆباڵی دەکرد و بچوکترین نرخ و بایەخێکی بۆ دانەدەنا. ناپولیۆن دەیگوت:

ـ ڕاهێنان و پەروەردەکردنی خورت و لاوی زیت و بەکار پێویستە، نەک ڕەنج بەبادان لە ڕێی پیری کەفتەکار دا...

سەر و بەندی هەڵگرتنەوەی یەکەم بەرهەمی بەرە وێنجەیساڵیان بوو کە سەگەکانی مەزرا، واتە جەیسی و بۆلەبل ترەکین و سەرجەم نۆ تولەی وردیلە و خەپەتۆڵەیان هاتە بەرگوانان. هەر کە نۆ تولەی دوو بەرە دایکان لە گوانی دایک بوونەوە، ناپولیۆن هەر نۆ تولەی ڕاگواستە ژورێکی بەلاوەی دور لە ئاوەدانی و لە ئاژەڵانی تری مەزرای هەڵبڕین.

ژوری ستار و حەوانەوەی نۆ تولە سەگەکان هۆدەیەک بوو چەپ هەڵکەوتەی بەلاوە، کە دەگەڵ ژوری سەرکردایەتی ژورێکی تاریکیان نێوان بوو. ژورەکەش لە لایەن ناپولیۆنەوە بە چەشنێک مۆری پارێز و پاوانی لە سەر درابوو، کە ئەو خۆی نەبێ، هیچ گیانلەبەرێک بۆی نەبوو دەرگای لێ بقەڵەشێتەوە. بەم تەرتیبە نۆ

سەگی دابەستەی ناپولیۆن هەر وەتۆ لە پەسیوێکی چۆلەبەر دا ڕاگیران و بە چەشنێک لە ئاوەدانی دابڕان، کە نە سەگەکان ڕەنگی ئاوەدانییان بۆ دەبیندرا و نە ئاوەدانیش شکڵ و شێوەی ئەوانی لەبەر چاو دا ما. هەربۆیە، پاش چەندێک، ئاژەڵی مەزرا لەبیریان کرد کە لە مەزراکەیاندا دوو سەگی تێدا ترەکییوە.

زۆری نەخایاند ئاژەڵی ژێڕای مەزرا بەم ڕازە لە ژێر سەرپۆشە گەیشتن کە بەشێک لە شیری هەڵدۆشراوی ڕۆژانەی مانگاکانی مەزرا، نواڵە و نوردوی خۆراکی بەرازەکانی پێ دەگیرێتەوە و بەشەکەی تریشی هەر بە ئەوکی ئەواندا ڕۆدەچێت. ئەم دەرکەتنە، ئاژەڵی ژێڕای مەزرای پتر پێ ئاڵۆز بوو، بەڵام ئاژەڵی مەزرا ئەو کاتە زیاتر شەمزان و سەریان بە تەواوی سەتحی ما، کە بەرهەمی سێوی باخی سێوانیان لێ پاوان کرا و لە لایەن بارەگای سەرکردایەتییەوە دەستی بەسەر داگیرا.

هەر ئەو ساڵە، لک و پۆی درەختەکانی باخی سێوانیان بە سێوی تورت و شەقی لازەرد داهاتبوو. ژێر دەرختەکان بە سێوەی با وەرێن زەرد و شین داگەڕابوو. ئاژەڵی مەزرا لە دورەوە سەیریان دەکرد و چاوەڕێ و گوێ بە فەرمانی سەرکردایەتی ڕاوەستابوون کە ئەمری کۆکردنەوە و دابەشکردنێکی یەکسانی سێوانیان پێ بدرێ. کەچی فەرمان لە کۆشکی سەرکردایەتییەوە دەرکرا و پێیان ڕاگەیەندرا کە سێوەکان بەبێ هیچ لارکردنەوە و ناخونەک لێدانێک دەبێ کۆ کرێنەوە و بۆ شەوچەلەی بەرازەکان ڕاگوێزرێنە بارەگای سەرکردایەتی.

ئەگەرچی چەندێک لە ئاژەڵانی ژێڕای مەزرا بە بیستنی ئەم فەرمانە ناڕەوایە هەڵبەزینەوە و زەمزەمەیەکیشیان بە دەم دا گەڕا، بەڵام چونکە بەرازەکان، بەتایبەت سنۆباڵ و ناپولیۆن پێکەوە گڕنەیان گرت و گوتیان کە دایکیان مرێ و باوکیان مرێ، سێوی باغی سێوانیان بە خڕ و پتونی دەوێ. ئیتر ئەوانیش پێداگرتنی زیاتریان بەقازانج نەزانی و بێدەنگەیان لێکرد. بەتایبەت هەرکە سکوەلەر، وەک نوێنەری بارەگای سەرکردایەتی هات و ڕوو بە ئاژەڵی لالوت ڕاوەستا و گوتی:

ـ هاوڕێیان! تام و چێژی شیر و سێو زۆر ناخۆشە؛ ئەوەندە ناخۆشە کە دەگەڵ دڵی زۆربەی بەرازان یەک نایەتەوە و باشیان پێ ناچارێت. تەنانەت هەر خودی خۆم لە بیستنی ناوەکەیشیان بێزراوم و قێزم پێیان دێتەوە چ بگا بەوەی حەزی خواردنیانم هەبێت. بەڵام مەبەست لە خواردنی شیر و سێو، تەنیا و تەنیا لە ژێر سەری زانستی نوێ دایە. زانستی نوێ پێمان دەڵێ کە ئەم دووە ڕەواق و شیرەیەکیان تێدایە کە گیان و لەش لە دەرد و ئازاران دەپارێزن. پەندی باب و باپیرانیشمان لە بیر ماوە کە دەفەرمێ، بۆ بەردەوام مانەوەی بڕست و توانای لەش و گیان ، هیچ شتێک تای سێو و شیر ناکات.

بەڕێزان! ئێوە خۆتان شارەزان و دەزانن کە سەرکردایەتیی مەزرا چ ئەرکێکی گران و قورسی لەسەر شانانە. کەس نەزانێ، ئێوە زۆر باش دەزانن کە پەیکەری لەش و

گیانی ئێمەی بەراز لە پێناو حەسانەوەی گشتی دا تەڵەزمی لێ هەڵدەبێ و بەرەبەرە دەتوێتەوە. دەسا با من لە خۆتان بپرسم و پرسیار بکەم کە ئەگەر خواردنی شیر و سێو نەبێ، گەلۆ بڵێی ئەم گشتە ئیشەمان پێ بکرێ و کاری ئێوەیش سەربگرێ؟!... کەواتە، ئێوە دەبێ بزانن... دەبێ بزانن کە هەر لەبەر خاتری ئێوەی نازدارە کە ئێمە بە ناچاری ئەم گشتە دەردو مەینەتە بە خۆمانەوە ڕەوا دەبینین، ئەگینا کێ لە ئارایەتی خواردن و خواردنەوەک بخوات کە هەتا ملان دەگەڵی دژە و پێی ناخۆشە؟

ئەی یارانی گیانی! ئەرێ هیچ ئاگاتان لەمە هەیە کە ئەگەر ئێمەی بەراز بۆ چاو تروکانێک... بەڵێ هەر بۆ چاو تروکانێک شان لە ژێر ئەرک و ئەسپاردەکانمان بترازێنین، چ دەقەومێت؟!... جۆنز دەگەڕێتەوە!!... بەڵێ جۆنز دەگەڕێتەوە!...

ئیتر هەر مانگرتن و ڕاپسکانێک خەتەری قەستی سەر بوو، چونکە لەوانە بوو جۆنزی ستەمگەر بگەڕێتەوە و کەڵەوەی کۆیلەتییان دە ئەستۆ بخاتەوە.

ئەوسا سکوەلەر، بە هەڵبەز دابەز و بە کلک لەقاندێکی مامۆستایانەوە چەندێک هات و چوو. لەپڕ ڕاوەستا و یەک بە مەزرا فیشقاندی و گوتی:

ـ پێم وایە ئێوەی بەڕێزیش قەت ناخوازن جۆنزی ستەمگەر بگەڕێتەوە و ئەم گشتە خێر و بەرەکەتەتان لێ بستێنێتەوە.

بنەڕەت و ماکی ناکۆکی و پەڵپی ئاژەڵی ژێڕای مەزرا هەرگیز بە مەبەستی گەڕانەوەی جۆنز نەبوو، چونکە مەزرانشینان بە گشتی هەر ئەوەندە دژی جۆنز و دەسەڵاتەکەی بوون، کە سێبەری سەریان بە تیری کین دەنگاوت، هەربۆیە هاتنە سەر ئەم ڕایە و گوتیان ئەگەر باسکردنی مەسەلەی شیر و سێو گەڕانەوەی جۆنزی بەدوا دا دێ، دەبا شیر بە نۆشی گیانی بەرازەکان بێت و سێوەکانیش بە باوەڕێن و بەر و بەرهەمی سەر چڵونانیشەوە، هەمووی و هەمووی ملکی پاوانکراوی خۆیان بێ و بە پیرۆزیان بێت.

* * * *

4

هێشتا هاوین بە تەواوی تێپەڕ نەببوو کە دەنگ و باسی مەزرای ئاژەڵان وەک تۆپ لە مەڵبەند دا تەقیەوە و دەنگ و نێوبانگی کۆ بە کۆ ڕۆیی. ئەمەش بڵێین کە هەر لە دەمی سەرکەوتنی شۆڕشی ئاژەڵان، سنۆباڵ و ناپولیۆن، بەبێ ڕۆژبوێر، کۆترانی خۆش خەبەریان ڕەوانەی مەزراکانی دراوسێ دەکرد و زەمزەمەی شۆڕشی ڕزگاییەخشیان بە گوێی ئاژەڵی پێ لەبەندی کێڵگەکانی دراوسێدا دەخوێند.
کۆترانی خۆش خەبەر، سرودی ئاژەڵانیان بە هەموو لایەکدا بڵاو دەکردەوە و ئاژەڵی دوور و نزیکیان پێ بەئاگا دەهێنایەوە. بەڵام لەولاشەوە، جۆنزی ئاوارەی دەربەدەر، زۆربەی دەم و کاتی تەمەنە شێواوەکەی لە قوژبنێکی مەیخانەی شێری سووری گوندی وێلنگدۆن دا تێپەڕ دەکرد و هەتا مەیخانەنشینانی سەرخۆش وازی گوێگرتن و چەنە لێدانێکیان بوویایە، جۆنز پرێسکەی دەرد و کەڵی بۆ دەکردنەوە و بۆی دەگێڕانەوە کە چلۆن بەدەستی تاقمە ئاژەڵێکی گەمژەی سەرەڕۆ، لە ملک و ماش دەرکراوە. مەزرادارانی دراوسێش ئەگەرچی لە ترسی چارەنوسی دواڕۆژی خۆیان، گوێچکەیەکی هاکەزاییان بۆ شل دەکرد، بەڵام قەت هەوڵێکی ئەوتۆ چارەسازیان بۆ نەدەدا کە دەروویەکی تەواو بەخێری بۆ بکەنەوە و هەندێک لە خەمی دڵی کەم کەنەوە. بگرە هەر یەک لە مەزرادارەکان بە دوای دەرفەتێک دا دەگەڕان کە جۆنزیان بۆ هەڵکەوێ و ژۆڵە چەرمی لە پشت دابماڵن. لە ڕاستیدا، ئەگەرچی خاوەنانی مەزراکانی مەڵبەند هاوکار و هاوپیشەی یەکتر بوون، بەڵام خۆ بە خۆ قەت ئەوەندە تەبا و ڕەبا و یەکگرتوو نەبوون کە بکرێ و بتوانن تەلاشێک لە دارێک دابتاشن و دەرمانێکی برینی خۆ بکەن.

یەکێک لە مەزراکانی دراوسێی مەزرای ئاژەڵان، مازرای(فاکس وود)بوو. خان و خاوەنی ئەو مەزرایە کەسێک بوو(پاول کینگتان)ی ناو بوو. پاول کینگتان پیاوێکی هەلپەرستی نان بەنرخی ڕۆژ خۆری بەرژەوەندپەرست بوو، کە لە ناوچەکە دا تای خۆی دەست نەدەکەوت. لەجەنگەی بەڕمێن بوونی ماسی دا، پاول دەبوو بە ماسیگر و لە ڕاوە ڕۆژانیشدا دەبوو بە ڕاوکەر. مەزراکەی پاول گینگتان، لە سای سەری خێو و خاوەنی کەمتەرخەمییەوە، ورد و وێران بوو. نە دارو درەختەکەی بە دار و درەخت دەشیا و نە زەوی و زارەکەشی بە زەوی و زار. مێرگ و لەوەڕگەکانی بەهۆی نەبوونی

پەرژین و لە سای بێ پاوانی و لەوەڕی بێ بەرنامە، بەرەو ڕووتانەوە پەرپووتبوون دەچوون.

دراوسێی تری مەرزای ئاژەڵان، مەزرای(پێنج فیڵد)ی ناو بوو. مەزرای پێنج فیڵد زۆر بچوکتر لە مەزرای فاکس وود بوو، بەڵام لەباری بەروبوومی دار و درەخت و بەرهەمی کشت و کاڵ و مێرگ و چیمەنەوە، جیاواز بوو دەگەڵ مەزرای فاکس وود؛ مەزرای پێنج فیڵد دەتگوت باغی بەهەشتە و مەزرای فاکس وود دەتگوت کاولگەیە. خاوەنی مەزرای پێنج فیڵد کابرایەک بوو(فەریدریک)ناو. فەریدریک پیاوێکی وریا و زیت و بەمشوور بوو، بەڵام هەتا بخوازی ساختەچی و توندەتەبیات و دەست بە مەلۆتکەی شڵتاغ ؛ لە سات و سەوداکردندا کەڵەوەکێش و ملهوڕێک بوو هاوتای خۆی دەست نەدەکەوت. ناوبراو لە ساڵ دا یازدە مانگان لە ڕێگای مەحکەمەدا هاتوچۆی بوو. چونکە سەربە گێچەڵ و ئەهلی گۆنگەڵ و پیست جەوهەر و مردووی دەستبڕی و ساختەچێتی بوو.

فەریدریک و پاول کینگتان لە دوژمنایەتی و یەکتر بوغزاندن دا هەر ئەوەندە کێرد و پەنیر بوون، کە بە دەگمەن هەڵدەکەوت تەنانەت بۆ پاراستنی قازانجی هاوبەشی تێک لکاویشیان تاوێک لە کەلی شەیتان دابەزن و ئاشتیخوازانە لە فریای یەکتر کەون.

شۆڕشی مەزرای ئاژەڵان ئەگەرچی تەزووی ترسی بە دڵی هەر دوویان داهێنابوو، بەڵام ئەوان هەر وەک ڕابوردوو دژبەیەک بوون و وازیان لە دژایەتیی یەکتر نەدەهێنا. بەڵام ئەمەش بڵێین کە هەریەک لەوان بەتەنێ و بەجیا، دەرگای خۆی توند قەپات کردبوو. هەرکامیان بە تەنێ، مەڵبەندی ژێر دەسەلاتی خۆی زۆر بە وردی لە تەشەنای شۆڕشی ئاژەڵان دەپاراست.

لە سەرەتادا، ئەوان دەیانگوت بەڕێوەبردنی مەزرایەکی ئەوەتۆ پان و بەرین لە لایەن تاقمە ئاژەڵێکی گەوج و گەمژەڵەی نەفامۆکە، گەپ و گەمەی ساکارانەیە. هەروەسا لەسەر ئەم بڕوایەش بوون کە چی پێ ناچێ و ئاژاوە و فەرتەنەیەکیان دەنێو دەکەوێ و قسە و باسەکەیان دەخەوێتەوە. لە هەموو لایەکیشەوە بەگوێی دەم هەراشەکانیان دا دەخوێند کە گۆیا لە مەزرای مانۆقر دا ـ پێیان سوکایەتی بوو ناوی مەزرای ئاژەڵان بە دەمدا بێنن ـ ئاژەڵ دە گیانی ئاژەڵ بەربووە و کەس دەکەس نافکرێ. هەربینا بەم زووانە داریان لە سەر بەرد نەما و بە یەکجاری تێدا چوون. بەڵام هەرکە چەندێک تێپەڕی و مەزرای ئاژەڵان مووی لێ لار نەبۆوەوە و ، هەرکە جیهانی دەور و بەریش بۆی دەرکەوت کە ئاژەڵی سەربەستی مەزرا لە کۆمەڵگایەکی یەکبووی یەکسانی هێمن دا دەژین و هیچ قڕە و هەرایەکیشیان نییە، ئەمجارە دەم و زاری خان و خاوەنانی دوو مەزرای دراوسێ، بەیت و باوەکەیان گۆڕی. ئەمجارە بڵاویان کردەوە کە : ... لە مەزرای مانۆقر دا، ئاژەڵ دە ئاژەڵ بەربووە و هەر ئاژەڵی کەتە و زل و زەبەللاحە ئەوانی وردیلە دەگرێت و بە زیندی

سەر دەیان خوا... هەر زۆرداری ملهوڕە و کەمدەستی ژێردەستە دەچەوسێنێتەوە... لە ئەشکەنجەکاریدا ناڵی سورەوەبووی سەر کلّی ئاگر دەکار دێنن و یەکتر داخ دەکەن... مێگەلەکانیان بێ پاوانن و هەموو نێرینەیەک دەتوانێ دە هەموو مێینەیەک ڕۆبێ و تێی بڕژێ و ...

فەریدریک و پاول کینگتان دەیانگوت کە ئەو نالەباری و ناحەزکارییەی کە ئەو گشتە کوشتار و ئەتک و سووکایەتییەی لێ دەکەوێتەوە، لە ژێر سەری لادان و دوور کەوتنەوە لە یاسای لەمێژ دارِژاوی کۆمەڵایەتی دایە و هەتا مەزرای مانۆڤر نەگەڕێتەوە سەر دۆخ و نەزمی کۆمەلایەتیی پێشینی، هەر بەو تەرتیبە دەبن. ڕیسی تەونی ئەو دەمگۆ و واتەواتانە هەر ئەوەندە خاو و بێ بناغە دەهۆندرانەوە و بڵاو دەکرانەوە، کە هەر نەک لە دڵی هیچ ئاژەڵێکی مەزراکانی دراوسێ نەدەنیشت ، بگرە هەوای شۆڕشی ئاژەڵان لە دەمیان دا زۆر بە ڕەوانی دەگەڕا. گەلێک لە ئاژەڵی مەزراکانی دوورەدەستیش بە بیستنی زەمزەمەی ئارەزووبزوێنی ئەو چیرۆکە شیرینەی کە وا ئاژەڵانی ئازا و بەجەرگی مەزرایەک ڕاپەڕیون و ئازادی و سەربەستی و یەکسانیان وەدەست هێناوە، دەراوی مێشک و باوەڕی ژینەوەرانی نزیک و دووری پێ دەحەساوە و ئەوانیش بە هومێدی گەیشتن بەو خەونە زێڕینە، دە هەوڵی ئەوە دابوون هەلێکیان بۆ هەڵکەوێت و دەستیان بەو مەزرا سیحراوییە ڕابگات. هەر بە هەوای لایەنگری و دڵ گرێدراوی بە ڕێبازی مەزرای ئاژەڵان، شەپۆلێکی خرۆشانی ڕاپەڕین و سەربزێوە دە نێو ژینەوەرانی مەزراکانی دراوسێ کەوت. بەچەشنێک، گاجووتەکان کە هەمیشە سەربەڕێ بوون و گوێ ڕایەڵی فەرمان ، لە پڕ چەپەر و پەرژینەکانیان شکاند و شینکەی پاوانکراویان خوارد. مانگاکان، بە ئەنقەست لقەیان لە گادۆشکەی پڕ لە شیر کوتا و شیریان قلّپ کردەوە. ئەسپەکان لە کاتی جلیت و تەقلّە و ڕمبازێندا سوارکارەکانیان هەلاویشت و گۆڕەپانیان جێ هێشت. گرنگتر لە هەر شتێک، دەنگی زوڵاڵی سرودی ئاژەڵان ، بە هەڵبەست و هەوا و ئاهەنگەوە بە هەموو لایەکدا دەهات و لە گشت لایەکەوە بەگوێ دەگەییشت و دەبیسترا.

هەرچەند کە سرودی ئاژەڵان وەک بەرداشی گران گیانی مرۆڤی دەهاڕی و لە ناوەوە دڵەکەیی هەنجن هەنجن دەکرد، بەلام خاوەنانی زەوی و زاری درواسێ ئەوتۆیان دەحاشاند و دەیانگوت کە ئەوە سرود نییە، بەڵکە هاتەران پاتەرانێکی شێتانەیە و شیاوی دەمی گەوج و نەفامانە. بەڵام هەرکە لەگۆشە و کەنارانەوە دەنگ و پاشدەنگی سرودی ئاژەڵانیان بە گوێ دەگەیشت، لە هەژمەتان گۆستی خۆیانیان دەکرۆشت و بە دەم جوێن و هەڕەشەوە دەیانگوت:

ــ هەر ژینەوەرێک ئەم سرودە ناپاکە بچڕێ، دەبێ تاڵاوی بە دەم دا بکرێ و خاوەنی زمانەکەش ئەشێ دوای زمان بڕینی، بە سێدارە دا بکرێ.

خاوەنانی مەزراکان لە هەر گاز و ڕێبازێکدا دەنگی سرودیان بە گوێ گەیشتبایە، دەنگبێژەکەیان هەر لەو جێیە بە دار دا دەکرد. بەڵام بە هەموو زەخت و گوشارێکی کە ئەوان دەکاریان دەکرد، دەنگ لە دەنگ نەدەکەوت و سرود لە برەو نەدەکەوت. سەر و ژێری وڵات دەنگی سرودی پێدا دەگەڕا. چوڕەپۆپنەکی و هەوێردە لە سەر چڵ و پۆپی دار و درەختان و لە ناو پەرێز و مێرگەجاراندا بە جریوە دەیانگوتەوە و کۆترانی پەنا پەرژینانیش لێیان دەگێڕانەوە. تەنانەت دەنگ و پاش دەنگی هەوای سرود، لە کوتک و دەزگای ئاسنگەران، لە جرینگەی دەنگی زەنگی کڵیسەکان و لە گەلێک شتی تریش هاڵابوو. مرۆڤ بە بیستنی زەمزەمەی سرود، تەزووی سارد و گەرمی بە مێشکدا دەهات و لە قاچی سەری دەکرد؛ چونکە دەیزانی زیل و بەم و زایەڵەی دەنگی هەر ئەو سرودە نییە کە ئاژەڵی هەژاندووە، بەڵکە نووکی پوازی پیرە مێژووە و خەریکە سنگی چاوەنووسی دەوری کۆنە گەندڵ بقەڵەشێنێت و دەورێکی نوێ پێشکەشی جیهان بکات.

ڕۆژێکی بە تاو و سای مانگی ئۆکتۆبەر بوو. دانیشتوانی مەزرا دەهاتن لە کاری گێرەی سەرجێخون و کێشەوەی تفاق سەریان سووک ببێ، کە لە پڕ پۆلە کۆترەکانی مەزرا لە بەرزایی ئاسمانەوە چەرخ و خولێکیان لێدا و بە شڵەژاوی خۆیان بە حەوشەی مەزرا دا کردەوە. کۆترکان بێ غایەت تاسا بوون و پەشۆکاو دەهاتنە بەرچاو. ئەوان لە حەواوە تاقمێکیان لە بەرەی دوو پێیان چاو پێکەوتبوو کە بە هەڕەمە بەرەو مەزرا دەهاتن. لە ڕاستیدا کۆترەکان لە حەواوە بۆنی پیسی کۆنە بەگی جارانی مەزرایان کردبوو کە دەگەڵ تاقمێک ڕێگای مەزرای ئاژەڵانیان گرتبوویە بەر.

دار و دەستەی جۆنز، لە دوو مەزرای پێنج فیلد و فاکس وودەوە سەر و سامان درابوون. لە ناویاندا، جگە لە جۆنز، کە تفەنگی لە سەر شان بوو، ئەوانی تر بە گشتی دار و تێلا و شەن و خاکەندازیان بەدەستەوە بوو.

مەزرانشینان هەر لە یەکەمین ڕۆژی سەربەستی دا چاوەڕوانی گەڕانەوە و هێرشی بەرەی دووپێیانیان دەکرد و ترسی ئەوڕۆژەیان لە دڵدا بوو کە سەرەنجام هێرشیان دەکرێتەوە سەر، هەربۆیە ئەرکی پاراستن و بەرگری کردن وەک ئەرکی سەرشانانی لێ هاتبوو و لەمێژ بوو خۆیانیان بۆ ئامادە کردبوو.

سنۆباڵ، لە کتێبخانەی جونز دا دەیان کتێبی نایابی دەست کەوتبوو، کە یەکیان (شەڕەکانی ژوول سزەر)ی ئیپراتوریای ڕۆمی کۆن بوو. سنۆباڵ بە وردی بەو کتێبەدا چووبۆوەوە و گەلێک بابەتی بەنرخی لێ هەڵگرتبۆوە. سنۆباڵ بە لاساکاری لە شێوازە شەڕی ژوول سزەر، هەر ئەو ڕۆژە، گورج و چالاک، هێزی بەرگری و هێزی هێرش و هێزی پاش بەرەی شەڕی لە هەموو شوێنێکی مەزرا دەستنیشان کرد و هەر وەک فەرماندەرێکی لێهاتوو، ئەرک و ئەسپاردەی هەموو لایەکی دیاری کرد. هەرکە

هێرشکەران بە عەزمی داگیرکردنەوەی مەزرا، لە سنووری دیاریکراو پەڕینەوە، سنۆباڵ یەکەمین پەیامی هەڵمەتی بۆ هێزی باڵدار نارد.
کۆترەکان، کە سەرجەم سی و پێنج جووت باڵدار بوون، لە بەرزاییەوە داگژانە سەر هێرشکەران و ڕیقنە و جیقنەیان بەسەر دا شوولاندن. دەست درێژکەران هەتا هاتن سەر و گوێلاک لەم هێرشە هەواییە بە خاوێنیٚ دەربەرن، پۆلی قاز و دەستەی مراوی و تایفەی مامر و کەڵەشێران لە ژێر پنچک و دەوەن و قەراخ پەرژینان دەرپەڕین و بە ڕەفیچکە و بەلەکی مرۆڤ دا نووسان.
ئەم مانۆرە شەڕە، کە لە ڕاستیدا شەڕی سەرلێشێواندن بوو، تاقمی توند و تۆڵی بەرەی دوو پێی بە چەشنێک لە بەر یەک ڕەواندەوە، کە هەر دار بەدەست بوو بە شوێن باڵندەیەک دا بەرەو ئاقارێک دەڕۆیشت. هەر لەو دەمە دا هێرشێکی پان و بەرین بە سەرکردایەتیی سنۆباڵ دەستی پێکرد. موریەل و بەنیامین لە شانی ڕاست و چەپی سنۆباڵ، دوا بە دوای ئەوان تاقمی پەز و بەرانان بە تێکڕایی هاتن و لە هەر چوار لاوە بەرەی ئادەمیزادەیان بە شەقۆن و قەپاڵ و جووتە و چەپۆکان داگرت.
شەڕەکە توند و خەست و بەر بەرینتر بۆوە. بەرەی مرۆڤ لە سای کارامەیی دار وەشاندن و وەگەڕخستنی تێلا، هەروەها بە هۆی بوونی پێلاوی بزمار ڕێژ ، توانیان هەڵمەتی سنۆباڵ خاو بکەنەوە. لە پڕ ئاژەڵ بە دەنگی فیشقەی سامناکی سنۆباڵ، کە ڕەمزی پاشەکشە بوو، کشانەوە و لە حەوشەدا پەنایان گرت. هێرشکەران تاک و تەرا و دوور لە یەکتر، زۆر بە نارێکی ئاژەڵیان هەڵبڕی. ئەنجام و ئاکامی ئەو چەند نووکە شەڕە دەهات هەر ئەو بەرهەمە بدات، کە سنۆباڵ لە نەخشەی داڕێژراوی شەڕ دا گونجاند بووی. هەرکە بەرەی ئادەمیزاد بە شوێن ئاژەڵدا ڕژانە ئەو دیوی حەوشە، سیٚ ئەسپ و سیٚ مانگا، دەگەڵ ڕەوەی بەرازان لە هۆڵی مانگایان دەرپەڕین و بە پانەوە هێرشیان کردە سەر مرۆڤ. هێرشی کوتوپڕی چاوەڕوان نەکراو، مەیدانی شەڕی لە بەرەی مرۆڤ ئەستاندەوە و ئاژەڵ ڕێی جووڵە و هەوهەوی وەرگرتەوە. سنۆباڵ بە دەم نرکەی بەرزی(کوڕە دەی دەی!)یەوە هەڵمەتی برد و ئامبازی جۆنز بوو. جۆنزیش تفەنگی لیٚ ئاگر دا. پریشکەی فیشەکی جۆنز پەزێکی ئەنگاوت و سەرپشتی سنۆباڵیشی ڕووشاند. بەلام سنۆباڵ گەرماوگەرم دایگژایە و بە هەموو تواناوە خۆی پێدادا. جۆنز بەرگە و باشاری سەت و بیست و دوو کیلۆ بەز و چەوریی جەستەی سنۆباڵی نەگرت و دەپەین و پاڵی سەرگوێلک گەوزی. تفەنگ لە دەستی جۆنز ترازا و کەوتە دەستی ئاژەڵەوە.
لە شەڕگەی شەڕ دا، شەڕی هەرە سامناک، شەڕی باکسەر بوو کە کردی. باکسەر دەمێک لەسەر پاشوو هەڵدەستا و بە زەبری دوو سمی دەستی ئەستووری، بە چەپۆک دایدەکوتان و جار جاریش لە سەر پێشوو هەڵدەستا و بە زەختی جووتە پاشووی، سەر و لاشیانی تێک دەکردەوە. یەکەم جووتەی باکسەر، مەیتەر بەچەی جارانی

مەزرای مانۆڤری لە قوڕ چەسپاند. بەرەی ئادەمیزاد بە بینینی ئەم چەشنە شەڕە، ترسیان ڕینیشت و چەندێکیان دار و تێلایان تووڕ هەڵدا و ڕێی دەربازبوونیان گرتە بەر. هەر ئەودەم ڕاوڕاوێن دەستی پێکرد. ئاژەڵ سەگ بە حەسارێکی بە بەرەی دوو پێ کرد، کە ئەوسەری دیار نەبێ. مرۆڤ بەزی و لە ترسان کۆنەمشکیان لێ بوو بە کۆشک و سەرسەرا. لە ڕاست و چەپ و لە هەر چوار کەنارانەوە هەر جووتە و چەپۆک و شەقۆن بوو بۆیان دادەباری. لەم بگرە و بەردەیەدا هیچ ئاژەڵێک نەبوو بەش بەحاڵی خۆی گورزێکی نەوەشاندبێ. تەنانەت گورپە پشیلەی مەزراش، کە لە سەر سوێی بانیژەیەک دا خۆی مەڵاس کردبوو، لە پڕ بە لاشانی گاوانی جارانی مەزرا دا نووسا و پڕ بە چنگ و ددانی تیژی، توێخی لە لاملی داماڵی.

هێرشکەران بە تەواوی گڵۆڵەیان کەوتبوویە لێژی و هەر کامێکیان دەرفەت و دەرەتانی ڕاکردنی دەست دەکەوت، بە فیڕۆ لە چنگی نەدەدا و بۆی دەردەچوو. لە ڕاکردن و ڕاونانیشدا، پۆلی مامر و تاقمی قاز و مراوی، بە تێقوولاندن و دەندووک پێداگرتن و پێ هەڵپڕژان، ڕاکردووانیان هەتا مەودایەکی دوور هەڵبڕی. هەرکە ئاژەڵی سەرکەوتوو لە ماوەی پێنج خولەکێک دا دوژمنیان لە کەوشەنی مەزرا دەرپەڕاند و سەربەرزانە گەڕانەوە، لە گۆڕەپانی شەڕ دا کۆبوونەوە و چاوێکیان بە هەموو لایەکدا گێڕا، لەبەرێکی شەڕگەدا تەرمی پەزێکیان چاوپێکەوت و جەرگیان ژانی پێدا گەڕا. کەمێک ئەولاتریش تەرمی مەیتەر بەچکەیان بینی کە بە سەر دەمدا لە قوڕ چەقیبوو. باکسەر بە سەری سمی خەلۆلی لە هەوڵی هەڵگێڕانەوەی تەرمی مەیتەر بەچکەدا بوو، بەڵام بۆی نەدەکرا بیخاتەوە سەرپشت و بزانێ ئاخۆ ماوە یان نا. باکسەر بە ماتەم و پەژارەیەکی زۆرەوە دەیگوت:

ـ داخ و مخابن بە دڵم ، کە نەمزانی بە زەربی جووتەی قاچی ورد بووم ، ئەم داماوە وەلۆی بەسەر دێت. من چ بزانم کۆنە ناڵی سەردەمی کۆنە بەگم هەر بەژێر دەست و پێیانەوە ماوە و ئەم کارەم دەداتە دەست... کوێراییم دایە، کێ بێ و بڕوام پێ بکا کە من قەت ئارەزوومەندی خوێنڕژتن و پیاوگوژتن نەبوومە و هەرگیز حەزم پێی نەبووە و نابێ!...

هەر لەو کاتەدا، سنۆباڵ لە حاڵێکدا کە چۆڕاوگەی خۆێن لە زامی سەرپشتی دەتکایەوە، گەیشتە شوێنەکە و گرماندی:

ـ ڕەفیق باکسەر! بە دڵی نەرمی پڕ بەزەییت بڵێ بڕۆ بەو لاوە!... کێ لە گەرمەی شەڕی سەر و ماڵدا سوێند بەسەری دوژمن دەخوات کە ئێمەیش وەلۆ بین؟... نەکەی بە ئەهوەنی تەرمی مرۆڤ بخەڵەتێی، کە ئەهوەنی و بێدەسەڵاتیی بەرەی مرۆڤ هەر بە کاتی مردن، لە تەرمی ساردەوەبووی دا خۆی دەنوێنێت... نەخێر ئەو توخمە ناڕەسەنانە قەت بەزەی ئێمەیان بە دڵدا نەهاتووە کە ئێمەیش بەرزیی ئەوانمان لە دڵدا بێت...

باکسەر بەدەم ئاخ و ئۆفەوە، ئەسرین لە دیدە گەڕاو، وەرامی دایەوە و گوتی :

ـ هاوڕێ سنۆباڵ! چبکەم کە دڵم بوار و بەرایی ئەمە نادات دەستم بە خوێن ئالودە بێت، تەنانەت خوێنی ئادەمیزادیش.

هەر لە جەنگەی ئەم وتووێژانە دا بوو کە ئاژەڵێک هاواری لێ هەستا و بە دەنگ گوتی:
ـ هاوڕێیان!... مەلی!! ... مەلی دیار نییە!... مەلی بێ سەر و شوێنە!
بە شوێن مەلی دا خولانەوە. سەرخان و ژێرخانان گەڕان و چاویان بە سەر و ژێران دا خشاند، بەڵام ئەوەی سەر و سۆراغ بێ ، لە مەلی دیار نەبوو. بۆ کورتە دەمێک دڵی گشتیان هەناسەی ساردی لە دەست دانی هاوڕێیەکی نازەنینی پێدا گەڕا و دەمی گشتیان بۆ ئەو خەسارە مەزنە پەکوی خەمبارانەی پێدا هات. ئاژەڵ بە دڵێکی پەرێشانەوە هاتن و چوون و لە ڕێی چاوانەوە لە یەکتریان دەپرسی کە ئەخۆ ئەو هەواڵ و هاودەمە شیرینەیان دەبێ لە چ شوێنێک و بە دەستی کێهە زۆردار خوێنی ڕژابێ، یانە لە گەرمەی شەڕ دا بە دەستی چ ناپاکێک یەخسیر کرابێ؟
بەڵام لە ئاکامی پشکنینی هۆڵ و کادێن و پشتێرەکان دا، مەلی لە کادێن دا دۆزرایەوە. دەرکەوت کە هەر لە دەسپێکی تێهەڵچوون و بە یەکەم شریخەی تفەنگ، مەلی گۆڕەپانی شەڕی جێ هێشتووە و بۆ پاراستنی سەر و گیان، لە کادێن دا خۆی مەڵاس داوە.
هەرکە ئاژەڵ لە پشکنین و دۆزینەوە سەریان سووک بوو، بەنیازی ناشتنی تەرمی مەیتەر بەچکە هاتنە دەر. کەچی سەیریان کرد و دیتیان مەیتەر بەچکە نەماوە و هەر شەقڵی قوڕینی لە حەوشە دا لێ جێماوە. بۆیان دەرکەوت کە ئەو جامبازە کڵاوی ناوەنەتە سەریان بە خۆ مراندن و هەڵکەوتنی هەلێکی بەجێ، بۆی دەرچووە. جارێکی دیکەش بە تێکڕا لە هۆڵی گەورە دا کۆبوونەوە و بە شاباشی سەرکەوتن و دوژمن تاراندن، شایی و گۆڤەندیان کرد. شەڕی دوژمن شکاندن گەگێکی ئاو دەپاڵ کرا و هەر ئاژەڵێک بە ئارەزووی خۆی سەرباسێکی پاڵەوانانەی لە دەفتەری شەڕنامەی مەزرا دا بۆ تۆمار کرد. شیعر و هۆنراوەی بۆ گوترا، لاوژە و لاوکۆی پێ هەڵگوترا، تەنانەت بەبێ بنیات نانی پێڕەوێکی پێشەکی، ئاهەنگی جەژنێکی مەزنیان گێڕا. ئاڵایان هەڵکرد و لە دەوری ئاڵا، بە دەیان جار سرودی ئاژەڵانیان خوێندەوە. ئەوسا تەرمی مەڕی شەهیدیان بە شێوازی ناشتنی قارەمانێک بە خاک ئەسپاردو پنجە دڕکێکیشان لە بان گڵکۆکەیی ناشت. لە سەر گۆڕ و گڵکۆی شەهیدان دا، سنۆباڵ بیرەوەری و یادنامەیەکی گەرمی خوێندەوە و سڵاوی بۆ گیانی پاکی گیانفیدایانی ئازای ڕێگای ڕزگاری نارد.
پاش ناشتنی تەرمی مەڕی شەهید، بەتێکڕا هاتنە سەر ئەم ڕایە و هەموویشیان دەستیان لە مل دا و گوتیان، سەرسنگی قارەمانانی جەنگاوەری چالاک، دەبێ بە

میداڵیا و نیشانێکی ئەوتۆ گرانمایە بنەخشێندرێت کە شیاوی بەژن و باڵای پاڵەوانانەیانی هەبێ. نیشان و میداڵیایان ساز کردو ناوی میداڵیای جەنگاوەرانیان لێنا. باکسەر و سنۆباڵ بە قارەمانانی ئەو شەڕە ناسران و گەرماو گەرم میداڵیای پلەی یەکەمیان پێ خەڵات کرا. میداڵی جەنگاوەری پلەی دووەمیش ئاراستەی کێلی بان سەری سەربازی شەهید کرا.

میداڵەکان ئەستێرەگەلی زەردی متەللایی بوون کە سەر و سەردەمێک ڕازێنەر و زینەتبەخشی بەرچاوکە و بەرسینگەی ئەسپەکانی جۆنز بوون.

هەروەها چونکە یەکەمین چەخماغەی سەرکەوتنی ئاژەڵ بەسەر مرۆڤ دا، لە هۆڵی مانگایانەوە ترووسکەی دا، هەربۆیە لە دەفتەری شەڕنامەی مەزرادا، ناوی شەڕی هۆڵی مانگایانی بۆ تۆمار کرا. تفەنگ و فیشەکدانی جۆنزیش کە دەسکەوتی شەڕی هۆڵی مانگایان بوو، لە پاڵ ئاڵاکەیانیان دا هەڵواسی و بڕیاریان دا کە هەر ساڵ، دوو جار؛ هەر جارێکیش دوو فیشەکی پێ بتەقێندرێت ؛ جارێک لە ڕۆژی دوازدەهەمی ئۆکتبەر، واتە ساڵەوەختینەی شەڕی هۆڵی مانگایان و جاری دووەمیش لە نێوبەندی هاوین، واتە هاتنەوەی ساڵەوەختینەی سەرکەوتنی شۆڕشی مەزنی ئاژەڵانی مەزرا.

*****

5

زستانیان لێ داهات. هەرچی بە زستانیش دا چوونە خوار، لاسەرسەنگییەکانی (مەلی)ش زیاتر بوون. ڕۆژ نەبوو بە بیانوویەک مان نەگریت و خۆی لە ئیش و کار نەبوێرێت. لە دەست ئازارێکی نادیاری جەستە و لەش و لاری ساخ و بێ عەیبی دەینالاند و بە بیانووی ناسازی، ڕەشی نەدەنایە سەر سپی؛ ڕۆژێک درەنگ لە خەو هەڵدەستا و دەیگوت کە شەو لەبەر دەردی دڵ و خەمی دەروون خەو بەچاوانی دانەچووە. بە کورتی ڕۆژی لە نوێ و پەساوهێنانەوەی لێ نوێ بوو. هەرچەند کە بە خواردن و خواردنەوە لە جاران هەراشتر و چڵێس تر بوو ، بەڵام بەدایم لە دەردی نادیار دەگریا لە کەم خورد و خۆراکی هاواری دەهات. گەلێک جاران بە بچوکترین ڕخنەی یارانی دڵی دەڕەنجا و بە زویری لێیان دوور دەکەوتەوە و ڕێی سەر گۆل و ئەستێرەئاوی دەگرتە بەر. تۆ مەڵێ ئاوی مەند بۆی ببوویە ئاوێنەیەکی بالانوێن و بەژن و بالاکەی خۆیی تێدا دەبینی، هەربۆیە لە ڕۆژ دا چەندجاران خۆی لە یارانی دەڕەنجاند و لێیان دوور دەکەوتەوە و بە کاتژمێران لەسەر ئاو ڕادەوستا و وێنەی بەژن و باڵا جوانەکەی بە ئاوێنەی ئاو دا دەدا و گەوجانە چاوی تێ دەبڕی.
ڕۆژهات و ڕۆژ چوو. ڕۆژێک لە ڕۆژان، مەلی لە سوچێکی ئەودیوی باغی سێواندا بە سەت خەمزە و ناز داهات و دەچوو. هەر لەوێ، کلۆڤەر گرتی و کێشایە پەسیوێک و بە گوێیدا چرپاند:
- ... لای تاوهەڵاتانی هەر ئیمڕۆکە، تۆ لێردا خەریکی چی بووی؟ من لە پشتی ئەم پەرژینانەوە تۆم بە دوو چاوی سەر دیت کە سەرگەرمی سرت و خورتێک بووی!... ڕاستم پێ بڵێ مەلی، تۆ لەگەڵ بەکرێگیراوێکی پاول کینگتان دا چ کەین و بەینێکتان ئاڵوگۆڕ دەکرد؟ ... چ هۆیەکی تێدا بەستە بوو کە هێشتت ئەو نابەکارە دەستی پیسی لاواندنەوەت بە سەر پشت و لامل دا بکێشێت؟... پێمی بڵێ مەلی با بزانم مەبەست و ئارەزووت لە کردنی ئەم ئاکارە پڕ لە ئەتک و سووکایەتییانە چییە کە دەیکەی؟...

مەلی بەبێ ئەوەیکە سەر هەڵببڕێت و چاو لە چاوی کلۆڤەر بکات، لە وەرامدا سمی بە گڵمتکی زەوی دادا و سوێندی پێ خوارد و گوتی کە ئەمە درۆیەکی ڕووت و

ڕەبەقە، ئەمە مەلۆتکەی بوختانە بۆی هەڵدەبەستریت و خەریکە لە ئەستۆی دەپەستێوریت.

کلۆڤەر گوتی :

- ئەریّ مەلی بۆت دەکریّ چاو دە چاوم ببڕی و سوێندم بۆ بخۆی کە دەستی ئەو دووزامەت بەسەر دا نەکشاوە ؟

مەلی بەبیّ ئەوەیکە سەر هەڵێنێت و چاو دە چاوی کلۆڤەر ببڕێت، دیسان سوێندی خواردەوە کە ببڕای ببڕا دەستی هیچ دووپێیەکی بەسەر دا نەهاتووە. بەڵام هەرکە لە سوێندخواردن بۆوە، وەرچەرخایەوە و بە ترەختەن ڕایکرد و دوور کەوتەوە.

پاش ڕۆیشتن و دوورکەوتنەوەی مەلی، بەبیّ ئەوەیکە کلۆڤەر هیچ ڕازێک بە لای هیچ گیانلەبەرێکەوە بدرکێنێت، بۆ دەرخستنی کەین و بەینی مەلی، سەرێکی لە هۆڵی گەورە هەڵێنایەوە و ژێر ئاخوڕ و جیّ خەوی ئەوی بست بە بست پشکنی. لە ئاکامی پشکنینی سەر و ژێری جیّ ستاری مەلی، چوار قۆپەن پەلکە سوورە و چەند کەڵپە قەندێک دۆزرایەوە.

سیّ ڕۆژ پاش ئەو پشکنینە، لەپڕ و ناگەهان مەلی گوم بوو. هەفتەیەک ڕابورد و هەفتەی تری بەدوا دا هات. دوو هەفتە بوون بە مانگ و مانگی تریشی بەدوا داهات ، بەڵام گومبووی مەزرای ئاژەڵان لە گوێن دڵۆپی ئاو نوقمی زەوی ببوو و هیچ ئاسەوارێکی بە هیچ لایەکەوە دیار نەبوو.

سەروژێری مەزرایان بست بە بست پشکنی. چاویان بە دوورەدەستانیش دا گێڕا، بەڵام نە سەرێک و نە سۆراغێکی لی نەکەوتە دەست و هیچ هەواڵێکیان پیّ نەگەیشت. مەلی هەر وەک بەرزەکی بانان بۆی دەرچوو. پاش بەسەرچوونی ماوەیەک بیّ سەروشوێنی، ڕۆژێک لە ڕۆژان، کۆترەکان خەبەریان هێنا و گوتیان کە لەبەر دەرگای مەیگەدەی شێری سووری گوندی ویلنگدۆن دا ئەویان لە دەمێکدا بینیوە کە دووپێیەک دەستی لاواندنەوە و نەوازیشتی بەسەر دا هێناوە. هەروەها کۆترەکان ئەمەیشیان گوت کە مەلی ئەوماینە کەیل و کەساسەی جاری جاران نەبوو ، بەڵکە هەر بە وێنەی پەیکەری ماینێکی ئەفسانەیی بوو کە لە بەردی مەڕمەڕی سپی داتاشرابێت.

بەڵیّ مەلی بەمجۆرە دۆزرایەوە، بەڵام ئیتر هەر لەو ڕۆژەوە ناوی مەلی وەک پەڵەیەکی ڕەشی بەدناوی، لە دەفتەری مەزرا دا نەخشی گرت و هەرچی بیر و یاد و بیرئانینی ئەو بوو، لە مێشکاندا کپ سەری نرایەوە و سڕایەوە.

سەرما و سۆڵی مانگی ژانڤییە هەروەک شەوە هەڵیگوشین و دار و دیواری بە بەفر و سەهۆڵ لیّ داگرتن، بە چەشنێک کە ئیش و کاریان بە تەواوی لیّ خەوت و خانەنشین مانەوە. کار و کرگاری ڕۆژانەیان بەس کۆبوونەوە بوو. لەهەموو دانیشتن و کۆبوونەوەکانیشدا هەر پرۆگرامی کار و کوێرەوەریی وەرزی بەهاری دانەهاتووی زەحمەتکێشانی مەزرا بوو کە دادەڕێژرا و بە گوێی کرێکاراندا دەخوێندرا.

مەزنایەتی و سەروەریی سەرکردایەتیی بەرەی بەرازان لە مەزرای ئاژەڵاندا بە تەواو ماناوە جێگیر ببوو؛ بە چەشنێک هیچ سەرێک نەبوو لە ئاستیاندا بتوانێ سەر هەڵێنێت و بۆی بلوێت پێ لە خەت و سەر لە فەرمانیان بترازێنێ. مافی یاسادانان و قانون هەڵوەشاندنەوە، بڕیاردان و بڕیار شکاندن هەر بە دەستی بەرازان بوو. پەسند کردن و دەست لە مل دان و سەلماندنیش کراسێک بوو بە بەژنی ئاژەڵی ژێڕای مەزرا بڕا بوو.

ئەگەرچی خانەدانی بەرازان لە مەزرا دا سەرکردە و سەردار و سەرۆکی ڕەبەقی سەر تەوقی سەران بوون، بەڵام لە نێوان دوو سەرۆکی ئەو خانەدانەش ، واتە لە مابەینی سنۆباڵ و ناپولیۆن دا مشت و مڕ و گێرمە و کێشەی توند و بەردەوام لە کایە دابوو. هاتبا و دژایەتی و ناتەبایی لە نێوان ئەو دوو سەرۆکەدا نەبوایە و سەرکردایەتییەکی یەکدەست و یەکدنگ و یەکڕەنگیان هەبوایە، لەوانە بوو هەموو ئامانج و دڵخوازییەکانیان بۆ مەیسەر ببوایە. بەڵام لە بێ بەختیانیان هەتا ئەم دوو سەرکردە ناتەبایە بۆیان کرابا و پێیان کرابایە، قەت ئاوی حوکم و فەرمانیان بە قەناتێکدا تێپەڕ نەدەکرد. بۆ وێنە ، هەتا ئەمیان دەیگوت کە ئیمساڵ، ساڵی گەنمە و دەبێ گەنم دابچێندرێ، ئەوی تریان هەر دوو پێی دەکردە پێلاوێکەوە و دەی فەرمووی نەخێر، ساڵەکەی ساڵی جۆیە و دەبێ جۆ دابچێندرێت. ئەگەر سنۆباڵ گوتبایەی کێڵدراوی فلانە زەوی شیاوی پڕژاندنی تۆوی گیزەرە، ناپولیۆن بۆجوونی هاوتاکەی بەرپەرچ دەدایەوە و، دەیگوت باوکی مرێ و دایکی بمرێ، دەبێ هەر چەوەندەری لێ شین بکرێ. ئاژەڵیش بەهۆی کەمزانی و لەبەر بەستەزمانی و لە سۆنگەی بێ دەسەڵاتی، بەناچاری ببوون بە دوولایەن و، هەر لایەنەش سەر بە شوێن یەکێک لەو دوو سەرکردە ناتەبایە دا دەڕۆیشتن.

لە زۆربەی کۆبوونەوەکاندا بەشی هەرە زۆری دەنگی(ئا)ی ئاژەڵ بە سنۆباڵ و بەرنامەکانی ئەو دەدرا، چونکە لە قسەکردن و لە ئاخاوتندا چەناگە ڕەوان و قسەزان و وردبین بوو. سەرەڕای ئەمانەش، ئەو لە چەم و خەمی داڕژتنی پڕۆژە و پلانی چاکسازیی مەزراکەیانی باش دەزانی و تێیاندا شارەزا بوو. بەڵام ناپولیۆن بە پێچەوانەی سنۆباڵ، لە دەرەوەی هۆڵی گەورە دا یار و یاوەری زۆرتر بوون و ئەمر و فەرمانی باشتر دەڕۆیشتن. لە نێو ئاژەڵی مەزرادا، تایفەی مەڕ و بزن و کار و بەرخ و نێری و بەرانان، بە خڕوپتونی لاگری ناپولیۆن بوون و سەریان لەو جێیە دەگەڕا، کە هەنگاوەکانی ناپولیۆنی لێ دەگەڕا. لایەنگری و گوێ ڕایەڵیی هۆزی ناوبراو لە ئاست ناپولیۆنەوە بە ڕادەیەک بوو، کە هەتا سنۆباڵ لە هۆڵی گەورەدا دەهات زۆربەی دەنگەکان وەرگرێت و بەسەر ناپولیۆن دا زاڵ ببێت، پەز و بزنەگەل هاودەنگ دەگەڵ کار و بەرخ و نێری و بەرانان، یەگدەنگ دەیان باعاند و دروشمی (چوارپێ خاس و دووپێ پیس)یان چەندین کەڕەت دەگوتەوە و کۆبوونەوەکەیان دەشێواند.

هەر لە سەروبەندی ئەو هەلە ناسکەش دا بوو کە سنۆباڵ چەند کۆنکە گۆڤاری لە کتێبدانەکەی جۆنز دا دۆزیبۆوە و بە وردی پێیاندا چووبۆوەوە. بابەت و گوتاری گۆڤارەکان لە زانستی نوێ مایەیان وەرگرتبوو. بۆ وێنە، شێوازی نوێی کشت و کاڵ ، وەرزێری و ئاژەڵداری بە شێوەی زانستی، دوو بابەتێک بوون کە سەرنجی سنۆباڵیان بەرەو خۆ ڕاکێشا بوو. هەربۆیە سنۆباڵ بە بەهرە وەرگرتن لە ناوەرۆکی گۆڤارەکان، چەند پڕۆژەی ئاوەدانی و چاکسازی بۆ مەزراکەیان داڕشت. یەکەم پڕۆژە دەربارەی زۆنگ و زەلکاوەکانی خوارووی مەزرا بوو. سنۆباڵ دەیگوت: ... بە زووترین کاتی ڕوخساو، زۆنگ و زەلی خوارووی مەزراکەیان دەبێ جۆگەی دزینەوەی پاشاوی بۆ هەڵبەسترێت و خاکی ترشاو، شیرین بکریتەوە. چونکە هەردی ترشاو بەهۆی مانەوەی ئاوی بەیاتی گەنیو، نەک هیچ بەر و بەرهەمێکی لێ هەڵناوەرێت، بگرە دەبێتە مەکۆی گووڕانی دەیان دایک گەرای نەخۆشی و لە ئاکامدا دەبێتە مایەی ناسازی و ژانی سەری مەزرانشینان.

سنۆباڵ بەنیاز بوو پاش وشک کردنەوەی زۆنگاوەکان، خاکەکەیان بە پەین و پاڵی مەڕ و ماڵات و پاتاڵان کەڵتە بکاتەوە و ئینجا وەک کێڵگەیەکی چاک کراو، دایان بچێنێت. بۆ بەڕێوەچوونی ئەم پڕۆژەیەش شوێنێکی بەلاوەی بۆ دەست بە ئاوگەیاندنی پاتاڵ و مەڕ و ماڵاتان تەرخان کرد و ئەسپاردی کە هەر لەو شوێنە دەس بە ئاو بگەیەنن.

ناپولیۆن، کە بە ئاشکرا دیار بوو لە دەست سنۆباڵ وەرهەمی لەدڵ دایە، بە نەرمی و لە ژێرەوە بۆی لێدەدا و دەیگوت کە هەوڵی سنۆباڵ خەون و خەیاڵە و هەر هەمووی بەتاڵە. بەڵام دەگەڵ ئەمانەش، دیار بوو بە هەموو تواناوە لێی دەخەفتێ و هەستی لێ ڕادەگرێ و چاوەڕوانی ڕوخسانی دەرفەتێکە بۆی هەڵکەوێت و کوڵی دڵی پێ بڕێژێ.

ڕۆژ دەهات و ڕۆژ دەچوو. دژایەتی و ناکۆکیی نێوان ناپولیۆن و سنۆباڵیش ڕۆژ بە دوای ڕۆژ قوڵتر دەبوو. بەرهەمی کەللە ڕەقی و ناتەبایی جوتەی سەرۆکانیش هەر بە ژێرۆکان دەبڕا و ئەوانی پتر پێ کۆڵەوار دەبوو. گێرمە و کێشەی نێوان دوو سەرۆکان ئەو کاتە گەیشتە دوژمنایەتییەکی ڕەبەقی ئاشکرای بە دوور لە ئاشت بوونەوە، کە سنۆباڵ لە کۆبوونەوە و دانیشتنێکی تێکڕاییدا، پڕۆژەی سازکردنی (ئاشی با)ی پێشکەشی ڕای گشتی کرد.

لە ناوەندی مەزراکەیاندا تەپۆڵکەیەکی قوتی سەرسەوزیان هەبوو، کە ترۆپکی ئەو گردە بەرزترینی جێگەی هەموو کێڵگەکانی مەزرای ئاژەلان و دەور و بەری بوو. سەر دوندی تەپۆڵکەکە باگرێکی بێ پەسیو بوو کە هەر نەک بای ڕۆژهەلاتی و ڕۆژئاوایی، بەڵکە وەرزەباکانیشی دەگرتەوە. هەر بۆیە، سنۆباڵ پێی وابوو سەر دوندی گردەکەی مەزرا بۆ ئەم ئیشە دەناڵێنێت و دەکرێ بە هێزی با ، پەروانەی ئاشی با هەڵسووڕێنێت. لە پڕۆژەکەی سنۆباڵ دا، سازکردنی ئاشی با بەم مەبەستە

لەبەر چاو گیرابوو کە بکرێ بە یارمەتیی هێزی با، تۆپی توربایینی کارەبا هەلبسووڕێت و وزەی کارەبای پێویست بۆ مەزرای لێ وەربگیرێت.

سنۆباڵ دەیگوت کە هەرکە ئاشەکەیان سازبکرێت و مەکینەی کارەبایی بخرێتە سەر، ئیتر هەرچی تەویلە و پشتێر و هۆڵ و کادێنی کە لە مەزرا دایە، لە سای هێزی کارەبا دا، شەوی تاریکیان لێ دەبێتە ڕۆژی ڕوون، سەرماو بەفرو سەهۆڵی زستانیان لێ دەبێتە گەرمای لەش لاوێنی نێوەندی بەهاران. سەرەڕای ئەمانەش، مشار، جەنجەڕ، شیردۆش و دەیان مەکینەی تری کارەبایی بە هێزی کارەبا وەگەڕ بخەن و ئاژەڵ بە جۆرێ دەحەسێتەوە کە هەر دەبێ دانیشن و نەکەن و بخۆن.

بەرنامەکەی سنۆباڵ، مزگێنی دوا ڕۆژی گەش و خۆشی بە دەمەوە بوو. بەڵام لەبارەگای مێشکی ئاژەڵدا زۆرتر تامی کۆنەچیرۆکانی دەدا، چونکە ئەوان هەر لەو دەمەوە کە لە دایک بەرببوونەوە، گوان و مەمەی کار و کوێرەوەرییان مژتبو و لەناو بێشکەی ستەمدا پەروەردە کرابوون. هەژاری و بێ ئەنوایی و ناشکوایی کراسێک بوو بە بەژنی ژیانیان براوو. سەرەڕای ئەمەش، کەرەستە و ئامرازی کاری مەزرا، چ لە سەردەمی جۆنز و چ لە دوای ئەودا، قەت ئەوەندە ئامرازی پێشکەوتووی بەکارهاتوو نەبوون کە بکرێ و بتوانرێ ئاڵوگۆڕێکی وەها بنەڕەتی پێک بێنێت، کە ژیانی هەژارانەیان بە باری باشی دا بچەرخێنێت.

خوێندنەوەی سێ کتێبی(هەزار فەند و فێڵی سودمەند) ، (گشت کەسێک دەتوانێ بەننایەکی شارەزا بێ) و(زانستی تەکنیکی کارەبا)، دەروازەی جیهانێکی نوێیان بەسەر سنۆباڵدا کردبۆوە.

سنۆباڵ بۆ کێشانەوەی ئەجزای کارگەی کارەبا و بۆ ڕەسمکردنی نەخشە و پلانی ئاشی با، تەختەبەندی ژووری مریشکخانەی جارانی جۆنزی تەرخانی ئەم بەزمە کرد. لەو ژوورەدا، لەلایەک دەیان ڕاستە، شاوڵ، تەراز، سێ گۆش، بازنەکێش و کەوان و نیوکەوانی دانابوو. لە دەمی داڕشتنی پلان و پرۆژەکەیدا، چاوێک لە کتێب و نیگایەک بەسەر گەڵاڵەی کارەکەی، هەردەم دەیان جغز و هێڵ و کەوانەی ڕەسم دەکرد. جارجاریش گەشکە و سەرخۆشی بیری سەرکەوتن، یەک بە هۆدەکە دەی فیشقاند.

بەرەبەرە، شوێنەواری چەرخ و پەڕڕە و چەقەنە و خولخولە و پەروانە لە ڕەسمی سەر تەختەبەندی ژوورەکەدا دەردەکەوتن و نەخشی سەر تەختەبەندەکە قەرەباڵغتر دەبوو. ئاژەڵی مەزرا لە ڕۆژ دا دەستە دەستە و پۆل پۆل دەهاتن و سەیری نەخشەی پێچەڵ پێچی سنۆباڵیان دەکرد و بەبێ ئەوەیکە بە قەدرایە دەنکە هەرزنێکیشی لێ تێ بگەن، سەیرێکی سەرپێییان دەکرد و دەڕۆیشتن. لە هەموو ئاژەڵی مەزرا، هەر تەنێ ناپولیۆن بوو کە دەگەڵ کار و بەرنامەکەی سنۆباڵ هەتا ملان نالێک بوو. بەڵام بەهەموو دژایەتی و دڵدوژمنیشییەوە، ڕۆژێک لە ڕۆژان سەرزەدە و کوتوپڕ لێی وەژوور کەوت. ناپولیۆن بە دەوری نەخشی هەزار بەهەزاری

سنۆباڵدا خولێکی لێدا و زۆر بە وردی بەند بەندی نەخشەو پلانەکەی هەڵسەنگاند، ماوەیەکیش بەبێدەنگی لە سووچێکدا ڕاوەستا. لەپڕ ، گۆش تا بەگۆش بەسەری دا هەڵمیست و بە بێدەنگی وەدەر کەوت و ڕۆیی.

(ئاشی با) لە مەزرا دا گرفتێکی گەورەو گرانی پێک هانی و شەڕەچەقە و هەرا و هەنگامەیەکی قورسی لەسەر ساز بوو. هەرچی سنۆباڵ بوو، ڕەپ و ڕاست و بەبێ قەراغ نوشتاندنەوە دەیگوت کە سازکردنی ئاشی با یەکجار گران و پڕ ژانەسەرە؛ شان و باهۆی بەکار و چالاکی پێ دەوێ، نەسرەوتن و خۆماندووکردنێکی زۆری نیازە ، گەلێک ئامێر و ئامرازی گەرەکە کە ئەوان خاوەنی نین و دەبێ بۆی بێنن. بەرد و کوچکێکی بێدادی گەرەکە و پێویستە بۆی بکێشرێتە سەر پشتی گردەکە. باوەشێنی چوار پەڕەی مەزن دەخوازێ کە هێزی با بکاتە تەوژمی هەڵسووڕاندنی تۆپی مەکینەی کارەبا، هەروەها دینامۆی بەرق و تەل و گڵۆپ و وردە کەلوپەلی تریشیان دەوێ. بەڵام سنۆباڵ نەیدەگوت ئەم گشتە شتە لە کوێ وەدەست دەخات و چۆنی ئامادە دەکا. بەڵام جار جار پەنجەیەکی بەرەو دەر ڕادەداشت.

سنۆباڵ دەیگوت: ... بێتو ئاشی با ساز بکەین و بیخەینە کار، ئیتر ئاژەڵ لە هەفتەدا هەر بەس سێ ڕۆژان ئیش دەکات و هەر وەک گوڵ بەخێو دەبن.

بەڵام ناپولیۆن بەپێچەوانەی سنۆباڵ، پێی وابوو حەسانەوەی گشتی لە گەشە و پەرەپێدانی بەرهەم پێک دێت. هەربۆیە لە کۆبوونەوەیەکدا گوتی :

ـ ... بێتو توانایی و هێزی ئاژەڵ بە سۆغرەکاری و بەردکێشانی بێ سەرەنجام بەفیڕۆ بەرین، دەبێ چاوەڕوانی کزبوونی بەرهەم و پاشەکەوتانیشمان هەبێت و لە ئاخرسەر دا تێکچوون و خاپووربوونی دەسکەوتەکانیشمان بەچاوی سەر ببینین...

بەم تەرتیبە، ئاژەڵی یەکگرتووی مەزرا، لەژێر خێوەتی ئاسمانێکدا کران بە دوو بەرەی دژبەیەکی گرژ و تووڕە. بەرەیەکیان پڕ بەدەم هاواری دەکرد و دەیگوت:

ـ دەنگەکانتان بدەن بە سنۆباڵ و سێ ڕۆژ لە هەفتەدا کار بکەن...

لایەنی تر دەیگوت:

ـ دەنگەکانتان بدەن بە ناپولیۆن و تێر و تەسەل و بێ وەی بژین...

لەنێو جەماوەری دوو لەت کراوی مەزرای ئاژەڵاندا، هەر تەنێ بەنیامین بوو کە گۆرتی بای هەوادارانی هیچ لایەکی بە گوێچکە دا نەدەچوو. لە ڕاستیدا ئەو هەر وەک جاران لە ئاست گفت و وادەی بێ کردەوەی ئەم و ئەواندا بێ بڕوا و دوور لە باوەڕ مابۆوەوە. بەنیامین دەیگوت: ئاشی با، چ لە گەڕ دابێ و چ لە گۆڕ دانەبێ، ژین و ژیانی ئاژەڵ هیچ ئاڵوگۆڕێک نابینێت و هەروا پوچ و بێ تام دەمێنێتەوە.

کێشەی ئاشی با بەجێی خۆی، ئەرکی پاراستنی مەزراکەیشیان بە شانانەوە بوو. ڕاست بوو لە شەڕی هۆڵی مانگایاندا دوژمنیان شکاندبوو، بەڵام سەرکەوتنی ئاژەڵ و تێکشکانی مرۆڤ وەک تۆپ لە مەڵبەند دا دەنگی دابۆوە و ئاژەڵی هەموو وڵاتی پێ هەژا بوو. هەژان و سەربزێوی و سەرهەڵدانی ئاژەڵیش خۆی لە خۆیدا

شەپۆلی تورەیی بەرەی مرۆڤی بەرەو مەزرای ئاژەڵان وەڕێ خستبوو. خاوەنانی کێڵگەکانی تر بە چەشنێک کورەی تورەییان نێڵ درابوو، کە بەهەموو دژایەتیی ناوخۆیی، بەرەو یەکگرتووی دەچوون و بۆ هێرشێکی بێ ئامان ڕێکی دەخستن. هەربۆیە ئاژەڵ لێیان سوور و ئاشکرا بوو کە دوژمن دەست بەرداریان نابێ و بەسەریان دادەداتەوە. ئاژەڵ بە گشتی و سەرکردایەتیی مەزرا بەتایبەتی، مەترسی ئەگەری هێرشی بەپانەوەی بەرەی مرۆڤیان هەست پێدەکرد، بەڵام سنۆباڵ و ناپولیۆن ئامادە نەبوون بیرێکی لێبکەنەوە و بە قەناعەتێکی چارەساز دا بکەون. ئەوان لە کەلی شەیتان دانەدەبەزین و لەم بوارەشدا دژبەیەک قسەیان دەکرد.
هەرچی ناپولیۆن بوو، ڕای وابوو کە ئاژەڵ نابێ لە ماڵدا دەست لە سەر دەست و چاوەڕوانی هێرشی دوژمن دابنیشێت. پێویستە هێزێکی کارامە و پتەوی چەکدار ساز و ئامادە بکرێت و بە هێرش بردن، دوژمن لە ماڵی خویدا قرخەبڕ بکەن. بەلام سنۆباڵ ئەم بۆچوونەی پێ چەوت بوو. سنۆباڵ دەیگوت مەزرای ئاژەڵان ناتوانێ هێزی نیزامی بکێشێتە سەرتانسەری گۆی زەوی و بەرەی شەڕ بە پانایی هەموو جیهان دژ بە دوژمن بکاتەوە. بەپێچەوانەی ناپولیۆن، سنۆباڵ پێی وابوو ڕێگای چارەسەریی کێشەی دوژمن و پاراستن و پەرەپێدانی شۆڕشی جیهانیی ئاژەڵ، بە ناردنی هێزی نیزامی و کردنەوەی بەرەی شەڕی دژ بە دوژمن سەرکەوتنی بەدوا دا نایە. ئەو پێی وابوو لەبری ناردنی هیزی چەکدار و بەرپاکردنی ئاگری شەڕ، ئەگەر کۆترانێکی زۆرتر و زیاتر بەرەو مەزراکانی سەرتانسەری جیهان ڕەوانە بکرێت، ژیرانەترین ڕێگایە بۆ سەرکەوتنی شۆڕشی ئاژەڵان و تێکشکانی بەرەی ستەمگەر.
سنۆباڵ لە بەرامبەر بۆچوونەکانی ناپولیۆن دا ڕاوەستا و گوتی :
ـ ... کۆترانی هەڵگری پەیامی ڕزگاری دەتوانن بەبێ ترس و تەقێ، هەموو سنووران ببەزێنن و بە ئاسمانی هەموو کێڵگەکانی سەرزەوی دا باڵ بکەنەوە و پەیامی ڕاپەڕین بەگوێی یەک یەکی ئاژەڵان دا بخوێنن؛ ئەودەمەی کە ئاژەڵی چاوکراوە ڕێی خەباتی ناسی، ئیتر موتوری ڕاپەڕین ڕۆشن کراوە و دوژمنی ستەمگەر لە بەر دەرگای خۆیدا قرخەبڕ کراوە. دوژمن کە دەستی لە تەختە بەسترا و دەسەڵاتی لێ زەوت کرا، ئیتر هیچ نیازێکمان بە هێزی خۆشبەزی نیزامی و دەست و چەک و مەیدانی شەڕ نامێنێت.
لە دەرەوەی بازنەی دەسەڵاتی دوو سەرکردەی نالێکی مەزرا دا، ئاژەڵ لەباری بۆچوون و لێکدانەوەی گرفت و کێشەی نزیک و دوور دا، گورچیلەیەکی یەکجار پەل و تەسک و ناسکیان هەبوو. هەربۆیە، هەر بایەک لە هەر لایەکەوە بە قەوتر و توند و تیژتر بەسەریاندا گوزەری کردبایە، بە هەوای ئەو بایە دەلەرین. واتە هەر کاتێک کە ناپولیۆن بە گوڕ قسەی بۆ دەکردن و تینی دەدان، بە تێکڕا دەبوون بە ڕێڕەوانی ڕێبازەکەی ئەو و، کاتێکیش کە سنۆباڵ وادە و بەڵێنی شیرینی دوا ڕۆژی

پڕ لە کامەرانی پێدەدان، بە دەنگی ئەو دەگەشانەوە و دەنگی بەهبەهە و چەهچەهەیان گوێی عاسمانانی دەڕووشاند.

پاش چەندێک، سەرەنجام سنۆباڵ نەخشە و گەلاڵەی ڕەسم کراوی ئاشی با کۆتایی پێ هێنا و قەرار داندرا لە کۆبوونەوەی ڕۆژی یەکشەممەی داهاتوودا بیخاتە بەر سیلەی چاوی دانیشتووانی مەزرا و چارەنووسەکەی بکەوێتە بەر دەنگدانی گشتی. یەکشەمە داهات و نیشتەجێیانی مەزرا بە تێکڕایی لە هۆڵی گەورەدا کۆبوونەوە. زۆری نەخایاند سنۆباڵ هات و بۆ ڕوونکردنەوەی هەست و نیستی پڕۆژەکەی دەستی بە قسە کرد، بەڵام هەر لە سەرەتاوە و لە گەرمەی قسە دا، جەماعەتی مەڕ و بزن و نێری و بەرانان چەند جاران بە ئەنقەست دروشمیان دەست پێکرد:... چوارپێ خاس و دووپێ پیس... چوارپێ خاس و دووپێ پیس...

سنۆباڵ زۆر بە مەندی، گران و سەنگین لە سەر مەبەست و مەڕامەکەی بەردەوام بۆوە. هێستا بەشی یەکەمی ڕاپۆرتی پڕۆژەکەی تەواو نەکردبوو، کە ناپولیۆن بەبێ وەرگرتنی نۆرەی قسەکردن، لە جێ هەستا و لە پشت تریبوونەوە، بە ئەوپەڕی هێمنایەتییەوە گوتی: ئاشی با هەوایە.

دوای دەربڕینی ئەم کورتە ڕستەیە، ناپولیۆن بە لووت بەرزی، بەرزە دەماغانە گەڕایەوە سەر جێی خۆی و بەبێ ئەوەیکە دەرخەمی بەرهەمی داهاتووی کۆبوونەوە ببێت، دانیشتەوە.

سەرلەنوێ سنۆباڵ بەرەو تریبوون داگەڕایەوە و هەر لەوێوە بەسەر جەماعەتی مەڕ و بزناندا شریخاندی، کە نەکەن بە باعەباعی بێ سوودیان کۆڕ و کۆبوونەوەکە بشێوێنن. ئەمجار ڕوو بە جەماوەری ئاژەڵ ڕاوەستا و دیمەنی پڕ لە حەسانەوەی ژیانی دوا ڕۆژی مەزرانشینانی بە دەنگ ڕەسم کرد و گوتی:

ـ هاوڕێیان! دەسا گوێ بگرن با مزگێنیتان بدەمێ کە ئەوا دەوری کۆیلەتیتان دێ بەسەر بچێت و ڕۆژانی گەشی ڕزگاری و حەسانەوەتان بێتە دی. با پێتان بڵێم کە لەمەودوا چیدی دەست و باڵتان بە ئیش و کاری لەش تاوێن دە ژان ناچێت . ئیدی لەمەوپاش هەرچی چێندراوە بە مەکینە دەیدروویننەوە، کێڵگەکانمان بە گاسن و خێشکی ئەلەکتریکی وەرد دەدەینەوە و بەنداوەکانمان بە بێڵی کارەبایی جۆماڵ دەکەین.

هاوڕێیان! هێزی کارەبای وەرگیراو لەکارگەی ئەلەکترۆنیکیی ئاشەکەمان، هەر نەک لە چاندن و داشتن و هەڵگرتنەوە دا بە هانامانەوە دێت، بەڵکە هۆدە و هۆڵ و تەویلەکانیشمان لە شەو دا بۆ دەکاتە ڕۆژی ڕوون. لە قرچەی گەرمای گەزۆبارێنی هاوێناندا، ئاوی ساردی کەللەتەزێن و هەوای فێنکی کەزێ بزوێنمان بۆ بەدیاری دێنێت و دەمان بووژێنێتەوە. لە چلەی زستانی پیاوتەزێندا ئاوی شیلەوتین و هەوای گەرمی گیان بلاوێنمان بۆ بە خەڵات دێنێ و دەمان حەسێنێتەوە...

تای تەرازووی لایەنگری و پشتیوانیی ئاژەڵی دانیشتووی هۆڵی گەورە دەهات بە قازانجی سنۆباڵ قورسایی لێ بنیشێت و زۆربەی هەرە زۆری دەنگی بەشداریکەران بە سوود و قازانجی ئەو بدرێ، بەڵام هەر لەوەدەمەدا پەردەی سەبر و قنیاتی ناپولیۆن پچڕا و زریکە و فیشقەیەکی سەیر سامناکی بە دەمدا گەڕا، زریکە و فیشقەیەکی کە هەتا ئەوەدەمە بە گوێی هیچ ئاژەڵێکی مەزرادا نەچوو بوو. ئاژەڵ هەروا سەخۆش و سەرمەستی سەیرانی ئەو دیمەنە خەیاڵاوییە بوون کە سنۆباڵ بە دەنگ بۆی ڕەسم کردبوو. کەچی لەپڕ و ناگەهان نۆ سەگی چاوسووری گورگ خنکێن ، کە قەلاتەی زەردی بزمارڕێژیان لە مل دا بوو، بە پۆل ڕژانە ناو هۆڵی مەزن و یەکراست شاڵاویان بۆ سنۆباڵ برد. هێرش و پەلاماری نۆ سەگی چاوسوور هەر ئەوندە کوتوپڕ و دوور لە چاوەڕوانی بوو، کە ئەگەر سنۆباڵ ئاهێک درەنگتر جووڵابایەوە، بێشک لە چاوترووکانێکدا ورگی لە بەر یەک بڵاو دەکرا. بەڵام هەر ئەوەندەی بڵێی یەک و دوو، سنۆباڵ لە بەرامبەر چرای چاوی چڕ داپچڕاوی هەموو ئاژەڵی مەزرا دا، بە چالاکی بزووت و لە هۆڵی مەزن دەرپەڕی. نۆ سەگی چاوسووری یانیگر بە شوێن پێی ئەودا غاریان دا. سنۆباڵ بە هەموو توانای لەش و بە هەموو بڕستی شان و قاچەکانی، بە نێو مێرگ و زەمەندی مەزرای ڕەنگیندا ئەوتۆ غاری دا، کە ئەو هەلینگدان و ڕاکردنە هەر بەس لە بەرازێکی وەک خۆی دەوەشایەوە.

سنۆباڵ لە گەرمەی ڕاکردن، لەپڕ هەڵخلیسکا. چاوی سامگرتووی مەزرانشینان تروسکەی ترسی پێدا گەڕا. هەموویان بە تێکڕا خورپەی ئەوەیان کەوتە دڵ، کە نەکا کەڵپی تیژی نۆ سەگی خوێنخۆر بگاتە جەستەی سنۆباڵ و خاکی پاکی مەزرای سەربەست و سەربەرزیانی پێ ئاڵ ببێت.

سنۆباڵ کەوت و هەستایەوە و توندتر و توندەپێ تر لە پێشوو، ڕێی دەرەوەی مەزرای گرتە بەر. سەگەکانیش تاویان بە پێ دا و لە پاش سەری دا بە هەموو تواناوە بۆی چوون. یەکێک لە سەگەکان هەر ئەوەندەی لێ نزیک کەوتەوە، کە چی نەما دەمی بگاتە پاشووی و قەپی پێدا بگرێت. سنۆباڵ گەیشتە حاستی پەرژینان و سەگەکان ڕاویان لێ دابەشێوە و هەر یەک لە بەرێک دا پەلاماریان بۆ برد. سنۆباڵ زۆر ئازایانە خۆی بە پەرژین دا کرد و بە نێوبەندی پنچک و دەوەن و دڕکی تیژی پەرژیناندا دەربازی ئەودیوی مەزرا بوو و بۆی دەرچوو.

ئاژەڵ، سەرکز و کەیل و خەمناک بەرەو هۆڵ داگەڕانەوە و چی پێ نەچوو نۆ سەگەکانیش بە چەقڵەسەما گەڕانەوە.

هەڵقوڵینی کوتوپڕی نۆ سەگی چاوسووری ئاژەڵدڕ، کارەساتێکی مەزن گران بوو کە کەللەی مەزرانشینانی بە تەواوی تاساند. لە ڕاستیدا سەگەکان لە دوو سۆنگەوە کەوتنە بەر تووک و جوێن و نفرینی ئاژەڵی ژێڕای مەزرا، یەکەم کە دوور لە ئاوەدانی و بە دانستە بەخێو کرابوون و لە نێو کۆمەڵگای لەمێژ ئاشنای ئاژەڵاندا

وەک بیانی و غەوارە دەهاتنە بەر چاو، دووەمیش کە بە مەبەستی سەرکوتانەوە و داڕوخاندنی کەسایەتیی ئاژەڵ، بە خوێنمژتن و هەڵدڕین عاملێندرا بوون.
نۆ سەگەکان هەرچەند کە هەر توتکە بوون و هێشتا ساڵەوەختینەی لەدایکبوونیان نەهاتبۆوە، بەڵام لە سای تەڕ بەرێچوون و زۆر خواردندا ئەنگرا بوون. بە جەستەی درشت هەڵکەوتە و بە قەڵافەتی بەسامیانەوە، هەر نۆیان دەتگوت نۆ گورگی کیوین.
سەگەکان لە ڕاو و ڕەپێنان گەڕانەوەو بە کلکەسووتە و ملە لەقە، هاتن و لە چواربەری ناپولیۆن دا هەڵتووتەکان. کلکە سووتە و فەرمان بەڕێوەبردن و گوێ لەمست بوونێک کە دەور و سەردەمی جۆنزی دەخستەوە بیر و یادی بینەرانیەوە.
هەرکە ئاژەڵ لە سەرجێ دامەزرانەوە، ناپولیۆن بۆ قسەکردن کەوتە سەر هەر ئەو سەکۆیە، کەوا لە شەوە مێژوویەکەی بەر لە شۆڕش، پیرەمایۆر بانگەوازی شۆڕشی بەگوێی ئاژەڵدا خوێند بوو.
ناپولیۆن هەر ئەودەم ڕایگەیاند کە لە داهاتودا، ڕۆژانی یەکشەمە کۆبوونەوەیان نابێ و دەبێ ئەمە فەرامۆش بکرێت. هەروەها ڕایگەیاند کە بەرنامەی ئیش و کاری هەفتانەی ئاژەڵ، لە لایەن کۆمیتەی کارگێڕی سەر بە سەرکردایەتی ئامادە دەکرێ و هەموو ڕۆژانی یەکشەم، دوای هەڵکردنی ئاڵا و خوێندنەوەی سروود، بە گوێی کرێکارانی مەزرا دا دەخوێندرێت. هەر ئەودەم، ناپولیۆن بە ئاشکرا پەسندکردن و بەرپەرچدانەوەی هەموو بڕیاراتێکی کردە هەنگوستیلەیەک و ئەویشی دە قامکە چکۆڵەی خۆی کرد و گوتی :
ـ ... گوێچکەتان بکەنەوە و بیخەنە مێشکتانەوە کە ئا لەم کات و ساتە بە دواوە، بە هیچ هۆ و سەبەبێک، هیچ ئاژەڵێک بۆی نییە خۆ لە قەرەی هەڵوێستەکانی سەرکردایەتی بدات و زمانی ڕەخنە لە دەمدا ببزوێنێت !
ڕاونانی سنۆباڵ لە لایەک، لە بەرێکی ترەوە هەڕ و گیفی ناپولیۆن، جەرگی ئاژەڵی بە چەشنێک ئەنجن ئەنجن کرد، کە هەتا ماوەیەک نووزە لە هیچ لایەکەوە نەهات. باکسەری داماو، بە ئەوپەڕی خەمناکییەوە چەندجاران سەر و سەکوتە پرچنەکەی ڕاتڵەکاند و هەوڵی دا بەڵکەم بیر و خەیاڵی شێواوی تۆزکاڵێک کۆ بکاتەوە و هۆکاری ئەم ڕووداوانە بخوێنێتەوە، کەچی بۆی نەکرا و نەی توانی.
لە بەرەوەی هەموو ئاژەڵاندا، لە ڕیزی هەرە پێشووی دانیشتوانی هۆڵی مەزندا دەستەی فەرخە بەرازان دانیشتبوون. چەندێک لەوان هەستان و لەمەڕ زۆرداری و غەدری ڕووت و ئاشکرای بەرچاویان هاوارێکیان کرد و بە تووڕەیی فیشقاندیان. بەڵام هەرکە دەنگی هاواریان لە ژێر گرمە و چەق و لووری نۆ سەگی چاوسوور دا بزر بوو، ئیدی ئەوانیش ترسان و دەنگی جوابەجەنگییان سرەوتەوە. بەتایبەت هەرکە لەو دەمەشدا دەنگی دروشمی مەڕ و بزنەگەلان لە هۆڵی مەزندا دەنگی دایەوە، ئیتر دەنگی پەڵپ و گڕنەگرتن و ڕەخنە و سکالاکردنیش خەوتەوە.

دەنگی دروشمی(چوارپێ خاس و دووپێ پیس...)ی بزن و مەڕی سەربەڕێ ماوەیەک هات، هەتا سەرۆکی تاک و تەنیای بەرزی بێ هاوتا، واتە ناپولیۆن پەنجەی هەڵبڕی و بێدەنگی بە ژوورەکە داگەڕاندەوە. سەرۆک ڕووی دەمی لە ئاژەڵ کرد و گوتی :

ـ لەمەو دوا، ڕفیق سکوەلەر وەک پەیک و پەیام هەڵگری دەزگای سەرکردایەتی دێتە نێوتان و فەرمانی سەرکردایەتیتان بە گوێ ڕادەگەیەنێت.

هێشتا فەرمان لە دەمی ناپولیۆن دا نەکەوتبوو کە سکوەلەر خێرا هاتە سەر سەکۆ و دەستی پێکرد:

ـ هاورێیان! ئاژەڵانی بەرز و بەڕێز!... من لێم سوور و ڕوون و ئاشکرایە کە هەر ئێستا دەروازەی دڵی یەک یەکی ئێوە، بە میهرەبانی و ڕێزەوە بە ڕووی ڕەفیق ناپولیۆن دا کراوەتەوە و دەستی پشتیوانیتان ناوەتە ناو دەستی سەرۆکێک کە تاقانە سەرۆکە و باری گرانی ڕێبەرایەتیی لەسەر شانە.

هاورێیان! نەکەن پێتان وابێ ڕێبەرایەتی و پێشەوایەتی خۆشاومژتنە! نەخێر ئەی گەلی دۆست و برا... نەکەن ئەو ئەرکە قورس و گرانەی سەرشانی سەرۆک بە دەستی کەم بگرن و پێتان وابێ سووک و سانییە!... نەخێر وا نییە و بەین و بەینەڵلا هەتا حەز بکەن گرانە و هەتا بیخوازن سەختە و هەتا بتانەوێ دژوار و پڕ دەردی سەرە.

ڕەفیقان! لە مەزرای ئاژەڵاندا، هیچ گیانلەبەرێک بە قەردایە ڕەفیق ناپولیۆن حەز بە یەکسانی و بەرامبەری و برایەتی ناکات. هەڤاڵ ناپولیۆن بە دایم خەون بەو ڕۆژەوە دەبینێت کە ئەی خودا ڕۆژێک داهاتووە و مشووری ئاژەڵی مەزرا بە ڕادەیەک بەرز بۆتەوە، کە هەر کەس چارەنووسی خۆی دراوەتە دەست و ئیتر نە سەرۆک ماوە و نە سەردار. ئەوا ئیمڕۆکەش سەرۆکمان بۆیە ئەو گشتە ڕەنج و ئەزیەت و ئازارە بە خۆیەوە ڕەوا دەبینێت و بۆیە دژ بە ملۆزمە و مافەتە و دایک گەرای شاراوە و ئاشکرای مەزرا دەوەستێت، هەر بەڵکو ئەو ڕۆژەتان زووتر بۆ بگاتێ... سەرۆکمان بە چاوێکی کراوەی جیهان بینەوە سەیری سەر و ژێران دەکات، بەنرخەکان هەڵدەبژێرێت و بژارەکان هەڵدەوەژێرێ، هەر بەشکەم ئەو ڕۆژە گەشەمان زووتر بۆ دابێ.

ئازیزان! ڕەنگە هێستایش هەندێک لە ئێوە، خەونە زێڕینەکانی سنۆباڵ ـ تان بڕوا پێکردبێ و پێتان وابێ ئەو ڕاکردووە، خەمخۆر و جگەسۆزەی مەزرانیشینان بووە. بەڵام بۆ دەخستنی ڕاستی، با پرسیارێک بکەین و بپرسین کە ئایا ئەوە کێ و چ کەسێک بوو پیلانی چەوت و چەپەڵی سنۆباڵی دەرخست؟... با بپرسین و بزانین کە ئەمە چاوی وردبینی کێهە خاسە پاڵەوانێک بوو جێ پەنجەی پیسی نەیارانی ئەم ئاژەڵستانەی دۆزییەوە؟... بەڵێ یارانی گیانی، با گشت لایەک بزانێت و خەبەردار بێت کە ئەم ناسین و دەرخستن و پاڵاوتنە دڵی گەرم و چاوی مووقەڵێشی گەرەکە،

کە بەختیارانە سێبەری ئەوتۆ پێشەوایەک لە بانی سەرمانە و هەتاوی درەخشانی ئەو سەرۆک و سەردارە هۆی بوژانەوەمانە.
دۆستانی هێژا! کێ بزانێ چ داهاتوویەکی ڕەش و تاریکمان لەبەر دەمدا دەبوو ئەگەر سنۆبال چنگوڕکی لە ئەوکمان گیر کردبایە! بەڵێ هەر ئەو سنۆباڵەی کە هەر ئێستێکە دەگەڵ مرۆڤی ستەمگەر کلکی لێک هاڵاندووە و تەماحی نەبوونمان دەکات ...
یەکێک لە دانیشتووان گوتی :
ـ ئایا سنۆبال، هەر ئەو سنۆباڵە نەبوو کە لە شەڕی هۆڵی مانگایاندا وەک تێکۆشەرێکی ئازا و دڵسۆز، گیانفیدایانە جەنگی و بەرەی مرۆڤی تێک شکاند؟
سکوەلەر لە وەڵامدا گوتی :
ـ گیر و گرفتی ئێمەی ئاژەڵ، بە پاڵەوانبازی و مەیدانداری چارەسەر نابێ ڕەفیق! ... سەر لە ڕێ بوون و لە پێناو فەرمان مردن بایەخی هەس هەواڵ!... بەڵام با سەبارەت بە شەڕی هۆڵی مانگایانیش ئیشارەتێکتان بۆ بکەم، نەوەک بە ڕوانین و سەیری سەرپێیی تووشی هەڵەیەکی زلتر ببن... بەپێی بەڵگە، لە شەڕی هۆڵی مانگایاندا سنۆبال جگە لە بڵاوکردنەوەی بانگەشەی بێ ناوەرۆک، ئەوەی نەکرد کە بەو چەشنە ناوی بکەوێتە سەر زمانان... بەڵێ وردە بابەتی شاراوە زۆرن و بە کاتی بەجێ و بەرەبەرە بۆتانی ڕوون دەکەینەوە، بەڵام هاوڕێیان سەرنجتان بەرەو ئەم گرنگە ڕادەکێشم کە لەمەودوا ئەرکی سەرشانتان بەرێوە بردنی نەزم و زاکونێکی پۆلایینە و کەس بۆی نییە هەنگاو بە لاری دابنێت و یاسا بشکێنێت، چونکە لە ژێر لێفەی بێ سەرە و بەرەیی دایە کە دوژمن گەرای ڕازاتاڵی دەگورێنێ. ئەی هاوڕێیان! یەقین و سەد جاریش بەڵێ، ئێمەی سەرکردەش دەزانین کە ئێوەی هێژا بە گیان و دڵ هەوادار و ئەوینداری یاسا و قانوونن، چونکە قەت ناخوازن جۆنزی ملهوڕ بگەڕێتەوە.
ئەوا ئەمجارەیش گەڕانەوەی جۆنز کرایە خاڵێک و لە ئاخر دێڕی فەرمانی سەرۆکایەتی دا داندرا. ئاژەڵیش هەر ئەودەم دەستیان لە مل دا و لە دڵدا گوتیان ئەگەر فڕ و فیکی بەردەوامبوونی کۆبوونەوەی ڕۆژانی یەکشەم ، گەڕانەوەی جۆنزی بەدوا دا دێت، هەرنەک هیچ کۆبوونەوەیەک ئاواتی دڵیان نییە، بەڵکە لێیشی بێزارن و نایخوازن. هەر ئەودەم ئاژەڵ بە تێکرا هاواریان کرد و گوتیان:
ـ ... ئەگەر کۆبوونەوەی ڕۆژانی یەکشەم، گەڕانەوەی جۆنزی بەدوا دا دێت، ئەڵبەت هیچ ئاژەڵێک مەیل و ئاواتی هیچ کۆبوونەوەیەکی بە دڵدا نایە، بەتایبەت کە لەوانەیە فڕوفیکی ئەو دانیشتنانە جۆنزی ستەمگەر بگەڕێنێتەوە.
باکسە، کە پێی وابوو تۆزکاڵە ئەهوەنییەکی بە دەراوی مێشکی دا گەڕاوەتەوە، پاش چەند جار بڕماندن و سەر ڕاتڵەکاندن، گوتی :

ـ ئەگەر ڕەفیق ناپولیۆن بە قانون و یاسای نوێ دەمان بەستێتەوە و جغزی پارێز و پاوانی نوێمان بە دەور دا دەکێشێت و ئەوانەشی بە نیازی فەوتاندنی توخم و تۆوی دوژمنانمانە، بەڵێ ئێمەیش لەمەو دوا دەس لە مل دەدەین و دەڵێین، ئەوەی ڕەفیق ناپولیۆن دەی بێژێت، سەربەسەر ڕاستە.

ئیتر لەو ڕۆژەوە، دروشمی (من پتر کار دەکەم و ئەوەی ڕەفیق ناپولیۆن دەی بێژێت سەر بە سەر ڕاستە)، بوو بە دروشمێکی تایبەت و لە دەمی باکسەر نیشت.

بەرەبەرە بەفر و سۆڵی زستان بای بەهاری پێداگەڕا و موچێ و دێبەری مەزرا زیندوو بوونەوە و کاتی توو پرژانیان هاتەوە. دەرگای ژووری کاری سنۆباڵ، کە نەخشەی ئاشی بای بە یادگار تێدا جێ مابوو، قایم قەپات کرابوو. تەنانەت ئەو زەمزەمەیەش بە ژێر لێواندا دەگەڕا و دەگوترا کە گۆیا ناپولیۆن نەخشەی ئاشی بای لەسەر تەختەبەندی ژوورەکەدا سڕیوەتەوە و ئاسەواری لێ نەهێشتووە.
هەر لە سەروبەندی ئەم هەرایەدا بوو کە لە سەر ئەمر و فەرمانی سەرکردایەتی، کەللەسەری پیرەمایۆر، کە ئێسقانێکی کرووز و قرپۆکی لێ مابۆوە، لە گۆڕیان هێنایەوەدەر. کەللەسەریان لە سەر کۆتەرەدایک، لە ژێر ئاڵا دانا و تفەنگەکەشیان لە لاشانی کەللەسەر و ئاڵا دا هەڵواسی. قەول و قەراریشیان دانا، هەموو ڕۆژانی یەکشەم، هەرچی ئاژەڵی لە مەزرا دایە، لە ماڵ بێتەدەرێ و لە بری بەجێهێنانی مەزنە ئاهەنگی ناو هۆڵی مەزن، لە گۆڕەپانەکەی مەزرا، لە بەرامبەر کەللە سەر و چەک و ئاڵا دا سەر دانەوێنن و بە کرنۆش ڕاببرن.

نەزم و زاکوونێکی کە سکوەلەر بۆ ئاژەڵی مەزرای دەسنیشان کردبوو، تەنانەت لە دانیشتنی ناو هۆڵی گەورەشدا خۆی دەنواند. لە دانیشتنەکان دا، ناپولیۆن لە سەر سەکۆی بەرز و بڵند دا دەنیشت. سکوەلەر لە شانی ڕاستی و، بەرازێکی وێژەوانی بارەگا بە ناوی(مینی ماوس)، لە بەری چەپی سەرۆک دا دادەنیشتن. نۆ سەگی چاوسووری مل بە قەلادەی بزمار ڕێژیش، هەر وەک خەرمانەی دەوری مانگ، دەور و بەری سەرۆک و سەردارانیان دەگرت. لە پشت سەری ئەوانیشەوە، بەرەی بەرازان بە ورد و درشتەوە دادەنیشتن.

لە هەموو کۆڕ و کۆبوونەوەکانیش دا، ناپولیۆن بە دەنگ و هەوایەکی ئاماڵ تووڕەوە ئەمری دەکرد بەرنامەی کاری هەفتەی داهاتووی کرێکاران بخوێندرێتەوە و کرێکارانیش لە سەریان بوو، لە وەرامی سەرۆک دا سروودی ئاژەڵان بخوێننەوە.

لە سێیەمین یەکشەممەی دوای دەربەدەرکردنی سنۆباڵ ، لە دانیشتنێکی تێکڕایی دا، بە گوێیاندا خوێندرا و گوترا کە گۆیا سەرۆک ناپولیۆن بەنیازە پرۆژەی ئاشی با بە دەستەوە بگرێت. دەرچوون و بڵاوبوونەوەی ئەم هەواڵ فەرمانە، سەری ئاژەڵی سەیر سەتحی کرد و چرپە و سرت و خورتێکی سەیری لە مەزرا دا پێک هانی. سەرسووڕمان و چرپەچرپی ئاژەڵ لەو سۆنگەیە بوو کە دەیان زانی سەرۆک ناپولیۆن لە ڕابوردوو دا نەک هەر قەت هیچ دەروویەکی بەخێری بە ڕووی پرۆژەی

ئاشی با دا نەکردبۆوەوە، بەڵکە ئەوەندی توانیبووی و ئەوەندەی پێی کرابوو، دەستی لێ وەشاندبوو.

لە واتەوات و دەمگۆی ئەم و ئەوانێکیش دا دەبیسترا کە گۆیا ئەوە پێشنیاری ئەندامانی پایەبەرزی سەرکردایەتی بووە کە لە بەر دەم سەرۆک دا داندراوە و سەرۆک ناپولیۆنیش دوای ئەوەی کە نەخشە و پلانی میکانیکیی کارگاکەی ئاشی بای چاوپێداخشاندووە، بۆی دەرکەوتووە هەنگاوێکی بەنرخە و دەی هێنێ دەست و باسکێکی بۆ ماندوو بکەن.

چی پێ نەچوو، هەر لە گەرمەی ئەم حەیت و حووتەدا، سکوەلەر هات و پایامی سەرۆک ناپولیۆنی پێ ڕاگەیاند و گوتی :

ـ هاوڕێیان! سەرجەمی کاری پڕ ژانەسەرمان بۆ سازکردنی ئاشی با، هەربەس دوو ساڵی کورت و کەم دەوام دەبێ. ئەوەی کە لە درێژەی ئەم دوو ساڵەدا سەرۆک لە ئێوەی دەخوازێ ، شان و باهۆی پۆلایین و دڵی گەرمی ڕەفیقانەتانە و بەس. دیارە لە ماوەی ئەم دوو ساڵەدا، لەوانەیە سەرەڕای ئێش و کاری گران، تووشی کۆسپ و ئاستەنگی تریش ببین... بێ تفاقی و بێ بژیوی سەرمان لێبدات... بەدوور نییە هەرەوەز و زێدەکار و گیانفیدایی زیاتریشمان لێ داوا بکرێت و تەنانەت برسیایەتیش بەری دەرگامان پێ بگرێت، بەڵام هەرکە درەختی ڕەنجی باڵ و باسکمان بێتە بەرهەمدان و دارمان بەر بگرێت، ئیتر لەسای دەحەسێینەوە و تۆڵەی هەموو شتێکمان بۆ دەکرێتەوە.

چەند ڕۆژ بەدوای ئەو پەیامەدا، لە دانیشتنێکی خۆماڵیانەتر دا، سکوەلەر هات و گوتی :

ـ ڕەفیقان! هەروەکی ئێوەیش شارەزان و دەزانن، ڕەفیق ناپولیۆن لە ئاستی هەر پێشنیار و بەرنامەیەکی کە حەسانەوەی گشتی و ئاوەدانیی مەزرای لە باوەش دابووبێ، هەر نەک قەت دژ و نالێک نەبووە و نابێ، بەڵکە بەدڵ حەزی پێی دێت و بە گیانیش تامەزرۆیەتی. بۆ وێنە، ڕەنگە ئێوەیش بزانن کە سەرۆک هەر لە سەرەتاوە لایەنگرێکی دڵسۆزی پرۆژەی ئاشی با بووە و ڕەنجی بۆ کێشاوە. ئەمەش هەر خۆتان ئاگادارن و دەزانن کە نەخشە و پلانی ئاشی با، بەرهەمی شەونخونی و هەوڵی بێ وچانی سەرۆک ناپولیۆن بووە، بەڵام سنۆباڵی دەسپیسی نمەک نەشناس، نەخشە ئامادەکراوی لە ژووری کاری سەرۆک دەرکێشاوە و بەنیاز بوو بە ناوی خۆی بیقەبڵێنێ... بەڵێ ئازیزان!... بەڵێ ئەمە بوو سنۆباڵ!...لەوانەیە هەندێکتان پێتان وابێ سنۆباڵ ئەم گشتە زانست و زانایییەی لە کۆشی دایکی دەرکێشابێت... نەخێر هاوڕێیان...

یەکێک لە دانیشتووان کەوتە نێو قسە و لێی پرسی:

ـ ئەگەر ڕەفیق ناپولیۆن ئەوەندە ئەڤیندار و جگەرسۆزی بەرنامەی ئاشی با بوو، ئەی مانای بەچی بوو کە ئاوا ئەوتۆ دژ بە بەرنامەی سنۆباڵ ڕاوەستا؟!

سکوەلەر بە چاوێکی تیژی پڕ لە کین و تووڕەییەوە سەیرێکی هاودەنگەکەی کرد و گوتی :

ـ هاوڕێ! جەوهەری سیاسەتی سەرۆک هەر لە وەرامی ئەم پرسیارە دا خۆی دەبینێتەوە... بەڵێ!... بەربەرەکانی و بەرپەرچدانەوەی بەرنامەی سنۆباڵ بۆ ڕادانی ئەو بوو نەک بۆ لێدانی گیانی کار و بەرنامە... بەڵام هاوڕێ!... تۆ و هەموو ئەوانەی کە خاوەنی ڕوانگەی تەسکن و بەداخەوە کورت بینن، لە تواناتاندا نییە شاراوە و نهێنەکان بە تەواو ماناوە ببینن... بەڵێ! گەلێک لە ئێوەیش سنۆباڵتان بۆ نەناسرابوو... نەتان دەزانی چ دێوەزمەیەکی چەوت و چەپەڵی لە دەروون دا خەوتووە. دێوەزمەیەک ، کە بنەمای کار و بەرنامەکەی لە سەر گێرەشێوێنی و ئاژاوەچێتی دامەزرا بوو. بەڵام بەختیارانە هەر ئێستێ ئەو ملۆزمەتان بۆ ناسرا، بۆیە لەسەر ڕێدا لاتان برد و دەرتان فرتاند. هەربۆیە دەبێ هیواداریش بین کە سازکردنی ئاشی با، بە لێوانە و چەشنی ئاو خواردنەوەیە...

بەڵێ هاوڕێان، هەڵوێستی ڕەفیق ناپولیۆن، بۆ ڕادان و دەرفرتاندنی سنۆباڵ، پێی دەگوترێ تاکتیک... بەڵێ تاکتیک ! »

هەرچەند کە ئاژەڵی سەرلێشێواوی تەویلەنشین بە قەدرایە دەنکە جۆیەکیش لە مەبەستی سکوەلەر و لە مانای تاکتیکەکەی نەگەیشتن، بەڵام لە ئاکامی پێداگرتنی ئەو و کەڵپ و ددان نیشاندانی بەسامی نۆ سەگی چاوسووری سەرکردایەتی، ئیتر هەموو شتێکیان پێ گەیشت و باش تێگەیشتن و بۆیان دەرکەوت کە قەراغ لێ کێشانی قەستی سەرە و بەدوا دا چوونی باسی سەر.

هەربۆیە، سەربەسەری ئاژەڵ بەبێ دەربڕینی هیچ (چلۆن) و (بۆچی) و (ئەرێ»)و (نەرێ)یەک، بەند بە بەندی دەستوور و فەرمانەکانی سەرکردە و سەرۆکەکانیان سەلماند و ملیان دا.

******

6

ئاژەڵی ڕەنجبەر هەر بە چەشنی کۆیلە بە سۆغرە گیران و بەبێ سرەوتن دەکار کران. بەڵام بەهەموو ئەزیەت و ئازاری کە دەیان کێشا و بە تەواوی تاڵی و سوێری کە دەیان نۆشی، لە هیچ چەشنە هەوڵدان و گیان بەختکردنێک خۆیان نەدەبوارد، چونکە پێیان گوترابوو ئەگەر ڕەنجە، لە بۆ خۆیانی دەکێشن و ئەگەر دەردە، لە بۆ خۆیانی دەبینن. دە مێشکیان کرابوو کە ئەوە بەرهەمی کوێرەوەریی خۆیانە بۆیان دەبێتە سامان و لەبەری دەحەسێنەوە.

بەرنامەی کاری دوو ورزی بەهار و هاوینیان شەست سەعات کاری بێ پشوودان لە هەفتە دا دیاری کرا. لە مانگی ئووت دا، پێیان ڕاگەیەندرا کە لەمەو دوا، دوای نیوەڕۆیانی ڕۆژانی یەکشەمەش کار هەیە بۆ کردن ئەگەر کرێکار بیکا، بەڵام دەگەڵ ئەم فەرمانە ئاماژەیەکی لاوەکیشیان بەگوێی کرێکاران دادا و گوترا کە هەر کرێکارێک ئەگەر دەمی خواردن و لەوەڕی هەیە، بێتوو خۆی لە کاری دوانیوەڕۆیانی یەکشەمە ببوێرێت، تفاق و بژیوی ڕۆژانی یەکشەمەی لێ نیوە دەکرێت.

کاری هێزپروکێنی ئاشی با، ئارەزووی حەسانەوەی لە دڵدا گوژتن و گەلێک ئیشی پێویستیشی لێ خەواندنەوە. خەرمان و جێخوونەکانیان بە ئارتەقای جاران دەغڵ و دانی لێ هەڵنەگیرایەوە. دانەوێڵە و زمهەریان کەمایەسی هێنا. دوو پەڵە زەوی کە بۆ داچاندنی چەوەندەر دەسنیشان کرابوون، بەهۆی بەسەرچوونی کاتی کێلانیان، دانەچێندران و بە بەیاری مانەوە. کەم و کوڕی لە زەرعات و لە بەرهەمدا مەترسی هەرەسێکی گرانی لە دەمدا دیار بوو. ئەوتۆ دەهاتە بەر چاو کە زستانێکی پڕ لە نەداری و ناشکوایان لە سەر ڕێ دابێت.

هەر لە دەسپێکی دانانی یەکەمین بەردی بناغەی ئاشی بادا، تووشی گەلێ کۆسپی چاوەڕوان نەکراو هاتن. لە مەزرادا کسڵ و زیخ و چەوێکی زۆریان هەبوو. هەروەها چیمەتۆشیان بەو ڕادەیە هەبوو کە بکرێ شورەی ئەستوری ئاشەکەیانی پێ داڕێژن، بەڵام ئیشی هەرە گران و کوسپی زێدە حەستەمی سەر ڕێگەیان، شکاندن و لەت و پەت کردنی تاشەبەردی داوێنی گرد، هەروەها هەڵکێشانیان لە خوار بۆ سەر بوو. دەبوایە گابەردەکان دانە بە دانە بەچەشنێک داتاشن، کە نەزمی ڕووکاری دیوارەکە تێک نەدات، واتە دەبوایە بیچمی بەردەکان هەشت سووچ

دابتاشرێن. بۆ ئەنجامی هەمووی ئەم ئەرکە گرنگانەش، ئەسباب و ئامرازی کاریان پاچ و قوڵینگ و مەلغەی ئاسن بوو، کە ئەم کەرەسانەش پڕ بە قالبی دەست و مستی مرۆڤ ساز کرابوون و دەگەڵ دەست و باسکی ئاژەڵ نەدەهاتنەوە و هیچ کارێکیان لێ هەڵنەدەوەری. بەڵام سەرەنجام، دوای چەند ڕۆژان ڕامان و بیرلێکردنەوە، بیرەوەندێکی زانای مەزرا چاری ئەم گرفتەی بۆ دۆزینەوە. قەرار داندرا، بۆ لەت و پەت کردنی تاشەبەری یەکجار زۆر زل و قەببە، لە هێزی کێشەری زەوی بەم چەشنە کەڵک بستێنن کە: کەڵەبەردی قورس و مەزن شریت پێچ بکەن و بە هەرەوەزێکی تێکڕایی هەتا سەردوندی گردەکەی هەڵ بکێشن و لە داوێنی ڕژدی گردەکەوە جاڵەی بکەنەوە. بەمجۆرە بەرد بەرەو خوار لاتەرە ببەستێت و لە هەڵدێراندا بەرد لە بەرد بدرێن و گاشە بەرد تێک بشکێن.

لە دەمی هەڵکێشانی گابەرد بۆ سەر گرد، زۆرجاران دەکەوتنە تەنگانە و بە ناچار هەموویان، تەنانەت بەرازەکانیش لە پەت و گوریس دەهاڵان و بە هەموو تواناوە دەیان کێشا. لە کێشەوەی بەرد بۆ دانانی دیواریش، باکسەر و کلۆڤەر بە هاوکاریی بەنیامین بەردیان بە داشقە بۆ سەرگرد دەبرد.

ئاخر ڕۆژەکانی هاوین دەهات تێپەڕێ؛ بەرد و کوچکێکی زۆریان لە سەر پشتی گردەکە کۆ کردبۆوە و لە یەکەم ڕۆژی پایز دا، لە ژێر چاوەدێریی ڕاستەخۆی بەرازان دا، یەکەمین بەردی بناغەی ئاشەکەیان دامەزراند.

لە سەرەتای پایز دا قۆڵی یارمەتییان لێ هەڵماڵی و دەستیان بە دانانی دیواری ئاشی با کرد. بەڵام بەهەموو خۆ بە دار و بەرد دادانێک و بە تەواوی هەوڵ و تێکۆشانی لە ڕادەبەدەریان، کار و بارەکەیان زۆر بە کزی بەرەو پێش دەچوو. گەلێک ڕۆژان، لە هەندەهەندی بەیانەوە هەتا بەرەبەری خەوتنان، ڕۆژەکەیان بە هەڵکێشانی گاشەبەر و گلۆر کردنەوە دەبردە سەر، کەچی بەردی سەرسەخت بەبێ تەڵەزم لێ هەڵبوون، هەتا خوار گرد لاترەی دەبەست و نە دەشکا. لەم کارانەش دا، بەبێ هیمدادی باکسەر هیچ ئیش و کارێک بە ئاکام نەدەگەیشت. چونکە هێز و توانای بەکسەر بە تەنێ، بەرامبەری وزە و هێزی سەرجەمی ئاژەڵی مەزرا دەهاتەوە. هەربۆیە، هەتا گاشەبەردێکی گران لە کەندێکی داوێنان دەگیرسا و دەهات هەموو ئاژەڵی لە پەت هاڵاو ، یەکجێ بەدوای خۆیدا ڕابکێشێت و بەرەو نەمانیان بەرێ، باکسەر بە تەنیایی لە پەت دەهاڵا و ئاژەڵ و گاشە بەردی پێکەوە ڕادەکێشا.

دیمەنی ئەودەمانەی کە باکسەر بە داشقەی پڕ لە بەردەوە ، بەدم هانکە و هەناسەدانی ماندوویەتی و بە قەبرغە و لاملی ئارەق لێنیشتوویەوە ڕێی ڕژدی داوێنی گردی بست بە بست دەبڕی و دەیکێشا، دیمەنێک بوو کە هەر بینەرێک لە دیەنی حەیران دەما. زۆرجاران کلۆڤەر بەلانی خەمخۆری تێی ڕادەخوڕی و پێی

دەگوت کە خۆی ئەوەندە جەزرەبە نەدات. بەڵام باکسەر گوێی بەم بابایە نەدەبزووت و لە وەرامدا دەیگوت:

ـ من پتر ئیش دەکەم... ئەوەی ڕەفیق ناپولیۆن دەیبێژێت، ئەو ڕاستە.

عەشقی کار بە چەشنێک لە کەللەی باکسەر نیشتبوو، کە بە ئیشی ڕۆژانەی ڕۆنەدەکەوت، هەربۆیە، بۆ وەئەستۆ گرتنی کاری زیادی، دەست بە دامێنی کەڵەشێرەکەی مەزرا دەبوو و زۆرجاران داوای لێدەکرد کە بەیانان سێ چارەگە سەعاتان زووتر لە خەوی هەڵسێنێت. هەروەها لە جەنگەی کاری ڕۆژانەش دا، ئەگەرچی دەرەتانی پشوودان بە دەگمەن دەست دەکەوت، هەتا شەیپووری وچان گرتنێکی چاوترووکانی لێدەدرا، باکسەر بەبێ وەستان، حەسانەوەی دەبەر کار دەمراند و بە تەنیایی داشقەیەک وردە بەردی دەبردە پای بینای ئاشەکەیان.

بەهەموو چڕ و دژوارییی کار و بە هەموو باری قورسی سەر شانیانەوە، هەرکە هاوینیان لێ داهاتەوە، ئاهێکی خۆشیان هاتەوە بەر. پاشەکەوتی ساڵانەیان لە هی سەردەمی جۆنز ئەگەر زیاتر نەبوایە، کەمتریشیان نەبوو. بگرە ئەگەر داهات و دەسکەوتەکەیشیان کەمتر بوایە، چ خەمێکیان نەبوو، چونکە پێیان گوترا بوو ئەگەر زۆرە، هی خۆیانە و ئەگەر کەم و ناپوختەشە، هەرماڵی خۆیانە. دە گوێیان ئاخندرابوو کە نە ئاغا و گزیر و زۆردارن و نە ستەمکێش و دەسندەخۆری کەسیش. ئیتر ئەو دەور و سەردەمە بەسەر چوو بوو کە ناچار بکرێن بۆ تێر کردنی پێنج مرۆی چاونەزێری نمەک نەشناس، بە شەو و ڕۆژ بچەوسێنەوە و قەتیش ڕووی حەسانەوە و ئاسوودەگی نەبینن.

ئاژەڵی مەزرا، بەرەبەرە لە زۆر بارانەوە جێی دەستی مرۆڤیان پڕ کرد بۆوە. لە کاری کشت و کاڵ و ڕەنێوهێنانی بەرهەمدا هەر ئەوەندە شارەزا ببوون و بەرهەمیان هەر ئەوەندە جوان و پوخت و پاراو هەڵدەگرتەوە، کە سەردەمی جۆنز قەتی ئەم نەزم و تەرتیبە بە خۆیەوە نەبینی بوو. گرنگتر لە هەر شتێک، سەر ڕاستی و دەست خاوێنی و دڵ و دەروون پاکییەکەیان بوو. لە دەست پیسی و گزی و دزی و درۆ ئاسەوارێک نەمابوو. پەرژین و چەپەر و شەقڵ لێدانیش لە باو کەوتبوو، چونکە گشتیان لە یەکتر ئەمین و دڵنیا بوون. هەسهەس و پۆلیس و پاسەوانیش دوکانیان تەختە کرابوو، چونکە جەردە و چەتە و ڕێگر و ماڵبڕ شوێن و ئاسەواریان فەوتا بوو. بەڵام بە هەموو کارچاکی و دەست پاکی و، سەرەڕای تەواوی سەر ڕاستی و دەروون خاوێنیشیان، هەرکە هاوینەکەیان تێپەڕ بوو، کەموکوڕی و داشکانێکی چاوەڕوان نەکراویان لەبەر دەم هەڵقوڵی. نەوت و بزمار و پەت و تەنافیان پێویست بوو، نەیان بوو. بۆ سازکردنی ناڵی ئەسپان ئاسنەواڵەیان گەرەک بوو، لە دەستیان دا نەبوو. سەگەکان نانە چەورەیان نیاز بوو، لێی بێبەری بوون. کوتی کیمیاوی و بنەتوویان پێویست بوو، دەست کورت بوون. سەرەڕای هەمووی ئەمانەش ئاشەکەیان

گەلێک کەرەستە و کەل و پەلی دەویست کە بەگشتی بەرهەمی ئەو دیوی سنووری دەرگا داخراوی مەزرا بوون و ئەوان لێی بەدوور بوون.

ڕۆژێ یەکشەمە بوو. مەزرانشینان بۆ وەرگرتنی فەرمانی کار و بەرنامەی حەوتوی داهاتوویان لە هۆڵی مەزندا کۆ ببوونەوە. ناپولیۆن هات و ڕووی دەمی تێکردن و بە ئاشکرایی ڕایگەیاند کە تووشی ناشکوایی و هەژاریی هاتوون و مەزراکەیانی بۆ قەرەبوو کردنەوەی قەیرانی ئابووری مەزرا، ناچارن سیاسەتێکی نوێ بگرنە بەر. سەرۆک گوتی :

ـ دەمەوێ دەرگای داخراوی مەزرای ئاژەڵان بە ڕووی دنیای دەرەوە دا بکەمەوە و سات و سەودایەکی بچووک دەگەڵ بەرەی مرۆڤ دا بمەزرێنم.

لە درێژەی گوتارەکەیدا ئامارەشی پێکرد کە ئەم دەرگاکردنەوەیە تەنیا بە مەبەستی دەستهێنانێ کەل وپەلی پێویستە، نەک لەبۆ تێکەڵ بوونەوە و برایەتی و دۆستایەتی. ناپولیۆن لە ئاخری پەیامەکەیدا پەنجەی بۆ گرینگترین ئەرکی سەر شانی ئاژەڵ، کە سازکردن و بە ئاکام گەیاندنی ئاشی با بێت، ڕاداشت و گوتی:

ـ کار و بەرنامەی هەرە گرنگی مەزراکەمان بەجێ گەیاندنی پڕۆژەی ئاشی باکەمانە و دەبێ سەر بگرێت. بۆ سەرکەوتنی ئەم گرنگەش، کەل و پەلێکمان پێویستە، کە لە مەزراکەماندا دەست ناکەون و ناچارین دەرگای داخراوی مەزرا بەمەبەستی سات و سەودایەکی کورت، بە ڕووی ئەو دیو دا بکەینەوە. ئێمە لە سەرەتای ئەم سات و سەودایەدا هەندێک لە بەرەوێنجەێ ساڵمان دەفرۆشێن و کەل و پەلی پێ دەکڕین. بێتو فرۆشتنی وێنجەش بەرگەی ئەم دەردەمان نەگرێت، لە پلەی دووەمی سات و سەوداکەماندا بە نیازم دەگەڵ بازاڕی گوندی ویلینگدۆن بێمە سەودا کردن و بە فرۆشتنی هێلکە، باری گرانم سووک بکەمەوە... دوای کەمێک بێدەنگی. ڕووی دەمی دە باڵندەکان کرد و گوتی:

ـ ئێوە ئەی باڵندەکانی مەزرا!... ئەوا ئێمڕۆ ڕۆژی تەنگانە و قەیرانی نیشتمانە و وڵاتەکەتان چاوی نیازی لە ڕێی کەڕامەت و لەخۆ بوردوویی ئێوەیە... دەسا ئەوە مەیدان و ئەوە ئێوە و گیانفیدابیتان !

ئاژەڵ بە بیستنی ئەم هەواڵە ناخۆشە، خەجلان. گشتیان بە دڵیان داهات کە ئەم ماستە بێ موو نییە و کارەساتێکی گەلێک گران و سامناک لە ڕێ دایە و هاکا هەرچی چنیویانە، لێیان هەڵوەشایەوە. بەبیستنی ئەو فەرمانە، قورسایی دەرد و مەراقێکی نادیار دڵی گوشین و تەمی خەفەتێکی سەنگین بە سەریان دا باری. لە کانگای دڵ و لە ڕێی نیگای چاوانەوە لە یەکتریان پرسی: هەیاران! ئەرێ یەکەمین شەرت و پەیمانی مەزرای ئاژەڵان دوور کەوتنەوە و لادان لە بەرەی دووپێ نەبوو؟ ... سات و سەودا و دەکارهێنانی پارە و پوڵ، ئایا بە واتای لادان لە دەستووری حەوت فەرمان نییە؟!... ئاخۆ دوورەپەرێزێ لە بەرەی دووپێ، سات وسەودا نەکردن و دەکار نەهێنانێ پوڵ و پارە و، دەرگای مەزرا بە ڕووی مرۆڤ دا نەکردنەوە، خاڵی

پەسند کراوی خۆیان نەبوون کە لە یەکەمین ڕۆژی سەرکەوتنی شۆڕش دا دەستیان بۆ لەمل دابوو؟... ئەدی چییان لێهات ئەو بەڵێن و شەرت و پەیمانە!

لەپڕ هەر ئەو چوار لاوکە بەرازانەی کە وا لە ڕۆژی دەربەدەرکردنی سنۆباڵ دا هەستان و هاواری ناڕەزایەتییان بە دەمدا گەڕا، ئەمجارەیش بۆ جوابەجەنگی و بەرپەرچدانەوەی فەرمانی ناڕەوای سەرۆک لەجێ هەستان و فێشقاندیان، بەڵام گرمە و چەقولووری نۆ سەگی چاوسووری پاراستن، کە سەر بە سەرکردایەتی بوون و خاوەنی دەسەڵات، دەنگی لاوکە بەرازەکانی لە ئەوکیان دا قفڵ و قەپات کردەوە. هەرکە لوورە و گرمەی سەیەکان سرەوتەوە، عەشیرەتی پەز و بەرخ و بزن و نێری و بەرانان دروشمیان دەست پێکرد و یەکجێ بە باعە و بالەبال گوتیان و گوتیانەوە: چوارپێ خاس و دووپێ پیس... چوارپێ خاس و دووپێ پیس، ...

خەمخانەی دەروونی ئاژەڵ بە بیستنی دروشمی چوارپێ خاس و دووپێ پیس، تۆزکاڵێک کرایەوە و سوکنایێیەکی لێ نیشت.

ناپولیۆن بۆ ئەهوەن کردنەوەی دانیشتووانی ناو هۆڵی مەزن، بەرز بۆوە و دەنگی هەڵبڕی و گوتی :

ـ هاوڕێیان! نەکەن وا بیر بکەنەوە کە لە ماوەی سات و سەودامان دا تێکەڵی مرۆڤ دەبینەوە و، ئاوێنەی دڵێ ئێوەی ئازیز بەبینینی مرۆڤ غەوری خەمباری لێ دەنیشێت! نەخێر قەت ئەمە ڕوو نادات... من سەر و بەری کار و بارەکانم بە چەشنێک پێک هێناوە، کە نە ئێوە مرۆڤ بە دوو چاوی سەرتان دەبینن و نە قەتیش مرۆڤ قاچی پیسی دە مەزرای خاوێنی ئێمە دەنێ، بەڵکە لەڕێی پەیکێکی بەمتمانە کە (ویمپەر)ی ناوە، پەیامی ئێمە بەو دیوی مەزرا ڕادەگاتەوە...

هەر ئەودەم ناپولیۆن ئەرخەیانی کردن کە ویمپەر، ڕاوێژەرێکی ژیر و وریای مەحکەمەیە و لە قانون و شەرع و مەسڵەتان پڕشارەزایە. کەواتە باش بە کار و دەردیان دەچارێت. هەروەها سەرۆک مزگێنی پێدان کە ڕۆژی دووشەمی هەفتەی داهاتوو، ویمپەر دێتە سەردانی سەرکردایەتی و پەیامی سات و سەردای پێدەدرێت. هەر دوا بەدوای ئەم مزگێنییە، سەرۆک یەک بە هۆڵ گرمانی و گوتی:

ـ هەر بژی مەزرای ئاژەڵان !

دوابەدوای درشمی ناپولیۆن، دەنگی سروودی ئاژەڵانی بریتانی ژووری هۆڵەکەی لەرزاندەوە. پاش فەرمان و دروشم و سروود، دانیشتنەکەیان کۆتایی پێهات و بڵاوەیان کرد. لە دەمێ بڵاوەکردنیشیاندا، سکوەلەر بەس بە مەبەستی گەشت و پیاسە و گەڕان نەک چ شتی دی، بە نێو پۆلی ئاژەڵی سەرئاڵۆز داهات و بۆ دڵدانەوەیان و بۆ ڕوونکردنەوەی چۆنی و چەندایەتیی سات و سەودای مەزرا، ڕوو بە ئاژەڵی لالووت ڕاوەستا و گوتی:

ـ هاوڕێیان! هەر ئەوجۆرەی کە ئێوەی بەڕێزیش لە دانیشتنەکەدا بە گوێتان گەیشتەوە، دەرگای مەزرامان بە مەبەستی کڕینی کەلوپەلی پێویست و فرۆشتنی

زێدە بەرهەمان بەڕووی ئەو دیو دا دەکرێتەوە. ئەوەی کە ئێمە ئەم ڕێگەیێەمان گرتۆتە بەر، پێتان وانەبێ دژ بە یاسای ناوخۆیی جووڵابیتینەوە و گیانی ئاژەڵایەتیمان ڕووشاندبێت!... نەخێر ئەمە ڕووی نەداوە. ئێوە دەبێ دڵنیا بن کە چارەڕێگەکەمان دژ بە هیچ بڕیارێکی پەسندکراوی گشتی دانەڕێژراوە. کەس نەزانێ، ئێوە خۆتان شارەزان و دەزانن کە هەتا بە ئێستا لە هیچ کۆبوونەوەیەکمان دا هیچ قانوونێک لەدژی ئەم ویستە نەنووسراوە. هیچ دەنگێکیش بۆ بەرپەرچدانەوە و لادانی ئەم هەڵوێستە، لە لایەن هیچ ئاژەڵێکەوە تەسلیمی سەرکردایەتی نەکراوە ، کە بکرێ بیکەینە ئەساسنامە و پێڕۆیەکی ناوخویی. با ئەنەشتان پێ رابگەیەنم و بڵێم کە هەر لە ئێستاکەشەوە هەر دەنگێک دژ بە سات و سەوداکردنمان لە ئەوکی هەر ئاژەڵێک بێتە دەرێ، ئێمە لێمان سوور و عەیانە ئەمە یان کابووس و خەونێکی پەرێشانە بیندراوە، یان پیلانێکە و لە ژێر سەری سنۆباڵ هاتۆتە دەر...

سکوەلەر بۆ سەلماندن و چەسپاندنی وتەکانی، بە توندی و توڕەیی پێی داگرت و گوتی :

ـ هەیاران ئەرێ ئێوە پێتان وانییە بەیت و باوی یەساغبوونی سات و سەودا لە خەو دا بەگوێتاندا نەخوێندرابێت؟!... ئەرێ ئەگەر لە یاسای گشتیماندا بەڵگەیەک شک دەبەن دژ بە سات و سەوداو دەکار هێنانی پوڵ و پارە نووسرابێ، بۆچ نایێخەنە بەر ڕوناکی؟!... دە وەرن پیاو بن و سەبارەت بەم کێشەیە بەڵگەیەکی زیندووم لە مستێ بنێن و سەرم بشکێنن!...

ئاژەڵ هەرچی بە قوڵایی بیر و خەیاڵدا چوونەخوار، نەکرا تەنانەت ڕستە نووسراوەیەکیش بدۆزنەوە کە بنوێنێت بەڵێ ئاژەڵ لە کڕین و فرۆشتن بێبەری کراوە. هەر بەم هۆیە و لەم سۆنگەیەوە، ئاژەڵ بەتێکڕا، تەنانەت ئەوانەی کە وا باریکە پێچ و پەنایەکیشیان دە دڵ دا بوو، هاتنە سەر ئەم باوەڕە و دەستیان لە مل دا و گوتیان : بەڵێ ئێوە ڕاست دەبێژن و ئێمەین بە هەڵە دا چووویین...

بەم تەرتیبە، کێشەکە تەوایەوە و هەرچی خاوەن شکۆیانی سەرکردە گوتیان، بوو بە کراسی قانوون و بە فەرمی دەبەر ئەندامانی سەرکردایەتی کرا.

هەموو ڕۆژانی دووشەم سەر و پۆتەڕاکی بابایەک بە ناوی ویمپەر بە مەزرا دا دەهات و تێکەڵی سەرکردەکانی مەزرای ئاژەڵان دەبوو.

ویمپەر مرۆڤێک بوو لە چەشنی بنەگۆگەم، کورتەڵەی خڕەبنەی تێکسڕماوە. لە ڕاستیدا مایەفیتنەیەکی زیت و زیرەک و زانا و دانا بوو، کە لە گوندی ویلنگدۆن دا بە دایم سەرگەرمی کار و باری مەحکەمە و، سەربەگێچەڵی شەرع و مەسڵەتان بوو. پیاوێک بوو بێ غایەت وریا و هەلپەرست و کوڕی ڕۆژ.

ویمپەر لە سای زانینی چەم و خەمی ڕۆژگار و بەپێی شارەزایەتی لە کار و باری مەحکەمە و سەرقاڵبوونی شەرع و مەسڵەتان، بەر لە هەر کەسێکی خەڵکی گوندی ویلنگدۆن بۆی دەرکەوتبوو کە مەزرای ئاژەلان گلۆڵەی کەوتۆتە لێژی و ناچارە

دەرگای داخراوی خۆی بە ڕووی جیهانی دەرەوە دا بکاتەوە. هەمیسان لێکی دابۆوە کە کرانەوەی ئەو دەرگایە بۆنی تێکەڵبوونەوەی مرۆڤ و ئاژەڵی لێوە دێت و ئەو تێک لکاندن و جۆشدان و لێک گرێدانەش، نێوبژێکەرێکی زیت و زانای گەرەکە. هەروەها ویمپەر ئەمەیشی لێک دابۆوەوە کە پەیوەند دانەوەی مەزرا و دەرەوەی مەزرا، بەرهەم و دەسکەوتێکی باش و بەنرخی لێ هەڵدەوەرێت و دەی هێنێ خۆی پێوە ماندوو بکەی.

تەویلەنشینان پێیان وابوو کەین و بەینی مرۆڤ و سەرکردایەتیی ئاژەڵان پڕاوپڕی فێڵ و گزەیە و بەدوور لە ڕاستی و پاکییە، هەربۆیە بە چاوێکی دڕدۆنگانە سەیری پەیوەندییەکەیان دەکرد و ئەوەندەی بۆیان کرابا و پێیان کرابا، چاویان لە هامووشۆی ویمپەر دەنووقاند و خۆیانیان لێ گێل دەکرد. بەڵام هەر ئەو کاتانەی کەوا ویمپەر دەهات و بە کرنۆش بردن و بە لارەملی لەبەر دەمی ناپولیۆن دا ڕادەوەستا، ئاژەڵ لە بینینی مرۆڤی زەلیل و سەرکردەی سەربەرزی ئاژاڵان، دڵیان دەگەشایەوە.

هەرچەند کە دەروازەی مەزرا بە ڕووی گیانداری دوو پێ دا کرابۆوەوە و ئەگەرچی گەرمە بازاڕی سات و سەودا بە تەواوی سەری گرتبوو، بەڵام دوژمنایەتیی مرۆڤ لە دڵی ئاژەڵی مەزرا دا نوونی تێ نەکەوتبوو. خان و خاوەنانی مەزراکانی دراوسێش هەر لەسەر ئەو باوەڕە دا مابوونەوە کە مەزرانشینان درەنگ یان زوو تووشی گێرمە و کێشەیەک دێن و تێک دەتەپن. زۆرجارانیش بە دەم گەپ و گاڵتە پێکەنینی دەمی سەرخۆشی دا دەیانگوت و دەیانگوتەوە کە کاری ئاژەڵان تڕەکەڵەکە و سەر ناگرێت. ڕۆژیش نەبوو لە مەیکەدەکاندا سەدان پیاڵەی شەراب بە هیوای ئەو ڕۆژی خۆشە پێدا نەکرێ، کە ئاشی بای مەزرا تێک تەپیوە و مەزراکەیان قەڵاچۆ کراوە. بەڵام لە کاتی ئەغیاری و بە ئاگاهاتنەوەشیان، هەرکە بیریان لێ دەکردەوە و بە دوو چاوی سەریش دەیان بینی کە مەزرایەکی ئەوتۆ پان و بەرین بە فەرمانی تاقمە ئاژەڵێکی ڕووتەڵە بەڕێوە دەچێت و موویشیان لێ لار نابێتەوە، تووشی سەرەخولە دەهاتن و سەریان سووڕ دەما. گەلێک جاران، مرۆڤ بەپێچەوانەی ویستی دڵ، هەر سەبارەت بە ئەمە کە ئاژەڵی مەزرا ئەوتۆ نەبەزانە خۆیان بەڕێوە دەبەن، لە دڵدا قەدر و بایەخێکی زۆریان بۆ دادەنان و بە ڕێزەوە سەیریان دەکردن. تەنانەت زۆر جارانیش لە گوتن و لە ئاخافتنی تێکڕاییان دا، لە بری گوتنی مەزرای مانۆڤر، مەزرای ئاژەڵانیان دەگوتەوە.

کۆنە بەگەکەی جارانی مەزرا، واتە ئاغای جۆنزی ماڵ کاول، مەیلی گەڕانەوەی مەزرای بە یەکجاری وەلا نابوو و ئاوارە و ڕەهەندەی هەندەرێکی دوورەدەست ببوو.

ئەگەرچی لە بەرەی دووپێیان هەر تەنێ ویمپەر بوو کە دەرگای مەزرای بە ڕوو دا دەکرایەوە، بەڵام جار جار ئەم واتەواتەش بە دەم و زاراندا دەگەڕا کە گۆیا ناپولیۆن بە نیازە دەگەڵ پاول کینگتانی مەزرای فاکس وود، یان دەگەڵ فردرێکی

خاوەنی مەزرای پێن فیلد، پەیمانێکی بازرگانی ببەستێت. بەڵام پانێی دەرگای ئەم واتەواتە لەسەر ئەم ڕێسمەیە نەدەگەڕا کە سەرۆکی مەزرا یەکجێ و هاوکات دەگەڵ هەر دووک دراوسێ پەیمان ببەستێت.

هەر لە جەنگە و گەرمەی ئەم هەرایەش دا بوو کە بەرازەکان بە ئاشکرا لە ئاژەڵی تر جێا بوونەوە و بارەگای سەرکردایەتییان ڕاگواستە کۆشکە ڕازاوەکەی جارانی ئاغاجۆنز. ئەم کۆچ و جیابوونەوەیە زەمزەمەی گلە و گازندەیەکی پڕ مەزنی لە نێو دڵی ئاژەڵ دا پێک هانی. تەویلەنشینان بەدڵیاندا هات و بەلای خۆیانەوە گوتیان کە، هەیاران ئەرێ کوا شەرت و پەیمانەکەیان ئەمە بوو کە ئیمڕۆ دەیی ببینن؟ کوا، کەی قەراریان وەسا بوو کە سەرکردایەتی جێگا و مەکانی بەرەی دوو پێ بکاتە ماکۆی شەو حەسانەوەی و لە گەوهەری ئاژەڵایەتی لابدات؟!... ئەری بۆچ وای لێهات؟

بەڵام هێشتا گازندەی ئاژەڵ لە نهێنگەی دڵیانەوە نەکەوتبویە سەر دەم و زاران ، کە سکوەلەر بە هانایانەوە هات و باری لەقی بۆ ڕاست کردنەوە و گوتی:

ـ هاوڕێیان! چ خەم نینە ئەگەر دوژمن نازانێ ، چونکە ئێوەی ڕێزدار دەیزانن کە بەرەی بەرازان بیرەوەندانی زانا و کارزانی مەزرای ئاژەڵانن و دەبێ بە هەموو لایەکمانەوە ئاگاداریان بین. بەڵێ سەرکردایەتیمان بۆ بەردەوامی بەڕێوەبردنی مەزرا، نیازی بە جێ و مەکۆی ئارام و بێدەنگ هەیە. سەرەڕای ئەمە، ئەرێ ئێوە خۆتان پێتان وانییە کە هۆڵ و تەویلە و پشتێرەکان شوێنێ شایانی شان و شەوکەتی پێشەوا ناپولیۆن نین و، دەبێ جێ و مەکانی شایانەی پێشکەش بکرێت؟!...

هەرچەند کە تاقمێک لە ئاژەڵان بە بەیت و باوی سکوەلەر دامرکانەوە، بەڵام هەر کە بە گوێیان گەیشتەوە کە وا سەرکردەکان خواردن و خواردنەوەش لە چێشتخانەی جۆنز دا لێدەدەن و لە ژووری میوانانیش دا ئاهەنگی کەیف و گەپ و گەمە دەگێڕن، تەنانەت لەسەر قەنەفە و قەرەوێڵەکانیش وەردەکەون، ئیتر جەرگ و هەناویان بەم خەبەرانە کزەی پێداهات.

باکسەر وەک جاری جاران بە گوتنەوەی دروشمی: من پتر کاردەکەم و، هەرچی ناپولیۆن دەیی بێژێت سەربەسەر ڕاستە، هەم خۆی لە قسە و باسان دەپاراست و هەمیش پێشی لە هەر چەشنە پەڵپ و مانگرتنێک دەگرت. بەڵام کلۆڤەر وەک باکسەر نەبوو. ئەو پێی وابوو لە ڕابوردوو دا ئەم وتەیەی بە گوێ دا دراوە کە: [خەوتن و جینگڵدانی ناو جێگا و بانی مرۆڤ، لە ئاژەڵ پارێز و پاوان کراوە]، هەربۆیە ڕۆژێک لە ڕۆژان ڕووی کردە دیواری بەرزی بەردینی هۆڵی گەورە و سەیرێکی حەوت فەرمانی کرد. بەڵام هەرچی کردی و هەرچی دەخۆی نووسا و سەری لە دار و بەرد دا، نەیتوانی تەنانەت تاک وشەیەکیش لە حەوت فەرمان بخوێنێتەوە. داخی ئەم کەمە لەم دەمەدا جەرگی کلۆڤەری دابڕ دابڕ کرد کە جگە

لە چەند پیتی سەرەتایی ئەلفوبێ، ڕێی بە هیچ خوێندن و خوێندنەوەیەک دا نابا. هەربۆیە، بە ناچاری و بۆ چاری ئەم دەردە بە ژانە، هاواری بۆ موریەل بردو گوتی :

ـ... ئا دەی وەرە موریەل... دەوەرە من بە فیدای سەر و ماڵت بم، وەرە و سەیرێکی ئەم حەوت فەرمانم لەبۆ بکە و پێم بێژە با بزانم خاڵی چوارەمی کۆنە یاساکەمان هەروەکی جاران ماوە! بڵێی ئاژەڵ لە خەوتنی نا جێگا و بان و گەوزینی ناو پێخەفدانی مرۆڤ بێ بەری بکات ؟...

موریەل دوای کەمێک خنەخن و ساوە ساوی دوورەپەرێزانە، خاڵی چوارەمی حەوت فەرمانی بەم چەشنە بۆ خوێندەوە: [هیچ ئاژەلێک بۆی نییە لە سەر قەرەوێڵە، لە ژێر پەشتەماڵ دا بخەوێت].

ـ سەیرە!... زۆر سەیرە!! خاڵی چوارەمی حەوت فەرمان بۆچ ئیوهای لێ بەسەر هاتووە؟!

کلۆڤەر هەرچی هەوڵی دا ناوەرۆکی ڕاستەقینەی حەوت فەرمان بێنێتەوە بیر، بۆی نەکرا و نەیتوانی. ناوی پەشتەماڵ لە حەوت فەرمانەکەی بیردانی دا نەبوو، ناچار بە خۆی سەلماند کە بەڵێ حەوت فەرمان هەر لەسەر جێی خۆی ماوە و لە جێ نەبزوتووە، ئەوەی کە بزوتووە و تووشی شێواوی هاتووە، مێشکی ناو کەللەی خۆیەتی. بەتایبەت هەرکە سکوەلەر بە هەڵکەوت هات و بە ڕاگوزاری دەگەڵ چوار سەگی چاوسووری سەرکردایەتی بە گاز و گوزەری تەویلەنشینان دا ڕابواردن ، ئیتر ئاژەڵی ژێڕای مەزرا بە تەوای بۆیان ڕوون بۆوەوە کە کەر لە کوێ کەوتووە و کوندە لە کوێ دڕاوە.

سکوەلەر ڕوو بە ئاژەڵی تەویلەنشین ڕاوەستا و گوتی :

ـ هەوالان! ڕەنگە بە گوێچکەتان گەیشتبێتەوە کە ماوەیەکە سەرکردایەتیی مەزرا، لەسەر قەرەوێڵە و قەنەفەی ژوورەکانی خۆیان دا سەرخەو دەشکێنن؛ بەڵێ دەی شکێنن و بۆچە نەی شکێنن!... سا بە ئەشقی پیرتان لە بۆچە نەی شکێنن؟!... خۆ کەس نەزانێ، ئێوە باش دەزانن کە ئێمەی بەراز لە خۆوە و سەر بە هەوای سەرۆکایەتی و مەزنایەتیمان ئەم مافەمان بە خۆمانەوە ڕەوا نەبینیوە... ئێوە باش دەزان کە ئەوە مافێکە و حەوت فەرمانی پیرۆزمان پێی ڕەوا بینیوین... سەرەڕای ئەمە ، ئەرێ ئێوەیش پێتان وانییە کە قەنەفە و قەرەوێڵە حاجەتی بەردەستانی خۆماڵییە و لەسەر خەوتن و تێدا ڕازانیان هیچ گەزەندە و ئازارێک بە گیانی ئاژەلایەتیمان ناگەیەنن. هەر ئەو جۆرەی کە ئێوەیش بۆتان هەیە لە تەویلە و پشتێرەکانتاندا لە سەر نەرمانی پەین دا، یەک بە مەیدان لێی وەرکەون، ئێمەی بەرازیش ڕێمان هەیە لە مەکۆی شەو حەسانەوەماندا چلۆنی کە پێمان خۆشە، بۆی وەرکەوین. بەلام ئەوەیکە حەوت فەرمانی پیرۆز ڕێمان پێ نادا، خەوتنی ژێر پەشتەماڵە؛ هەربۆیە نابێ نە ئێمەێ بەراز و نە هیچ ئاژەڵێک لە کاتی ڕازان و خەوتندا، پەشتەماڵ بەسەر خۆی هەڵکێشێت. چونکە پەشتەماڵ ڕێسراو و پێسراوی

دەستی مرۆڤە. کەواتە ئێمەیش هەر لەبەر خاتری حەوت فەرمانی پیرۆزە کە لە دەمی خەوتنمان دا بەتانە بەسەر خۆمان هەڵدەکێشین و لە پەشتەماڵ چاو دەنووقێنێین.

ئەی یارانی گیانی! منیش دەگەڵتانم کە قەرەوێڵە لە نوێن و بانی ئاسایی نەرم و گەرم و خۆش خەوترن، بەڵام نە ئەوەندەش ڕەحەت و سەحەت، کە مێشکی ماندووی سەرکردەکانی بەتەواوی تێدا بحەسێتەوە... من دەزانم کە ئێوە لەو مایە دانین و دڵتان نایخوازێ خەوی خۆش لە دیدەی سەرکردەکانتان بتارێت و ڕێی گەڕانەوەی جۆنزی ستەمگەری پێ خۆش بکرێت...

ئەوا دیسان گەڕانەوەی جۆنزی ستەمگەر بە پێخەفی سەرکردەکانەوە بەسترایەوە. گەڕانەوەی ستەمگەرێک کە هەرگیزی ئاوی خۆشی بە گەرووی هیچ ئاژەڵێکدا نەکرد بوو، هەرنەک بابەتی مەیل و ئارزووی هیچ ژینەوەرێک نیە، بگرە سێبەری سەریشی بە تیری تیژ دەهەنگێون. هەر بۆیە، سەرپاکی ئاژەڵی مەزرا دەستیان لە مل دا و بە تێکڕا گوتیان :

ـ بەین و بەینەڵلا، قەنەفە و قەرەوێڵەی گەرم و نەرم دەگەڵ خەوی خۆشی بە دوور لە کابووسی ڕەش و دزێو، با هەر بە پایەندازی بەرەی بەرازان بێت و هەر بۆ ئەوان بێ باشە.

هەر ئەودەم، ئاژەڵ بە تێکڕای دەنگ، سکوەلەریان دڵنیا کردەوە کە هیچ خاوەن زمانێک لەم بابەتەوە زمانی قسەی لە دەم دا نەگەڕێت.

هەرای پێخەف و ڕاخەر و جێ خەوی سەرکردایەتی هێشتا بە تەواوی نە خەوتبوو ، کە بە گوێی ئاژەڵی ژێڕای مەزرا دا خوێندرا و گوترا: [بەرازەکان، لەمەدوا، هەموو بەیانان کاتژمێرێک دەرنگتر لە خەو هەڵدەستن].

ئاژەڵ ئیتر ئەمجارەکە، نە بە بیستنی چۆن خەوتن و کەی هەستانی بەرزەکان تەزوویەکیان بە لەش داهات، نە هیچ خاوەن زمانێکیش لە هیچ بابەتێکەوە، هیچ دەنگێکی بەدەمدا نەگەڕا و هیچی پێ نەگوترا.

لە ئاخر و ئۆخری هاویندا بەشێکی هەرە زۆری وێنجە و دانەوێڵەی ساڵیان لێ فرۆشرا. هەرکە پێیان نایە وەرزی پاییز، ڕووتی و هەژاری و ناشکوایی بە هەموو قورسایی و سامناکیی خۆیەوە، خۆی بە سەریان دا کێشا و بوو بە میوانی شەوان و ڕۆژانیان. سەرەڕای ئەوەی کە جەستەخەستی کار و، شەکەت و شکاوی کوێرەوەری بوون، برسی و دڵشکاویش بوون. سەرباری هەمووی ئەوانە، ئەگەری داهاتنی زستانێکی ڕەش و تاڵیشان لە سەر ڕێ بوو. بەڵام بە هەموو شەکەتی و ناشکوایی و کەمدەستیشیانەوە، دڵخۆش و لێو بە بزە بوون، چونکە پێیان گوترابوو کە ساز کردنی ئاشی با، تۆڵەی هەموو دەرد و مەینەت و کەم و کووڕییەکانیان بۆ دەکاتەوە و بە داهاتوویەکی پڕ لە حەسانەوەیان دا دەخات.

پاش هەڵگرنەوەی جێخون، ئاسمانی بان سەری مەزرا چەند ماوەیەک بێ هەور و هێڵ مایەوە و تەنانەت دڵۆپە بارانێکیشیان بەسەر دا نەباری. ئاژەڵ بە هەوبای پەڵەبارانی پاییزی چاوەڕوان مانەوە، بەڵام بێکار دانەنیشتن و چالاکانە دەستیان بۆ دانانی دیواری ئاشەکەیان خۆش کرد.

هەتا دیواری پان و پتەوی ئاشەکەیان بە قەدرایە قولانجێک هەڵدەچنی، بە چەشنێک پێی دەگەشانەوە، دەتگوت خودا خەنی کردوون. هەربۆیە ڕۆژ دەگەڵ ڕۆژ بۆ بەڕێوەبردنی ئیش و کاری گران، سەر لەسەر ڕێ و گیان لەسەر دەستان بوون. بەتایبەت باکسەر، کە تەنانەت بە شەویش نەدەهەندرا و زۆرجاران بە تەنیایی و لەبەر تریفەی هەیڤ دا چەند کاتژمێرێک دەی هێنا و دەی برد و دەی کێشا.

ئاژەڵی شەکەت و ماندوو لە دەمی پشوودانددا، لە دوورەوە سەیری دیواری بەردین و ڕەختەی ئاشەکەیان دەکرد و سەرخۆش لە بینینی دەسکردە ڕەنگینەکەیان، پێی دەگەشانەوە و ئافەرینیان بۆ ڕەنجی شان و باڵی خۆ دەنارد.

لە ناو ئاژەڵی مەزرا دا هەر تەنێ بەنیامین بوو کە نە سەبارەت بە ئاشەکەیان قەت بیرو ڕایەکی دەر دەبڕی و نە قەتیش لە دەسکرد و دەسڕەنجەکە دەگەشایەوە. بەنیامین بە گوێرەی سروشتەکەی خۆی، زۆرجاران دەیگوت: [گوێدرێژ تەمەنێکی دوور و درێژ دەباتە سەر و گەلێ دەور و سەردەمان دەبینێ و زۆر شت بە تاقی دەکاتەوە].

لە سەرەتای مانگی نۆڤەمبەر دا ڕەشەبایەکی توندی سامناک دەستی پێکرد و دوا بە دوای ڕەشەبا، پەڵەبارانی بە لەنگێزەی پاییزی وڵاتی خووساند. ئیتر ئیشی بەننایی بەهۆی با و باهۆز و بارژنی باران نەکرا و، کاریان ڕاوەستاند. شەوێکیش هەر لەو شەوانەدا، با و باگژەیەکی هەر ئەوەندە سامناک لە مەزرا دا پێچی لێدا و خولی خواردەوە، کە دیوارەکانی هۆڵی گەورەی هێنایە لەرزین. هەر ئەو شەوە، سواڵەتێکیش لە سەربان خزی و باڵندەکان بە دەنگی شریخەی تفەنگێک لە خەو ڕاچڵەکین.

کاتێک بەیانی لە خەو هەستان، سەیریان کردو دیتیان کە ئاڵاکەیان داکەوتووە و دار بەڕوویەکی کۆنەساڵیش لە ڕەگ و ڕیشەوە هەڵقەندراوە. هەرکە سەیری بەری ئاشەکەیشیان کرد، هاواری هەی باوکە ڕۆ لە ئەوکی گشتیان هەستا. ئاشەکیان لە هیم و بناغەوە خاپوور ببوو و شوێنەواری بە سەر گردەوە نەمابوو. بینینی ئەم دیمەنە تفت و تاڵە، ئاژەڵی بە چەشنێک هەژاند کە هەموو بەتێکڕا و یەکجێ لە جێ بزووتن و بەرەو سەر دوندی گرد غاریان دا. تەنانەت ناپولیۆنی تەپلۆسی گۆشتنیش، کە کاتی ئاسایی هەنگاوی بە هەڵکەوت بۆ هەڵدەهاتەوە، پێ بە پێی ئاژەڵی توندە پێ ڕایکرد و دەرپەڕی.

ڕەنجەڕۆیانی دڵ و دەوون کەیل گەیشتنە سەر وێرانگەی ڕەنجی چەند مانگەیان و سەیرێکی دەور و بەریان کرد و تاسان. ئاشەکەیان لە بن و بناغەوە هەڵتەکابوو.

بەرد و کوچکێکی کە بۆ شکاندن و کێشەوە و هەڵچنینیان جەستە و گیانیان لە بۆ چرووساندبۆوە، هەر وەتۆ بڵاوی پەنا و پەسیوان ببوون، کە دەتگوت سەردوندی گردی مەزرا، قەت هیچ بینایەکی بەخۆیەوە نەبینیوە.

ئاژەڵ لە هەژمەتان زمانیان نە دەگەڕا. پەرێشان و ناهومێدانە سەیری یەکتریان دەکرد و بێدەنگ بە سەر گردەکەدا دەخولانەوە. هەر تەنێ ناپولیۆن بوو کە مەنگ و مات و لەسەرخۆ بە دەوری خۆیدا دەگەڕاو جار جارەش بۆنێکی بە خاک و خۆڵی دەور و بەری کاولاشەکەدا دەکرد. لە گەڕان و هاتن و چوونیشدا پڕ بە لمبۆزی پانی هەوای دوور و نزیکانی هەڵدەمژی و بە نیشانەی نائارامی، کلکە باریک و تیژەکەی لە سەر کەفەڵی گۆشتنی دەجووڵاندەوە. لەپڕ هەروەک بە ئاکامێک گەیشتبێت، یەکجێ ڕاوەستا و نەڕاندی :

ـ ... بەڵێ خۆیەتی!... کاری خۆیەتی و کاری کەسی تر نییە!... بکەری ئەم سووکایەتییە هەر ئەوە و بە کەسی تر ناکرێ.

ئەوسا ڕووی دەمی دە ئاژەڵی تاساو کرد و هەر وەک هەور شریخاندی:

ـ خزمینە! ئەرێ هیچ دەزانن ئەم ئەتک و سووکایتییە کاری کێیە و کێ پێی کردووین؟... ئاخۆ هیچ دەزانن ئەم ئاگرە بە دەستی چ تاوانبارێکی ناجوانمێر دە ماڵی ئێمە بەر دراوە؟ دەسا با پێتانی بڵێم و لێتانی نەشارمەوە کە ئەم تەتک و سووکایەتییە لە ژێر باخەڵی سنۆباڵ هاتۆتە دەر و ئەو پێی کردووین... بەڵێ هەر ترسنۆکانی خوێڕیلکەن لە ژێر چارشێوی ڕەشی شەودا خۆ دەکێشنە ئاوەدانییەکان و بەرهەمی ڕەنجی ڕەنجدەران بە فیڕۆ دەبەن. ئەوا منیش هەر ئێستێ، لە سەر وێرانگەی ئاشی خاپوورکراومان و بە تۆڵەی هەموو سووکایەتییەکانی کە پێی کردووین و لێی کردووین، فەرمانی مەرگی بۆ دەردەکەم و پێتانی ڕادەگەیەنم کە هەر کام لە ئێوە ئەم فەرمانەم بۆ بەرێوە ببات، سەرەڕای پێ خەڵاتکردنی میداڵیای پلەی دووی ئازایەتی، نیو کیلۆ سێوی پێشکەش دەکەم. بێتو کەسێکیش هەبێ و بتوانێ ئەو تاوانبارەم بۆ دە داو بخات و بە زیندوویی بمداتە دەست، شەرت بێ بە شەرتی پیاوان، کیلۆیەک سێو و گێزەرێکیشی بدەمێ.

ئاژەڵی سەرکزی خەمین، کە شەشدانگی هەست و هەناسەیان لە دەوری زەحمەتی بەفیرۆچووی یەکساڵەیان دەگەڕا، کەیل و ماتی دوو شت بوون، یەکەم لە بۆچوونی ناپولیۆن و دووەمیش لە بێ بەزەیی بکەری ئەم کارە نارەوایە. جەرگ و هەناویان هەر ئەوتۆ دە ژان چوو بوو، کە بەدڵ پێیان خۆش بوو بگێڕی کارەساتەکە هەر کەس بوایە، تەنانەت سنۆباڵیش، دەگیریان خستبایە و سزای تاوانیان دە لەپی دەستی نابایە. بەڵام هەر لەهەمان کات دا ئەم کەلکەلەش دەی هەژاندن و لە خۆیانیان دەپرسی: [هەیاران ئەرێ ئەوە هات و سنۆباڵ گەڕایەوە، ئەوان چی بێ هەڵوێستیان؟... ئەرێ داوی لە ڕێدا بنێنەوە؟ ئایا سنۆباڵ بۆ دە داو خستن دەبێ؟!]

سەر و ژێری مەزرایان پشکنی. شوێن پێی بەرازێکیان لە ژێر پنچک و پەرژینی ئاخر سنووری مەزرا دا دۆزییەوە. شوێن پێکە ئەوتۆی دەنواند کە بەرازێک بە کەلێن پەرژیناندا سنووری مەزرای بە عەزمی دەرچوون بەزاند بێت.

ناپولیۆن لووتی پانی بە شوێن پێکە دا خشاند و بۆنی پێوە کرد. پاش تاوێ ڕوانین و ڕامان، سەری هەڵبڕی و یەک بە دۆڵ و چۆڵ فیشقاندی :

ـ هاوڕێیان! ... دڵنیابن کە ناپولیۆن بە هەڵە ناچێت... بەڵێ شوێن پێکە لە سنۆباڵی ڕوو ڕەش جێماوە. بەڵێ ئیتر ساوەساوی پێ ناوێ و دەبێ بە ئاگا بێینەوە. دوژمنانمان گەرەکیانە دار بخەنە بەر تۆپی ڕەوڕەوەی کار و خەباتمان و ڕێی پێشکەوتنمان کوێر کەنەوە. بەڵام خەیاڵیان خاوە!... هەر لە ئێستاکەوە فەرمان دەردەکەم و پێتان ڕادەگەیەنم کە دەبێ هەر لە سبەی بەیانەوە، بەڵێ هەر لە سبەی بەیانەوە، سەرلەنوێ قۆڵی کرێکاریتان هەڵماڵنەوە و گەرماوگەرم ئیشی ئاشی با دەست پێ بکەنەوە. بەڵێ با دژبەرانی ترسنۆکی ئەودیوی مەزرای سەربەرزمان پێیان وا نەبێ ڕووزەردی بەزیو و تەزیوی دەستی ئەوانین.

ڕەفیقان! ئەگەر سەرتانسەری ساڵ، زستانەساڵێکی بەبەفر و بەستەڵەک بێت، ئەگەر سارده ساوی پیاوتەزێن بێت یان کڕێوە و تووش و گێژەوی بەفر، ئەگەر خۆرەتاوی ساو و ڕوگەش بێ و دنیا پڕی گوڵزار، ئاو ڕابوەستێ کار و خەباتی سازکردنەوەی ئەشی با نابێ ڕابوەستێت. لە ئێوە دەخوازم توند و تۆڵ و گرد و مرد، خۆتان بۆ هەرەوەزێکی شێرانە ئامادە بکەن و بە سنۆباڵی خۆفرۆش نیشان بدەن کە بەردی بناغەی پتەوی ئامانجمان بە کزەبای بوودەڵە پیاگان نایەتە لەرزین.

هاوڕێیان! نەکەن لە بیری بکەن کە بەرنامەی سەر و بەر پێکهێنانی ئاشەکەمان هەر ئەو ماوە و مەودایە دەبێ، کەوا لە ڕابوردوو دا دیاری کرابوو... دوو ساڵ!... ساڵێکمان بردۆتە سەر، ساڵێکی ماوە... بەڵێ ئاشەکەمان لە ساڵێکی دوازدە مانگیدا دەبێ سەری بگیرێت و بگاتە بەرهەم بەخشین... ڕەفیقان بۆ پێشەوە... هەر بژی ئاشی با !... بژی مەژرای ئاژەڵان !

*****

7

زستانێکی بە سەرما و سۆڵیان لێ داهات. گێژەوی توندەپێچی باگژە و باهۆز، ڕۆژ نەبوو کڕێوەی بەفریان بە سەر دا هەڵنەسووڕێنێ و دەرک و دیواریان لێ کونبڕ نەکا. ڕەشەبا بەهەموو هێزەوە بەفری ڕادەمالی و لە نیساراندا کۆبەفری ساز بۆ ساز دەکردن. وشکە سەرما و سایقەی ساوەشەوانیش بەستەڵەکی بۆ لووس دەکردن. ئەم شکست و بەستە بە هەموو چەق و تەفییەوە هەتا مانگی فێڤرییە بەردەوام لە سەر جێ دا مایەوە و نەگۆڕا. لەم ماوەیەدا، ئاژەڵ هەتا ئەو جێیەی بۆیان کرا، دەستیان لە سازکردنەوەی ئاشی با شل نەکرد. چونکە بە وردی دەگوێچکەیان سرەوا بوو کە دۆست و دوژمن بە چاوی موو قەڵێشەوە سەیری چۆنییەتی موراڵ و لایەنی نەفسیی مەزرانشینان دەکەن؛ کەواتە دەست شل کەنەوە و، لە وادەی دیاریکراو دا بەئەنجام نەگەیاندنی دەبێتە قسەی ڕەقتری بەدکاران و مەزرانشینان دەبنە گەپچاڕی ئینسانی بۆق لە زگ و حەیایەکیان پێ نامێنێت.

لەولاشەوە، دوژمن دەیگوت کە تێک تەپین و خاپوور بوونی ئاشی مەزرا، هۆی تەسک و باریک بوونی دیوارەکانی بووە نەک پیلانی سنۆباڵ. مەزرانشینانیش هەرچەند کە بای قسە و قسەڵۆکی بەرەی دووپێیان بەگوێدا نەدەچوو، بەڵام بۆ قایمتر کردنی کاری داهاتوویان، هاتنە سەر ئەم ڕایە کە پانی و ئەستوورایی دیواری هەژدە ئینچە، دوو هێندە پانتر، واتە سی و شەش ئینچە دابڕێژن. بێشک دیواری سی و شەش ئینچە ئەستووریش بەرد و کوچکێکی پتری گەرەک بوو.

سەرمای ئاژەڵتەزێن لە ژوورەکاندا قەتیسی کردبوون و باڕن و پزووی بەفر، لاشان و سەر ملی گردی نێومالانی لێگرتبوون؛ هەربۆیە کاری ڕاکێشان و هەڵکێشانی گابەرد لە داوێنی گرد بۆ سەر، کاری کردن نەبوو. بەناچاری دەستیان لێ هەڵگرت و لە تەویلەکاندا چاوەڕوانی ڕۆژی خۆش دانیشتن.

ئاژەڵی مەزرا وەکی جاران گەش و دەم بە بزە و دڵخۆش نەمابوون. دڵی پڕ لە ئەڤینی سەردەمی شۆڕش لە سینەیاندا سارد ببۆوەوە، چونکە بەدایم برسی بوون و

ماندوو. هەژاری و بێ ئەنوایی ڕۆژ دەگەڵ ڕۆژ پشتیانی پتر دەچەماندەوە و تەنگی توندتری پێ هەڵدەچنین. ڕۆژانە، لە بەر سەرما دا هەڵدەلەرزین و بە زۆرەملی خۆیانیان بەسەر پێوە پێ ڕادەگیرا و بە شەویش، لەبەر ئازاری لەشی شەکەت و لە دەردی برسیایەتی، خەو بە چاوانیان دا نەدەهات. لە نێو ئاژەڵی مەزرادا هەر تەنێ باکسەر و کلۆڤەر بوون کە هێشتا نەکەوتبوونە باری بێخێری.

سەرباری هەموو دەرد و مەینەت و شەکەتی و برسیایەتیی ئاژەڵ، ئەوە هەر سکوەلەر بوو کە دەستی لەبەرۆک نەدەکردنەوە و ڕۆژ نەبوو سەریان نەدات و دەربارەی شەرەفی پڕ لە شانازیی کرێکار و زەحمەتکێش و پلە و پایەی بەرزیان، قسەیان بۆ نەکا و شووتییان دەبن هەنگڵ نەنێت. بەڵام ئیتر ئاژەڵی زەحمەتکێش و کرێکاریش ئەو خەشیمە خاوە نەمابوون کە گوێچکەیان بە فیشاڵی بەتاڵی سکوەلەر ببزوێت و بڕوا بە گفت و وادە و بەڵێنە دەڵب و ناوەرۆک بەتاڵەکانی ئەو بکەن. زەحمەتکێشانی ڕەق هەلاتووی چنگی برسیایەتی و کەسیرەبووی دەستی سەرما، تەنیا گڕ و گەرمایەکی کە پێی دڵگەرم بوون، هەر گەرمای گیان بلاوێنی ڕەفاقەت و هاوڕێیەتیی باکسەر بوو کە نوونی تێنەکەوتبوو. باکسەر هەر وەک جاران لە گۆڕەپانی کار و هەڵسووڕانی ڕۆژانە دا یاریکار و مەدەدکاری ورد و درشتیان بوو؛ وەک هەمیشە لە دژوارەکاران و لە دەمی تێگیرسانیاندا، بە دەم هاواری دیار و نادیاری [من پتر کار دەکەم[، بە هانای هەموو لایەکەوە دەهات.

لە مانگی ژانڤییەدا بژیوی ژیانیان کەمایەسی هێنا و تویشووی ڕۆژانە و جیرەی خواردنیان ئەوەندە لێ کەم کرایەوە، کە دەمی هیچ کامیانی تەڕ نەدەکرد و بە هەناوی خورێنی هیچ ئاژەڵێک ڕانەدەگەیشت. بۆ قەرەبوو کردنەوەی ئەم قەیرانە کوتوپڕە، بارەگای سەرکردایەتی ڕایگەیاند هەتا داهاتنی ڕۆژی فەرعانە ، هەر ئاژەڵێکی شینکەخۆر، سێفکێک بە یارمەتی وەردەگرێت. دڵی ئاژەڵی شینکەخۆر لە سەرەتادا بەم کەڕامەتەی سەرکردایەتی کراوە، بەڵام زۆر زوو بۆیان دەرکەوت کە پەتاتەی ژێرخاک کراوی بەخچۆڵەکەی سەرکردایەتی تووشی نەخۆشی هاتووە و بەشێکی هەر زۆری دە چاڵ دا ڕزییوە. ئەمجارەیش دەرکەوت کە سەرکردەکان هیچ شتێکیان بەبێ هۆ و سەبەب نییە و، ئەم بەخشین و دلاوایییەیشیان بەستە بەم هۆیەوە بووە.

جەندەکی ڕەش و قورسی قاتی و قڕی و برسیایەتی گازەرای پشتی زەحمەتکێشانی بە تەواوی چەماندەوە. گەلێ جاران چەند ڕۆژ لە هەفتە دا، هیچ ئاژەڵێک ڕەنگی هیچ تفاقێکی مایەداری بە چاو نەدەدیت. خورد و خۆراکی هەرە شانزیان، قسەڵ و پووشە وشکە و چەوەندەرە گایانە بوو. بەڵام ئاژەڵی برسی و کەساس، بە هەموو هەژاری و لادەسی و ڕووتی بەلەنگازیشیانەوە، لەسەریان بوو بە زللە ڕوومەتی خۆیان سوور کەنەوە و لە عەینی برسیایەتیدا خۆیان پۆشتە و تێر و تەسەل بنوێنن. چونکە پێیان گوترابوو کە خاوەن دۆست و دوژمنن و نابێ مرۆڤی بۆق لە زگ بە

دەرد و مەرگیان بزانێت، ئەویش نەخوازا لەم هەل و مەرجەدا کە ئاشەکەیان تێک تەپێندرا بوو و تووشی زیان و زەرەر هاتبوون. پێیان گوترا بوو کە زمانی پیسی بەرەی دوو پێ، چەشنی تیغی دووفلیقانە، لە ڕاست و چەپەوە بۆیان دادێت و لە هەر چاوترووکانێکدا هەزار و یەک تەوس و پلار و تەشەریان پێدا دەدرێت و ڕۆژ نییە مەلۆتکەی بوختانیان بۆ ساز نەکرێت و پێیان دا نەدرێت.

بە گوێیان دەگەیشتەوە کە لە دەرەوی مەزرا دا باسی قاتی و قڕی و برسیایەتیی ئاژەڵی مەزرا کەوتۆتە سەر دەم و زار و زمانان و یەک بۆ ئەوی تری دەڵێتەوە. تەنانەت باسی شەڕی خۆ بەخۆ و ناوخۆی مەزراش وەک جاچکە خۆشە لە دەم و زاراندا دەجوورێت و دەجوورێتەوە.

هەرکە ناپولیۆن بە گوێی گەیشتەوە و زانی خەبەری بێ ئەنوایی و هەژاریی ئاژەڵ، لە دەرەوەی مەزرا دا بڵاو بۆتەوە، هاتە سەر ئەم ڕایە کە زمانی ویمپەر بۆ خەواندنەوەی قسەو باسان بەکرێ بگرێت و کردی. بۆ ئەنجامی ئەم کارەش، سەرۆک ناپولیۆن بەخێرایی دەست بەکار بوو.

بەرەبەیانی ڕۆژی دووشەم بوو. ویمپەر بە گویرەی هەموو ڕۆژانی دووشەم هاتە سەردانی مەزرا، بەڵام هەرکە لە دەروازی مەزن وەژوور کەوت، بە هەڵکەوت تووشی تاقمە ئاژاڵێک هات، کە بە گشتی لە زۆر و زەبەنیی خێر و بەرەکەتی مەزراکەیان دەدوان. بۆ وێنە، بەرەی بەرانان بە گا و گۆلیان دەگوت:

ـ ... هاوڕێیان! سەیری ئێمە بکەن کە ساکەتەی دووگمان لە بەر زۆر لەوەڕی و بەهۆی باش خواردنمان چلۆن چەتری هەڵداوە !...

گا و گۆلیش دەیانگوتەوە :

ـ ... ئەی لە ئێمەمانان بۆچ ناڕوانن کە خواردن و خواردنەوەمان بە پای فیلانە و لە بەر زۆر خوران، پڕ بەپێست ئەنگڕاوین و بووینەتە مەشکە...

ئەوسا بەرنامەی دووەمی شانۆی ناپولیۆن، کە هەڵخەڵەتاندنی چاوی ویمپەر بوو، دەستی پێکرد. بەپێی نەخشەی لە پێشدا کێشراوی ناپولیۆن. بە نەنقەست ڕێی ویمپەر بە شوێنێکدا تێپەڕ کرا، کە ژووری ئالیک و تفاق و دەغڵ و دانی ئاژەڵانی لێ بوو. لەو ژوورەدا دەیان بەرمیل و کەندووی پڕ لە دەغڵ و دان و زمهەڕی خستە بەرچاوی ئەو، کە ویمپەر بە هەموو زیتی و زیرەکی و زانایەتیی خۆیەوە، هەر کە ئەو گشتە بەرەکەتەی بە چاوی سەر بینی، سەری سووڕما و گۆستی خۆی گەست و هەر ئەو ەڕۆژە لە کوچە و کۆڵانەکانی گوندی ویلنگدۆندا بۆی بە شەیپوور دا تووڕاندن و گوتی کە هەتا بە ئێستێ هەرچی دەربارەی ناشکوایی و بێ ئەنوایی مەژرای ئاژەڵاندا گوتراوە، سەرپاکی باگژەی درۆ و بوختانە. گوتی پاشەکەوتێکی کە ئەو دە چاڵ و بەرمیل و کەندووی مەزرا دا بینیوێتی، ئەگەر مەزرانشینان هەتا حەوت پشتی تریشیان دابنیشن و نەکەن و هەر بیخۆن، هێشتا بەشیان دەکات و لە بەریشیان دەمێنێتەوە.

لە ڕاستیدا، هەموو بەرمیل و چاڵ و کەندووەکانی مەزرای ئاژەڵان هەر هەتا چەند بستێکی سەرەوەیان بە دەغڵ و دان ڕازێنرابۆوەوە و بەشی ژێرەوەیان لە خۆڵ و زیخ و چەو پڕ کرابوو. ئەم شانۆیە لە کورتە دەمدا کاری کرد، بەڵام نەیتوانی ڕاستە تەختەی هەژاری و لادەسیی مەزرا بشارێتەوە. هەربۆیە، لە ئاخر ڕۆژەکانی مانگی ژانڤییەدا دەرەتانیان لێ بڕا و بە ناچاری دەستی سات و سەودایەکی تریان بۆ ئەو دیوی مەزرا درێژ کرد.

هەر لەو سەر و بەندە، واتە لە هەڕەتی قەیرانە ڕەشەکەی مەزرا دا بوو کە ناپولیۆن لە کۆشکی ڕازاوەوەی سەرکردایەتیدا وەک مانگ پەنای گرت و بە دەگمەن خۆی نواند. نۆ سەگی چاو سووریش، بەدایم لەبەر دەرگا و بەربێڵا و بەرهەیوانان چاوەدێر و هەستیاری نەزم و میزانی سەر و ژێران بوون. هەر دەمێکیش کە سەرۆک مەیلی گەشت و پیاسەیەکی دەکەوتە دڵ، هاتنەدەر و گەشت و پیاسەکەی بەشێوە و شێوازی مەزنە ئاهەنگێکی ئەوتۆ شکۆدار دەگیرا، کە هەر دەبوو بێی و سەیری بکەی ؛ پێشەکی ڕێی هاتووچۆیان بۆ چۆل دەکرد، ئەوسا کەڵەشێرەی خانەدانان دەهات تێی دەقووڵاندو هاتنی سەرۆکی ڕادەگەیاند. هەرکە سەرۆک دەهاتەدەر، لە ڕۆیشتن دا نۆسەگی پاسەوان لە چوار بەری دەڕۆیشتن و بە دوایاندا خێڵی خاسە برایان دەهاتن و ڕادەبوردن.

یەکشەمەیەک لە هۆڵی مەزن دا کۆکرانەوە و سکوەلەر دەقی پەیامی سەرۆکی بەم چەشنە بۆ خوێندنەوە :

[هاوڕێیان! هەروەکی ئێوەیش شارەزان، قەیرانێکی نالەبار تووشمان هاتووە و ناچاری کردووین دەغڵ و دانی پێویست لە دەرەوەی مەزرا وەربگرین. دیارە بەپێی قانوونی سیاسەتی ئابووری، ئێمەیش دەبێ لەبری وەرگرتنی دان و دەغڵی پێویست بەرهەمێک بفرۆشین و کاری خۆمانی پێ ڕاست کەینەوە. بەرهەمێکی کەوا بڕیاری فرۆشتنمان بۆ داوە، هێلکەیە. دیارە فرۆشتنی هێلکەش هەر هەتا بەسەرچوونی تەنگانەکە دەوامدار دەبێ و ڕەنگە هەتا سەری ساڵ بخایەنێت. لەم ماوەیەش دا بەنیازین هەر هەفتەیەی چوارسەت هێلکە دە بازاڕی گوندی ویلنگدۆن بکەین و ئیشی خۆمانی پێ مەیسەر بکەین].

هەرکە باڵندەکان ئەم فەرمانە ناڕەوایەیان بەگوێ گەیشت، هاواری ناڕەزایەتی و پەڵپی بەرپەرچدانەوەیان لە جیاتی وڵامی ئەرێ بۆ ناپولیۆن ناردەوە و بەدوای ئەودا مانیان گرت. باڵندەکان خۆیان سوور کردبۆوە کە گەرای(وروره) لە هەناو دا بگوورێنن و لە بەهاری داهاتوودا کورک هەڵنیشن و جووچک هەڵێنن. هەر بۆیە، بەرەی باڵندان لەم دەم و کاتە نابەجێیەدا هێلکە لەبەر هەڵگرتنیان بە جووجەڵە کوشتن هەمبەر و بەرامبەر زانی.

باڵندەکان دژ بە حوکمی ڕەشی سەرکردایەی ڕاپەڕین و لە دژی ستەم ، فڕینە بەرزتینی شوێنی تاقە و ڕەفەی مریشکدان و لەوێوە هێلکەیان کرد و لە بەرزاییەوە

خستییانە خوارەوە و شکاندیانن. هێلکەکان کە هیوای دوارۆژی باڵندان بوون، لە ڕێی ئاسایشی گشتی و بۆ شکاندانی حوکمی زورداری، قوربانی کران. بەم تەرتیبە، دەهات شۆڕشێکی نوێتر لە داوێنی پیرە شۆڕشەکەی مەزرا دا سەر هەڵێنێت و کۆنە ماڵ هەڵوەژێرێت، بەڵام ناپولیۆن بە ئەو پەڕی بێ بەزەییەوە فەرمانی دەرکرد کە: [هەر ئاژەڵێک بە قەدرایە دەنکە هەرزنێک دەستی یاریکاری بۆ دژبەشۆڕشان درێژ بکات، تۆڵەی هەرە بچووکیان مەرگێکی یەکجار زۆر سامناک دەبێت].

بۆ بەڕێوەبردنی فەرمانی سەرۆک و، تێکشکاندنی خۆڕاگریی باڵندەکان، بە درێژایی شەو و ڕۆژان، چوار سەگی دڕی یانیگریان وەک چاوەدێر لە ژێر پێیان دا ڕاگیران. باڵندەکان دلێرانە پێنج ڕۆژان خۆیان ڕاگرت، بەڵام سەرەنجام تاقەتیان لێ بڕا و پاش مندار بوونەوەی نۆ مامری خەباتکار، ئەوانی تر ملیان دا و لە بەرزاییەوە دابەزینە خوارەوە.

سەرکردایەتیی مەزرا، بۆ بەرگری لە بڵاوبوونەوەی هەرای مانگرتنی باڵندان، ئەوتۆیان خستە سەر دەم و زاران، کە گۆیا بەڵندای مەزرا تووشی نەخۆشینی خۆرەزەک هاتوون و نۆی پێ مردوون. کەلاکی نۆ مریشکی گیان بەختکەر، زۆر بەبێ دەنگی، لە ژێر درەختەکانی باغی سێواندا ژێرخاک کران و هەرایان خەواندرایەوە. بەم تەرتیبە، سەربزێویی مامران تێک شکێندرا و هەموو ڕۆژانی دووشەم، ویمپەر و دوکاندارەکەی گوندی ویلنگدۆن دەهاتن و چوار سەت هێلکەیان دەبرد و دەڕۆیشتن.

لە درێژەی ئەم ماوەیە دا، واتە لە سەروبەندی کرانەوەی دەرگای مەزرا بە مەبەستی وەگەڕخستنی سیاسەتی بازرگانیی نوێ، هیچ قسە و باسێک لە سنۆباڵ و جێگە و پێگەکەی لە گۆڕ دا نەمابوو. بەڵام جار و بار زۆر بە کزی بە گوێی ئاژەڵ دەگەیشتەوە و دەگوترا کە گۆیا سنۆباڵ خۆی بە یەکێک لە دوو مەزرا دارەکانی دراوسێ فرۆشتووە و لە ژێر حوکمی یەکێک لەو دووە دا پەنای گرتووە. ئاژەڵ بەگشتی ئەم واتە واتەیان دەبیست، بەڵام هەرکە بە ئاشکرا دەیان بینی سەرۆک لە ئاست دوو خاوەن مەزرای چەکمەڕەق دا وەکی جاران وشک و سارد و دین دوژمن نەماوەتەوە، هەرچی واتەوات و دەمگۆ بوو، پێیان وابوو بایە و بە ژێر گوێچەیاندا ڕادەبرێ.

لە حەوشەی ژووروی مەزراکەیاندا دارخانەیەکیان هەبوو، کە سەدان ئاڵوداری لێک و لووس کراوی ئامادەی فرۆشتن، زۆر بە ڕێکوپێکی لەسەر یەک هەڵچندرابوون. دارخانەکە یادگاری سەردەمی جۆنز بوو کە بە مەبەستی فرۆشتن، لە دارستانی خوار مەزرا بڕیبوونی و پاش سپی کردنیان، بۆ وشک بوونەوە هەڵی چنیبوون. ڕۆژێک لەڕۆژان، ویمپەر هاتە سەردانی ناپولیۆن و ڕایگەیاند کە فردریک و پاول کینگتان، هەر دووکیان بەدڵ کڕیاری دارەکانی مەزران و بۆ سەودا کردن دەگەڵ سەرۆک، خەریکن سەر و دەستی خۆیانی بۆ دەشکێنن.

ناپولیۆن بۆ هەڵبژاردنی یەکێک لەم دووە، دوو دڵ بوو. بەڵام هەتا بە دڵی دا دەهات کە فردریک بۆ ئەم سەودایە باشە، گورجێک لە مەزرادا دەبوو بە هەرا و دەگوترا کە سنۆباڵ لە ژێر باڵی پاوڵ کینگتان دا خەوتووە و خەریکی پیلان گێڕانە. هەر کاتێکیش کە وازی لەو دەهێنا و نیازی ئەمی تری بە دڵدا دەهات، قەوانەکە هەڵدەگێڕدرایەوە و ئەمجارەکە فریدریک دەکرایە شەریک و برابەشی سنۆباڵ و ماڵەکەی دەبوو بە خانی خەتەر و کانگای قەستی سەر.

لە سەرەتای ورزی بەهار دا کوتوپڕ ڕازێکی سامناکیان لێ ئاشکرا کرا و پێیان گوترا کە: [... شەوانە سنۆباڵ خۆی دەکێشێتە مەزرا و دەست دەوەشێنێت]. ئەم دەنگە وەک تۆپ لە مەزرا دا تەقی و نێوکی ئاژەڵی پێ کەوت. سنۆباڵ دیسانەکە کرایە ئاخۆران باخۆرانێکی هەر ئەوەندە سامناک، کە مەزرای پێ لەرزی. ئەو بە ئەمی تری دەگوت کە نیوەی شەوانی هەموو شەوێک، تارمایی بەرازێک بە مەزرا دا دەخزێت و دەستی ناپاک و ناحەز بە سەر بەر و بەرهەمان دا دێنێ. دانەوێڵە دەدزێ و دەفری پڕ لە شیر قڵپ دەکاتەوە. هێلکە دەشکێنێ و شیناوەرد پێشێل دەکا. دەچێتە سوێی دار و درەخت و بەری دار دەچڵپێنێ.

بە کورتی هەر ئازار و مافەتەیەکی کە لە دار و درەخت و ئاژەڵ دەکەوت، خێرا تاوانەکەیان لە ئەستۆی سنۆباڵ دەپەستاوت. هاتبا و شووشە پەنجەرەیەک شکابایە ، یان گۆنگەی ئاوەڕۆکەیان بە پڕ و پووش و هەژگەڵ گیرابایە، دەگوترا سنۆباڵ شەو هات و ئەم ئەتکەی پێکردن و ڕۆیی.

ڕۆژێک لە ڕۆژان، کلیلی دەرگای کادێنیان لێ بزر بوو، چی ئاژەڵی کە لە مەزرا دا بوون، بە گشتی دەستیان لە ملدا و گوتیان ئەشەمبیلا، کاری سنۆباڵە و هەر ئەوە کە کلیلەکەی لێ دە چاڵاو هاویشتوون. تەنانەت کەتێکیش کە کلیلی بزر بوویان لە ژێر جەواڵی دانەوێڵەدا دۆزییەوە، هێشتا هەر دەیانگوت دەستی ئەوەی تێدا بووە و لەو ڕانەبردووە.

مانگاکانیش فریادی هاواریان دەگەییشتە ئاسمان و بە گازەندەوە دەیانگوت کە شەو نییە بەرزاێک لە نیوەی شەو دا نەیەتە جەستەیان و گوانەکانیان هەتا ئاخر دڵۆپی تەڕایی نەمژێت.

ئەوانە گشتی بە جێی خۆیان، لە هەموو دەرد و پەتایەک ناسازگارتر، هێرشی بێ ئامانی جرجەمشک بوو کە هەر ڕاست لەو سەر و بەندە دا دەگیانی دانەوێڵەیان بەر ببوو. ئەمەش خۆی بوو بە هەرا و گوترا کە هارەبەدانیی جرجەمشکانیش هەر بە فیتی سنۆباڵە.

ڕۆژێک لە ڕۆژان، ناپولیۆن ڕایگەیاند کە سبەی بەیانی هەر خودی خۆی دێتە مەیدان و ئەرکی دۆزینەوەی شوێن پێی سنۆباڵ وە ئەستۆ دەگرێت. ناپولیۆن سبەی بەیانی ئەو ڕۆژە، لە ژێر چاوەدێریی نۆ سەگی مل ئەستوور، لە سەرکردایەتی

هاتەدەر. تەویلەنشینان زۆر بە قەدر و قوتبەوە چەند هەنگاوێک دوورتر بە شوێن سەری داهاتن و سەیری هەڵسوکەوت و ئاکارەکەیان کرد.

ناپولیۆن بە زاکونێکی فرە مەزن و میرانە، سەری بە هەموو شوێنێک داگرت. هەر چەند هەنگاوێک ڕۆیشت و ئیستێک ڕاوەستا. دوای وچان گرتن و هەڵسەنگاندن و بۆن پێوە کردن، دیسان کەوتەوە ڕێ. کون و کەلەبەر نەما بە چاو دەرزی ئاژنی نەکات. بۆن و بەامەی هەوا و هەردی هەڵمژی و دەگەڵ هەر هەڵمژینێکیش پڕ بە دۆڵ فیشقاندی و دەگەڵ هەر فیشقاندنێکی سەرۆک، هەر نۆ سەگی چاوسووریش یەک ڕیز لووراندیان.

لەم گەڕان و پشکنینەدا هەرکە گەیشتنە ئاخر سنووری مەزرا، سەرۆک لمبۆزی پانی بە ژێر دەوەنانەوە نا و بۆنی شوێن پێی هەڵمژی و نەعرەتە و فتشقەیەکی سامناکی کێشا و گوتی :

ـ ... ئەوەتا !... ئەمە شوێن پێی سنۆباڵی ترسنۆکە!... ئەوەتا بەم گازە دا هاتووە و بەم گوزەرەدا دەرچووە!... بەڵێ بۆنەکەی لەبۆم ئاشنایە و دەیناسم !

سەگەکان بە بیستنی ناوی سنۆباڵ خوێنیان دە چاوان گەڕا و بەچەشنێک لوراندیان ، کە خوێن لە شادەماری تەویلەنشینان‌دا مەیی.

هەر ئەو شەوە بەکاتی خەوتنان، سکوەلەری تووڕە و پەرێشانحاڵ هاتە سەردانی ئاژەڵان و بەدەم هەناسەبڕکەیەکی شێواوەحاڵ دا گوتی:

ـ ڕەفیقان ! ڕاپۆرتێکمان پێ گەییشتووە کە گەلێک هەواڵی سامناکی تێدایە. ڕەنگە هیچ کام لە ئێوە بەرگەی بیستنی ئەم هەواڵانە نەگرن و بێتوو بە گوێتان بگاتەوە، لەوانەیە نێوک و دڵتان پێکەوە پێی بەر بێتەوە. بەڵام چونکە ناوەرۆکی ڕاپۆرتەکە بە چارەنووسی مەزراکەمانەوە بەندە، هەربۆیە ناچارم بە گوێتانی دا بخوێنم.

هاوڕێیان! گوێ بگرن و ئاگادار بن کە سنۆباڵی خەیان خۆی بە فردریک فرۆشتووە و بە خەیاڵە بەسەرمان دادا. لەو هێرشەدا، سەردەستە و ڕێ نیشاندەری هێزی دوژمن هەر خۆی دەبێت و بەس!... بەڵێ هاوڕێیان! سنۆباڵ ئەمەیە و لەمە زیاتر نییە.

ئێمە لە سەرەتاوە سنۆباڵمان بۆ نەناسرابوو. ئێمەی کورت بین، پێمان وابوو هەوای مەزنێخوازی فووی بە کەللەی ئەو داکردووە، لامان وابوو سەر بە هەوای بای ناو کەللەیەوە خۆی لێ گۆڕاوە. بەڵام لەم بابەتەوە ئێمە هەڵە بووین. چونکە سنۆباڵ پایەبەرزێکی هەرە باڵای سەرکردایەتیمان بوو کە دەستی هیچ خاوەن دەستێکی نەدەگەییشتە حاستی دەستەڵاتەکەی. ئەی بۆچە ئێمەی بەو دەردە برد و ئەم پەندە پیسەشی بەسەر خۆی هێنا؟! دەسا با بپرسین و بزانین هۆی چی بوو سنۆباڵ وەک مار دە دەلینگمان هاڵا و لێمان بوو بە داسی ڕمانە؟ بەڵێ هاوڕێیان ئەمەیە گیانی بابەتەکە و دەبێ بە شوێن ئەم ڕەمزە شاراوەیە دا بچین.

هاوڕێیان! بەڵگەیەکی زیندووی کە هەر ئێستێ دە مستی من دایە، نیشان دەدا و دەنوێنێ کە سنۆباڵ هەر لە سەرەتاوە جاش و جیرەخۆری جۆنز بووە. ئەم بەڵگەیە

حیکایەتێکە لە یەکا یەکی چەوتی و چەپەڵکاری و تاوانبارییەکانی ئەو کەسە ناکەسە و، کەسایەتیی ناخاوێنی سنۆباڵ وەک هێلکەی پاک کراو لە توێلک دەر دەخات... وەرن ئێوەیش تۆزێک قووڵتر بیری لێبکەنەوە و سنۆباڵ بخەنە بەر ئاوێنەی خەیاڵتان و کار و کردەوەکانی هەڵسەنگێنن، جا ئەوەدەم بۆتان دەدەکەوێ و دەس لە مل دەدەن کە هەرچی ئەم بەڵگە بە نرخە دەیی بێژێ، سەربەسەر ڕاستە!

ئازیزان! کەس نەزانێ، خۆ ئێوە بە دوو چاوی سەر بینیتان و باش دەزانن کە لە شەڕی هۆڵی مانگایاندا سنۆباڵ هەوادار و لایەنگری جۆنز بوو. ئێوە بەتێکڕا بینیتان چۆن ئازایانە دژ بە ئێمە شەڕی کرد و چلۆن خەریک بوو بە قەڵبەیەکی سامناکمان دا بخات؛ بەڵێ ئەو دەیەویست دەسەڵاتدارییەتی نگریسی جۆنزمان بەسەر دا بسەپێنێتەوە. بەڵام لە هات و بەختی بەزری خۆمانەوە، سەرۆکی بەختیارمان ڕێی ڕزگاری بۆ کردینەوە و لە پیلانی سنۆباڵی ڕەها کردین...

ئیتر داستانی هەڵبەستراوی ئەمجارەکەی سەرکردایەتی لە چیرۆکی خاپوور بوونی ئاشی باکەیشیان نەپوختەتر و گەوجانەتر هەڵپێچرا بوو، هەربۆیە ئاژەڵ بە بیستنی داستانی ئەمجارەی سەرکردایەتی، گرانتر لە هەر جارێک شڵەژان، بەڵام شڵەژانێکی بێ هەست و خوست و کپ و بێدەنگ .

ئاژەڵی تەویلەنشین وتەکانی سکوەلەریان لە بارەگای خەیاڵدا دەهێنا و دەبرد و لێکیان دەدایەوە و هەڵیان دەسەنگاند؛ لەم نرخاندنە دا، ئەوان پێیان وابوو کە بینیویانە و لە بیریانە لە شەڕی هۆڵی مانگایاندا سنۆباڵ وەک قارەمانێکی لە خۆ بوردوو شەڕی کرد و گیانفیدایانە تێکۆشا. هەروەها پێیان وابوو بینیویانە کە سنۆباڵ لە شەڕی هۆڵی مانگایاندا وەک فەرماندەرێکی لێهاتوو، بەرەی شەڕی زانایانە ڕێبەری کرد و ئاژەڵی شپرزە و لێک بڵاوبووی سەر و سامان پێدایەوە و لە هێرشێکی گورچووبڕ دا بە سەرکەوتنیشی گەیاندن. بەڵێ لەبیریان مابوو لە تەنگەبەری هۆڵی مانگایاندا چەند بوێرانە و چەندە ئازایانە هات و جۆنزی زۆرداری خست و دەسکەتێکی بەنرخێشی لێ سەند. ئەی کەواتە چۆن دەتوانن بەری تیشکی خۆری ئاسمان بە تۆپەڵێک قوڕ وەشێرن؟ ئەرێ لە جوانمێری بەدوور نییە کە خاوێن، بە چەپەڵ ناوبەرن و، ڕەش لە جێی سپی وەرگرن؟ بەڵام سەرەڕای ئەم تێگەیشتن و پێ گەیشتنە، ئاژەڵ بەتێکڕایی و باکسەر بەتایبەتی بێدەنگ بوون و دەروای پرسیار و لێکۆڵینەوەیان وشکاوی هاتبوو. بەڵام باکسەر لە عەینی بێدەنگی دا ئۆقرە و ئارامی پێ نەمابوو. لە هەژمەتان خۆی پێ ڕانەدەگیرا. سەرەنجام و ئاخرسەر، نەرم و هێور لێی پرسی:

ـ ڕەفیق سکوەلەر! من بەش بە حاڵی خۆم بۆم ناگونجێ و پێم ناکرێ بە خۆمی بسەلمێنم کە سنۆباڵ جاش و دەسندەخۆری جۆنز بووبێت. ئاخر لە شەڕی هۆڵی مانگایان دا ئەو شان بە شانی من هات و هەر من دەزانم ئەو چی کرد!... بەڵێ

ئەوە هەر من بووم بە چاوی سەر بینیم کە سنۆباڵ بێ دەربەستی سەر و ماڵ، ئازایانە و بوێرانە بەرەوە پیری مەرگ چوو. بۆ درۆ و ڕاستی، ئەرێ ئەوە هەر خودی خۆمان نەبووین لە ڕۆژی سەرکەوتن و تێکشکاندن و ڕەپاڵ نانی بەرەی دووپێ دا، میداڵیای پلەی یەکی ئازایەیمان پێ خەڵات کرد؟!

سکوەلەر لە وەرامدا گوتی :

ـ ئێمە ئەودەم بەهەڵە دا چووبووین ڕەفیق... بەڵام هەر ئێستێ، بەپێی ئەم بەڵگەیەی کە لە مستم دایە، پاک و ناپاکمان بۆ لێک بۆتەوە و بۆمان دەرکەوتووە ئەوەی ئەو کردی، شانۆیەک بوو بۆ فەوتاندنی کەڕامەتی نیشتمانیمان و بۆ پەت کردنەوە و دیل کردن و ژێردەستەییمان...

باکسەر قسەی لەدەمدا بڕی و گوتی :

ـ بەلام سنۆباڵ لە شەڕی هۆڵی مانگایاندا پێکا و ئێمەیش زامەکەییمان بە چاوی سەر بینی، تەنانەت چۆڕاوگەی خوێنەکەییشمان هەر لەبیر ماوە و...

سکوەلەر نەڕاندی بە سەریدا و گوتی :

ـ ڕەفیق هۆشت بێ!... ئەمەش بەشێک بوو لە شانۆی پڕ لە خەیانەتی سنۆباڵ، شانۆیەک کە ئاژەڵی گەمژە و نەفام لە ناوەرۆکەکەی ناگات و هەر ڕووکەشەکەی دەبینێت. دەسا تۆ و هەموو ئەوانەی کە هەر ڕووکەشی کارەساتان دەبینن و چاوی دیتنی ناوەرۆکتان کوێرە، گوێ بگرن و بزانن کە فیشەکی جۆنز ئەوەندە بە دانستە و بە مەبەستەوە سەر پێستی پیسی سنۆباڵی داڕووشاند بوو ، کە لە یەکەم هەل دا هیچ گەزەندە و ئازارێک نەگەیەنێتە گیانی ناپاکی و لە چەلی دووەمدا چاوی کزی ئاژەڵی ساویلکەشی پێ بە خەتا بچێت... سەدبریا ڕەفیق باکسەر توانیبای خاڵ بە خاڵی ئەم ڕاپۆرتە بخوێنێتەوە، سا ئەودەم بۆی دەردەکەوت سەنگی خەیانەت سنۆباڵ چەندە قورس و چەندە گرانە!... باکسەر نەچی بە هەڵە دابچی و گوێ لەم ڕاپۆرتە بخەوێنێ و هەر وەک جاران بە لاگری و لایەنگیریی سنۆباڵ هەستی، کە ئەو زاتە ناپاکە بۆ لاگری و پشتگیری نابێ... بەڵێ هاوڕێ باکسەر! ئیتر کاتی ئەوە هاتووە چاویلکە لە چاو دەربێبین و ڕواڵەت و ناوەرۆکی ڕووداوەکان وردتر و ڕاستەکی تر بخوێنینەوە.

هاوڕێیان باوەڕی دڵتان پێم بێ، دەتوانم بڵێم سنۆباڵ کەم تا کورتێکیش لە ئامانجە گڵاوەکەی دا سەرکەوتبوو، بەڵام چ بکا کە سێبەری پێشەوا و ڕێبەرێکمان بەسەرەوە بوو. بەڵێ گەر هاتبا و سێبەری پێشەوای مەزنمان بەسەرەوە نەبوایە، هەرئێستێکە من و ئێوەو بەتێکڕامان کۆیلەی ژێر دەستی بەرەوە دوو پێ ببووینەوە و هەرچی خۆشی و نۆشی و حاڵ و حەسانەوەیەکی کە هەمانە، لە دەستمان چوو بوو.

هاوڕێیان! نەکا ئەودەمەتان لەبیر کردبێ کە وا جۆنز و دار و دەستەکەی بە هەموو تواناوە هەڵیان کوتایە سەرمان و، هەر ئەودەم سنۆباڵی خۆفرۆش پشتی

تێکردین و جێی هێشتین و بۆی دەرچوو!... ئەرێ ئەو دەمەتان نایەتەوە بیر کە ئێمەی ئاژەڵ هەر وەکی ئاردی نێو دڕووان، لێرەو لەوێ، بە شپرزەیی لێک بڵاو ببووین و دەرەتانی نەجاتمان لێ تەنگەبەر ببۆوە، هەر ئەودەم پێشەوای دڵسۆز و مەزنمان بە هانامانەوە گەیشت و بە نرکەی دلێرانەیەوە گرماندی: (بمرێ بەرەی دووپێ). ڕەنگە ئێوەیش ئەوکاتە ناسکەتان لەبەر چاوی خەیاڵ دا هەر مابێتەوە کە پێشەوا بە دەم نرکەی دلێرانەیەوە بە قاچی جۆنز دا نووسا و لە مەیدان بەدەری کرد...

هەر نەخشێکی کە سکوەلەر بە دەنگ ڕەسمی دەکرد، لە سەر پەردەی زەینی ئاژەڵدا نەخشی دەگرت و کراسی باوڕێکی ڕاستەکی دەبەر دەکرا. بەڵام بە هەموو خۆشباوەڕی و ساکاریشیانەوە، دڵیان هەڵینەدەگرت ئەوەی بەچاوی سەر دیتبوویان ، هەروا سووک و هاسان بیدەنە بەردەستی بای فەرامۆشی و نکۆڵی لە بوونی بکەن. بەتایبەت باکسەر، کە شان بە شانی سنۆباڵ دژ بە جۆنز شەڕی کردبوو، لە بەر دیدەی خەیاڵی زەق و زیندوو مابۆوە، هەربۆیە سەرێکی بەرز کردەوە و گوتی:

ـ ڕەفیق سکوەلەر بوێستە با منیش ڕای خۆم دەر ببڕم و شتێک بێژم!... من دەڵێم دەبا دوێنێ بە حیسابی ئیمڕۆ نەگرین و داهاتوو فیدای ڕابوردو نەکەین... ئەوەیکە سنۆباڵ لەم دواییانەدا کردی بەجێی خۆی، بەڵام من بەش بەحاڵی خۆم قەتم بۆ ناسەلمێ سنۆباڵ هەر لە سەرەتای شۆڕشەوە جاش و دەسندەخۆری جۆنز بووبێ. من دەس لە ملم دەدەم و دەڵێم ئەوەی کە سنۆباڵ لە شەڕی هۆڵی مانگایاندا کردی، کەس نەیکرد... سنۆباڵ ڕەفیقێکی بەدەمار و جگەرسۆزە بوو کە تای خۆی دەست نەدەکەوت...

سکوەلەر نەیهێشت باکسەر پتری لەسەر بڕوات. بەدەنگێکی تەواو تووڕەی ئاماڵ بە گازندەوە گوتی :

ـ باکسەر!... باکسەر! هۆشی خۆت بگرەوە !... پێشەوا ناپولیۆن ... بەڵێ پێشەوا ناپولیۆن لەسەر ئەم باوەڕەیە کە سنۆباڵ هەر نەک بەر لە شۆڕش، بگرە بەر لەوەی بیری شۆڕش بە مێشکی ئاژەڵ داهاتبێ، هەر جاش و چڵکاوخۆری بەرەی دوو پێ بووە.

باکسەر گوت :

ـ ئــا!... ئاووا!... هەنووکە کێشەکەمان گۆڕا و بۆمان دەرکەوت کێ باشە و کێ جاشە. ئەڵبەت و سەدان ئەڵبەتە ئەگەر بۆچوونی پێشەوا ناپولیۆن لەسەر سنۆباڵ بەمجۆرەیە، بەڵێ دەست لە ملم دەدەم و دەڵێم ئەو مافی خۆیەتی و سەر بە سەر ڕاستە.

سکوەلەر فیشقاندی:

ـ ئــا!... ڕەفیق! ئەوا تۆیش هەر ئێستێکە چاوت کرایەوە و بە دیدێکی وردبینانە سەیری ژێر و ژووری کارەساتان دەکەیت !

سکوەلەر دوای بێدەنگ مانەوەیەکی کەم دەوام، یەک یەکی ئاژەڵی لە ڕێی چاوانەوە دەرزی ئاژن کرد و بەنیازی گەڕانەوە بەرەو کۆشکی سەرکردایەتی، پشتی تێکردن، بەڵام لەپڕ وەرچەرخایەوە و بە هەوادەنگێک کە بۆنی خوێنی لێدەهات، گوتی:

ـ ئێوە ئەی نیشتەجێیانی مەزرای ئاژەڵان!... دەگەڵ ئێوەمە! گوێ بگرن و چاوی خۆتان خورد کەنەوە و وریای زار و زمانتان بن، چونکە بەڵگەی خەیانەتی سنۆباڵ پەنجە بۆ ئەم ڕاستییەش ڕادەکێشێ، کە جەماعەتێک لە ئاژەڵی خۆماڵیشمان دەستیان تێکەڵاوی پیلانی گڵاوی دوژمنانە و، شەریک و برابەشانی سنۆباڵی بابان شێواون.

چوار ڕۆژ بە سەر هەڕەشەی سکوەلەر دا تێپەڕی. ڕۆژی پێنجەم ، لە سەر فەرمانی سەرۆک، هەرچی ئاژەڵی مەزرا بوو لە حەوشەی مەزرادا کۆ کرانەوە. ناپولیۆن و نۆ سەگی چاوسووری هاتن و لە شوێنێکی بەرز ، ڕوو بە ڕووی ئاژەڵی تاساو دانیشتن. دوو ڕیز میداڵیای سەر سنگی سەرۆک ، دەگەڵ هەر ڕاژان و خۆ بادانێک، لەبەر شەبەق و تیشکی هەتاو دا ترووسکەیان دەهات. بەتایبەت میداڵیای ئەستووری پلەی یەکەمی ئازایەتی و نیشانی قورسی پلەی دووەمی ئاژەڵایەتی کە خەڵات کراوی خۆی بوون و بە دەستی خۆی لە سنگی خۆی چەسپاندبوون، بەرچاو بوون و لە دوورەوە دیار بوون.

لەم دانیشتنەدا، بە داب و دەستووری جاران، نۆ سەگی چاوسووری قەڵاتە لەمل، چوار دەوری سەرۆکیان تەنی بوو. سەگەکان دڕتر لەجاران و یانیگرتر لە هەمیشە دەهاتنە بەر چاو. خودی ناپولیۆنیش لە هەردەم بەسامتر دیاری دەدا .

ڕوحی ئاژەڵ لەم دانیشتنە کوتوپڕە بێخەبەر بوو. بەڵام فیشقەی جار بە جاری سەرۆک و چەق و لووری سەگەکان، ناخۆش خەوەرێکیان بە گوێی گیان ئاژەڵ دەگەیاند؛ ناخۆش خەبەرێک کە گازەرای پشتیان پێی هاتبوویە لەرزین.

ناپولیۆن بە چاوی سوور و ڕوخساری گرژ و مۆنەوە سەیرێکی کردن و بە هەموو تواناوە فیشقاندی. بە دەنگی فیشقەی سەرۆک، هەر نۆ سەگ لە جێ بزووتن و شاڵاویان بۆ ئاژەڵ برد. لە یەکەم شاڵاودا، گوێچکەی ئەو چوار لاوکە بەرازانەیان قەپ پێداگرت، کە لە دوو کۆبوونەوەکەی پێشوو دا زمانی ڕەخنە و سکاڵایان لە دەمدا بزووتبوو. چوار لاوکە بەرازەکان ڕەکێش کران و لە بەر پێی پێشەوادا لە خاک و خۆڵ گەوزێندران. ژێر گوێچکەی هەر چواریان چۆڕاوگەی خوێنێکی ئاڵ و گەشی پێدا هات و خاکی مەزراکەیانی پێ سوور بوو.

بەرامەی خوێن، بە مەزرا دا گەڕا و سەگەکان بە بۆنی خوێن شێت و هارتر بوون. بەدەنگی فیشقەی دووەمی سەرۆک، چوارسەگ ئامبازی باکسەر بوون. بەڵام باکسەر لە بەرامبەر چاوی مات و حەیرانی هەموو ئاژەڵی تاساو دا، لەسەر پاشوو هەستا سەرپێ و بە زەبری جووتە، سەگێکی دە خاک و خۆڵ گەوزاند. سێ پاسەوانی چاو

سووری ناپولیۆن، هەرکە ئەم دەست وەشاندنە ترسناکەیان بە چاو دیت، قونەدزە و پاشەکشەیان پێکەوە کرد. باکسەر لە حاڵێکدا پێی لەسەر ڕیسی ملی سەگی بەزیو دانابوو، بە چاوی پڕ لە پرسیارەوە سەیری سەرۆکی کرد، کە ئاخۆ پاسەوانی بەزیو لە ژێر پێ دا بپڵیشێنێتەوە، یان بەرهەڵدای بکات.

ناپولیۆن دوای ڕامانێکی کورت، بە هێما ڕایگەیاند کە بەڵێ دەکرێ دەستی لێ هەڵگرێ.

نائارامی و هەرا خەوتەوە و بێدەنگی باڵی بەسەر مەزرا دا کردەوە. چوار لاوکە بەرازەکان هەر وەک تاوانبارانی پێ لەسەر لێوارەی چاڵی مەرگ، چاوەڕوانی فەرمانی سەرۆک ڕاوەستان. خەتاکاری و تاوانباری هەر وەک کراس دەهات بە بەژنیان هەڵبدرووێت. هەرکە لە لایەن سەرۆکەوە فەرمانی دەم کردنەوە و درکاندنی سووچ و تاوانیان پێدرا، هەر چواریان وەئەستۆیان گرت کە بەڵێ تاوانبارن و دەگەڵ سنۆباڵ سازاون و کەین و بەینی ئەوەیان بووە کە لە ئاژەڵی مەزرا دژ بە سەرکردە و سەرۆکایەتی هەڵخرێنن و لە ئاکامدا ئاڵقەی نۆکەرایەتیی فریدریک لە ئەستۆی ئاژەڵی سەربەست ببەستنەوە. لاوکەبەرازەکان دانیان پێداهێنا کە لە خاپوورکردنی ئاشی با دا دەستیان بووە و هەمووی ئەم ئەتک و خەتاکارییانە سنۆباڵ پێی کردون. لە ئاخرسەر دا، بەزمان هاواریان کرد کە سنۆباڵ بەلای ئەوانەوە درکاندوویەتی کە زۆر لەمێژە، بگرە بەر لە شۆڕشی مەزراش، هەر جاش و دەسندەخۆری جۆنز بووە. کاتێک چوارلاوکە بەرازەکان تاوانیان وەئەستۆ گرت، بە ئامازەی پەنجەی پێشەوا، سەگەکان لە یەکدەم و لە چاوترووکاندنێکدا دایان گژانێ و هەر چواریان لە بەر یەک هەڵدڕین و لەت وپەتیان کردن.

پاش کوشتاری یەکەم، سەرۆک ڕووی دەمی دە ئاژەڵی ترساوی تاساو کرد و بە هەوادەنگێکی زۆر سامناکەوە هاواری کرد:

ـ ئەو ئاژەڵانەی کە تاوانێک لە خۆیاندا شک دەبەن، کێن؟!... بۆچ نایەنە پێش و خۆیان ناناسێنن؟!

سێ مامری ئیسپانیایی کە بەڕێوەبەری بزووتنەوەی باڵندانیان کردبوو، هاتنە مەیدان و درکاندیان و گوتیان کە شەو لە خەودا سنۆباڵ دژ بە ناپولیۆن هانی داون و ڕێی ڕزگاربوونی بۆ دەستنیشان کردوون. دوابەدوای ئەوان، قازێک هات و وتی کە ساڵی ڕابوردوو بە کاتی هەڵگرتنەوەی خەرمان، شەش گوڵە گەنمی دزیوە و شەو خواردویەتی. پاش قازەکە، سێ پەز هاتن؛ یەکیان دانی پێدانا کە سنۆباڵ هانی داوە لە سەرچاوەی ئەستێرکی ئاو بمیزێ و ئەویش تێی میزتووە. دووەکانی تر زاریان کردەوە و بەزمانیان داهات کە لە لایەنگرانی سنۆباڵن و بەرانێکیان بۆیە هەلبڕیوە و ڕەتاندوویانە، چونکە لاگر و هەواداری ناپولیۆن بووە.

هەرچی هات و ددانی بە تاوانێک دا هێنا و خەتایەکی وەئەستۆ گرت، دەستبەجێ هەر لەوێ گوشتیان و لەت و پەتیان کرد. لە تەرمی کوژراوان تەپۆڵکەیان هەڵچنی

و لە خوێنی تێداچووان جۆگەلەی خوێنان ڕەوان کرد. حەوشەی مەزرا وەک گەرماوی خوێنی لێهات و بەرامەی خوێن بەسەر بستاوبستێ سەرزەمینی ڕزگارکراوی مەزرای ئاژەڵان دا گەڕا.

هەرکە سەرکردایەتیی مەزرا دەستیان لە پالاوتنی تاوانباران شوردەوە، خۆیان و سەگە ئەمەگناسەکان لە حەوشەدا مانەوە و ئاژەڵ بەرەو تەویلەکان داگەڕانەوە. سەرکردایەتی سەرکەتوانە لە حەوشەی خوێناویدا دانیشتن و ژێردەستەکانیش سەرکز و خەمناک، بە ماتەمینی لە ژووری تەویلەکەیاندا ڕاوەستان.

ئاژەڵی ژێردەستە بیریان لێدەکردەوە و هەڵیان دەسەنگاند و لە دڵدا دەیانگوت:

[هەیاران! ئەرێ هاودەست بوون دەگەڵ سنۆباڵ تاوانی گرانترە یان سازکردنی حەمامی خوێن لە خوێنی یاران ؟ کوشتارێکی کە جۆنزی ستەمگەر لێی دەکردن، ئەوا ئیمڕۆ بە دەستی ئاژەڵی خۆماڵی لێیان کرا و مێژوویان لێ دووپات کرایەوە. تەمەنی ڕابوردیان غەرقی خوێن بوو. ڕۆژ نەبوو دەیان ورگ لەبەر دیدەکانیان نەکرێتە سفرە و هەڵنەدڕێت. هیچ ساڵێک بەبێ لەت و پەت بوونی دەیان و سەدان ئاژەڵ، ساڵ نوێ نەدەکرایەوە. جۆنز دەیفرۆشتن، دەیکوشتن و لە ڕادە بەدەر دەی چەوساندنەوە. بەڵام ئەو مافی خۆی بوو، چونکە دوژمنی قەستی سەریان بوو. ئەدی کوشتاری ئێمڕۆکەیان چ ناوێکی لێ بنێین و لە خانەی کام سەردەمێک دا دابنێین!!]

بە بڕوای هەموویان، کوشتاری ئیمڕۆکەیان سەدان جار بێ بەزەییانەتر لە هی سەردەمی جۆنز بوو ؛ چونکە ئەوان ئیتر ئەجزای کۆمەڵێکی یەکسانی زەحمەتکێش و بە تێکڕا هاوخەبات و هاوشان و هاوبیری یەکترن.

لە هەژمەتان ئۆقرە و ئارامیان لێ هەڵگیرا. کونجی تەویلە وەک شەوە هەڵی دەگوشین و هەناسەیان بۆ نەدەکێشرا. بەناچاری و بۆ دوور کەوتنەوە لە خەفەت و لادان لە پەرێشانی، لە تەویلە هاتنەدەر و بەرەو سەر دوندی گردی مەزرا هەڵکشان ؛ لە پاڵ دیواری تازە هەڵچندراوی ئاشەکەیان، کلۆڤەر، موریەل، بەنیامین و بزن و پەزەکان دانیشتن و باڵندە و بێ باڵەکانی تریش لێیان هالان. هەر وەتۆ لێک هالان و بە چەشنێک تێک بەزین، هەر دەتگوت بۆ گەرم بوونەوەی دڵی شکاویان، ئارەزووی گەرمای لەش و لاری یەکتریان هەیە. هەر تەنێ باکسەر بوو خەفەرتبارانە لە سەر پێ مابۆوە و بێ پشوودان دەهات و دەچوو. قۆپەنی کلکی درێژی بە دوو تەنیشتی لاقەبرغەی دا دەماشت و بە کۆڕژنێکی جار بەجار، خەمی دڵی دەردەبڕی. دوای هاتن و چوونێکی زۆر، هاتەوە لای یارانی و گوتی :

ـ ئەی یاران !... ئەرێ بۆ پێمی ناڵێن کە ئێمە بۆچ بەم دەردە داکەوتین و بۆچی وامان بەسەر هات؟! من بڕوام نەدەکرد ڕۆژێک لە ڕۆژان ئەم هەرەسەمان بەسەر دا بێت... ئاخ چبکەم کە مێشکم ورتەی ژانی پێدا دەگەڕێت و ناتوانم ئەوەی لە ناو مێشکی کەللەمدا دێت و دەچێت ، بە زمانی دابێنم... لەوانەیە کەموکوڕی لە خۆماندا بێ کە ناتوانین کێشەکانمان ڕەها بکەین. من پێموایە دەرمانی تواندنەوەی

گیر و گرفتانمان هەر لە کار دایە. من دەرمانی دەردی خۆم دەکار دا دەبنێم و هەر لە سبەی بەیانی ڕا، کاتژمێرێک زووتر دەست بەکار دەبم.

باکسەر ، هەر ئەودەم بە هەنگاوی لێبڕاوانەیەوە بەرەو داوێنی گرد داکشا و بە دەم هانکە و نرکەی کرێکارانەیەوە تێکەڵی کار بۆوەوە. دیسان کار... کار... کار و کار!

بەلام ئاژەڵی تر بەتێکڕا لە دەوری کلۆڤەر هالان و پتر و زیاتر خۆیان پێوە مەڵاس کرد.

لەسەر ترۆپکی تەپۆڵکەکەیانەوە، لەپاڵ دیواری تازە هەڵچندراوی ئاشەکەیاندا، سەربەسەری پانتایی مەزراکەیان لێ دیار بوو. لە بەرێکەوە گۆل و کانیاوی ڕوون و گۆل و ئەستێرکی پڕ لە ئاو، لە لاییێکی ترەوە سەر سەوزیی ڕەپستەی پایزەکێلان و مەزرای وێنجە و دارستانی بچووک، لە خوارەوە خێرۆکی جاڕ و کێڵگەی هێشتا دانەچێندراو، لەسەرەوە باغی سێوان و پەڵە مێرگی ئاونگ لەسەر نیشتوویان لێ دیار بوو. خۆرەتاوی گەش و جوانی بەهاری دەشتاودەشت ولاتەکەیانی پڕ کردبوو. ئاونگی نیشتووی سەر چرۆی تازە پشکووتووی دار و دەرخت و شینکەی نێو پەرژینان ، کە لەبەر تیشکی خۆری ئاسماندا دەترووسکانەوە، لەبەر چاویان دا بوو. خوارووتر، سواڵەتی سووری سەربانی پشتێرەکان، هەروەها کۆشکی بەرزی سەرکردایەتییان لێ دیار بوو؛ دەیان بینی کە چلۆن دووکەڵی ئاورگی چێشتخانەی سەرکردایەتی بە قۆپەن بەرەو ئاسمان تێ هەڵدەچێتەوە.

دیتنی دیمەنی ئەم بەهەشتە جوان و نەخشینە، کزەی ساردی بە دڵدا هێنان و گرێی ئاڵۆزی خەیالیشیان پێی کرایەوە. هاتەوە بیریان کە ئەم سەرزەمینە دڵگر و ڕەنگینە، ملکی بێ پاوان و بێ پەرژینی خۆیانە. کلۆڤەر بە دیتنی ولاتی ڕازاوەی وەک باخچەی ڕەنگین، فرمێسکی بە دیدە دا گەڕا و لە پشت پەرەدەی زولاڵی ئەسرینەوە تێر تێی ڕوانی. هەر ئەودەم ئەگەر توانای بوویایە خەیالی ناو کەللەی پەرێشانی لە چوارچێوەیەکدا بگونجێنێ، بێشک پێی خۆش بوو بڵێ: [ئەی دڵ! ئەو گشتە هەوڵ و خەباتەی کە وا لە ڕێی ڕادان و دەربەدەرکردنی جۆنز دەکار کرا، ئەرێ بۆ حەسانەوە بوو یان بۆ یەکتر گوشتن و خۆێن ڕشتن؟ ئەدی بۆچ وای لێهات ... ئەرێ ئەو نەمامەی کەوا پیرە مایۆر لە مەزرای مێشکیاندا ڕواندی، بەرهەمەکەی ئەوە بوو کە ئیمڕۆ هەڵیان گرتەوە؟]

زەمزەمەی پەند و ئامۆژگارییەکانی پیرە مایۆر لە ماڵی مێشکی یەک یەکی ئاژەڵی مەزرا دا پنجی داکوتابوو. وتەکانی پیرەمایۆر هەر لەبیریان مابوو کە دەیگوت: [هەر ئاژەڵێک بەپێی توانا و لە ڕادەی تابوشتی لەش و گیانی ئیش دەکات و بە قەدرایە هەناوی خۆی و پڕ بە پێستی نیازی خێزانەکەی بەش لە بەرهەمی گشتی وەردەگرێت.

بەڵێ لە مەکتەبی مایۆر دا، ئاژەڵی درشت هەڵکەوتە و بە توانا، خزمەتگوزاری ئاژەڵی بچووک و بنێس و بێ توانا بوون. هەر ئەو جۆرەی کە لە یەکەم کۆبوونەوەی هۆڵی مەزندا، دەست و باسکی بەهێزی کلۆڤەرو باکسەر قەڵغانی پاراستنی جوجەڵە مراوییە بێ دایکەکان بوون، هەر وەتۆش لەم ڕێبازە پیرۆزەدا دەبوایە تین و توانای خاوەن دەسەڵاتەکانی مەزرا، هاریکار و یار و یاوەری کۆمەڵگاکە بوانایە، بەڵام هۆی چی بوو کە هەر ئیمڕۆکە هەرچی یاسای هەژاربلاوێنێ پیرە مایۆر بوو، گشتی کرایە پێخوستی نۆ سەگی ملهوڕی قەڵاتە لە مل ؟]

کلۆڤەر خەیاڵی ڕاپەڕین و هەوای سەربزێوی لە کەللە دا نەبوو. چونکە بە دڵ دڵنیابوو سەردەمی ڕەش و تاریکی جۆنز، لەهەر سەرێکەوە لەسەردەمی ئیمڕۆکەیان تاڵ و تفت و ئەزەیەتبارانە تر بوو، چونکە ئەودەم دیل و یەخسیری دەسی بەرەی دوو پێ بوون و ئیمڕۆکە سەربەست و ئازادن. لێبگەڕێ با ئەم چەق و تەفە خوێناوییە چەند ڕۆژێکی بەسەر دا تێپەڕ ببێت و بار و دۆخێکی ئەهوەن و ئارام جێی خەمان بگرێتەوە، سا ئەودەم خەم و خوێن و ئەسرین بۆ هەتا هەتایە لە ناو دەچێت. بەتایبەت کە مەترسی گەڕانەوەی بەرەی دوو پێ هەردەم لە ڕێدایە. کەواتە دەبێ دەگەڵ یەکتر تەبا بن و بۆ یەکتر خزم و برازا و کاک بن. دەبێ بە هەموو تواناوە تێبکۆشن قەڵای هیواکەیان لە خەتەری ڕووخان بپارێزن. بۆ ئەنجامی ئەم گرنگەش، ئەشێ باڵاتر لە ڕادەی توانایی لەش و گیانیان ئیش وە ئەستۆ بگرن و هیچ دەرخەمی گوزەران نەبن. پێویستە فەرمان و فەرمودەکانی پێشەوا ناپولیۆن دانە بە دانە و یەک بە یەک لە سەر چاوان دابنێن و بەڕێوەی بەرن.

خۆدواندنی ئاماڵ بە گازەندەی کلۆڤەر بێ پسانەوە دەهاتن و گلەیی تریان بە دوا دا دەهات. سەرچاوی هەموو گلە و گازەندەکانیش هەر لە دەوری ئەم پرسیارانە خولیان دەخواردەوە کە ئەرێ ئەوان هەر بۆ ئەم مەبەستە هاتوونەتە سەر ئەم جیهانە کە بچەوسێنەوە و نەمر نەژی بەڕێ بچن و ژەمی ئاوێتە بە فرمێسک و خوێن بخۆن؟ ... ئەرێ کەی کات و دەمی ئەمەیان دەگاتێ کە ئاهێکی خۆش بە هەناویان دا بگەڕێت و بە سەربەستی تام و چێژێک لە بەرهەمی ڕەنجی ڕۆژانەیان بکەن؟

بەڵێ بە مێشکی پەرێشانی کلۆڤەر دا دەهاتن و هەزار جار مخابن کە نەیدەتوانی و نەیدەکاری تۆماری دوور و درێژی مێشکی ناو کەللەی خۆی لە چەند ڕستەی کورت دا کۆ بکاتەوە و لە ڕێی زمانەوە پێشکەشی کۆمەڵگاکەیی بکات. سەرەنجام و لە ئاکامی خۆ خواردنەوە و بیرکردنەوە و ڕامانێکی زۆر، هەستی کرد بە خوێندنەوەی سروودی ڕزگاری ئاژەڵان دەکرێ پەیامێک بەرەو دوور بنێرن. کلۆڤەر پێشەکی و دوایەش سەرجەم ئاژەڵ خوێندیانەوە. بەڵام سەیر ئەمە بوو کە دەنگی سروودی ئەمجاریان جیاواز لە هەمیشە بوو. سرودی ئەمجارەیان سۆزێکی بەسۆزی پێدا دەگەڕا. سرودی ئەمجارەیان دەنگ و نەوایەک بوو کە مەزرای ئاژەڵان هەرگیز ئەم

شەپۆلە خەمناکەی بەسەر دا نەگەڕا بوو. ئاژەڵی سەر ترۆپکی گردەکەی مەزرا، لە دەوری ئاخری جاری سێیەمی سروود خوێندنەوە دا بوون کە سکوەلەر هاوڕێی دوو سەگی پاسەوان بە ترەختەن هاتنە سوێیان و پێی گوتن :

ـ لەسەر ئەمری پێشەوا ناپولیۆن، لەم کات و دەمەی ئێستاکەمانەوە، خوێندنەوەی سروودی ئاژەڵانی بریتانی یەساغە و هیچ ئاژەڵێک بۆی نییە دەنگی ئەم سروودە بە دەمدا بێنێنێت.

مەزرانشنیان بە بیستنی ئەم فەرمانە ڕاچڵەکین. موریەل هاواری لێ هەستا و گوتی :

ـ بۆچی ؟... مەگەر چ قەوماوە ؟... لەبەر چی؟!

سکوەلەر لێبڕاوانە وەڵامی دانەوە :

ـ ڕەفیقان! سروودی ئاژەڵی بریتانی، سروودی سەردەمی ڕاپەڕینمان بوو، کە ئیتر ئەو دەور و سەردەمە لەمێژە تێپەڕیوە و هەنووکە لە سەردەمێکی تەواو نوێ داین. ئێمە خەریکین قۆناغی هەرە سەرووی شۆڕش دەبڕین و چی وامان نەماوە بگەینە سەر ترۆپکی مەکۆیەک کە سەرووتر لەو ترۆپکە، چی تر نییە و ئەگەر هەبێ بۆشاییە. مەگەر ئێوەیش هەر ئیمڕۆ بە چاوی سەر نەتان بینی کە یەکەم دەروازەی دنیای نوێمان بەڕووی خۆماندا کردەوە؟! مەگە کوشتاری ئاژەڵی دژ بەشۆڕشتان چاو پێ نەکەوت... ئەمە ئاخر قۆناغی دنیای کۆن بوو کە خستمانە پاش سەرمانەوە؟... بەڵێ ئەمە ئاخر سنووری دەوری کۆن و دنیای کۆن بوو کە بە سەرکەوتوویی بڕیمان و لێی تێپەڕ بووین.

بەڵێ هاوڕێیان! سروودی ئاژەڵی بریتانی، سروودی دەوری کۆنە و بە کەڵکی دنیای نوێ نایە و ئەشێ وەلابندرێت و فەراموش بکرێت.

هەرچەند کە ئاژەڵ بە کوشتاری ئاخر قۆناغی دنیای کۆن چاوترسێن کرابوون، بەڵام بەهەموو ترس و دڵەڕاوکەیشیانەوە، بۆ بەرپەرچدانەوەی ئەو فەرمانە نارەوایە هەستان و چەندێکیان لە جێ بزووتن، کەچی هەر لەو دەمەدا درۆشمی چوار پێ خاس و دوو پێ پیسی مەڕ و بەرانان بەرز بۆوە و ڕێی لە دەنگی جوابە جەنگێکی گرت.

بەم چەشنە و بەم تەرتیبە، سرودی ژینەوەی ئاژەڵان کە ڕەمزی سەربەستی و جێی باوەڕی ڕەنجدەرانی مەزرا بوو، لە لایەن پێشەوای ئاژەڵانەوە بۆ هەتا هەتایە یەساغ کرا. لەبری سروودی ژینەوەی ئاژەڵان، لەسەر ئەمری ناپولیۆن، قوڵە برازێک بە ناوێ مینی ماوس، کە وێژەوانی بارەگای ناپولیۆن بوو، هەڵبەستێکی بە بەژنی هەوایەک بڕی و ناوی سرودی پێدا، کە سەربەندەکەی ئەمە بوو : مەزرای ئاژەڵان ، مەزرای ئاژەڵان !

چی پێ نەچوو سرودی نوێ لە جێی سرودی کۆن داندرا و هەموو بەرە بەیانانی ڕۆژانی یەکشەم ، پاش هەڵکردنی ئاڵا، ئاژەڵ دەبوایە چەند جارانی بخوێننەوە.

بە باوەڕی ئاژەڵی ژێرا، سرودی نوێ چ لەباری کاکڵ و ناوەرۆکەوە و چ لە ئالی بزوێنی و کێشەری هەوا و هۆنراوەکەی، هاوتای سرودی پێشوو نەدەهاتەوە ؛ بە تایبەت کە لە دڵی ئاژەڵ نەدەنیشت.

8

کارەساتی دڵتەزێنی کوشتاری بەکۆمەڵ لە مەزرای ئاژەڵان، چەند ڕۆژێکی بەسەر دا تێپەڕی و کەف و کوڵی ترسان و تاسان کەم تا کورتێک نیشتەوە. هەر ئەودەم کەوتەوە بیری چەندێکیان کە واباشە سەرێک لە حەوت فەرمان هەڵبێننەوە و چاوێکی پێدا بخشێنن و بزانن ئەم هەوایە چەندە وایە و بۆچە وایە. چونکە ئەوان پێیان وابوو، بەندی شەشەمی حەوت فەرمان دەڵێ کە: هیچ ئاژەڵێک، ئاژەڵی دی ناگوژێ.

مەبەستی ئاژەڵی تەویلەنشین لە پێداچونەوە و لێکۆڵینەوەی ئەم بابەتە، هیچ بیرێکی تێکدەرانە و ئاژاوەگێڕیی لە پاش سەر دا نەخەوتبوو؛ نیازی هەڵگیرساندنی ئاگری شەڕ و بەربەرەکانیی دژ بە دەزگای سەرکردایەتیشی تێدابەستە نەبوو، بەڵکە پرسیارێکی سادە و ساکاری مێشکیان بوو کە دەیانەویست لە یاسای نەمر و نەگۆڕییانی بکەن. دەیانەویست لە حەوت فەرمانی هەتاسەر زیندویان بپرسن و بزانن ئەرێ ڕشتنی خوێنی ئاژەڵ بە دەستی هاوبیر و هاوڕەگەز، چەندە دەگەڵ گیانی حەوت فەرمان یەکتر دەگرێتەوە!

چەندێکیان چوونە پای دیواری قیرەتاوکراوی هۆڵی گەورە. لە نێوایاندا پێشەکی کلۆڤەر سەری هەلبڕی و چاوێکی پێداخشاند، بەڵام هیچی نەکەوتە دەست، ناچار ڕووی دەمی لە بەنیامین کرد و پێی گوت:

ـ دە وەرە بەنیامین تۆ و دۆستایەتیت لەبۆم بڕوانە... بڕوانە و ببینە ئەرێ خاڵی شەشەمی حەوت فەرمانەکەمان دەگەڵ خاڵی پەروەردە کردوی ناو مێشکی کەللەی پیرم یەکتر دەخوێننەوە ؟

بەنیامین بەگوێرەی سروشتی دورەپەرێزیی خۆی، سەرێکی بۆ بادا و خۆی لە خوێندنەوە و گێچەڵی دوایی بوارد و نەیخوێندەوە. کلۆڤەر ڕووی کردە موریەل و گوتی:

ـ دەسا موریەل ئەتۆ دەستی برایەتیم لەسەر بە زیاد بکە و هەر تەنێ خاڵی شەشەمم بۆ بخوێنەوە.

موریەل خاڵی شەشەمی حەوت فەرمانی بە دەنگێکی بەرز بۆ خوێندەوە کە:
هیچ ئاژەڵێک بەبێ هۆ، ئاژەڵی دی ناکوژێ.
بەڵێ ئەوا دیسان مێشکی ئاژەڵی تەویلەنشین لە هیچی نەبوو، دوو وشەی گرینگی لە خاڵی شەشەمی حەوت فەرمان لە بیر کردبوو. بەلاّم هەر باش بوو بەم هاتن و بەسەرکردنەوەیە، سەر و مێشکیان هاتەوە جێ و تێی گەیشتن کە کوشتاری چەند ڕۆژ پێشتریان، بەپێی (هۆیەک)ی قانونیی بووە نەک چی تر.
پاش بەسەرچوونی ئەم هەیت و هوتە، ئاژەڵی ڕەنجبەر بەناچاری و لە ژێر زەختی فەرمانی توند و تیژی سەرکردایەتیدا، لە جاران چالاکتر کێشرانە مەیدانی کار و خەباتەوە و لە هەردەم زیاتر کاریان لێ کێشرا. نەوژەن کردنەوەی ئاشی با، هەوڵ و هەڵسووڕانێکی پتر لە جارانی گەرەک بوو، چونکە سەرەڕای پان و پتەوتر سازکردنی دیواری ئەمجارە، دەبوایە لەماوەو مۆڵەتی کورتی یەک ساڵیشدا کۆتایی پێ بێنن. هەربۆیە ناچار کران گیانفیدایانەتر لە جاران خۆ بە کار دادەنەوە.
بەردکێشانی وزەپروکێنی ئاشی با بەجێی خۆی، کاری مەزرداری و ئیشی کشت و کاڵیشیان بە شانانەوە بار بوو. بە کورتی، بەپێی بەرنامەی لەبەر چاوگیراو، بۆیان بڕابوویەوە لە بەری بەیانەوە هەتا سەری شەو، یەک بین و یەک چین هەڵبسوڕێن و دابسوڕێن.
کاری بێ سنووری ڕۆژانەیان بە چەشنێک لەش و گیانیانی دەتەزاند، کە زۆر جاران هەستیان دەکرد لە سەردەمی جۆنز گەلێ گەلێ ماندووتر و کۆڵە کوتراوترن؛ هەرنەک ماندووتر، بەڵکە برسی تریشن.
شەکەتی و برسیایەتی ئەرەجی دەهات و دەکرا بە بارێک دەگەڵی بچارێن و بە جۆرێک پێی دەگەڵ ڕابکێشن، بەلاّم ئەوەی کە قەت نەدەکرا لە چنگی دەربچن و، هەرگیز لە کۆڵیان نەدەبۆوەوە ، تۆمار خوێندنەوەی سکوەلەر بوو. سکوەلەر هەموو ڕۆژانی یەکشەم دەهات و بە کاغەز و کتێب و دەفتەر بۆی دەخوێندن و بۆی دووپات و هەزار پات دەکردنەوە کە بەر و بەرهەمی ئیمڕۆی مەزراکەیان چۆن و چەند چۆتە سەر و تێهەڵچۆتەوە. لە هەڵسەنگاندن و بەراوەرکردنەکانیشدا، سکوەلەر دەیگوت کە تفاق و خواردەمەنیی ئیمڕۆی ئاژەڵی مەزرا لە چاو سەردەمی جۆنز، لە سەتا دوو سەت، لە سەتا سێ سەت، بگرە لە سەتا پێنج سەتیش تێهەڵچۆتەوە. سکوەلەر دەسکەوت و داهاتی مەزرای بە چەشنێک بەرز تێهەڵدەبردەوە، کە هیچ ئاژەڵێک بۆی لێک نەدەدرایەوە سەری ژمارەکان لە کوێ کەوتووە و بنەکەی لە کوێ جێ ماوە.
تەویلەنشینان لەبەر داگژانی کۆسپ و بەسەرهاتی تاڵ و تفتی ڕۆژ دەگەڵ ڕۆژیان قەت حیسێب و کتێبی دوو ڕۆژ لەمەوبەریان لەبیر نەدەما، چ بگا بە ژمارە بالاّبەرزەکانی سکوەلەر.

ژماره خوێندنەوەی سکوەلەر و بەچاو دادانەوەی ئەو گشتە خێر و بەرەکەتەی کە لە سای شۆڕش بە بەژنی ئاژەڵی بەلەنگازی لانەواز بڕابوو، زامی قووڵی ژینی بێ سامانی هەژارانەیانی دەکولاندوە، هەربۆیە بەتێکڕا ئارزومەندی ئەمە بوون کە لەبری دەرخوارد دانی ئەم گشتە ژمارە خەیاڵییە، ژمارەیەکی کەمتریان دەرخوارد بدرێ و خۆراکێکی پتریان لەبەر دەم دابندرێ.

هاوشان و هاوتەریبی هەژاریی ئاژەڵی تەویلەنشین، سەرۆک پێشەوا ناپولیۆن ڕەنگ و سیما و هێمایەکی ئەوەندە ئەفسانەیی پێدرابوو، کە پلە و پایەی ئەوتۆیی ، قەت دە مێشکی ئاژەڵ دا نەدەگونجا. ناپولیۆن هەر بەچەشنی مانگی پەناگرتووی ئاسمان، لە کۆشکی سەرکردایەتیدا ماتەی گرتبوو و بە مانگیش خۆی بە ژینەوەری تەویلەنشین نیشان نەدەدا. فەرمانی سەرکردایەتی لە ڕێی سکوەلەرەوە بە گوێی ئاژەڵ دەگەیشتەوە. هەروەها بە گوێی ئاژەڵ دەگەیشتەوە لە کۆشکی سەرکردایەتی دا، سەرۆک لە بەرەی بەرازان جیا بۆتەوە و تەنانەت خورد و خۆراکی جیایشی بۆ چێ دەکرێت. دەیانگوت چێشتخانەی تایبەت بە خۆی داناوەو دەفر و کەوڵ و کەچک و پیاڵەی جیایشی بۆ خۆی ساز داوە. دەیانگوت هەر تەنێ دوو سەگی هەرە تایبەت بۆیان هەیە لە ژووری سەرۆکدا سەرکەنەوە و ئەوانی تر لە ژوری تێکڕای ئەندامانی سەرکردایەتیدا لێی دەدەن و لێی دەخەون.

بە پێی یاسای تازەپەسندکراوی دەزگای پاراستن و بەڵگەپارێزیی سەرکردایەتی، ئاژەڵ بۆی نەبوو ناوی سەرۆک هەر بە ناپولیۆنی ڕووت و ڕەبەن ناو بەرێت. لە دەزگای پڕوپاگاندەوە ئەمر دەرچوو کە سەرەڕای پێشکۆ ناوی(ڕەفیق) بۆ پێشەوا، چەند لابارە ناوی وەک: (باوکی ئاژەڵ) ، (دوژمنی مرۆڤ) ،(پارێزەری مافی ئاژەڵ) ، (ڕزگاریکەری باڵندە) و چەند نازناوی داتاشراوی تریشی بۆ دەکار بکرێت. هەروەها بریاریش درا هەموو ساڵێک لە ڕۆژی داهاتنی ساڵەوەختینەی لەدایک بەربوونەوەی پێشەوا دا تۆپێک بتەقێندرێت.

جەرگ سووتاوترین ئەڤینداری پێشەوا سەرۆک ناپولیۆن، سکوەلەر بوو. ئەڤینی ئاگراویی سکوەلەر لە ئاست پێشەواوە هەر هێندە خەست و بەتاو و تیندار بوو، کە هەتا ناوێکی ناپولیۆن بە دەم و زوانێک دا دەگەڕا و هەتا یادێکی شکۆمەندانەی لێدەکرا، سکوەلەر کوڵی گریانی هەڵدەستا و هۆن هۆن ئەسرینی بۆ هەڵدەوەراند. تەنانەت لە هەر کۆبوونەوەیەکیش دا، چار نەبوو داستانێک لەمەڕ جگەرسۆزەیی پێشەوا هەڵنەبەستێ و دەئەستۆی ئاژەڵی سەرسوڕماوی نە پەستێوێ.

ناوی ناپولیۆن بەچەشنی کوژەکەی سەر نوشتە و حەمایەلانی لێ هاتبوو کە پیرۆزی و ودمی تایبەتی لێدەباری. هەر ڕێکەوت و ڕووداوێکی مەزن کە لە مەزرا دا لە دایک دەزا، گورجێک لە سای سێبەری پێشەوا دەبەسترا، بۆ وێنە گەلێک جاران دەبیسترا کە مامرێک بە باڵندەیەکی هاوسای دیوار بە دیواری بڵێ:[... هیچ دەزانی هەڤاڵ! من لە ژێر سێبەر و سایەی ڕابەرایەتیی ڕەفیق پێشەوا ناپولیۆن دا، بە

شەش ڕۆژان پێنج هێلکەم کردووە ؟!] یان مێگایەک بە گایەکی دڵداری ببێژێت: [... ئەرێ گا بەڵەک تۆ هیچ خەبەرت هەس لە بەرەکەتی هەنگاوی پیرۆزی ڕەفیق پێشەوا ناپولیۆن دا، ئاوی کانیاوەکەمان لە ساڵی ئیمساڵدا سارد و سوکتر لە هی جارانە !!]

هەستی پێشەوا پەرستیی مەزرانشینان لە هەڵبەستێکدا، کە (مینی ماوس)ی شاعیر هۆندبوویەوە، بە ڕوونی دیاری دەدا. هەڵبەستەکەی مینی ماوس لە ژێر سەردێڕی (ڕەفیق پێشەوا)، بەم چەشنە هاتبوو :

ڕەفیق ناپولیۆن !
تیشکی چاوت !
وەک هەتاوی ئاسمان،
هەستی بەخشی گیانە بۆ هەموو جیهان
ئاوی هەوری ئاسمانی گیانمانی،
گیان !
خۆش دڵۆپی تێر حەسانەوەی لە بۆ پەژارەکان !
دەروای ڕوونی ئێمە تۆی، ئەی یاری بێ کەسان !
هەنای هەژاری و، تەختی بەختی ئافرەتان
ڕەفیق ناپولیۆن !
لە مەزراکەماندا، غەرقی عیشڕەتین
لە چێشتخانەماندا، تێری نیعمەتین
لە سای سەرت دا ، دوور لە حەسڕەتین
گەر بڕوا ناکا دوژمنی نەزان !
بابێ و ببینێ،
بژیودەر کێیە ؟
خەمتاوێن کێیە ؟
هات و ودمی بەختی گشتمانی تۆ
ڕەفیق ناپولیۆن !
کۆرپە ساواکانمان ، کە بە گڕ و گاڵن
یان ئەوانەی کە خڕەکەی ماڵن
چاویان دەپشکوێ لە کۆشی خۆشی
لە مێشکیان دا نییە باسی ناخۆشی
کە چاو دەگێڕن، خوایەک ببینن ،
تۆ خودای مەزرای، هەر تۆش دەبینن
ڕەفیق ناپولیۆن !

****

هەڵبەستەکەی مینی ماوس بە چەشنێک بە دڵی پێشەواوە نووسا، کە خێرا و دەست بەجێ ئەمری دەرکرد لە سەردیواری قیرەتاوکراوی هۆڵی گەورە، شان بە شانی حەوت فەرمان بنووسرێتەوە. هەروەها تابلۆیەک، کە سکوەلەری هونەرکار لە لاڕومەتەوە لە پێشەوای هەڵگرتبۆوە، لە بەرزترینی شوێنی هەڵکەوتووی دیوار، لە سەرەوەی هەڵبەست و حەوت فەرمان دا هەڵواسرا.

لە سەرەتای بەهار دا بوو کە ناپولیۆن بە نێوبژایەتیی ویمپەر، قۆڵی لە سات و سەودایەکی سێ لایەنە هەڵماڵی. لە دەسپێک دا، فردریک نەک وەک فرۆشیار، بەڵکە وەک کڕیار هاتە پێش. لە کڕینیشدا بە گوێرەی سروشتی خۆی کە دەست قوچاوی و ئاو نەدەڵێنی بێ، زۆر قڕنیس و پیس و خێرنەدەرەوە هاتە پێش. دەست و مستی قوچاوی فردریک لە بەرێکەوە و لەلایەکی ترەوە هەرای پاش سەری کە گۆیا نەخشەی هێرش و ئارەزوی داگیرکردنی مەزرای لە مێشکدا پەروەردە کردووە، ئەویان ئەوتۆ لە بەر چاوی مەزرانشینان ڕەش و دزێو کردبوو، کە سێبەری سەریان بە ساردە تیر دەئەنگاوت. بەتایبەت هەرکە لە گەرمەی مانگی گەلاوێژ دا سێ مریشک لە مەحکەمەی دەرگا گەڵەدراوی سەرکردایەتیدا گوتبوویان کە لە لایەن سنۆباڵەوە بۆ دەرمانداوکردنی پێشەوا تین دراون، ئیتر گرێی شک و گومان لە دڵی مەحکەمە دا نەما و، لە مەزرا دا کردیان بە قاو کە ئەوا سنۆباڵ لە ماڵی فریدریک دا خەوتووە و خەریکی داوچنین و تەڵە و تەپکە دانانەوەیە.

لەم لا، سێ مامرەکان بە بێ دەرفەتی چاوترووکانێک ملیان هەڵقرتا، لەولاشەوە پلەو پایەی پاراستنی گیانی پێشەوا بایخێکی مەزنتری پێدرا و بە درێژایی شەوگار ، چوارسەگی وریا لە چوار بەری قەرەوێڵەی جێ خەوی سەرۆکدا، شەونخون و پاسەوان ڕادەوەستان. لاوکە بەرازێکێش بە ناوی(پینکای)، تەرخانی لێ چێشتن و تاقیکردنەوەی خورد و خۆراکی پێشەوا کرا.

وا دەردەکەوت کە بازاڕی سات و سەوداکەی ناپولیۆن و پاوڵ کینگتان خۆش و باش سەر دەگرێت و، دەستەبرایەتیی ئەم دووانە دەتوانێ بە جۆبارێکی ئارام دا تێپەڕ ببێت. تەنانەت چاوەڕوانی ئەمەیشیان لێ دەکرا کە پاشی سەودای دار و دەرختان، زنجیرەی سات و سەوداکەیان هەر وا بە گەرمی بمێنێتەوە.

ئەگەرچی سات و سەودای نێوانی ناپولیۆن و پاول کینگتان بە نێوبژیی ویمپەر دەهاتە گوڕ، بەڵام دەردەکەوت کە هەنگاوی برایەتیی و دۆستایەتیی ئەم دوو لایەنە سەودایە بە بەستێنێکی دڵگوشا دا تێپەڕ بێت و لە داهاتوو دا بەبێ نێونجی و بەربووک ، کاری خۆیان پێکەوە مەیسەر بکەن.

بە بۆچوونی ئاژەڵی ژێڕای مەزرا، هەر دووی پاوڵ کینگتان و فردریک، لە بەرەی دووپێیان بوون و لە قامووسی ئاژەڵدا یەکسان دەخوێندرانەوە. لە دیدی ئەوانەوە ، بەرەی دوو پێ، بە ورد و درشت و کەسک و ڕەش و شینیانەوە هەر هەمووی چەپەڵ و پیس و نگریس و گڵاو بوون. بەڵام ئاژەڵی مەزرا بەگوێری واتەواتی بن گوێچکەیان ، هەڵسەنگاندن و نرخاندی دوو جیرانی مەزرایان لە دووتای تەرازوویەکدا سەنگ و کێش نەدەکرد. فردریک لە بارەگای خەیاڵیان دا کرابوویە کۆنەساختەچی و ڕەشە دەسبڕێک کە تای خۆی دەست نەدەکەوت. هەربۆیە برایەتی و کاسەجیرانەتی و سات و سەودا دەگەڵ ئەویان پێ شەرم و شوورەیی بوو.

بەرەبەری ئاخری هاوین بوو. ئاشەکەیان دەهات بەردی ئاخری دابندرێ و بە یەکجاری سەری داپۆشرێت. کەچی هەر لەو دەمەدا دەنگ و دەوی ئەوەیان بەگوێ گەیشت و گوترا کە فردریک بۆ هێرشێکی بێ ئامان خۆی تێکەوە پێچاوە و بەنیازە ئاشەکەیان لێ خاپوور بکات. بەگوێیان گەیشتەوە کە هاکا گەیشتە جێ و گورزی ڕەش و گرانی لێ وەشاندن وماڵیانی کاول کرد. دەگوترا فردریک دڵی کاربەدەست و پارێزوانانی مەحکمەی گوندی ویلنگدۆنی بە سمێڵ چەور کردنێک نەرم کردووە و تەنانەت تاپۆی مەزرای ئاژەلانیشی بە نێوی خۆی نووسیوە. دەگوترا لەم هێرشە گورچک بڕە دا، فردریک بیست بەکرێگیراوی چەک بەدەستی ئامادە کردووە. دەگەڵ ئەمانەش، گەلێک چیرۆک و داستانی دڵتەزێنیان دەربارەی غەدری نالەباری ئەو دڵڕەقە، دەرهەق بە ئاژەڵی ژێردەستە دەبیستەوە و دڵیانی پێ زامدار دەبوو. بۆ وێنە دەگوترا کە، ڕۆژێک لە پیرە بارگێنێک ڕاساوە و بە دار و تێلا لێدانێکی لێداوە، ئاخ و ئۆفی لێ بڕیوە ... پاتاڵی بەستەزمانی بە برسیایەتی دەکاری گران کێشاوە و هەتا مردن بێگاری پێ کردوون... سەگێکی بە زیندی سەر بە توونی ئاگر دا داوە و سووتاندوویەتی... شینە تیغی لە قاچی کەڵەشێران بەستووە و بە مەبەستی شکاندنی کەسایەتیی ژینەوەری ژێر فەرمان، بە گژ یەکتری داکردوون و هەتا مردن بە شەڕی داون و...

مەزرانشینان بەبیستنی ئەم گشتە ئەتک و سووکایەتییانەی کە فردریکی چەپەڵ دەرهەق بە هاوڕەگەزانی کردبوون، کەللەیان وەها هاتبوویە تەمێ و بە چەشنێک خرۆشابوون و خوێنیان کوڵی بوو، کە هەموو هاتبوونە سەر تێز و خۆیان بۆ تۆڵە سەندنەوەیەکی جانانە تێک نابوو. ئاژەڵ شەرتیان کردبوو کە دەمار لە لەشی زیندووی فردریک دەربکێشن و کای دە پێستی سەری بئاخنن. بەڵام سکوەلەر بە هانایانەوە هات و بە یەک قسە خاوی کردنەوە.

سکوەلەر ڕوو بە ئاژەڵی قەڵس و تووڕە ڕاوەستا و گوتی :

ـ ڕەفیقان!... ئەگەر ئێوە بڕواتان بە ڕێزانی و لێزانیی پێشەوا ناپولیۆن هەبێ، دەبێ چاو لەدەست و گوێ ڕایەڵی فەرمان دابنیشن و نووزەتان لێوە نەیە، ئەگینا لەوانەیە بە هەڵپە هەڵپ و هەڕەمەی سەرشێتانەتانەوە بە قەڵبەیەکی

نالەبارمان دابخەن و تووشی نەهامەتیی دواییمان بکەن، کەواتە دەبێ دەست ڕابگرن و هیچ دەنگ نەکەن !

ئەگەرچی ئامازەی توند و تیژی سکوەلەر کەمتاکورتێک کەف و کوڵی هەڵچوونی ئاژەڵی دامرکاند، بەڵام لەناوەوە شیرو تیریان لێدەساوت و سێبەری سەریان بە تیر دەئەنگاوت. بە شەو و بە ڕۆژ، لە هەر دانیشتن و کۆبوونەوەیەک دا، بەبێ نێو زڕاندن و جوێن پێدان و تووک لێکردنی فردریک دانەدەنیشتن و هەڵنەدەستانەوە. هاودەم دەگەڵ ئەم هەل و مەرجە توند و تیژە، ڕۆژێک لە ڕۆژان ناپولیۆن دیدارێکی دەگەڵ ئاژەڵ تازە کردەوە و بە ئاشکرا پێی گوتن کە ئەو خۆی فریدریک دەناسێ و دەزانێ کە گەندە پیاوێکی ساختەچییە و ڕیخۆڵەی ناوزگی گەلێک لە هەلس و کەوتی ڕۆژانەی ڕاست و بێ گرێ ترن، هەربۆیە سەرکردایەتیی مەزرا قەت قەت ئارەزووی سات و سەودای ئەوی بەدڵدا نەگەڕاوە و ناگەڕێت.

کۆترانی پەیام هەڵگری ئازادی، کە بە هەموو شوێنێ شارەزابوون و بۆ فڕینیش گەلێک سووکباڵ و تیژپەڕ، کات و دەمی پاوان کردن و باڵ بەستراوییان کۆتایی پێ هات و ئەمریان پێ کرا کە شاپەڕی باڵان بکەنەوە و بەسەر مەزراکانی دراوسێ دا بفڕن و لە جیاتی دروشمی [مەرگ و نەمان بۆ مرۆڤ!] ، دروشمی[بمرێ فردریک !] هەڵگرن و بە گوێی ئاژەڵی پێ لەبەندی مەڵبەندی دا بخوێنن.

بەرەبەری ئاخری هاوین بوو. لە سەر خەرمانەکانیاندا بەرهەمی دەغڵ و دانیان کۆ کۆ هەڵدرابوونەوە و ئامادەی شەن و کەوێک بوون کە هەڵگیرێنەوە و عەمبار کرێن. بەڵام چ دەغڵ و دان و چ بەرهەمێک؟! لە ڕاستیدا بەشی هەر زۆری بەرهەمی سەرخەرمانیان تووی بژاری گورگە و زیزانە و نووسەنەکە بوو؛ دەگوترا سنۆباڵ پار بەهار بەکاتی توو پڕژاندن، شەو درەنگانێک بە مەزرا دا گەڕاوە و تووی دەیان جۆرە بژاری بەدفەڕی بە موچێ و کێڵگەکاندا پڕژاندووە و ڕۆیشتووە. ئەم ڕازە لە ژێر سەرپۆشە بە زمانی نێرە قازێک دا گەڕابوو، کە گۆیا هەر خودی خۆی لەم کارە دا چاوساغ و یاریکاری سنۆباڵ بووە. نێرەقاز دوای درکاندنی ئەم سووچ و تاوانە مەزنەی، کە هەر بەس بە گوێی سکوەلەر دا درکاند بووی، لە شەرم و لەبەر شەرمەزاری، بە خواردنی قارچکە گولانەیەکی ژەهراوی خۆی دەرمانداو کردبوو.

هەر لەو سەر و بەندە ناسکەش دابوو کە بە هەڵکەوت بەسەر لاپەڕەیەکی ڕەشتری کارنامەی کرداری سنۆباڵدا کەوتن. بەپێی بەڵگەی تازە دۆزراوەوە، سنۆباڵ لە شەڕی هۆڵی مانگایاندا هەر نەک میداڵیای پلەی یەکی ئازایەتیی پێ خەڵات نەکرا بوو، بەڵکە بەهۆی بێ دەماری و لە سۆنگەی ترسنۆکی و دەستەوەستانییەوە، لە بارەگای سەرکردایەتی دا چڵکاوی ڕەخنە و تانووتی بەسەر دا کرابوو.

ئیتر ئاژەڵ لەم دیزە بە دەرخۆنەی ئەمجارەکەی سەرکردایەتی بە چەشنێک تاسان و بە تەرزێک ڕاسان، کە چی نەمابوو شڵینگێک لە خۆ بدەن و هەرچی مووی ناو شلە ماستەکەیانە بە سەری ئەنگوستی ئازایەتی دەری بکێشن، بەڵام دیسانیش

هەروەکی جارای جاران، سکوەلەر دەرفەتی پێ نەدان و بە هانایان گەیشت و بە وتووێژێکی کورت، باری خواری پێ ڕاست کردنەوە و ناچاری کردن دەست لە مل بدەن و ببێژن:[بەین و بەیبەڵلا هەرچی سەرۆکەکان دەیبێژن، سەر بە سەری ڕاستە و ئەوە هەر ژێرۆکەکانن کە دایم هەڵەن و هەمیشە ناڕاستن].

لە سەرەتای پاییز دا ئاشەکەیان بە سەرکەوتوویی سەری داپۆشرا و هەر بەس مابوو توربایین و مەکینەی کارەبایی بۆ بکڕدرێت و تێیدا جێ بدرێت و بە هیزی با هەڵبسووڕێت و ئاواتەکانیان وەدی بێنێ. بە فەرمانی بەرزی سەرکردایەتی، ئەرکی کڕین و هێنان و دامەزراندنی مەکینە و کەل و پەلی پێویست، خرایە سەر شانی ویمپەڕ. بەم تەرتیبە، مەزرانشینانی چالاکی ماندونەناس، بە هەموو کاڵ و کرچێتی و لە عەینی کەموکوڕی و چەپرەک بوونی کەرستەی کار و، لانەوازی و هەژاری و برسیایەتی خۆیان، توانیان ئەرکی سەر شانیان بە سەربڵندی بەجێ بگەیەنن.

لەسەر ترۆپکی گردی مەزراکەیاندا بەژنی بەرزی ئاشەکەیان بەرز تێ هەڵچووبۆوە. ئاژەڵی برسی و شەکەت و شێواویش کە ڕۆژگارێکی فرە سەخت و پڕ بەسەرهاتیان لە پێناو سازکردنەوەی دا بەبا دابوو، بەچاوی پڕ لە هیواوە سەیریان دەکرد و لە دیتنی دەسکردی بە نەخش و نیگاری خۆیان تێر نەدەبوون. هەموویان جگە لە یەکێکیان، بە فیزەوە و سەر بە هەوای سەرکەوتن، بە دەوریدا دەهاتن و پڕ بە دڵ پێی دەنازین. هەر ئەودەمەی کە دەهاتن بەردی ئاخری ئاشەکەیان دابنێن و کۆتایی بەکاری گران بێنن، گوتیان ئەگەر کێو لە بن بێ، ئاشی ئەمجارەکەیان بە هیچ هێز و وزەیەک، تاک بەردێکیشی لە ژێر دەرناچێت. بەڵام هەر ئەودەم بیرەمەندێکی کەم دوێی مەزرا ئەم وتەیەی بە ژێر لێو دا گەڕا و گوتی :

ـ بەڵێ وایە! بەلام بە تەقاندوەیەک دەکرێ هەڵتەکێندرێت و بەردی لە سەر بەرد نەمێنێ.

ئاژەڵ بە هیوای ڕۆژێک کە پەڕەی باوەشێنی ئاشەکەیان بە وزەی با بێتە گەڕان و دەنگی چەرخینی توربایینی کارەباکەیان لە سەرەوە بەرەو خوار دابکشێت و داگیرسانی گڵۆپی ئەلەکتریکی بە چاوی سەر ببینن، پەڕی ڕۆژ ژمێریان یەک بە دوای یەکدا دەدڕی. چونکە پێشەکی پێیان گوترا بوو کە هەرکە ئاشی باکەیان بێتە گەڕان، ئیتر ڕەنج و کوێرەوەری باوەش باوەش لە سەر شان و ملیان وەلا دەچێت و بۆ هەتا هەتایە دەحەسێنەوە. بەڵێ هەر بە هومێدی چێشتنی تامی حەسانەوەی دوا ڕۆژ، بە دەوری ئاشەکەیاندا هەڵسووڕان و هەرای شادمانی و تریقەی قاقایان بە حەوتەوانەی عاسمان گەیاند. تەنانەت خودی پێشەوا ناپولیۆنیش ڕۆژێک لە ڕۆژان هاوڕێی کەڵەشێرە خۆش ئاوازەکەی و نۆ سەگی چاوسووری هاتنە سەر گرد و لە گۆڤەندی سەرکەوتندا بەشدارییان کرد. هەر ئەودەم، پێشەوا ڕایگەیاند و گوتی کە ناوی خۆشناوی ناپولیۆن بە بەژنی ئاشەکەیان ببڕێ باشترە!

دوو ڕۆژ دوای بەزم و ئەهەنگ گێڕانی سەربڕانەی ئاشی با و نێولێنانی، بە ئەمری سەرۆک سەرپاکی ئاژەڵ لە هۆڵی مەزندا کۆکرانەوە. هەرکە سەرۆک ڕوو بە ئاژەڵ ڕاوەستا و گوتی کە بۆ فرۆشتنی دار و پەردووی مەزرا دەگەڵ فردریک سازاوە ، ئاژەڵ بەتێکڕا لەسەر جێ وشک بوون و حەپەسان. هەر لەو کۆبوونەوەیەدا ناپولیۆن بۆ ئاژەڵی پەرێشانحاڵی ڕوون کردەوە کە دۆستایەتیی ئەو و پاوڵ کینگتان، دۆستایەتییەکی ڕووکاری شوان هەڵخەڵەتێنە بووە و لە ڕاستیدا پاوڵ کینگتان کالانی شاردنەوەی خەنجەری سات و سەودایەک بووە کە پێشەکی و بە نهێنی دەگەڵ فردریک سەری گرتبوو.

هەر ئەو ساتەش پێوەندیی دۆستایەتیی نێوان مەزرای فاکس وود و مەزرای ئاژەڵان پچڕا و پەیامی پڕ لە جوێن و سووکایەتی ڕەوانەی بارەگای پاوڵ کینگتان کرا. دروشمی [مەرگ و نەمان بۆ فردریک] لە سەر دەم و زاران وەلا بردرا و دروشمی [مەرگ و نەمان بۆ پاوڵ کینگتان] جێی گرتەوە. هەروەها ڕێگای ئاسمانی مەزرای پێنج فیلْد لە کۆترانی هەواڵبەر گیرا و، ڕێگای حەوایی مەزرای فاکس وود بۆ هێزی باڵدار دەستنیشان کرا.

مەزرانشینان لە لایەن سەرکردایەتییەوە دڵنیا کران کە داستانی هێرش هێنانی فردریک بۆ سەر مەزرا، هەروەها چیرۆکی ئازاردانی ئاژەڵی مەزرای پێنج فیلْد گشتی ئەفسانەی سازکراوی سنۆباڵ. ناپولیۆن ڕوو بە ئاژەڵ ڕاوەستا و گوتی کە سنۆباڵ هەر قەت قەت ڕەنگ و دیمەنی مەزرای پێنج فیلْدی بە خەونیش نەبینیوە، بەڵکە ئەوا لە مەزرای فاکس وود و لە ژێر پیلی پاوڵ کینگتان دا لە تەڕی دەخوا و لە وشکی دەخەوێ. سەرکردایەتیی مەزرای ئاژەڵان دەستیان لە مل دا و گوتیان کە سنۆباڵ هەر نەک ئێمرۆ، بەڵکە ساڵەهای ساڵە دەسندەخۆر و نۆکەری ئاڵقە لە گوێی پاوڵ کینگتان بووە و هێستاێش هەر هەیە.

بەرەی بەرازانیش لە نۆرەی خۆیاندا بە گوێی تەویلەنشینانیان دا خوێند و گوتیان کە مەبەستی پێشەوا لە حاشاندنی دۆستایەتی پاوڵ کینگتان، تەنیا و تەنیا ئەمە بووە کە بازاڕی سات و سەودا تین پێ بدات و دەستی خۆش سەودای فردریک وەجۆش بێنێ. گوتیان کە شەڕەزێڕنگەرانەی ناپولیۆن باش و بەجێ دەکار کرا، ئەگینا فردریک لە کوێ و سەوداکردنی سەر ڕاستانەی ئەو لە کوێ! بەرازەکان بەتێکڕا و سکوەلەر بەتایبەتی، سەریان لەم سیاسەتە قووڵ و ماقووڵانەی سەرۆک سەتحی مابوو کە <u>چلۆن لە دژایەتیی دوو دوژمنی خوێنزادی زەحمەتکێشان، بە قازانجی چینی چەوساوەی هەر دووک لایان بەهرە دەستێنێت و، پشتی ئەم دوژمنە بە دەستی دوژمنەکەی تر تێک دەشکێنێت!!</u>

سکوەلەر پێی وابوو، زانایەتی و ژیرایەتیی ناپولیۆن لە مەدا دەردەکەوێت کە بازاڕی سات و سەودای باش ناسیوە و، دەزانێ سەرمایەدارانی سەوداگەر لە سات و سەودا دا هەرگیز جێ مەتمانە نین.

سکوەلەر دەیگوت: فردریک بە گوێرەی پیشەی پێشینی خۆی کە کلاوبازی و جامبازی و ساختەچێتی بێ، لەم ساتو سەودایەشدا ویستوویەتی کڵاو بنێتە سەریان و لە بری پارەی دارەکان، پەڕە کاغەزێکی نووسراوەیان لە مستێ بنێ. بەلام پێشەوا لە سای بێ باوەڕی بە جیهانی سەرمایە و سەودا، دەستی فردریکی باش خوێندبۆوە و مەرجێکی ئەوتۆی لە بەر دەم دانابوو، کە هەر وەک فیل بە هەودا موویەکی بەستبۆوە. بەرەی بەرازان بەتێکڕا پێیان وابوو ناپولیۆن دەستی فردریکی باش خوێندبۆوە، هەربۆیە عەزمی لێ جەزم کردبوو کە هەتا پارەی کڕینی دارەکان بە تەواوی وەرنەگرێت، فردریک دار لە مەزرا ناباتە دەر. تەنانەت سەرۆک هەر دوو پێی دە پێلاوێک خزاندبوو و گوتبووی بایی دارەکانیش بێ کەم و زیاد دەبێ پارەی کاغەزینی پێنج لێرەیی بن، گەر نەبن، سەودا هەڵدەوەشێندرێتەوە.
سکوەلەر بە فیزەوە دەیگوت: پارەیەکی کە وا پێشەوا لەم سەودایەدا لە فردریکی دەستێنێت، بێ کەم و زیاد بۆ کڕینی ساز و بەرگی ئاشی با خەرج دەکرێت.

چی پێ نەچوو سەوداکەیان سەری گرت و هەرچی دار و پەردووی لێک و لووسکراوی ناو حەوشەی مەزرا بوو، فردریک لە ماوەی دوو ڕۆژ دا باری کرد و بە پەلە ڕایگواستن. پاش کێشەوەی داری دارستانی مەزرا، ڕۆژێک لەڕۆژان ناپولیۆن بۆ خۆ نواندن و نیشاندانی پووڵ و پارەی بایی دارەکان، ئاژەڵی لە هۆڵی مەزندا کۆ کردەوە.

پێشەکی ئاژەڵ هاتن و هەر دەستە و تاقمێک لە جێ و شوێنی تایبەت دا جێیان گرت. ئینجا کەڵەشێری پێشڕەو هات و بە قوقاندنی، هاتنی سەرۆکی ڕاگەیاند. چی پێ نەچوو سەرۆک هاوڕێی نۆ سەگی چاوسووری مل بە تۆق و قەڵاتە وەژوور کەوتن. لەسەر سەکۆی بنەبانی هۆڵی مەزن دا قەنەفەیەک دانرابوو. لە سەر قەنەفەکەش دۆشەگ و پاڵپشتێکی نەرم و نۆڵی لێک و لووس جێدرابوو. ناپولیۆن بە دەمی زەردە لە سەر نیشتوویەوە هات و لەسەر دۆشەگ دانیشت و پاڵی دایەوە. دومیداڵیان سەرسنگی، دەگەڵ هەر شان و مل بادانێک دەلەرینەوە و ترووسکەیان دەهات. لە بەردەمی سەرۆک، کەشەفێک دانرابوو. سەرپۆشێکی حەریری سەوزیش بەسەر سینییەکە هەڵکێشرابوو. لە ژێر سەرپۆشە سەوزەکەش دا بەستەی ڕێکچندراوی پارەی پێنج لێرەیی هەڵچندرابوون. ناپولیۆن بە چاوێک ئاژەڵ و بە نیگایەک پووڵ و پارەی سەر سینییەکەی سەیر دەکرد و چاوەڕوانی هەلێکی بەجێ بوو کە سەرپۆش لەسەر دراو هەڵبگیرێت و دەسکەوتی مەزرا بو مەزرانشینان نیشان بدرێت.

سەرەنجام کاتی ئەم بەزمەش هات و ناپولیۆن بە قەدر و قوتبەوە هەستا و ڕووبەند و چارشێوی لەسەر کەشەفی پڕ لە دراو هەڵگرت. ئەوسا ئەمری بە ئاژەڵی پارە نەدیوی بێخەبەر لە پارە و پووڵ کرد کە یەک بە شوێن یەکدا بێن و لە نزیکەوە دراو بە چاو ببینن.

ئاژەڵ یەک بە دوای یەکدا هاتن و چاویان بە دراو کەوت و تێپەڕ بوون. نۆرەی باکسەر کە هات، لێی نزیکتر بۆوەوە و پڕ بە لووت و لمبۆزی فشی بەرامەی کاغەزی خاوی هەڵمژی. بە پشووی دوور و درێژی باکسەر، چەندێک لە دراوی پێنج لیرەیی لە جێ بزووتن و لەرینەوەیەکیان تێکەوت.

سێ ڕۆژ پاش ئەو دیدار و کۆبوونەوەیە، بەرەبەری قاوڵتونان بوو کە لەپڕ ویپمەر بەشڵەژاوی خۆی بە حەوشەی مەزرا داکرد. ویمپەر وەک جاران هێور و هێمن و هێدی نەبوو؛ گەلێک ترساو و تاساو دەهاتە بەر چاو و ڕەنگ بەرویەوە نەمابوو. دەست و پێی لێ تێکەڵ ببوو و گیانی هاتبوویە سەر کونی لووتی. ویمپەر بە پەلە لە پاسکیلەکەی دابەزی و خۆی بە ژووری سەرکردایەتی داکرد. هەر کە ژووری سەرکردایەتی ویپمەری شڵەژاوی قوت دا، گرمە و فیشقە و هاواری کەللەتاسێنی ناپولیۆن دار و دیواری مەزرای هێنایە لەرزین. فیشقە و هاواری ئەمجارەکەی ناپولیۆن بۆنی ڕووداوێکی ناخۆشی لێوە دەهات. زۆری نەخایاند لە مەزرا دا بڵاو بۆوە کە هەرا لە سەر دراوە. بەڵێ دەرکەوت کە پوڵ و پارەیەکی کە وا فردریک لە بری بایی دارەکان تەسلیمی سەرۆک ناپولیۆنی کردبوون، گشتی کاغەزی بێ بایەخ بوون کە فردریکی کڵاوباز نەخش و وێنەی دراوی لەسەر ڕەسم کردبوون .

دیسان ئاژەڵ لە هۆڵی گەورەدا کۆکرانەوە، بەڵام کۆبوونەوەی ئەمجاریان بزەی لێوی تێدا نەبوو. سەرۆک هەروەک سۆپەی پۆلایینی پڕ لە سکڵی ئاگر گرفە و لرفەی دەهات و سەخت تووڕە بوو. پڕیشکەی شات و شووتی سەرۆک، تەڕ و وشکی پێکەوە دەسووتاند و کەس نەبوو لە بەر شاڵاوی جوێنی ئەو بە تەمیزی دەربچێت. سەرۆک یەک بە هۆڵی مەزن شریخاندی و فەرمانی دەسبەسەرکردنی فردریکی بە چەشنێک دەرکرد، کە تەنانەت تاڵە موویەکی سەریشی لێ نەشەمزێت، چونکە بەنیازە دوای هەزار و یەک چەرمەسەرە و ئەشکەنجەی سامناک، زیندەمەرگی بکات و جا ئینجا دە ئاوی کولیو دا قژ قژ بیکولێنێت. ناپولیۆن وێڕای دەرکردنی ئەم فەرمانە، ڕوو بە ئاژەڵ ڕاوەستا و ڕاستە و ڕاست پێی وتن کە دەبێ بە چاوێکی ئاواڵەترەوە سەیری کارەساتان بکەن، چونکە ئەم هەویرە زێدە ئاو هەڵدەگرێت و دایکی زەمان ئاوسی گۆنگەڵی گەلێ گرانترە. لە کۆتایی دانیشتنەکەدا، سەرۆک سەرینی دلنیایی خستە ژێر سەری یەکایەکی ئاژەڵان و پێی وتن کە فردریک و بەکرێگیراوەکانی خەریکی پیلان گێڕانن و لە هەلێکی لەبار خەفتاون کە بۆیان هەڵکەوێت و گورزی ڕەش و گرانیان لێ بەتاقی بکەنەوە.

هەر لەو ڕۆژەوە، بە ئەمرێ سەرۆک و لەترسی فردریک، هەرچی ڕێگا و بانی دەر و ژووری مەزرا بوو، بەوردی خستیانە ژێر نیگای چاوەدێرانێکی چاو تیژەوە. لە شارێگە و دزە ڕێبیانیش دا هەس هەس و پاسەوانیان دانا، سەرەڕای هەمووی ئەوانە ، چوارکۆتری تیژباڵیش ڕەوانەی بارەگای پاوڵ کینگتان کران، کە سەلامی ئاشتی و دۆستایەتیی مەزرا بە گوێچکەی ئەو دا بخوێنن .

بەرەبەیانی ڕۆژی دوایی، واتە ئەو دەم و کاتەی کە ئاژەڵ بە گەرمی سەرگەرمی لەوەڕی بەیانی بوون، پاسەوان و چاوەدێرانی ڕێگا و بان، بە هەڕەمە هاتن و بە هەڵپە خەبەریان هێنا و گوتیان :

ـ چ دانیشتون ماڵ کاولینە! هەستن کە ئەوا دوژمن بە هەموو عێل و عەشیرەتەوە لە دەروازەی گەورەوە گەیشتێ .

ئاژەڵ دەستیان لە خواردن هەڵگرت و دلێر و ئازا بەرەنگاری دوژمن ڕاوەستان، بەڵام هەر لە یەکەمین تێکهەڵچووندا هاتە دەستیان کە شەڕ کردن و سەرکەوتن و دوژمن تاراندن، بە هاسانی بۆیان مەیسەر نابێ. دوژمنەکانیان پازدە کەس بوون و شەش چەکی گەرمیان پێ بوو؛ چەکەکانیشیان پڕ و لەسەرپێ بوو. هەرکە ئاژەڵ هەڵمەتی برد، بەرەی دووپێ تەقەیان کرد و ڕێگای پێشوەچوونیان لە بەرەی ئاژەڵ ئەستاند. هەموو ئازایەتیی باکسەر و هەموو پاڵەوانەتیی ناپولیۆن نەیان توانی بەهۆی ڕێژنەی گوللەبارانی دوژمن، تۆزێک بچنە پێش؛ بە ناچاری، بە چەند بریندارێکەوە پاشەکشێیان کرد و لە کۆشکی سەرکردایەتی دا پەنایان گرت.

دەگەڵ پاشەکشێ، لەبەر بێڵا و لە هەیوان و میوانخانەی کۆشکی سەرکردایەتی دا بۆسەیان گرت و لەوێوە هێرشی بەربلاوی دوژمنیان بە وردی دایە بەر هەڵسەنگاندن و، لێکیان دایەوە کە ئەمجارەکە هێرشێکی بێ ئەمانیان هاتۆتەسەر و بەشێکی هەرە زۆری موچێ و مەزرا و دار و درەخت و تەنانەت سەرگردەکە و ئاشەکەشیان داگیرکراوە.

ئەمجار ئیتر نەک هەر ئاژەڵ، بەڵکە خودی ناپولیۆنیش هیچ دەروازێکی ڕوونی بۆ نەمابۆوە. ناپولیۆن بێ سرەوت و نائارام دەهات و دەچوو. چاوی ئاواتی بە دەرگای پاوڵ کینگتانەوە بەستبوو کە ئەو بێت و لە سەریان بکاتەوە. هاتبا و پاوڵ بە فریایان گەیشتبایە، دەکرا هیوایەک بە پێشەڕۆژ ببەستن. بەڵام هەر ڕاست لەو دەمەدا چوار کۆتری نامەبەر گەڕانەوە و وەرامی بارەگای پاوڵ کینگتانیان بۆ پێشەوا هێنایەوە کە لەسەری نووسرابوو: [دەسا هەر دووچاوەکانت کوێر بن!]

لەسەر ترۆپکی گردەکە، لە شانی ئاشەکەیاندا، فردریک و بەکرێگیراوەکانیان ڕاوەستابوون و سەیری کۆشک و هۆدە و هۆڵەکانیان دەکرد. دوویان کوتک و پاچ و شیشی ئاسنیان لەدەست دابوو. کوتک و پاچ بەدەستەکان بەرەو دیواری بەرز و بەردینی ئاشەکە چوون.

دیتنی ئەم دیمەنە سامناکە هاواری هەی باوەکە ڕۆی بە هەناوی هەموویان دا گەڕاند. بەلام ناپولیۆن بەرزەدەماغانە گرماندی و گوتی :

ـ هاوڕێیان، بە جەرەگ بن! خاپورکردنی ئاشی ئەمجارەکەمان کاری هەرکەس نییە و لە دەست و مستی ئەمانە هەڵناوەرێت. من خۆم لە ڕادەی پانی و پتەویی ئاشە سەنگینەکەمان شارەزام و دەزانم کە بەم دەست و مستە کزانە لەبنە نایە... نەخێر هاوڕێیان مەترسن!

لە ناو ئاژەڵاندا هەر تەنێ بەنیامین بوو کە نێوک و ناوەرۆکی هەوڵی دووپێیانی بۆ خوێندرابوویەوە و دەیزانی داستان لە چ قەرارێکە، هەر بۆیە، ڕووی دەمی لە هەواڵانی کرد و گوتی :

ـ بەڵێ هاوڕێیان، من هەر لەمێژ بوو چارەنووسێکی وەلۆم بۆ ئەم ئاشە لەبەر چاو دا بوو و دەمزانی لە چاوترووکانێکدا، بە تەقینەوەیەک ڕەنجی شەو و ڕۆژانمان بە فیڕۆ دەبەن !...

هێشتا قسەی بەنیامین بە تەواوی کۆتایی پێ نەهاتبوو، کە فردریک و هاوڕێیانی کەوتنە چرپان چرپان و هەر یەکەی لە پەنایەکدا خۆی مەڵاس دا.

ئاژەڵ بە بیستنی قسەی بەنیامین و بە دیتنی ئاکاری مرۆڤ، دڵیان لە دڵدان دا خزی و بە دەستەوەستانی، چاوەڕوانی بینینی داهاتووی تاڵ ڕاوەستان. هەر لەم ئاسنایەدا بوو کە گرمەیەک لە دۆڵدا دەنگی دایەوە و عاسمان و عەرزی پێکەوە ڕاتلەکاند. بە دەنگی گرمەی کەللەتاسێن و بە ڕاتلەکانی هەوای ژێرخان و سەرخانانی کۆشکی سەرکردایەتی، جگە لە ناپولیۆن، ئاژەڵی تر هەرچی بوون، بە چەشنی هەرشتە بەسەریەکدا هەڵوەرین. کۆترەکانیش کە لە سوێی بانانەوە لە هاتن و چوون دابوون، بە دەنگی تەقینەوە، سڵەمینەوە و لە شەقەی باڵانیان دا و فڕین.

دەنگ و پاشدەنگی تەقینەوە سرەوتەوە، ئاژەڵ سەرێکیان لەژێر باڵ دەرهێنا و بە ترسەوە سەیری سەرگردیان کردو دیتیان کە گومبەزەی تۆز و تەم و شینە دوکەڵ هەروەک کڵاوەی قارچکێکی زل، لەسەر دوندی گرد هەڵدراوە. هەرکە کڵاوەی تەپ و تۆز و دوکەڵ بە دەم شنەبا، بە شێنەیی بەبا چوو، ئیتر هیچ شتێک، تەنانەت ڕەگێک لە دیواری بەرز هەڵچندراوی ئاشی با ، بە سەر گردەوە نەمابوو.

بەڵێ ئەوا ئەمجارەیش ئاشەکەیان کاول کرا و ماڵەکەیان دیسان ڕما ؛ ئەی کەوایە لە قوژبنی ماڵدا دانیشتن و خۆ مەڵاس کردنیان چ دەردێک دەرمان دەکات ؟! ئاشەکەیان چوو، ئەوا خەریکە هەست و نیستیشیان بە با دەچێت و هاکا هەوساری کۆیلەتیشیان کەوتەوە مل. ئەی کەوایە دانیشتن و خۆ حەشاردانیان لە چییە ؟! ....

لەپڕ و ناکاو، هەموو بە یەک ئاهەنگ وەجۆش کەوتن. گوێچکەیان لە خرمژن و تەقەی تفەنگ ئاخنرا. ترس و دڵەڕاوکە لە جەستە و گیانیان داوەری و لە جێ بزووتن. گوێگرتن بە فەرمان هەستان و بە دەستوور جوڵانەوەیان لە بیر کرد؛ ورد و درشت، پیر و جحێڵ، نێر و مێ، هەموویان بە بێ خۆ بواردن هەڵیان کوتایە سەر مەتەرێزان و شەڕێکی خوێناوی دەستی پێکرد. لە مەتەرێزانەوە ڕێژنەی فیشەک بە چەشنی پەڵەبارانی بەهاران بەسەریان دا باری، بەڵام گوێ دەربەست بە تەقە و گیان دەرخەمی مان و نەمان دا نەما و گشتیان بە ورەیەکی بەرزی پاڵەوانانەوە لە خوار بەرەو سەر ترۆپک پێ هەڵاچوون. شەڕی دوورە سەنگەر کرایە شەڕی دەستەو خەنجەر و دەروی شەڕیان گۆڕی ؛ ئاژەڵ هێرشی برد و بوو بە هێرشکار، مرۆڤیش لە

جێ خزی و بوو بە بەرگریکار. چی پێ نەچوو ئاژەڵ و مرۆڤ وەها تێک بەزین، کە تفەنگی سەرشانان لە برەو کەوت و مرۆڤ بە دار و تێلا و مشت و پێلاقە بەریان بە هورووژمی ئاژەڵ گرت و، ئاژەڵیش بە شەقۆن و جووتە و جیفرک و چنگورک و قەپاڵ جوابەجەنگی کرد و شەڕی تایبەت بە خۆیانیان دەست پێکرد. لەو نێوەدا جووتە و جیفرکی باکسەر و کلۆقەر لە بەرێک و، لەلایەکی دیکەوە شفرەی تیژ و بەسامی بەرەی بەرازان و کەڵپ و قەپی ڕەوەی سەگەکان، بەندۆخینی خۆڕاگریی مرۆڤیان شل کردەوە و ڕێی هەڵاتن و دەرچوونیان بۆ لێژ کرایەوە. سێ بەکرێگیراو بە زەبری جووتەی باکسەر سەریان داقڵیشا، شاخ و شەقۆنی گایەک، ورگی یەکێکی دڕی. دوولینگەی شەڕفرۆشێکیش بە زەبری کەڵپ و قەپی تیژی جەیسی و بۆلەبل، لەسەر هەتا خوار داتڵیشا. سەرەنجام و ئاخرسەر، بەرەی دووپێ بەرگەیان نەگرت و لە مەتەرێزان دەرپەڕین. ئاژەڵ لە سەرگرد و لە داوێنانەوە سەگ بە حەسارێکیان بە دووپێیان کرد، کە هەر دەبوو بێی و سەیری بکەیت. فردریک بە پەرێشانی فەرمانی ناچاریی پاشەکشێ و هەڵاتنی پێکەوە ڕاگەیاند و بەتێکڕا بۆی دەرچوون. بەم تەرتیبە، چی پێ نەچوو دوژمنی بەزیو بە شپرێوی سەر بەرەوژوور تێیان تەقاند. ئاژەڵیش بە نێو دڕک و دالاندا بەدەم تێ قوولاندنەوە هەڵیان بڕین و لە کەوشەنی مەزرا ڕایان ماڵین.

پاش ڕادانی دوژمن، ئاژەڵ بە سەرکەوتوویی گەڕانەوە، بەڵام شەکەت و شەمزاو گەڕانەوە. گەڕانەوە و سەریان هەڵبڕی و سەیرێکی دیمەنگای مەیدانی بەخوێن شەلاڵیان کرد و دیتیان کە لە هەموو لایەکەوە هەر تەرمی ئازیزانە کەوتووە. لە بەرێکەوە تەرمی جوانەگایەک، لە بەرێکی ترەوە سێ مەڕ و دوو قاز لە خوێندا خەوتبوون. مەزرانشینان بە پەژارەو و پەرۆشەوە بە داوێنی گرد دا هەڵکشان و لە بەرزترینی جێگای سەر گردەکە، واتە لەو شوێنەی کە چەند کاتژمێر بەر لەمە، ئاشە قنجەکەیان بەژنی بەرزی قوت کردبۆوە، ڕاوەستان و پرسەدارانە دیمەنی لە خەم خەوتووی ژێر پێیانیان چاو پێداخشاند. ئاشەکەیان لە بن و بناغەوە بە چەشنێک هەڵتەکابوو، کە تەنانەت بەردی ژێر بناغەکەیشی بە زەبری تەقینەوە لە بنە هاتبوو. بەردی بە دانستە داتاشراوی ئاشەکەیان وەها بڵاوی سەرگرد و داوێنان ببۆوە، کە هەر دەتگوت سەر دوندی گردی مەزرا، قەت هیچ بینایەکی دەستکردی بە خۆیەوە نەدیتبوو. تەنانەت بۆ دیسان سازکردنەوەی ئاشێکی تر، کۆکردنەوەی بەردەکان و کێشانەوەیان هەوڵ و هەڵسوانێکی لە ڕادە بەدەری پێویست بوو.

ئاژەڵی دڵبەخەم لە لێژایی گردەکە داگەڕانە خوار و بەرەو کۆشکی سەرکردایەتی داکشان. لە ڕێدا تووشی سکوەلەر هاتن، کە نە با بەسەر داهاتوو و نە لە بەر بۆران خوساو، قیت و قنج و نەشەمزاو، خەریکی هاتن و چوون و پیاسەکردن بوو. دیار بوو لە ماوەی شەڕدا خۆی پاراستووە، بەڵام چەشنی سەردارێکی سەرکەوتووی ناو شەڕی مان و نەمان، هات و بە هەڵبەز دابەزێکی شانۆگەرانەوە ئاژەڵی بەسەر کردەوە و

ئەمر و دەستووری نوێی پێدان. هەر لەم دەمەش دا، لەو دیوی کۆشکی سەرکردایەتی دەنگی شریخەی تفەنگێکیان بە گوێ گەیشت. باکسەر سەرسوڕماوانە پرسی:
ـ ئەمە تەقەی تفەنگی کێ بوو هات ؟!»
سکوەلەر بە دەنگ و هەوایەکی سەرکەوتووانە گرماندی بە سەریدا و گوتی :
ـ... ها !! باکسەر چییە؟ هەردەڵێی خەوتبووی و تازە لە خەو خەبەرت بۆتەوە! ... زاڵبوونەوەمان بەسەر دوژمنانماندا شایی و جەژن و ئاهەنگی پێویستە ڕەفیق!
باکسەر، کە ناڵی سمی پاشووی داکەوتبوو و سمی دەستیشی هەتا سەرپەڕی جومگەی داقلێشابوو، هەروەها دوازدە گرمولە ئاسنی تفەنگی سەرپڕیشی لە قولاپەی قاچیدا مابوونەوە، لە حاڵێکدا چۆڕاوگەی خوێن لە زامەکانی دەچۆڕانەوە، بە پەرۆشەوە گوتی :
ـ چ سەرکەوتن و کێهە زاڵبوونەوەت مەبەستە، ڕەفیق؟... نەکا بەرپەرچدانەوەی هێرشی دوژمنت مەبەست بێ !
سکوەلەر لە وەرامدا گوتی :
ـ بەڵێ... بەلێ مەبەستم بەرپەرچدانەوە و تێکشکاندنی هێرشی دوژمنە؛ نەکا ڕەفیق باکسەر ئەمانەی پێ هەوابن! مەگەر دوژمن بە تەمای داگیرکردنی وڵات و کۆیلەکردنەوەی خۆمان هێرشی نەخستە سەرمان؟ مەگەر ئێمەیش تامی زارمان نەدان و تێکمان نەشکاندن؟!... کە واتە تۆ ئەمەت پێ گرنگ نییە ؟!...
باکسەر گوتی :
ـ ئەرێ ئەوانیش بەرهەمی ڕەنجی شەوان و ڕۆژانی دوو ساڵەی ئێمەیان لە چاوترووکانێکدا خاپوور نەکرد ؟!
سکوەلەر گوتی :
ـ چ خەم نینە ڕەفیق ! ئاشێکی تر ساز دەکەینەوە، تەنانەت ئەگەر دڵمان بخوازێت، لە جیاتی ئاشێک، شەش ئاشی تریش دەکارین چێ بکەین، بەڵام ئەتۆ ئەی باکسەر!... ڕەنگە سەرکەوتنێکی ئەوتۆ شکۆدار و مەزن و گەورە و گرانت هەست پێ نەکردبێت کە پرسیاری هێندە گەوجانەت بەدەمدا دێن! بەڵێ هەر ئەم شوێنەی کەوا ئێستێ من و تۆی لێی ڕاوەستاوین، کاتژمێرێک بەرلە ئێستا، دوژمن بەسەری دا زاڵ بوو و ئێستا ڕزگار و ئازادە... ئەگەر ئەمەت زانیبایە قەت ئەوەندە ڕەش بین نەدەبوویت. دەسا وەرە ئەی هاوڕێ... وەرە و لە چاوی منەوە سەیری مەزنایەتیی ئەم سەرکەوتنە مەزنە بکە، کە لەسای سێبەری پێشەوا ناپولیۆن دا خۆمان خاوەنی ماڵی خۆمانین و خۆمان سەردار و سالارین... بەڵێ دەبێ قەدر و قیمەتی ئەم ڕۆژە پڕشنگدارەمان لەبەر چاو بێ...
باکسەر گوتی :
ـ کەوایە هەر ئەوەی کە دوێنێ هەمان بوو، ئیمڕۆ پاراستوومانە !
سکوەلەر گوتی :

ـ بەڵێ مانای سەرکەوتن و زاڵبوونەوەش هەر ئەمەیە ڕەفیق !

گرمەلە ئاسنی ناو ماسولکە و سەر ئێسقانی قاچی باکسەر، ناخی دەماریان دەسووتاندەوە. ورتەی ژان بە دەمارەکانیدا هەڵدەکشان و لە مێشکی دا دەتەقینەوە. ئازاری تازەبرینی قاچەکانی لە لایەک و بیری لەشی شکستەی لە بەرێکی ترەوە و کار و کوێرەوەریی داهاتووش سەرباری هەموویان، ئاسۆیەکی لێڵیان لە بار چاوی باکسەر دا نەخش دەکرد. ئەو لەو دەمەدا بیری لە کار و بەرنامەی سازکردنەوەی ئاشی با دەکردەوە و ئەرکی گرانی بەردکێشانی دەگەڵ هێز و بڕستی لەشی شکاو و ناسازی خۆی هەڵدەسەنگاند. دەیزانی لەش و لارە بەتواناکەی جارانی نەماوە و ئیدی چیدی نایکێشێ. دەیزانی لە بڕست کەوتووە و فرزەی لێبڕاوە، هەر بۆیە دەمێکی باش گیرۆدەی ئەم بیر و خایاڵاتە، لە بەردەم سکوەلەر دا بێدەنگ مایەوە.
سکوەلەر ڕۆیشت و باکسەریش دەگەڵ هاوڕێیانی شەل و پاشکستەی هەتا بەر دەرگای هۆڵی گەروە هاتن. هەرکە فرکەی ئالای سەوزیان بە گوێ گەیشت و حەوت فیشەکیان بەنیشانەی سەرکەوتن تەقاند و ئەوسا شەپۆلی دەنگی دلێری پێشەوایان بە قەناتی گوێ گەیشت، ئیتر هەر نەک باکسەر، بەلکە سەرپاکی ئاژەڵ، هەرچی ئازار و برین و شەکەتیی لەش و گیانیان بوو، دلۆپ دلۆپ لە گیانی خەستەیان تکایەوە و ڕەواقی ڕەمەقێکی لە بڕان نەهاتوویان بە لەش و گیان داگەڕا. ناپولیۆن لە وتاری ئاگرینیدا باسی پاڵەوانەتی و ئازایەتیی ڕۆڵە نەبەزە گیانفیداکانی مەزرای ئاژەڵانی کرد. هەروەها زمانی ڕێز و پێزانینی بۆ هەوڵ و تێکۆشانی ئەو جوامێرانە کردەوە کە بە خۆبەختکردن و پێشکەش کردنی گیانی ئازیزیان قەباڵەی ڕزگاری و سەربەستیی مەزراکەیان دیسان نووسیبۆوە.
دوای وتاردان، هەر ئەو ڕۆژە، تەرمی شەهیدانی ڕێگای ڕزگاریی وڵاتیان بە شێوەیەکی هەرە تایبەتی بەروە گۆڕستانی شەهیدان وەڕێ خست.
لەم ئاهەنگەدا، باکسەر و کلۆڤەر کەژاوەی تەرمی شەهیدانیان بە ئاهەنگی هەنگاونانی هاوڕێیانی شەل و پاشکستە دەکێشا؛ ناپولیۆنی ئەزیەتبار لە بەرەوە ، کەژاوەکان بە دوای ئەو دا و ئاژەڵیش بە شوێن کەژاوەکاندا هاتن و گەیشتنە سەر گۆڕستانی شەهیدان.
هەرکە تەرمی شەهیدان ژێرخاک کران، جەژنی سەرکەوتن سەرلەنوێ گەرم کرایەوە. جەژنەکەیان لە ئەوپەڕی گەرمی دا بە ماوەی دوو ڕۆژان بەردەوام ڕاگرت. لەم دوو ڕۆژە دا دەیان گۆرانی و لاوژەو لاوکۆیان بە ئازایەتیی ئازایان هەڵکوت؛ سەدان پەخشان و هەڵبەست و هۆنراوەیان بە سەر ترسنۆکیی دوژمن دا خوێند. هەروەها بە شاباشی ئەو جەژنە شکۆدارە، هەرچی گێانداری گێاخۆر بوون، هەر سەرەی سێوێکێان درایە. باڵدارەکانیش، هەر خاوەن باڵەی سەد گرام دانەوێڵەیان وەرگرت و سەگەکانیش هەر سەیەی نانە چەوەرەیەکی پێ خەڵات کرا .

لە دەفتەری شەڕنامەی مەزرادا، شەڕی ئەمجارەکەیان ناوی شەڕی ئاشی بای بۆ تۆمار کرا. ناپولیۆن، بۆ مەزن ڕاگرتنی یادی شەڕی ئاشی با، میداڵیایەکی نوێی ساز کرد و ناوی میداڵیای ئالاّی سەوزی بە بەژن بڕی. ناپولیۆن یەکەم نیشانی ئالاّی سەوزی لە سنگی خۆی چەسپاند. بەم تەرتیبە، داستانی ساتو سەودای دار و پەردووی ناپولیۆن و دراوی ساختەی فردریک، لە ژێر هەرای بەزم و شایی و دیلانی سەرکەوتنی شەڕی ئاشی با دا ، بە با درا.

چەند ڕۆژێک بەسەر جەژن و ئاهەنگ گێڕانی شەڕی ئاشی با دا تێپەڕی، کە بەرازەکان لە ژێرخانی تاریکی کۆشکی سەرکردایەتیدا، بە هەڵکەوت! بەسەر سندوقێکی پڕی ویسکی دا کەوتن؛ بەڵێ سندوقێکی پڕی شووشەی سەر بە مۆری دەست لێنەدراوی ویسکی کە گۆیا هەتا ئەو ڕۆژە هیچ کەس پەی پێ نەبردبوو، لە ژێرخانی تاریکی کۆشکی سەرکردایەتی دا دۆزرایەوە .

بەرەبەری ئێوارەی هەر ئەو ڕۆژە، لە ژووری سەرکردایەتیدا بوو بە یەک جرپ و جۆپ و چەقەنەلێدان و گۆرانی و گەڕەلاوژە، کە دەنگ بە دەنگ ڕانەدەگەیشت. هەر ئەو شەوە، بەدەم گۆرانی و فیشقەی پێکەنین و تریقەی قاقای جلّفی پڕ لە سووکایەتییەوە، چەند کوت و لەتێکیش لە سرودی یەساغکراوی ئاژەڵی بریتانی خوێندرایەوە. بەرەبەری کاتژمێری(نۆ)ی سەری شەو بوو کە لە پڕ دەرگای ژووری سەرکردایەتی کرایەوە و ناپولیۆن خۆی بە حەوشەدا کرد. سەرۆک دوای چەند دەور و خولێکی مەستانە، بە دەرگای پشتەوەی کۆشکی سەرکردایەتیدا لووری ژوور بۆوە. سەرۆک لەم چەرخ و خول لێدانەدا، کۆنە شەو کلاّوی جارانی(جۆنز)ی بەسەرەوە بوو.

ئەو شەوە، هەر دەنگێکی کە بۆ بیستن دەبوو، ئاژەڵ بە گوێیان گەییشت؛ هەر دیمەن و دیتنێکیش کە بۆ بینین دەبوو، بە چاوی سەر دیتیان. بەم دیتن و بیستنانە بۆیان دەرکەوت کە سەردارانی مەزرای ئاژەلاّن تا چ ڕادەیەک سەروەرانی ڕەسەنی مەزرای ئاژەلاّنن. بەلام لە هەیت و هووت و هەرا و شەڕە چەقەکانیان بۆیان لێک نەدرایەوە چییە و چ باسە. سبەی بەیانیش هەر کە ولاتی کپ و خامۆشیان هەست پێکرد، هێندەی تر پەشۆکان و سەد ئەوەندەی شەو، سەریا سەتحی ما.

خۆرەتاو بە تەواوی لە ولاّت نیشتبوو کەچی ژوور و هۆدەکانی سەرۆکردایەتی هەروەک گیانلەبەرێکی تێدا نەمابێت، کپ و چۆڵ و مەنگ و بێدەنگ مابوونەوە. بەرەبەری کاتژمێری نۆی بەیانی بوو کە دەرگای سەرکردایەتی جووڵەیەکی تێکەوت و سەرو پۆتەڕاکی سکوەلەری گرژو دژ و خەوالّوو دەر کەوت. سکوەلەر لە ژوور هاتە دەر، بەلاّم ئازای ئەندامی پەس و شل و داچۆڕاو بوو. چاوەکانی لە زیتە کەوتبوون و کلکی بە پاشگەڵی دا شۆڕ ببۆوەوە؛ دیار بوو شەوێکی خراپ و پڕ لە ژانەسەری بە ڕۆژ گەیاند بێت. سکوەلەر هات و لە بەرامبەر ئاژەڵدا ڕاوەستا و بە حەسرەت و ماتەمێکی زۆرەوە گوتی :

ـ هاوڕێیان! چیتان لێ بشارمەوە کە ڕەفیق پێشەوا یەکجار ناسازە و بەداخەوە لە ئاویلکەی گیاندانان دایە.

ئاژەڵ هەرکە ئەم هەواڵە دڵتەزێنەیان گەیشتە گوێ، هاواری شین و شەپۆڕی هەی باوکە ڕۆیان بە حەوش و حەساری مەزرادا گەڕاند. بە پەرۆش و پەژارەیەکی زۆرەوە، یەک لە ئەوی دەپرسی کە ئەگەر سایەی سەرۆک ناپولیۆنیان بە سەرەوە نەمێنێ، ئەی دەبێ خۆڵی کامە دەرگە وەسەری خۆ بکەن!

ئاژەڵی پەرێشان لەبەر ئەوەیکە دواهەمین هەناسەکانی پێشەوا بە دەنگی هەنگاونانیان نەتاسێ، ڕێی هاتوچۆیان کا پێ وەرکردو لەهاتن و چوونیشدا تەقەڵی هەنگاوەکانیان بە ئەسپایی بزاوت.

ئاژەڵی دڵبەخەمی چاو پڕ لە ئەسرین، زۆر بە بێ ئارامی چاوەڕوانی بیستنی هەواڵی چۆنییەتیی حاڵی پێشەوایان دەکرد. پەیک و پەیامی سەرکردایەتیش پەیتا پەیتا ڕایدەگەیاند کە بەهەموو ئاگاداری و هەستیاریی چاوەدێرانی دەزگای پاراستن ، ئاخرسەر و سەرەنجام دەستی ناپاکی سنۆباڵ گورزی ڕەشی لێ وەشاندن و پێشەوای بەم دەردە برد کە بەرەو مردنە. بەڵام زۆری نەخایاند کە بەرەبەرەی کاتژمێری یازدەی پێش نێوەڕۆ، سکوەلەر هات و خەبەری خۆش و پەیامی سەرۆکی یەکجێ بۆ ئاژەڵی پەرێشانحاڵ هێنا. سەرۆک لە پەیامەکەیدا گوتبووی کە: هەر ئاژەڵێک لێو لە جامی شەراب بدات ، سزا و تاوانی هەرە بچووکی سەرپانکردنەوە دەبێ.

ئاژەڵ بەبیستنی خەبەری خۆش، دڵیان کرایەوە، بەڵام سەر و مێشکییان هەر ئەو کاتە باش هاتەوە جێ، کە لە تەنگی بانگی شێواندا سکوەلەر بە دەمی خەندە لەسەر نیشتوویەوە هات و مزگێنی پێدان کە سەرۆک ناپولیۆن بە تەواوی حاڵی هاتۆتەوە جێ.

هەر ئەو شەوە، ناپولیۆن لە جێ و بانی ناسازی دابەزی و سەر لەنوێ دەستی بە کار کردەوە. سبەی بەیانی زوو، بەر لە هەر ئیش و کارێک، پەیامی بۆ ویمپەر نارد کە ئەوەندەی دەتوانێ و چەندی لە دەستی دێت، بە زوویەکی زۆر زوو، چەند کتێبی دەربارەی چۆنییەتیی سازکردنی (بیرە) بۆ بنێرێت.

لە خوار باغی سێوانەوە پەڵە زەوییەکی بچووکیان هەبوو کە بە پێی بڕیار و بەڵێنی ئەرێنی کراوی سەرکردایەتی، قەرار بوو تەرخانی لەوەڕی ئاژەڵی پیر و پەککەوتەی خانەنشین بکرێت، کەچی هەر ئەو ڕۆژەی کە سەرۆک دەستی بەکار کردەوە، فەرمانی دەرکرد کە بڕیاری کۆن هەڵوشێندرێتەوە و لە بری لەوەڕگە، جۆی لێ دابچێندرێت. هەر لە جەنگەی ئەم دەوەن بە ئاش کردنەش دابوو کە شەوێک لە شەوان کارەساتێکی ئەوەندە سەیر ڕووی دا، کە واقی هەرچی تەویلەنشین بوو، پێی وڕ ما.

ئەو شەوە، ساوە شەوێکی پاکی مانگ بە دەرەوە بوو. ئاژەڵ خرِی خەریکی چاوگەرم کردنی خەوی سەری شەو بوون کە لەپڕ و ناکاوێک زرمە و شڵپەیەکی سەیر لە پشت دیواری هۆڵە مەزن بە گوێی ئاژەڵی نیوەخەتوو گەییشت. هەموویان بە دەنگی زرمە لە خەو ڕاپەڕین و بۆ سەر و گوێ ئاودانێک لە هۆڵ دەرپەڕین. هەرکە لە پای دیواری قیرەتاو کراوی هۆڵی مەزندا جەندەکی لە هۆش چووی سکوەلەریان چاو پێکەوەت، حەیران مان. واق ورِمانی ئاژەڵ کاتێک لە دوو قات تێپەڕی، کە پەیژەیەکی تێکشکاو و ستڵێک بۆیە و قەڵەم فرچەیەکیان بە پرِژ و بڵاوی، لێرە و لەوێ بینی. ئاژەڵ تازە دەهاتن موویەک لە ماست دەر دەبکێشن ، کە سەگەکانی سەرکردایەتی هاتن و لە چاوترووکانێک دا سکوەلەریان لە ئاژەڵی تر جیّا کردەوە و ڕوو بە تەویلەنشینان ڕاوەستان. زۆری نەخایاند سکوەلەر زیندوو بۆوە و هاورِێی سەگەکان ڕێی بارەگای سەرکردایەتییان گرتە بەر.

پاش ڕۆیشتنی سکوەلەر، تەویلەنشینانی تاساو، گەلێکیان بیر لێکردەوە بەڵام بە چ جێیەک نەگەیشتن. هەر تەنێ پیرە بەنیامین لە هەست و نیستی کەین و بەینەکە باش تێگەیی بوو، کەچی هیچ لێفەیەکی لەسەر هیچ هەتیوێک وەلا نەبرد و هەربەس بە سەر لەقاندن و لمبۆز هێنان و بردنێک بەسی کرد .

چەند ڕۆژێک بەسەر ئەم بەسەرهاتە دا تێپەڕی، ڕۆژێک لە ڕۆژان موریەلی بزنە سپی بۆ دەورکردنەوەی حەوت فەرمانی پیرۆز سەرێکی لە دێواری قیرەتاو کراو هەڵێنایەوە و بۆ خوێندنەوەی فەرمانەکان سەری هەڵبرِی، بەڵام لە خوێندنەوەی حەوت فەرماندا تووشی تێگیرسان و تێ ئاڵقانێک هات. ئیستێک ڕاوەستاو نەختێک بەخۆی داهاتەوەو سەرلەنوێ چاوی پێداخشاندەوە. ئەمجار بۆی دەرکەوت کە میزان و تەرازووی مێشکی لە ئاست خاڵی پێنجەمی حەوت فەرمان دا تووشی لاسەنگی هاتووە. موریەل بیری لێکردەوە و هاتەوە بیری کە خاڵی پێنجەمی حەوت فەرمان لە مێشکی ئەو و ئاژەڵی مەزرا دا نەخشی گرتبوو کە دەیگوت: هیچ ئاژەڵێک لێو لە جامی شەراب نادا، کەچی ئەم خاڵە لە سەر دیواری تەخت ڕەشی هۆڵی مەزن، بە ڕەنگی سپی و زۆر بە زەقی ، بەم چەشنە نووسرا بوو: هیچ ئاژەڵێک بۆی نییە هەوازتر لە ڕادەی توانا و تابوشتی خۆی، بێن بە جامی شەرابەوە بنێت.

*****

9

زامی دەست و پەلی باکسەر ماوەیەکی زۆری خایاند تاوەکو بە تەواوی سارێژ بوونەوە. بەڵام لە یەکەمین ڕۆژی سازکردنەوەی ئاشی با، کە هەر دوابەدوای کۆتایی هاتنی جەژنی سەرکەوتن دەستی پێکردەوە، سەرەڕای تەشەنداربوونی برینەکانی، تەنانەت بۆ دەمێکیش خۆی نەبوارد. لەکاتی کارو چالاکی و لە جەنگەی هەڵسووڕانی بێ وچانیدا، زۆرجاران ئێسک و گۆشتی قولاپەی پێی کە پرپیشک ئاسنی تێدا جێمابوو، وەها دەبرژانەوە، کە ئۆقرە و ئارامیان لێ هەڵدەگرت. بەڵام باکسەر هەر وەک جاران هەموو ژان و دەرد و ئازارێکی لە دڵدا ڕادەگرت و نەیدەهێشت کەس بە دەردی بزانێ. بە درێژایی ڕۆژ لە مەیدانی کار و خەبات دا هەڵدەسووڕا. شەویش لە دەمی پشوودان و خەوتن دا زامەکانی لێ وەسۆ دەهاتنەوە. هەر ئەو دەمانە و لە ڕووی ناچاری، هاواری لەشی شکاوی بەگوێی کلۆڤەردا دەخوێند.
کلۆڤەر شەڵتەیەکی لە گژ و گیا بۆ ساز کردبوو کە شەوانە و بەر لە خەوتن لە سەر زارکی زامەکانی دادەنا. هەموو شەوێکیش کلۆڤەر و بەنیامین لە دەمی دەرمانکردن دا، بەبۆنەی هاودەردی و لە ڕێی دڵسۆزییەوە، لە بەری دەپاڕانەوە و پێیان دەگوت کە ئەوەندە خۆی نەکوژێت. تەنانەت شەوێکیش کلۆڤەر بەتوڕەیی بەسەریدا هاتەوە و پێی گوت:

ـ کەسی کاکی! پێت وا نەبێ لە قورقوشم و پۆلا داڕێژرابی!... تۆ بۆچ هیچ خەم و ڕەحمێکت بە خۆت دانایە؟ هیچ دەزانی سییەکانی ئێمەی بارەبەر ئەوەندە بەرگەی ماندووبوون ناگرێت و ئەگەر وریای خۆت نەبی و ئاگایەکت لە خۆت نەبێ، بە زەختی کار دەپسێیت !

بەڵام ئەو بایانە بەگوێی باکسەر دا نەدەچوون. تاقانە ئاواتەکەی ئەو ئەمە بوو کە بەر لە پیری و پێش داهاتنی دەم و کاتی خانەنشینی، ئاشی بای قیت و قۆز بە سەر دوندی گردی مەزراوە ببینێت، سا ئەوەدەم چی لێ دێت و چی لێ بەسەر دێت، با ببێت!

هەر لە یەکەم ڕۆژی سەرکەوتنی شۆڕشی مەزرای ئاژەڵان، واتە لەو دەمەوە کە ئاژەڵ دەسەڵات و حاکمییەتی سیاسی و ئابووری مەزرای وەدەست هێنابوو، خۆد بۆ

خۆیان دەستوور و پێڕەوی ئابووریشیان بنیات نابوو. لە دەستوور و پێڕەوی ئابووریی مەزرا دا بە ئاشکرا هاتبوو کە تیمار و بەخێوکردن و تەڕ و وشک کردنەوەی ئاژەڵی زۆرهان و نەقوستان و پیر و پەککەوتەی مەزرا، ئەرکی سەرشانی کۆمەڵگایە و نابێ فەرامۆش بکرێن. تەنانەت لە خاڵ و بەندەکانی قانونی ئەرێنی کراوی ئابوریی مەزراش دا، بۆ نەهێشتنی جیاوازی، بە ڕوونی هاتبوو کە هەر بەرە و تایفەیەک لە ئاژەڵان چەند ساڵ دەبێ لە ئیش دا ببن و لە چ تەمەنێکدا دەکەونە بەر سێبەری یاسای خانەنشینی. هەر لەم یاسایەدا هاتبوو کە: ئەسپ و بەرازەکان لە تەمەنی دوانزدەساڵی، گاجووت و مانگاکان لە تەمەنی چواردەساڵی، سەگ و بزن و نێری و مەڕ و بەرانەکان لە تەمەنی حەوت ساڵی و باڵندەکان لە تەمەنی پێنج ساڵیدا لە کار دەکەون و خانەنشین دەکرێن. لە بەندێکی یاسای خانەنشینیدا، تەنانەت خورد و خۆراک و جیرە و تفاقی ڕۆژانەی پەککەوتە و بەسالاچووکانی مەزراش بە ڕوونی نووسرابوو. بەڵام لەم ماوەیەدا، لە مەزراکەیاندا هیچ ئاژەڵێک تام و چێژی لەم یاسا خەیاڵییە نەکردبوو.

ئاخری هاوینی ساڵی داهاتوو، ساڵەوختینەی لەدایکبوونی باکسەر دەهاتەوە و دوانزدە ساڵی لە تەمەن پڕ دەکرد؛ بەپێی قانوونی ئابوریی مەزرا دەبوایە بکەوێتە ژێر چەتر و سایەبانی یاسای خانەنشینی و بحەسێتەوە.

دوای ئەوەی کە موچێی ئەو دیوی باغی سێوانیان بە جۆ داچاند، گوتیان دەور و بەری بەشێک لە زەوی و زاری بەرینی خوارەوەی مەزرا بە پەرژینێکی قایم دەگرن و دەیکەن بە جێ لەوەڕی تایبەت بۆ ئاژەڵی لەکار کەوتە. هەروەها زەمزەمەی ئەم واتە وات و هەوایەش بە دەم و زاراندا دەگەڕا کە گۆیا تفاقی ڕۆژانەی ئەسپی لە کار کەوتە دووکیلۆ جۆ دەبێت و لە زستانانیشدا ڕۆژانە شەش کیلۆ وێنجە و گێزەرێکی دەدرێتێ. سەرەڕای ئەمانەش، لە ڕۆژانی هەینی و لە جەژنە ڕۆژان دا هەر سەرەی سێوێک بە جەژنانە وەردەگرن.

هەر لەم سەرو بەندە دا، هەرەسی هەژاری و دەستبەتاڵی بە هەموو قورساییەوە بە سەریاندا هات. زستانەکەیان سارد، هەژارییەکەیان خەست، بێ دەرەتانی و بێ هیواییەکەیان ئەوسەر نادیار بوو. تێشووی ڕۆژانەیان جاران چەند بوو،لە سەرەتای زستاندا کەم وکەمتر کرایەوە و سەرەنجام لە پلەیەکی زۆر نزم و کەم دا ڕاوەستا. بەلام سەرەڕای لانەوازی و هەژاری و چەوسانەوەی بێ سنور، سکوەلەر دەستی لە بەرۆک نەدەکردنەوە و پەسا پەسا دەیگوت و بۆی دەخوێندنەوە کە جاران چۆن بوون و ئێستا چۆنن. ڕۆژ نەبوو باسی فراوانی و زۆری و زەبەنیی زاد و زمهەڕ و پێخۆری ناو دەغڵدانەکانیان نەکات. دەغڵدانەکانیان ئەگەرچی بە ئاشکرا لە هەر چەشنە دەغڵ و دانەوێڵەیەک بەتاڵ مابوونەوە، ژەمی ڕۆژانەشیان هەرچەند کە بە هەناوی خورێنی زارۆکێکیش ڕانەدەگەیشت، بەڵام ئەو بە زۆرەملی پێی دەسەلماندن و دەیگوت کە کەم کردنەوەی تێشووی ڕۆژانەیان بەهۆی نابەسامانی و هەژاری نییە،

بەڵکە بە گوێرەی سیاسەتێکە، کە ئاهەنگی داهات و دەرچوون یەکسان ڕادەگرێت و نەزمی یەکسانی تێک نادات. سکوەلەر لە جیاتی وشەی نابەسامانی، بەردەوام وشەی (یەکسانی)ی دەکار دەکرد.

بەڵێ سکوەلەر دەستی لە ئێخە بەرنەدەدان و یەکدەم لە هەڵسەنگاندنی گەشە و نەشەی داهات و زێدەمەیی دەسکەوتی مەزرا وازی نەدەهێنا. هەتا دەهاتە سەردانی تەویلەنشینان، گورجێک باسی بەرز بوونەوەی چۆنایەتی و چەندایەتیی باری گوزەرانی کۆمەڵگاکەیانی دەکرد. هەموو جەم و ژەمێک بە چاوی دا دەدانەوە کە لە سای ڕێبەرایەتیی ژیرانەی پێشەوا ناپولیۆن، بەهەمی جۆی ئیمڕۆکەیان لە جاران پترە، وێنجەیان لە جاران زیاترە، دەغڵ و دانەوێڵە و تفاقیان لە پێشوو بێ هەژمارترە، تەنانەت ئاوی خواردنەوەیشیان لە جاران سارد و سووکتر و دەغەزپەڕێن ترە.

سکوەلەر پێی وابوو ئاژەڵی مەزرا لە باری بەرنامەی کار و خەو و خۆراک و پاک و خاوێنیشەوە گەلێک ڕەحەت و سەحەت تر و بێ وەی تر لە جارانن. هەر لە سای ئەم گشتە ناز و نیعمەت و خێر و بەرەکەتەیە کە تەمەن درێژترن.

زۆرجاران سکوەلەر لە کاتی هەڵڕشتنی کورتەباسی کامەرانییەکانی مەزرای ئاژەڵان دا دەیگوت :

ـ ... ڕایەخی کا و کۆتی ناو تەویلەکانتان لە هی سەردەمی جۆنز گەلێ گەرم و نەرمترە... پوخت و پاراویی خۆتان و کۆرپە نازەنینەکانتان لە دنیادا بێ وێنەیە... هوروژمی مێش و مەگەس و مافەتەتان ئەوەندە لەسەر کەم کراوەتەوە، کە هەر بۆ باسکردن نابێ؛ کەواتە دەبێ شوکرانەبژێری بەر دەرگای بارەگای سەرۆک ناپلیۆن بن و بەدایم دەست بە دۆعای ڕابوەستن.

گەلێک جاران، ئاژەڵ باوەڕیان بە قسەی دەم و زاری سکوەلەر دەهێنا و پێیان وابوو هەرچی ئەو دیبێژێ، سەربەسەری ڕاستە، چونکە لە ڕاستیدا یادی سەردەمی جۆنز لەبیر چووبۆوە و هەڵسەنگاندن و نرخاندنی ئەم دوو دەورەیەش بۆ ئاژەڵانێکی برسی و شێواوە حاڵ کەمێک گران بوو. بەڵام چونکە ژەنگێکی زۆردارییەکانی جۆنزی ستەمگەریان لە کەلێنی مێشک دا هەر مابۆوە، زۆرجاران دەستیان لە مل دەدا و دەیانگوت:

ـ ... هەرچەند کە ئێمڕۆکەش بە دایم برسی و بێ ئەنواین و لە کاتی خەوتن بەولاوە، هەمیشە لەکار داین، بەڵام هەر خۆزگەمان بە ئیمڕۆیە نەک بە پار!

لە ڕاستیدا دڵی ئاژەڵ بە شنەبای ئەو بیر و خەیاڵاتە دەگەشایەوە کە دوێنێ کۆیەلەیەکی بەستەزمانی بەردەستی مرۆڤ بوون و ئیمڕۆکە سەربەست و ئازادن... ئیتر ئیمڕۆ دوو پێیەکی تەپرەشی دڵ و دەرون ڕەش لەبان سەریان دا نەماوە کە ئەمر و فەرمانیان بەسەر دا لێبدات... لە مەزرای سەربەست و ئازاد کراویان دا دوژمنێکی لاوەکی شک نابەن کە هەڕەشە لە بوونیان بکات... خورد و خۆراکێکی کە

دەیخۆن ئەگەرچی کەم و نەپوختە و بە هەناوی هیچ کامێکیان ڕاناگات، بەڵام بەس نییە بە سەربەستی دەیخۆن و دەستی هیچ دابەشکەرێکی ستەمگەریان بەسەرەوە نییە و...

بەڵێ بۆیە ئاژەڵ دەستیان لە مل دەدا و دەیانگوت ئەگەر ژیانێک هەیە هەر ئەمەیە و ژیانی پێ لەبەندی جارانیان پوشێکی نەدەهێنا و قەت هاوسەنگی ژیانی ئیمڕۆکەیان نییە و نابێ؛ کەواتە بەڵێ ئەوەیکە سکوەلەر دەی بێژێ، سەر بەسەری ڕاستە.

بەرەبەری پایزی ئەوساڵە، بەرازەکان زەو و زوویەکی سەیریان تێکەوت و بە چوار مالۆسان، سەرجەم سی و یەک کوتەڵەبەرازیان هاتە بەر گوانان. کوتەڵە بەرازەکان بێ جیاوازی یەک ڕەنگ بوون و لە یەک توخمە؛ واتە بەتێکڕا شڵە بوون و ئەبڵەق. یەکڕەنگ و یەک توخمە بوونیشیان ئەمەی دەگەیاند کە هەموویان لە پشتی باوکێکن؛ تاکانە یەکانە بەرازێکیش کە گوندار مابووبێ، بەس سەرۆک ناپولیۆن بوو.

هەر ئەو دەمەی کە کوتەڵە بەرازەکان لە دایک بەربوونەوە، لە ژووری سەرکردایەتییەوە فەرمان دەرچوو کە کوتەڵە بەرازەکان ڕاهێنان و پەروەردە کردنیان گەرەکە؛ ڕاهێنان و پەروەردە کردنی زارۆکیش، باخچە و فێرگە و یاریگە و جێگە حەوانەوەی تایبەتییان دەوێ، بەڵام چونکە مەزراکەیان ئەم شوێنە گرنگانەی نییە، هەتا ساز کردنیان، چەلێ دەکرێ کوتەڵەکان لە چێشتخانەی سەرکردایەتی و لە ژێر چاوەدێریی ڕاستەوخۆی سەرۆکدا هەنگاوی یەکەم هەڵبگرن. بۆ جێی گەپ و گەمە و مەکۆی هەقرەبەقۆی کوتەڵەکان، گۆڕەپانێکیان لە پشتی باغی سێوان بۆ ئەم مەبەستە بڕ دا. بەم تەرتیبە، دوای دەرچوونی ئەم بڕیارە و بەپێی فەرمان، کاری سازکردنی جێگای لاواندنەوە و حەواندنەوەی کوتەڵەکانیان دەست پێکرد. لە چێشتخانەی سەرکردایەتیدا فێرگە و، لە زەوی و زاری پشتی باغی سێواندا مەیدانی گەمە و یاری بۆ ڕۆڵەی بەرازان ساز کرا، لە حاڵێکدا زارۆکی ئاژەڵی تەویلەنشین هەروەکی دایک و باوکیان چاو لە دەست و گوێ بە فەرمان بوون و فریان بەسەر هیچ خۆشی و حەسانەوە و بەختییارییەکەوە نەبوو.

هەر لەم سەروبەندەش دا یاسایەکی نوێ پەسندکرا و بە گوێی ئاژەڵدا خوێندرا کە لە هەر گاز و ڕێبازێکی کەوا بەرازێک پێیدا تێپەڕ دەبێت، هەتا تێپەڕینی ئەو خاوەن شکۆیە، ئاژەڵی ژێڕای تەویلەنشین بۆی نییە لە سەر ڕێباز دا ببیندرێت و دەبێ خۆی لە کەلێنێکدا حەشار بدات. بریار فەرمانەکە ئەو خاڵەشی دەگەڵ بلاو کرایەوە، کە بەرەی بەرازان مافی ئەمەیان هەیە لە ڕۆژانی جەژن و لە مەزنە ئاهەنگاندا پەلکە حەریرێکی سەوز، بە نیشاندانی پلەی مەزنایەتی، لە کلک ببەستن.

سالێکی خۆشیان لێ داهات، سالێکی بەپیت و فەڕ. کەمایەسییەکیان ئەگەر بووبێ، کەمایەتیی پارە و دراو بوو، پارە و دراوێکی کە بکرێ پێداویستییەکانی ناوەوەی پێ جێ بەجێ بکەن. چونکە مەزرا بەنیاز بوو خوێندنگەی تایبەت بۆ کۆرپە بەرازەکان سازبکات ؛ بۆ ئەنجامی ئەم ئەرکە گرنگەش خشت و زیخ و لم و چیمەنتۆیان پێویست بوو... بەرنامەی ئاشی با دەبوایە بە ئەنجام بگات، بۆ ئەم کارەش ئاسنەوالە و تەل و دینامۆ و گەلێک کەل و پەلی تریان گەرەک بوو... سەگەکان نانە شەکرینەیان خۆراک بوو، دەبوایە بۆیان دابین بکرێت... بەرازەکان شەکری وردیان پێویست بوو(ماوەیەک بوو ناپولیۆن بەرازەکانی لە خواردنی قەندی ڕەق پاوان کردبوو، چونکە پێی وابوو قەندی ڕەق دەبێتە خەز و بەز و لە جەستەیان دەنیشێت و پێی دادێن)، هەمووی ئەم ویست و پێداویستییانە لە دەرەوە ڕا دەهاتن و خۆیان نەیان بوو. دوو ڕێگەیان لەبەر دەمدا بوو، یان دەبوایە دەست بە دەم و زار دا بگرن و کەمتر بخۆن و بە گردەوەکۆشی باری لار ڕاست کەنەوە، یان دەبوایە دەرگای مەزرا بە نیازی سات و سەودا بکەنەوە و دەگەڵ مرۆڤ دەست تێکەڵ بکەن.

سەرکردایەتیی مەزرای ئاژەڵان پێشەکی ڕێگای دووەمی هەڵبژارد و لە یەکەم هەنگاو دا بەشێک لە بەرە وێنجە و نیوەی بەرهەمی سێڤکی ساڵی لێ فرۆشتن، بەڵام هەر بە فرۆشتنی وێنجە و پەتاتە بەسی نەکرد و هێلکەشی هێنایە فرۆشتن؛ لە فرۆشتنی هێلکەشدا گەلێک بێ بەزەییانە جولایەوە و لە هەر هەفتەدا شەشسەت هێلکەی دە بازاڕ کرد و فرۆشتی. فرۆشتنی بێباکانەی هێلکە، کارێکی وەهای کردە سەر ژماری دانیشتووانی مەزرا، کە ئەوێ ساڵێ هیچ بەڵندەیەک بە نیازی کورک بوون لە سەر هیچ کڕ و ڕاوکەیەک هەڵنەنیشت و هیچ جوجەڵەیەک لە هیچ هێلکەیەک سەری نەهێنایە دەر. بەم تەرتیبە و لە ئاکامی سات و سەودای بێ حیسێب و کتێبدا، ساڵی پار باڵندەی مەزرا چەند بوون بە ئەژمار، ساڵی نوێیش هەر ئەوەندە مانەوە و زیادیان نەکرد.

خورد و خۆراکی ڕۆژانەشیان کە لە مانگی دەسەمبەردا جارێک کەم کرابوویەوە، لە مانگی فێڤرییەش دا بە گوێرەی بەرنامەی دەست بە دەمداگرتن، کەم و کەمتر کرایەوە. هەر شان بەشانی کەم کردنەوەی تێشووی ڕۆژانەیان، ئاییساندنی چرا لە هۆڵ و تەویلەکاندا یەساغ کرا. بەکورتی لادەسی و بێ ئەنوایی لە هەموو لایەکەوە بە سەریان دا باری. ئاژەڵ بە هۆی کەم بژیوی و لە بەر کار و کوێرەوەریی لە ڕادە بەدەر، ڕۆژ دەگەڵ ڕۆژ لەڕتر و باریکتر دەبوونەوە، بەڵام بەرەی بەرازان لە سای چاک لەوەڕی و زۆرخواردنیاندا هەر وەتۆ ئەنگڕابوون، کە هەر دەتگوت فوو کراون.

ڕۆژێکی خۆش هەوای ئاخری مانگی فێڤرییە بوو. ئاژەڵی ماندوو لە موچێ و دێبەراندا بە هەناوی برسی سەرگەرمی ئیش و کاری ڕۆژانەیان بوون. دەماودەمی قاوەڵتوونان بوو کە بۆن و بەرامەیەکی ئارەزووبزوێن بەسەر موچێ و دێبەری مەزرا دا گەڕا. شنەی شەماڵ بەسەر ئاژەڵی برسیدا گوزەری کرد و هەڵم و هالاوێکی خۆش

بۆنی پێ گەیاندن. بۆنی ئیشتیهابزوێن لەلای کارگەی بیرەسازکردنی جارانی ئاغا جۆنزەوە دەهات و بەسەر مەزرا دا بڵاو دەبۆوە.

ئاژەڵ بە تێکڕا لوت و لمبۆز و دەنووکیان لەبەر ڕەوتی خۆشبۆنی شنەی شەماڵ ڕاگرت و پڕ بە سیەکانیان بەرامەیان هەڵمژی. بە دڵیان داهات کە ئەم بۆنە خۆشە دەبێ چی بێت و لە چی هەڵبستێت؟ پرسیارێک بوو بەدەروای مێشکیاندا دەهات، هەربەس ئاژەڵێک بوو گوتی :

ـ ... بەڵێ ئەمە بۆنی جۆی فەریکی تازە چەکەرە کردووی سەر ئاگر نریاوە بۆمان دێت.

ئاژەڵ بە بیستنی ناوی جۆی فەریکی چەکەرە کردوو، دە هێندەی تر ئیشتیهایان بزووت و ئاویان بە دەم و لووت دا گەڕا. هەموو بە تێکڕا ئارەزوویان بە دڵ داگەڕا و گوتیان :

ـ ئەی بریا و سەد بریا بۆ شێوی شەوێ ـ ئەگەر جارێکیش بوایە ـ گەرمە هەلیماوی جۆمان خواردبایە !

بەڵام ڕۆژی برسایەتی و ماندووبوونیان بە شەو گەیاند و لە شێوی شەو و گەرمە هەلیماوی جۆ، هەر داخ و حەسرەت و خۆزگەی هەمیشەیی بوو لە دڵیاندا مایەوە.

لە هۆڵی مەزندا کۆ کرابوونەوە. سکوەلەر هات و پێی ڕاگەیاندن کە لەمەوپاش سەرجەمی بەرهەمی جۆی مەزراکەیان، هەرچی هەیە و هەرچەندی ببێت،ماڵی حەڵاڵی بەرەی بەرازانە و هیچ گیانلەبەرێک بۆی نییە تەنانەت دەنکێکی لێ لار بکاتەوە. هەر دوا بە دوای دەرچوونی ئەم فەرمانە ڕەقە، چەند پەڵە زەویی کە کەوتبوونە لێوارەی سنووری مەزرا، هەروەها زەوی و زاری پشتی باغی سێوان، بە تێکڕا جۆیان پێوە کرا. هەر لە گەرمەی ئەم داچاندن و پێوەکردنەش دا بوو کە بە ئاشکرا بە گوێی ئاژەڵ گەیشتەوە و گوترا: [هەر سەرە بەرازی کە لە مەزرادا دەژی ، لە ڕۆژ دا نیو لیترەیەکیان بیرە جیرە دەبێت. بەڵام پێشەوا ناپولیۆن گشت ڕۆژێک دەبێ چوار لیتر بیرەی ساردی کەللەتەزێن لە جامێکی عەنتیکە دا هەڵقوڕێنێت].

بەشی ڕۆژانەی ئاژەڵ بیستنی فەرمان و، بەڕێوەبردنی فەرمان بوو. دەرد و کوێرەوەری و جەفای بەردەوام، کراسێک بوو بە بەژنی خۆیان و زار و زیچیان هەڵدوروا بوو؛ تەنیا بۆرە ئاو و ڕەنگێکی کە ژیانی بێتامیانی تۆزکاڵێک پێدەگۆڕا، بەزم و ئاهەنگی جەژنانێک بوو کە دادەنیشتن، ڕادەوستان،دەیانگوت و دەیانخوێند. هەر تەنێ لە دەمی خوێندنەوەی سرود و بەستە و مەقامات دا بوو کە ئاهێکیان دەهاتەوە بەر و دەحەسانەوە؛ دەنا بەدرێژایی ڕۆژگاران چەوسانەوەی دەستی ڕادەمووسین و لەکاتی سەرخوێندنەوەکانی سکوەلەریش دا ناچار بوون بافیشەکانی ئەو بە مێشک بسپێرن و خۆیانی تێدا ببیننەوە.

چەندێک بوو بە ئەمری ناپولیۆن، لە هەفتە دا ڕۆژێک تەرخانی خۆپیشاندانێکی تایبەت کرابوو. لە خۆپیشاندانی تایبەتدا، ئاژەڵ بە تێکڕا دەبوایە بەشداری تێدا

بکەن و کەس خۆی لێ نەبوێرێت. ئاڵایەکی کەسک، کە ڕەمزی سم و شاخێکی لە سەرەوە ڕەسم کرابوو و لە نێو بەندەکەیدا دروشمی بژی ڕەفیق ناپولیۆن ـ ی لە سەر نەخش کرابوو، لە دەستی باکسەر و کلۆڤەر دا دەبوایە فڕکەی بێت. دەنگی هەنگاونانی ئاژەڵ دەبوایە دەگەڵ سرودی بژی پێشەوا و مارشی نیزامی، یەکدەنگ و یەک هەوا هاتباوە. لە ڕێ و ڕەسمەکەدا، پێشەکی بەرزاەکان، دوای ئەوان ئەسپ و گا و گۆل و بزنەگەل و مەڕ و مالات، بە شوێن ئەوانەدا باڵندە دەهاتن و بەتێکڕا بە نەزم و زاکونێکی بێ وێنە ڕادەبردن و دەڕۆیشتن. شانی بە شانی سەرەی دوور و درێژی خۆنیشاندەران، سەگەکان دەهاتن و دەڕۆیشتن و نەزمی سەر و ژێرانیان لە بەر چاو دەگرت. دوای کۆتایی هاتنی بەرنامەی خۆپیشاندەران، ئەمجار نۆرەی وتاردانی سکوەلەر دەهات و بە دەنگە تیژەکەی کایەی بە مێشکی ئاژەڵان دەکرد. لە سەر سەکۆی گوتاردانەوە، دەسکەوت و سەرکەوتەکانی مەزرا و تێر و تەسەلیی ئاژەڵانی بە دەنگ ڕەسم دەکرد و لە مێشکی ئاژەڵانی دەچەسپاند. لە ئاخر بەندی بەرنامەی ئاهەنگی تایبەت دا، بە پێی هەلومەرجی ڕۆژ، فیشەکێکیان دەتەقاند. لە نێو ئاژەڵاندا، بزنە گەل و مەڕ و بەرانەکان بە چەشنێک دڵیان بەم هەرا و بەزم و ئاهەنگە تایبەتە دەکرایەوە، کە هەر دەبوو بێی و سەیری بکەی. خوای نەکردبایە لە ئاست خۆپیشاندانی زۆرەملی، جارێک زمانی سکاڵا و بەرپەچێکیان بە گوێچکە گەیشتبایە، کە دڵی گەرمی دەرویشانەیان دەڕەنجا و زمانی تیژیان دەکەوتە کار. بۆ لەقاو دانی خاوەن سکالا، یەکجێ هاواریان دەکرد:چوارپێ خاس و دووپێ پیس.

بەڵام بەتێکڕا و سەرەڕای هەموو دەرد و مەینەتێک، ئەگەر سێرەیەکت لە ژیانەکەیان بگرتبایە و بە وردی لێیان خورد بوویایەوە، بە ئاشکرا بۆت دەردەکەوت کە تەنیا دەراوە ڕوونەیەکی کە دڵیانی پێ دەکرایەوە، هەر ئەو بەزم و شایی و گۆڤەند و دیلان و هەڵپەڕکێیانە بوون و بەدەر لەوانە ، هەر کار بوو ، کار و کار و کار...

لە مانگی ئەپریل دا بانگی جمهورییەت لێدرا و وتیان: ئیتر مەزرای ئاژەڵان دەبێ ناوی بگوڕدرێت و کۆماری ئاژەڵان جێگای بگرێتەوە. بۆ ئەو کۆمارەش پێویستە سەرۆک کۆمارێک هەڵبژێردرێت. هەڵبژاردنی ئەم سەرۆکەش هیچ ئەزیەت و ئازارێکی لە باخەڵ دا نەبوو و پێی نەدەویست کاری ڕۆژانەی بۆ بخەوێندرێت؛ چونکە پلە و پایەی ئەو خاوەن شکۆیەی کە بۆ ئەم کارە دەشیا، هەر وەک ڕۆژی گەشی ئاسمان دیار بوو؛ دیار بوو کە حوشتری ئەم هاتە لە بەر دەرگای کێدا ئیخ دەخواتەوە.

هەر ئەوەێ ڕۆژێ کە سەرۆکیان هەڵدەبژارد، بە ڕێکەوت، بەڵگەیەکی یەکجار تازەیان لە خەیانەتەکانی سنۆباڵ دۆزییەوە. بەڵگەی نوێ دەیگوت:[سنۆباڵ لە شەڕی هۆڵی مانگایاندا وەک سەرفەرماندەری هێزی دوژمن دژ بە ئاژەڵ شەڕی کردبوو. لە گەرمەی شەڕ دا و هەر ئەو دەمەی کە بە دروشمی بژی بەرەی دووپێ

هێرشی دەست پێکردبوو، نەرمانی پشتی کەوتبوویە بەر شفرەی تیژی سەرۆک ناپولیۆن و مشاربڕ دابڕابوو.

کەواتە و بەپێی بەڵگەی تازە، زام و زەخمی سەرپشتی سنۆباڵ بە فیشەکی جۆنز دانەقلێشابوو، بەڵکە ئەوە مۆر و نیشانەی کەڵپی تیژی پێشەوا بوو کە بۆ هەتا هەتایە هەر پێوەی دەمێنێت.

لە گەرمەی گەرمای مانگی گەلاوێژ دا، مۆسەس، قەلەڕەشەی دەستەمۆی ئاغا جۆنز، دوای چەند ساڵان دووری و دەربەدەری، سەرلەنوێ گەڕایەوە. سەیر ئەمە بوو، مۆسەس نە بەڕەنگ و نە بەدەنگ و نە بەڕەوشت، هیچ ئاڵوگۆڕێکی وەهای بەسەردا نەهاتبوو کە نەناسرێتەوە؛ هەر وا کار نەکەر و مشەخۆر و قسە زل و دەم کوێخا بوو. دەربارەی مەڵبەندی شیر و هەنگوینیش هەر بەو دەنگ و هەوایە دەدوا کە جاران پێی دەدوا. بە درێژایی ڕۆژ، کار و کرگاری هەڵکورمان لەسەر بەرزترینی چڵوکی درەختان بوو. هەندە جارێکیش باڵێکی لێک دەدا و یەک بە مەزرا دەی قیڕاند. هاتبا و ئاژەڵێک بەلای دا تێپەڕیبایە و لە ڕێی بەزەییەوە زمانێکی دەگەڵ ببزواندبایە، گورجێک دەندووکی بەرەو ئاسمان ڕادەداشت و بە خۆڕانانێکی بیرەوەندانەوە دەیگوت :

ـ ... هاوڕێ !

لە بەرزایی ئەو ئاسمانە شینە،
هەر لەسەر پشتی ئەو کۆمەڵە هەورە ڕەش و شینە،
جیهانێک هەیە
کە ناوەکەی مەڵبەندی شیر و هەنگوینە.
هەر ئەو مەڵبەندە جوان و خۆش و ڕەنگینە،
سەربەسەری سەوزە زار و ڕازاوە و نەخشینە،
جێ و مەکۆی حەسانەوەی ئاژەڵی هەژار و خەمگینە.
لەو بانە، هەرچی هەیە،
شەکرە، گەزۆیە، ڕەواقە و هەنگوینە.
دار بەری پێوەیە و گەڵاکەی شیرینە.
ئاوی جۆباری لە ڕوونیا هەر دەڵێی ئەسرینە.
مێرگ و قۆپی و بەیاری پڕ گوڵاڵە و نەسرینە.
ئەو بەهەشتە، بێ چەپەر و بێ پاوان و پەرژینە،
جێی ئەو جەفاکێش و بێبەش و ڕەنجدەرانەیە
کە باری شان و ملیان لە سەر ئەم کاولە دونیایەدا
گەلێک قورس و گران و سەنگینە.

مۆسەس دەیگوت کە هەر خودی خۆی، جارێک لە جاران بە پەنای ئەو مەڵبەندە دا تێپەڕیوە و لە نزیکەوە وێنجە و سێوەڕە و لاولاوی بینیوە کە سەریان پێوەناوە و، لە سەر چڵ و چرۆی دار و درەختی ئەو وڵاتەشدا نان و کولیچەی تازە سازکراوی بینیوە.

ئاژەڵ ، بەرەبەرە مەیلی گوێگرتنی قسەکانی مۆسەسیان لە دڵ دەنیشت و کەمتا کورتێکیش باوەڕیان بە گفت و بەڵێنەکانی دەهێنا. چونکە ئەوان لەوەتەی کە لە دایک زابوون و خۆیانیان ناسیبوو، بە هەموو هەست و هان و هەناسەوە لە کار و کوێرەوەریدا تواببوونەوە، کەچی پشک و بەشیان لەم ژین و ژیانە، هەر نەداری و دەردە داری و ڕەنج و خاکەساری بوو. هەربۆیە، کەم کەمە هاتبوونە سەر ئەم باوەڕە و پێیان وابوو پاشی ئەم ژینە تاڵەیان، دەبێ ژینەوەیەکی دیکە هەبێ کە تۆڵەیەکیان بۆ بکاتەوە. بەتایبەت کە مۆسەس هەر ئەوەندە باسی پوچی و بەتاڵیی ژیانی سەر ئەم دنیایەی بۆ دەکردن و هەر ئەوەندە گفتی شیرینی زیندو بوونەوەی پاش مردنی پێدەدان، کە ئیتر بە تەواوی باوەڕیان بە زیندوو بوونەوەی پاش مردن هێنابوو.

سەرکردایەتیی مەزرا لە نووک و بنەوە ئاگادار لە هاتنەوەی مۆسەس، هەروەها لە پڕوپاگاندە ژەهراوییەکانی و هەڵخەڵەتاندنی ئاژەڵی بەستەزمان بوو، بەڵام هەر نەک قەت هیچ پلارێکیان تێ هەڵنەدەکردێ و بە نیازی دەرکردن و ڕاونانیشی نەبوون؛ بگرە ئەمری چاوەدێری و بەشدارکردنیشیان دابوو لە بەشە گوشتی مەزرا و لە ڕۆژیش دا نیوە پیاڵەیەکیان بیرە بۆ دیاری کردبوو.

ئاژەڵیش ئەمەیان دەبینی و، لە کەین و بەینی مۆسەس و سەرکردایەتیش واقیان وڕ نەدەما، بەڵکە بەڵێنی زیندوو بوونەوەی دوای مردن و وادەکانی مۆسەس، مێشک و باوەڕیانی زیاتر پێ داگیر دەکرا.

هەرکە زام و زەخمی سمی دەستی باکسەر ساڕێژ بوونەوە، ڕادەی ئیش و کاری سەرشانی سەد بار لەجاران قورستر کرایەوە. ئەڵبەت هەر نەک تەنێ هی باکسەر، بەڵکە سەرپاکی ئاژەڵ بە چەشنی کۆیلە دەکار کران.

لە مەزرادا، سەرەڕای کوێرەوەریی کاری ناشتن و داشتن و چاندن، دەبوایە بارکێشان و قوڕەکاری و سازکردنی فێرگەی فەرخە بەرازانیشیان لە بیر نەچێت. بە کورتی لە سەرە بەهاری ئەوێ ساڵێدا، باری شانیان ئەوەندە قورس کرا کە تەنانەت چاوترووکانێکیش دەرفەتی پشوودانیان وەدەست نەدەکەوت کە تێیدا بحەسێنەوە. ئیش و کاری چڕ و سەخت و گران لەلایەک، لە بەرێکی ترەوە بێ بژێوی و لە هەر چوار کەنارانەوە ستەمی بێ سنووری بان سەریان، قڕانە ئاژەڵی دەنێو خستن و گەلێکیانی سلار کردەوە. بەڵام بە هەموو بێ بژێوی و سەرەڕای ئەرکی گرانی لەش تاوێن، تاکانە یاری زەحمەتکێشان، هەر باکسەر بوو کە لە گێژاوی توندەپێچی کاری گران دا دەیکێلا و پەکی بەهیچ گرفتێک نەدەکەوت. کۆسپی سەر ڕێگەیان هەرچی

بوایە و چەندی بوایە، قەت نەیدەتوانی تەڵەزمێک لە بڕست و ورەی پۆڵایینی باکسەر دابتاشێت. لە کار و هەڵسووڕانی ڕۆژانە دا، لە هومێد پێ بەخشینی یارانی و لە دڵدانەوەی هومێدخنکاوانیشدا ئەوە هەر باکسەر بوو قەت لە ڕێ کل نەدەبوو و لە گل نەدەکەوت.

سەر و سیمای باکسەر بەتەواوی شکابۆوەوە. پێستی گەشی لەشی جارانی ئاو و ڕەنگی نەمابوو. گەڵ و کەفەڵە شەق و خڕ و پڕەکەی جارانی ببوون بە کەفەڵووک و لوێچ لوێچ بەسەر یەکدا چەمیبوونەوە. بە کورتی، لەڕی و لاوازی و کەم هێزی لە جەستەی دا ببوونە خانەنشینی یەکجاری و، سیس و زەرد و زۆڵیان هەڵگێڕابوو. ئەگەرچی زۆرجاران یاران و هاوخەمانی بە لانی خۆشەویستییەوە دەیانگوت: [... بێتوو بەهار دابێت و شینکە سەر هەڵبداتەوە و باکسەر خۆی بە شینکە تەڕ بکاتەوە ، ئاوێکی بە ژێر پێستی دا دەگەڕێت و ئاهێکی دێتەوە بەر]. بەڵام بەهار هات و شینکە سەری هەڵدایەوە و باکسەر خۆی بە شینکە تەڕ کردەوە، کەچی مخابن ئاوی ڕژاو هەرگیز کۆ نەکرایەوە و باکسەر قەت قەت نەبووژایەوە.

گەلێک جاران باکسەر لە کاتی بارکێشان، لە هەورازی ڕژدەقەدان دا دەوەستا و توانای لێدەبڕا. لەم هەلە ناسکانەشدا، ئەو بە هەموو تواناوە دەخۆی دەنووسا، بەڵام ئیتر ماسوولکەکانی چیدی نەیاندەکێشا و بە پشوو سواری لە ڕژد و لێژان دا دەوەستا. باکسەر لەو هەلانەش دا دەم و لمبۆز و لیچە داچۆڕاوەکەی بە چەشنێک دەخستە کار، هەروەک بڵێی لە عەینی بێدەنگی دا بەنیازە دەنگی ویژدانی کرێکارانەی بە هاوارێکی نادیار و شاراوە دەربببڕێت و بڵێ :[من پتر کاردەکەم !] و بەم دروشمەوە دڵی هاواڵانی گەرم و، ورەیان بەرز ڕابگرێت.

هەتا باکسەر لە دەمی ماندوو بووندا دەوەستا، گلۆڤەر و بەنیامین بە هانایەوە دەگەیشتن و بەدەم یارمەتیدانی، لەبەری دەپاڕانەوە و پێیان دەگوت کە پیاوی چاک بێ و ئاگایەکی لە خۆی بێ، ئەگینا لەوانەیە زەبری کار بی ئەنگێوێت و لە پێی بخات. بەڵام پەند و ئامۆژگایی یاران بە گوێی باکسەر دا نەدەچوو. چونکە ئەو پێی وابوو زۆری نەماوە کاتی خانەنشینی بگاتێ؛ ئیتر ئەودەم بە خەیاڵی ئاسودە دادەنیشێت. ئەو پێی وابوو هیچ شتێک لەمە دڵگوشاتر نابێت کە لە هاتنەوەی ڕۆژی لە دایکبوونیدا خانەنشین بکرێت و هەر ئەودەمیش بەرهەمی ڕەنجی باسکی خۆی بەسەر دوندی گردی مەزراوە ببینێت.

شەوێکی گەرمی هاوین بوو. مانگی ئاسمان بە شەبەقی زەردی زێڕینی خێوەتی ڕوونی ڕوناکایی لەسەر مەزرا هەڵدابوو. گردەکەی مەزرا لەگوێن ئاوێنەی بەرهەتاو تروسکەی دەهات و دەدرەوشایەوە. بەسەر گردی ڕووناکەوە هەر تەنێ تاک ئاژەڵێک بوو دەیهێنا و دەیبرد، هەر تەنێ باکسەر بوو لەسەری شەوەوە، تاک و تەنیا لە پای دیواری بەرز و بەردینی ئاشی بادا خەریکی بەردکێشان بوو. هەر لەو دەمە دا کە باکسەر لە گەوەی داوێنی گرد دا داشقەی پڕ لە بەردی دەکێشا، لەپڕ تێک هاڵا و

داشقەی پڕ لە بەردی بەسەر دا هات و کەوتە ژێری. دوو کۆتر کە لە سەر سوێی بانیژەیەک دا سەیری دوور و نزیکانیان دەکرد، باکسەر و کارەساتەکەیان بە چاو بینی و بە پڕتاو هەواڵی دڵتەزێنیان بۆ ئاژەڵ برد. ئاژەڵ بەبیستنی ئەم هەواڵە تاڵە، لەجێ بزووتن و بە ترەختەن بەرەو کارگەی ئاشی با چوون. کە گەیشتنە جێ، سەیریان کرد و ڕوانیان و دیتیان باکسەر بە لاشانیدا کەوتوە و لایەکی لەشی بە چەشنێک لە ژێر داشقەی پڕ لە بەرد دا گیرساوە، کە تەنانەت هەناسەیشی بە دژواری بۆ دەکێشرێ. چۆڕاوگەی خوێن بە لاشەویلکەیدا دەچۆڕێتەوە و پەراسوەکانی شەتلانی ئارەقن؛ چاوەکانیشی لێڵ و وێڵن و، ورشە و گرشەی جارانیان لێ بڕاوە. کلۆڤەر سەرێکی بۆ لار کردەوە و لێی پرسی :

ـ باکسەر چۆنی ؟... لە چ حاڵ دای ؟!

باکسەر بە دەنگێکی نزمی لە گەروو دا خنکاو وەرامی دایەوە :

ـ ... لە پشوو کەوتووم... سییەکانم هەر وەتۆ ژان دەکەن... کە... بەڵام چ قەیدی نییە... من ... من بەرد و کوچکێکی ئەوەندە زۆرم هێناوەتە پای دیواری ئاشەکەمان ... کە... کە دەتوانێ سەر و بەری ئاشەکەمان پێک بێنێت... ئیتر... ئیتر من ببم... یان نەمێنم، ئاشی با پەکی بەمن ناکەوێت. من هەر مانگێکی دیکە ئیشم تێدا بکردایە بەس بوو. ڕاستیتان گەرەک بێ، من خۆیشم کەوتبوومە سەر بیر و خەیاڵی خانەنشینی و دەمگوت... دەمگوت کە بەنیامینیش لە دەست و بوو کەوتووە و من و ئەو هاوکات خانەنشین دەکرێین... دەمگوت من و ئەو لە دەمی خانەنشینی دا، باش دەتوانین پێکەوە بچارێن، بەڵام...

کلۆڤەر ڕووی دەمی لە هاوڕێیانی کرد و گوتی :

ـ هاوڕێیان، دەست و بردێک بکەن و سکوەلەر خەبەردار بکەن!... باکسەر گەلێک شپرزەیە... هەتا کار لە کار نەترازاوە، دەبێ ڕێچارەیەکی لەبۆ بدۆزرێتەوە.

بۆ خەبەربردن، هەموو یەکجێ لە جێ بزووتن و هەر کلۆڤەر و بەنیامین مانەوە. بەنیامین مەنگ و ئارام لە بان سەری باکسەر دا تخێڵ ببوو. جار جار کلکی درێژ و داو داوی لە دەوری سەری باکسەر هەڵدەسووڕاند و بە بێ هیوایی سەیری دەکرد. چارەگە سەعاتێکی نەخایاند، ئاژەڵ گەڕانەوە. سکوەلەر، کە بە ڕواڵەت مات و پەشێو دەهاتە بەرچاو، بە هەڕەمە هاتە ژێر سەری باکسەر و گوتی :

ـ باکسەر! ئەم هەواڵەی تۆ بە گوێی پێشەوا ناپولیۆن گەیشتەوە، ئەگەر بزانی پێشەوامان لەم ڕووداوە چەندە خەفەتبارە!... بەلام باکسەر هیچ خەمت نەبێ... هیچ خەمت نەبێ کەسی کاکی کە گیانی ڕۆڵە وەفادارەکانی مەزرا بۆ پێشەوا گەلێک پڕ بایەخە. بەڵێ ڕەفیق گیان، پێشەوا ناپولیۆن بۆ گەڕاندنەوەی لەشساخی یارانی خۆی بەرپرسە، هەربۆیە لە کەمترین کاتدا ڕێگای نەخۆشخانەی گوندی ویلنگدۆنتان بۆ دەکاتەوە و ڕەوانەی وێندرێتان دەکات.

ئاژەڵ بەبیستنی ناوی گوندی ویلنگدۆن ڕاچڵەکین، چونکە لەوەتەی شۆڕشی ئاژەڵ لە مەزرای ئاژەڵاندا ئاڵای سەرکەوتنی چەقاندبوو، جگە لە سنۆباڵ و مەلی، سنووری پتەوی مەزرا بەپێی هیچ ئاژەڵێکی تر نەڕووشێندرابوو. ئاژەڵ بەتێکڕا ئاواتەخواز بوون لە مەزرا دا بژین و لە مەزرا دا بمرن و تەنانەت تەرمی ساردەوە بوویشیان لە کەوشەنی بەخوێن نەخشاوی مەزراکەیان نەچێتە دەر؛ ئەویش نەخوازا ئاژەڵێکی وەک باکسەر کە ڕەمز و نیشانەی سەربەرزی و سەرفەرازیی مەزراکەیان بوو. چوونەدەری باکسەر لە مەزرا بۆ ئاژەڵ، ئەتک و شوورەیی و سوکایەتی بوو، هەربۆیە هاواری هەی باوکەڕۆیان کێشا و فەرمانەکەیان بەرپەرج دایەوە. بەڵام سکوەلەر بەگوێرەی سروشتی خۆی، ئەمجارەیش پێی لێ داگرتن و گوتی :

ـ... بێتو باکسەر لە مەزرا بچێتە دەر و قاچی بگاتە نەخۆشخانەی گوندی ویلنگدۆن، هەر بڵێی یەک و دوو، سفت و سوێی لێ دەبڕێت و وەک گوێزی ئازا دەگەڕێتەوە لایان.

سەرەنجام و بەم تەرتیبە، سکوەلەر ئەمجارەیش و هەموو جارانی دیکە، زۆر زوو لە دەستی هات بە ئاژەڵ بسەلمێنێت کە بەڵێ دەرمانی دەردی مەزرانشینان هەر لە دەرەوەی مەزرا دەست دەکەوێت.

داشقەی پڕ لە بەرد بە چەشنێک بەسەر باکسەر داهاتبوو، کە نیوە کاتژمێرێکی خایاند هەتا لەشی زامدار و شکستەی ئەویان لە ژێر کوچک و دار و خاک و خۆڵ ئەستاندوە. هەرکە باکسەر بە یارمەتیی یارانی کەوتەوە سەر پێ، بە هێواشی بەرەو خەوگەکەیان بردەوە و لە سەر جێ و بانێکی ئاخنداو لە پووش و کای نەرمدا ڕایان کێشا. باکسەر ماوەی دوو ڕۆژان لەسەر جێ و بانی ناسازی دا مایەوە و لە ماوەی ئەم دوو ڕۆژە دا، کلۆڤەر و بەنیامین بەردەوام بە دەوری دا هاتن و تەڕ و وشکیان کردەوە. دەرمانی زام و زەخمی باکسەر لەم دوو ڕۆژە دا، دەرمانە سوورەیەک بوو کە بەرازەکان لە دۆڵابچەی حەمامی ئاغا جۆنز دا دۆزیبوویانەوە. کلۆڤەر و بەنیامین لە ڕۆژ دا دووجاران، هەر جارەش دوو کەوچکی گەورەیان دەگەڵ دوو ژەمە تفاقان دەرخواردی باکسەر دەدا.

سەر لەسەر نوێنی ناسازی، باکسەر بۆ یەکەمین جار بەلای کلۆڤەر و بەنیامینەوە پەیمانی بەست کە ئەگەر ئەمجار بکەوێتەوە سەر لینگ و زیندوو ببێتەوە، بەنیازە دەست لە ڕەش و سپی نەدات و بەر لە داهاتنی مۆڵەتی خانەنشینی، لە سووچێکی مەزراکەیاندا پێ ڕابکێشێت و تاوێک بحەسێتەوە. هەروەها گوتیشی کە لە ماوەی دواییدا، بەنیازە بیست و دوو پیتی ئەلفبایی فێر ببێت و لە ئاخری تەمەنی دا ڕەش لە سپی جیا بکاتەوە.

لە ماوەی دوو ڕۆژەی ناسازیی باکسەر دا، کلۆڤەر و بەنیامین بە ڕۆژ سەرقاڵی ئیش و کار بوون و حەسانەوەی شەویشیان دەبەر تیمارکردنی یاری ئازیزیان دەمراند.

دوو ڕۆژ ڕابوارد و لە سێیەمین ڕۆژی ناسازیی باکسەر دا، دەرگای پێنج کلیلە و گۆڵەی مەزرا بە ڕووی گارییەکی بارکێش دا کرایەوە. لەو دەمەدا، تاقمێک لە ئاژەڵ سەرگەرمی چاندن و داشتن بوون و بەشێکیان دەستیان لە بژار دابوو. لە بان سەری هەر پۆلە کرێکارێکیشدا، بەرازێکی زیت و وریا، وەک سەرکار و چاوەدێر ڕاوەستابوو و بە وردی کرێکارانیان لە ژێر نیگای چاو دا ڕاگرتبوو. گارێی بارکێش بەجادەی نێو مەزرادا گەیشتە شوێنی کێڵگەکان، ئاژەڵ سەریان وەرچەرخاندەوە و بە دوو چاوی سەر، گارێکەیان بینی. هەر ئەودەم بەنیامین بە هەموو هان و هەناسەوە هاواری هەی باوکەڕۆی کێشا و بە نێو پەرێز و زەرعات دا هەلینگی دا. ئاژەڵ بەبیستنی دەنگی بەگریانی بەنیامین و بە دیتنی بێقەرارییەکانی ئەو، دەستیان لە کار سارد بۆوە و ڕاوەستان. بەنیامین بەبێ ڕاوەستان، یەکبین و یەکچین گازی دەکرد و لە بانگی دەدا :

ـ ئۆی یاران!... دە ڕاکەن و ببزوون و مەوێستن کە دەگەڵ یاری شیرینی دێرین دیداری ئاخرینمانە... دە ڕاکەن و ببزوون و دیدارێک دەگەڵ باکسەری لە سەر سەفەر تازە بکەنەوە، کە ئەوا دیداری ئاخرینمانە...

هاواری بەنیامین شەپۆلێکی سەیری خستە نێو ئاژەڵی کرێکار و بە یەکجێ و یەک تەکان بزواندنی. بزواندنێک کە هیچیان پەکیان بە پرسین و لێپرسین نەکەوت و هیچ کامیان دەرخەمی ڕەزامەندیی سەرکار و سەرۆک دا نەمان. بە تێکڕا لە گێڵگەکان دەرپەڕین و کەوتنە سەر جادە و بەورەو کۆشکی سەرکردایەتی تێیان تەقاند.

لە بەردەرگای هۆڵی گەورە، گارێیەکی بارکێشی دوو ئەسپە ڕاگیرابوو. دووپێیەکی ڕەزاتاڵی بەدگوز، لە ژێر سایەبانی پشت پاشکۆی ئەسپەکان دا، کلاوە حەوت ڕەنگیلەکەی هەتا گرێی سەر ئەبرۆیانی داکێشابوو و نیوەخەوتوو پاڵی دابۆوە. لە پشتەوەی سایەبانەکەوە، ژوورێکی ڕەختەی لە تەختەسازکراو دابین کرابوو کە لە دوو شانی دەرەوەی دا چەند ڕستەیەکی لێ نووسرابوو.

ئاژەڵی پەرێشان سەرێکیان لە ژووری هۆڵی گەورە هەڵێنایەوە، بەڵام جێ خەوی باکسەریان چۆڵ و بێکەس بینی. دیار بوو بەر لە هاتنی ئەوان، باکسەر بۆ سارێژ کردنەوەی زام و زەخمان ڕاگوێزرا بوو. تەویلەنشینان لە دەوری داشقە هاڵان و خەمبارانە گازیان کرد:

ـ ماڵاوا باکسەر!...بەهیوای دیتنەوەت و بە هومێدی ساغ بوونەوەت باکسەر...ماڵاوا !

لە پڕ بەنیامین لە سەر پاشوو بەرز بۆوە و بە چەپۆک هەرد و هەوای داگرت و بە دەنگێکی پەرێشان لە بانگی دا و هاواری کرد :

ـ ئەی گەوجی نەفامینە... باکسەری چی و هاتنەوەی چی!... دەسا سەیرێکی دوولاشانی ئەم بارکێشە جەهەنەمییە بکەن و بزانن چی لەسەر نووسراوە، سا ئەو دەم ئارەزووی گەڕانەوەی باکسەر بە دەم دابێنن!

بانگی پڕ خرۆشی بەنیامین ، ئاژەڵی چەند هەنگاوێک لە بارکێشەکە دوور کردەوە. موریەلی بزنە سپی بە دەوری بارکێشەکەدا سووڕا، بەڵام نەیتوانی هەموو ڕستەکان بخوێنێتەوە؛ هەربۆیە بەنیامین بە دەنگێکی بەرز بۆی خوێندنەوە کە بەم تەرتیبە نووسرا بوو :

« * ئالفرد سایموندز : ئاژەڵ کوژ ، کەوڵ و ڕیخۆڵەفرۆش ، چرێش سازکەری گوندی ویلنگدۆن.

*** فرۆشیاری هەمە چەشنە کوتی سازکراوە لە خەلۆل و ئێسقانی تازەی ئاژەڵ.**

*** خاوەنی باشترین گۆشت و ئێسقانی بەتام بۆ خۆراکی سەگ و تاژی و تولەکانی ئێوە .»**

بەنیامین دوای خوێندنەوەی ڕستەکان، هاواری بەرزتر کردەوە و گوتی:

ـ ئەی هۆش دزراوەکان، ئەرێ ئەمجارە تێگەیشتن کە ئەم بارکێشە بۆچی هاتۆتە سەردانمان؟ ئەگەر نازانن، دەسا گوێچکە بکەنەوە و بزانن ئەوا باکسەرمان بۆ کۆشتارگە دەبەن و ئیتر بۆ هەتاهەتایە گەڕانەوەی بە دوا دا نایە !

هاواری خەفەتبارانەی تێکەڵاو بە ترس و تووڕەیی لە بەر دەرکی هۆڵی مەزندا دەنگی دایەوە و جووتە ئەسپی بارکێشەکەی کوڕەگوێ کرد. ئاژەڵ هاتن بە تێکڕا دەستێک بدەنە دەستی یەک و چارەیەک لۆ دردی خۆ وەدۆزن، کە گاریەوانەکە قامچی لە بان سەری جووتەی ئەسپان هەڵسووڕاند و بە هەموو تین و تاوەوە تینی بە ئەسپان دا و بار و بارکێشی لە باوەش ئاژەڵی تووڕە دەرپەڕاند. گارێ بە پڕتاو دەوری هەڵگرت و ئاژەڵ بە شوێنی دا غاریان دا. لە نێویاندا، کلۆڤەر چوارناڵ ڕێی بە نێو پۆلی ئاژەڵ دا دڕی و سەر بە شوێن یاری کۆچ کردوویاندا بە هەموو تواناوە لینگی دا. بەڵام جووتەی ئەسپی گارێ، کە گەنج و چالاک و چوست و توندەپێ بوون ، بار و بارکێشیان وەک پەلەپووش بەرەو پێش دەکێشا. کلۆڤەر لە ڕووی ناچاری، بەهەموو توانای هەناوی هاواری کرد:

ـ باکسەر !... بـــاکـــسەر !

باکسەر بە دەنگی هاواری کۆنە هاودەمەکەی سەرێکی لە پەنجەرۆکەی پشتی بارکێشەکە نزیک کردەوە و بە ڕەمزی ڕازێک، خاڵ و خەتی سپیی ژێر لمبۆزەکەی نیشانی یارانی دا و ئیتر تەواو.

کلۆڤەر بە کۆڕژنێکی سامناکەوە هاواری کرد:

ـ بـــاکـــسەر! دەست و بردێک، تەکانێک... دەی گورج بە باکسەر !... دەرگای بارکێشەکە بە زەبری جووتە تێک بشکێنە و خۆت لەو بەندە ڕزگار کە باکسەر!...

هاواره ڕەفیق! هاواری سەر و ماڵە گیانە!... ئەوا دەتبەن بۆ کوشتارگە و دەتگوژن... خۆیەکمان بۆ ڕاپسکێنە باکسەر... هۆی باکسەر !... هــۆی بـــاکــســـەر !

هەرکە دوا زایەڵەی دەنگی هاواری کلۆڤەر بە شوێن بارکێشەکە دا چوو، ئاژەڵی تریش یەکدەنگ و بە تێکڕا هاواریان کرد :

ـ باکسەر !... خۆت بخەرە دەر... گورج بە... دەست و بردێکت بێ باکسەر... هــۆی بـــاکــســـەر !....

بارکێشەکە هەر وەتۆ باوی گرتبوو، بای شەماڵیش تۆزی نەدەشکاند. ئیتر لووت و لمبۆزی باکسەریش لەبەر پەنجەرۆکە پشتی بارکێشەکەدا دیار نەبوو، کە ئاژەڵ بزانێت ئایا دەنگیان بەگوێی گەیشتووە یان نا. بەڵام هەر ئەوەدەمەی کە خاڵ و خەتی ژێرلمبۆزی باکسەر لە بەر چاوی ئاژەڵ لاچوو، دەنگی تەق و تۆقی چوارناڵەی ئەسپ و هاژەی چەرخی بارکێشەکە دەگەڵ دەنگی سمکوت کردنی دوولاشانی دیواری تەختەبەندی بارکێشەکە تێکەڵی یەک بوون.

لە ڕابوردوو دا بۆ باکسەر بەس بوو یەکجار لە سەر دوو دەستانی هەستێ و بە یەک جووتە بەرهەڵستان تێک بقرمێنێ. ئەودەم، ئەودەم بوو. ئیتر ئەو دەرو و سەردەمە بەسەرچوو بوو.

ئەوەی ڕاستی بێ، دەنگی ئاژەڵ و نزا و پاڕانەوەیان بە گوێی باکسەر گەیشت. باکسەریش بە ڕێنوێنی یارانی لەسەر پێ هەستا و بە چەپۆک دیواری تەختەبەندی زیندانی داگرت، بەڵام جێگای تەنگ و ڕاتڵەکانی توند و کەم هێزی و زەبوونی خۆیشی لە پەل و پۆیان خست و چی پێ نەکرا. لەو لاشەوە ئاژەڵ بە ترەختەن بە شوێن تەپ و تۆزی پاش سەری گارێ دا دەهاتن. هەموویان بە ئەوپەڕی بێ هیوایی هاواری دەمیان ڕوو بە جووتە ئەسپی گارێ گرت و هاواریان کرد:

ـ ئۆهۆی هاودەردینە، هۆی برادەرینە! ئێوە بەپێی خۆتان، برا و هاوڕەگەزێکی خۆتان بەرەو نەمان دەبەن؛ وەرن وەگەڕێن برادەرینە... وەرن وەگەڕێن !

بەڵام جووتەی ئەسپی بارکێشەکە گەمژە و کاس بوون و نەزان و گێژەڵە ؛ بای هات و هاواری ئاژەڵیان بە گوێچکەدا نەچوو. ئەوان هەوسار و لغاویان دە دەست جڵەوکێشێک دابوو کە دەمێک بەرەو ڕاست دەیبردن و جارێک بەرەو چەپ دەیگێڕانەوە.. ئەوان بە فەرمانی کەسێک خۆش ئاژۆ بوون، کە لە پشت سوکانی پاش سەریانەوە قامچی بەدەست دانیشتبوو.

بارکێشەکە کوێرەڕێی مەزرای تێپەڕ کرد و کەوتە سەر شاڕێگەی ئەو دیوی مەزرا. چی پێ نەچوو لە بارکێش و بار و یاری کۆچ کەردەی مەزرا، هەر تۆز و تەم و خەمێکی قورس جێما. ئیتر بۆ هەتا هەتایە نموودو ڕواڵەت و قەڵافەتی هیوابەخشی باکسەر لەبەر دیدەی مەزرانشینان گوم و گۆڕ کرا.

سێ ڕۆژ پاش ئەو ڕۆژە، سکوەلەر هات و هەواڵی مەرگی خەمبارانەی باکسەری پێدان و گوتی :

ـ هاوڕێیان!... بە هەموو هەوڵ و خەباتی دوکتۆرەکانی نەخۆشخانەی گوندی ویلنگدۆن و، بە هەموو دەوا و دەرمانی نەخۆشخانەش، بەداخەوە نەکرا زامی ئەو یارە ئازیزە سارێژ بکرێتەوە و بەر بە مەرگی بگیرێت.

هاوڕێیان! لە دەمی دوایین ئاوزینگدانەکانی ڕەفیق باکسەردا، کە هەر خود بۆ خۆم لە ژوور سەرینی بووم و گوێم لە ئاخر ئاوات و ئارەزوەکانی بوو... باوەڕی دڵتان پێم بێت هاوڕێیان! کۆچی ئاخرینی هەڤاڵ باکسەر لە هەر ڕووداوێکی تاڵی سەر ئەم جیهانە، بۆ من و بۆ سەرکردایەتیمان، تاڵتر و خەفەتبارتر بوو. بەتایبەت کە هاوڕێ باکسەر لە دەمی گیاندانی دا دەمی هێنایە ژێر گوێچکەم و بە ئاخر نەرمە ورینگەکانی بە گوێی دا چرپاندم و گوتی:

ـ خەم و پەژارەی هەر گرانم مردن و نەمانم نییە، بەڵکە دەردی گرانم جێ هێشتنی ئاشی بایە بە ناتەواوی...

دوای دەربڕینی ئەم ئاواتە، بەهەموو هێزەوە گرماندی: بژی پێشەوا ڕەفیق ناپلیۆن کە هەرچی ئەو دەیبێژێت، سەر بە سەری ڕاستە!... بۆ پێشەوە بەرەو جیهانێکی یەکسانی و برایەتی بە ڕێبەرایەتیی پێشەوا ناپلیۆن!...

سکوەلەر بە دەم گێڕانەوەی قسەی خەمبارانە، یەکجێ هەوای دەنگی گۆڕدرا و بە ئەو پەڕی غەزریوە و قین و بوغزەوە یەکایەکی ژینەوەرانی بە چاو دەرزی ئاژن کرد و گوتی :

ـ ڕاپۆرتێک گەیشتۆتە بارەگای سەرکردایەتی؛ بەپێی ئەو ڕاپۆرتە، گۆیا پرتە و بۆڵەیەکی خاوی نەفامانە لە زمانی گەمژەیەکی نەفامی خەرفاوەوە کەوتۆتە سەر دەم و زوانی چەند ژینەوەرێکی ساویلکەی ترەوە... بەڵێ قسەلۆکی گەوجۆکەیەکی نەفامۆکەی ژینەوەر هەڵخەڵەتێن دڵسۆزی بۆ باکسەر نیشان داوە و گۆیا گوتویەتی بارکێشی سایمۆندزی زیندەوەرکوژ، ڕەفیق باکسەری بۆ کوشتارگە بردووە... ئا لەم سەردەمەدا، جێی گەلێک داخ و مخابنە کە لە مەزرای سەربەرزی ژینەوەراندا مایەفیتنە و گێرشێوێنێکی وەهای تێدا هەڵکەوێت کە هەموو میهرەبانییەکانی سەرۆکی پایەبەرزمان بە تۆپەڵێک قوڕ دابپۆشێت.

سکەولەر بە هەڵبەز دابەزێکی شانۆگەرانەوە چەندیک هات و چوو. کلکی لە سەر کەفەڵی دا جووڵاندەوە و یەک بە دۆڵ و چۆڵ گرماندی :

ـ ئەی ژینەوەرانی مەزرا!... ئێوە ئەگەر فام و مشورێکتان هەبێت، دەبێ ڕێبەر و پێشەوای مەزنتان ناسیبێت... من بەلامەوە سەیرە کە دەمی ئەو چەنەسووکەتان پڕ نەکردوە لە خوێ!... ئاخر ئەوانەی کە بەدایم ڕووکەش و ڕواڵەتی شت دەبینن و کەمتر بیر لە جەوهەر و دەروونی شتەکە دەکەنەوە، بۆچ دەبێ لە نێو ئێوەدا بواری دەم کردنەوەیان هەبێت و بتوانن لە کایەک کێوێک ساز بکەن؟!... دەبا ئەوانەی کە هەر دەیبێژن و نایپێژن، گوێ بکەنەوە و ببیسن و بزانن کە سایمۆندز هەتا دوێنی ئاژەڵی بەم بارکێشە بۆ کوشتار دەبردو ملی دەبڕین، بەڵام ئیمڕۆکە چی؟! ئیتر

ئیمڕۆکە دەکەڵ دوێنێ جیایە و، سایمۆندز مافی بەسەر ئەو بارکێشەوە نەماوە و فرۆشتوویەتی. بەڵێ ئیمڕۆکە دۆکتۆرێکی حاڵزان و چازانی ئاژەڵان ئەو بارکێشەی کڕیوە و بۆتە خاوەنی. لە ڕاستیدا، بارکێشێکی کە هەتا دوێنێ ئاژەڵی بەرەو کوشتارگە دەبرد، ئیمڕۆکە هەر ئەو بارکێشە ئاژەڵ بەرەو چارەسەری و ڕێی نەجات دەبات... دەسا ئەوانەی کە وا تیغی زمانیان هەر بە نیازی گێرەشێوێنی دێتە کایە، با بزانن و ئاگادار بن کە بارکێشی سایمۆندزی ئاژەڵ کوژ، ئیمڕۆکە خاوەنەکەی پزیشکی ئاژەڵانە و یاری وەفاداری ئێمەیە. بەڵام چکەردەن کە حەکیمی حاڵزانی ئاژەڵان لە دەستی نەهاتووە دوو ڕستەی لا تەنیشتی بارکێشەکە خاوێن بکاتەوە و لەبری ئەو نووسراوەیە، پەیامی خێرخۆازی بۆ ئاژەڵ بنێرێت.

خەیاڵی پەرێشان و حاڵی شێواوی ئاژەڵی مەزرا بەم قسانەی سکوەلەر هاتەوە جێ، بەتایبەت هەر کە سکوەلەر لە هەڵچوون و تووڕەبوون دابەزی و بە هێوری باسی سەرەمەرگی باکسەری بۆ گێڕانەوە، ئیتر ئاویان بە ئاگری دەروون دا کرا و هەر ئەو دەم بۆیان ئاشکرا بوو کە ڕەفیق پێشەوا ناپلیۆن چەندە دەرخەمی دۆستی ناسازیان بووە و چیها دەوا و دەرمانی بەخێری بۆ دەکار هێناوە. هەربۆیە قسە بە سۆزەکانی سکوەلەر بوون بە هەتوانی دڵی بریندرایان و بە تێکڕا دەستیان لە مل دا و گوتیان بەین و بەینەڵڵا پێشەوا ڕەق و زەق دەرخەمی ئاژەڵە.

یەکەمین یەکشەمەی دوای کۆچی باکسەر، ناپلیۆن هاتە سەردانی ئاژەڵ و بە بۆنەی چۆڵ مانەوەی جێگای باکسەر لە مەزرا دا گوتارێکی دا و گوتی:

ـ هاوڕێیان!... هەلومەرجی نالەباری دەروەی مەزرا دەست و باڵی گرتین و لە دەستمان نەهات تەرمی ڕەفیق باکسەر بگەڕێنینەوە؛ ئەم خەسارە لە دڵماندا بارە، بەڵام بڕیارمان دا بۆ بەڕێز ڕاگرتنی یادی یاری ئازیزمان، چەپکێکی مەزن لە هەمە چەشنە گوڵ و گیای مەزراکەمان بچنین و پێشکەشی سەر گۆڕ و گڵکۆکەیی بکەین. هەروەها بەڵێنی سەرکردایەتیشە کە لە کۆشک و دیوەخانی خۆمان دا ڕێوڕەسمێکی شکۆداری بۆ ڕێک بخەین... من ئاخر قسەم بەم سۆز و پەیمانەی ئەو دەڕازێنمەوە کە هەمیشە دەیگوت و تەنانەت لە سەرەمەرگیش دا هەر گوتی: من پتر کاردەکەم ، ئەوەی ڕەفیق پێشەوا دەیی بێژێ، سەر بە سەر ڕاستە !

هاوڕێیان! دڕۆشم و سۆز و پەیمانەکانی ڕەفیق باکسەر لە بیر مەکەن، کە لەبیر کردنیان، لەبیرکردنی هەڤاڵی کۆچکردوومانە.

دوو ڕۆژ بەر لەوەی بەرەی بەرازان کۆڕی پرسەی ماتەمینی باکسەر لە کۆشکی سەرکردایەتی دا تەرتیب بدەن، ترۆمبێلە بارکێشەکەی دوکانداری گوندی ویلینگدۆن لە هەندە هەندی بەیانی دا هات و لە بەر دەرگای سەرکردایەتی دا ڕایگرت؛ بڵێی یەک و دوو، سندوقێکی گەورەیان لە ترۆمبێلەکە دابەزاند و لووری ژووریان کرد و ترۆمبێلەکە بە بێ ڕاوەستان ڕۆیی. سندووقەکە چی لە باران دابوو، تەویلەنشینان سەریان لێی دەرنەچوو و نەیانزانی، بەڵام بەرە بەری ئێوارەی هەر ئەو ڕۆژە، لە

کۆشکی سەرکردایەتیدا بوو بە یەک بەزم و شایی و لۆغانە، ئەو سەری دیار نەبێ. چرپە و سرت و خورتی سەر لە ئێوارەیان نەرمە نەرمە بەرز تێهەڵچوویەوە بوو بە زەمزەمە. زەمزەمە و زەنا زەناکەیان بوو بە جرت و فرت. جرت و فرتەکەیان بوو بە هەرا و غەڵەبایی. هەرا و غەڵەباییەکەیان لێ بوو چەق و لوور و نەعرەتەکێشان. دەنگی فیشقە و چەق و لوور و نەعرەتەی مەستانەیان ئەوەندە بەرز تێهەڵچوویەوە کە دەشتاودەشتی مەزرای گرتە بەر.

سەری کاژێری یازدەی شەو بوو کە دەروونی کۆشکە سەرکردایەتی بە دەنگ لەرزی. دەنگی جرینگە و شریخەی تێکشکانی چینی و شووشە و بللوریات، تێکەڵی هەرای شەڕە چەقەی شەشدانگ مەست و سەرخۆشانی تووڕە هەر وەلۆ لێک هاڵان، کە هەر دەتگوت شەوی ئاخر زەمانە و زەوی دێ لە بەر یەک بچێت.

ئەو شەوە هەتا نیوەی شەو، دەنگ لە دەنگ نەکەوت و دەنگ بە دەنگ ڕانەگەیی. بەڵام لە نیوەی شەو بەدواوە، مەنگی و بێ هەستییەکی وەتۆ بە سام لە کۆشک و تەلاری سەرکردایەتی نیشت، کە دەتگوت چۆلگەیەکی ڕووت و کوێرە و بایەقوش گەرەکیتی هێلانەی تێدا بکاتەوە.

سبەی بەیانیش هەتا درەنگ وەختانێک هیچ سەر و سەدایەک لە هیچ لایەکەوە نەهات. هەتاو بە تەواوی لەوڵات نیشت و چەندێکیش ڕابورد، جا ئەمجار ئەندامانی سەرکردایەتی لە خەو خەبەیان بۆوەوە و یەک بە دوای یەکدا هاتنە دەر.

دوای دەست بەکار بوونەوەی تەویلەنشینان، ئەم زەمزەمەیە بە دزی بە نێویان دا گەڕا و گوترا کە ترۆمبێلە بارکێشەکەی دوکانداری گوندی ویلنگدۆن، گۆیا سندوقێکی پڕی ویسکی لە باراندا بووە. بەڵێ سندوقێکی پڕی ویسکی!! بەڵام سندوقێکی پڕی ویسکی کە دوێ شەو بە یادی ڕەفیق باکسەر، بە ئەوکی سەرکردەکانی مەزرای ئاژەڵان دا ڕۆچوو بوو، هەیاران بە چ پارە و دراوێک کڕدرابوو و پووڵەکەی لە بری فرۆشتنی چ گرانبارێک بە ویسکی درابوو، پرسیارێک بوو کە وەرامەکەی بۆ ئاژەڵی تەویلەنشین کەمووسکەیەک گران بوو.

****

10

ڕۆژ و مانگ و ساڵ بە دوای یەکدا هاتن و بە لەز تێپەڕین. تەمەنی کورتی ئاژەڵیش بە دەم تێپەڕبوونی ئەو ڕۆژ و مانگ و ساڵانە، تێپەڕین. کات و زەمانێکیان لێداهات کە لە هەموو ئاژەڵی سەردەمی شۆڕشی مەزرا، هەر تەنێ بەنیامین و کلۆڤەر و مۆسەس و چەند سەرە بەرازێکیان لێ مابۆوە. یادی تاڵ و خەفەتباری سەردەمی جۆنزیش هەر لە بیردانی ئەو چەند ئاژەڵە دا مابۆوە. موریەل و جەیسی و پینچەر مردبوون. ئاغاجۆنزیش لە نەخۆشخانەیەکی تایبەت بە سەرخۆشانی دایم مەست، لە هەژاری و دەربەدەری دا مردبوو. سنۆباڵ لەبیر کرابوو، باکسەر لە بیر چەند هەڤاڵێکدا نەبێ، هەر بە یەکجاری بیر چووبۆوەوە. کلۆڤەر پیرە ماینێکی لێ دەرهاتبوو، نەخۆش و کەلەلا و ناساز؛ چاوەکانی ئاوی ڕەشیان بەسەر کشابوو و لە سۆ کەوتبوون؛ جومگە و بەند بەندی گەی لەشی ، بای بارداییان تێ مردبوو و بەدایم ژانیان پێدادەگەڕا. ئەگەرچی لەمێژ بوو کاتی لەکار هەڵپەساردنی تێپەڕ ببوو، بەڵام هێشتا هیچ تام و چێژێکی لەم بەشە مافر نەکردبوو. ئەڵبەت ئەوە هەر نەک کلۆڤەر، بگرە ئاژەڵی تریش هیچ بەرهەمێکیان لە بەری ئەو دارە نادیارە نەڕنیبۆوە. کۆنە چیرۆکی دابەشکردنی مێرگ و لەوەڕگەی پاوانکراو، ئەویش بۆ ئاژەڵی پیر و پەککەوتە، هەر وەک خەون و خەیاڵ، بە دەستی بیرچوونەوەیەکی قورس ئەسپێردرابوو.

ناپلیۆن بڕەکە بەرازێکی گۆشتنی لێدەرهاتبوو کە بە بەرد و بە تەرازوو، سەت و بیست و پێنج کیلۆی قورسایی بوو، بەڵام هەر وا وەک جاران خاوەن دەسەڵات و سەردار و سەرکار مابۆوە و مووی لێ لار نەببۆوە. سکولەریش مابوو، بەڵام چ مانێک؟ لەش و لاری بە چەوری و گۆشت داگەڕا بوو. لە هەستان و دانیشتن دا بە هەزار و یەک زەحمەت جووڵەی دەهات و چاوەکانی لە نێو بەز و چەوری دا قوم ببوون.

تەنیا ئاژەڵێکی کە هەر وەک جاران مابۆوە، بەنیامین بوو. لە راستیدا بەنیامین دوای مردنی باکسەر لە جارانیش ئەهوەن و بێدەنگ تر ببوو.

ئەگەرچی زە و زووی ئاژەڵی مەزرا دەگەڵ لێکدانەوەی بیرەمەندانی سەردەمی شۆڕش، دەقا و دەق یەکتریان نەدەگرتەوە، بەڵام جیاوازی و تەوفیرێکی وەهاشیان لە نێوان دا نەبوو. ژمارەی تەویلەنشینانی مەزرا کەمتاکورتێک تێهەڵچووبۆوە و بەرەیەکی نویَ لە دایک زابوون. ئەگەرچی بەرەی نویَ، واتە زارۆکی تەویلەنشینان لە دەمی ساوایی دا بانگی شۆڕشیان بە گویَ دا دەدان و گەلێکیشیان باسی شۆڕشی ئاژەڵان و ئازایەتیی باب و کاڵان بۆ دەکردن، بەڵام شۆڕش و شۆڕشگەری و گیانبازی و پاڵەوانەتی بەلای ئەوانەوە تامی کۆنەچیرۆک و حیکایەتانی دەدا و هیچ جووڵە و بزاڤێکی لە کۆمەڵگا نەدەخست.

لە دەرەوەی مەزراوە، سێ ئەسپی گەنج و بە توانایان کڕیبوو؛ ئەسپەکان ئەگەرچی بۆ کلۆڤەر هاودەم و هاوکارێکی باش بوون، بەڵام هەر سێیانیان هەتا حەز بکەی گێلۆکە و گەوج و ساکار بوون. لە خوێندەواری و خوێندن دا هیچیان ئەوەندە وریا و لەسەر هۆش نەبوون کە لە پیتی (ئا) هەورازتر بڕۆن. لە کاری ڕێکخراوەییش دا گەلێک پەل و بێ چێکڵدانە بوون. بەڵام بۆ گویَ لە مستی و گوتنەوەی وتەی باڵادەستەکانیان هەر ئەوەندە گویَ لەق و هەوسار شل بوون، کە دەتگوت لە هەویر ساز کراون. بەڵام سەرەڕای هەموو شتێک، کلۆڤەریان بەلاوە بەرز و بەڕێز بوو و بە چاوی ڕۆڵە و دایک سەیریان دەکرد.

مەزرای ئاژەڵان لە هەر سەرێکەوە ئاڵوگۆڕی بەسەر دا هاتبوو؛ زیندەوەری نوێی بۆ لە دەرەوە کڕدرا بوو. دوو دێبەریشیان لە زەوی و زارەکانی پیل کینگتان کڕیبوو. مەکینەی کۆکردنەوەی وێنجە و، جەنجەڕێکیشیان بۆ ئەنجنین و وردکردنی خۆیان و گزرە و قەسەڵ کڕیبوو. کار و باری ئاشی باکەیشیان بە تەواوی کۆتایی پێ هێنابوو. ئاشی باکەیان لە سەر ترۆپکی گردەکەی مەزرا، بە وزەی با هەڵدەسووڕا، بەڵام ئەو پڕۆژانەی کە وا بەڵێن بوو ژینەوەرانی کەسیرە بوو زیندوو بکاتەوە و کەمایەسییان بۆ کەم بکاتەوە و هەرزانی و فەرعانییان بە سەر دا بڕژێنێت، هەموو بە با چوو بوو. نە تەویلەکانیان بە گڵۆپی کارەبایی شەوی تاریکیان لێ ببوو بە ڕۆژی ڕوناک و نە هەڵم و هاڵاوی هۆڵ و پشتێرەکانیان لە هاویناندا ببوو بە شنەی فێنکی کەزێ بزوێن، نە ئاوی ساردی پڕ لە بەفر و سۆڵی زستانیان بە هێزی کارەبا شیلەوتین ببوو و نە ئاوی گەرم و تاوگەزی ئەسترێک و گۆلەکانیان لە هاویندا دەبوو بە ئاوی ساردی کەللە تەزێن؛ بە کورتی حەسانەوەیەکی کە لە پڕۆژەی سنۆباڵ دا هیوابزوێن بوون، وەکوو کۆنە خەون و خەیاڵات، لە بیر کرابوون ؛ ئاشەکەیان وەک ئاشی ئاسایی دەغڵ و دانی دەهاڕی و بەس.

سەبارەت بە پرۆژە و بەرنامەکانی سنۆباڵ لە مەڕ ئاسایش و حەسانەوەی گشتی ، ناپلیۆن بیر و بۆچوونێکی دژ بە سنۆباڵی هەبوو. پڕۆژەی ئاوەدانی بە باوەڕی

ناپلیۆن بەم مانایە نەبوو کە ئاژەڵ لە هەفتە دا سێ ڕۆژ کار بکات و ڕۆژانی تری هەفتە هەر دابنیشێت و دەست لە ڕەش و سپی نەدات، کە ئەمە لەش گرانی و تەپلەسی بەدوا دا دێت و ئاکامەکەی دەبێتە لێک ترازانی کۆمەڵگەکەیان. ناپلیۆن دەیگوت: " ئاژەڵ ئەو کاتە شۆڕشگەرێکی ئازاد و سەربەستە، کە هەوڵ و هەڵسووڕانی زۆر بێ و شێوەی بەڕێچوون و ڕابواردنی سادە و دەروێشانە بێ".

زەوی و زارەکانی مەزرا باش ڕەنێو دەهاتن ، ژمارەی ئاژەڵیشی لە جاران زۆرتر ببوو، ئامێری چەپرەکی کاری وەرزێریی جارانیان بەلاوە نابوو و مەکینە و ئامرازی نوێیان بۆ کڕیبوو . بەڵام دەگەڵ ئەوانەش، لە باری بەخێوبوون و بەڕێچوونیانەوە، ئەگەر بەراز و سەگەکانیان دەگەڵ نەهاتبایە هەژمار، سەرپاکی ئاژەڵی مەزرا لە خەویشدا هیچ حەسانەوە و تێرخواردنێکیان بە خەونیش نەدەبینی. بەڵام بەرەی بەراز و سەگەکان، لە سای تێرخواردن و باش بەخێوبوونیانەوە، دوو بەرەی تایبەت بوون کە هەم لە باری کۆک و پۆشتەیی و تێر و پڕیانەوە و هەمیش لە ئالی ژمارەی زۆریانەوە، گوڵی سەرتۆپی مەزرای ئاژەڵان بوون. زاو و زووی سەگ و بەرازەکان لە سای ژمارەی زۆر و زانایەتی و دەسەڵاتییان بوو و، تێر و تەسەل بوونیشیان هەر بە هەمان هۆ بوو.

تەوەیلەنشینان بە ڕەنجی شان و باسک و ئارەقی تەوێڵیانەوە بەرهەمیان پێک دەهانی و کۆشک نشینان لە سای دەسەڵات و کارامەیی خۆیانەوە بەرهەمیان بە سەر خۆیان دا دابەش دەکرد. ئەڵبەت سەگ و بەرازەکانیش وا نەبوو دەست لە ڕەش و سپی نەدەن و بەس خۆش نشینی ژێر سێبەران بن. نەخێر کە ئەوانیش ئیش و کارێکیان لە ئەستۆ بوو، بەڵام خاسەئیشێکی کە هاوتای پلەو پایەیان بهاتبایەوە. سکوەلە گوتەنی " مەزرای ئاژەڵان قاپێلک و لەش و لارە و، گیانی ئەو قاپێلکەش سەرکردەکانی سەرکردایەتین. مانەوەی ئەو لەش و لارش بە مان و بوونی گیانە؛ گەر هەر تەنی تاوێک ئەو گیانە لەو قاپێلکە دوور کەوێتەوە، لە چاوتروکانێک دا ئەو قاپێلکە بۆگەن دەکار و کرمەڕێز دەبێت".

سکوەلەر زۆرجارنان بە گوێی دا دەدانەوە و دەیگوت: "کارو کرداری ڕێبەرانی مەزرا لە ڕێزەی ئەو ورتکە کارانە نین کە ئاژەڵ ژێرای مەزرا بە چاوی سەر بتوانێ ببینێت. سکوەلەر دەیگوت کە سەرکردەکانی مەزرا بە شەو و بە ڕۆژ، بە کات و ناکات ئاگاداری سەر و ژێرانن و بە چاوی مووقلێشەوە مو لە ماست دەگرن...
ئاگاداری هەست و خوستی دەر و ژووری مەزران و بۆ لە سەر پێ مانەوەی بنچینەی ژینی ژینەوەران، لە بیست و چواری شەو و ڕۆژان دا سەدان لاپەڕە ڕاپۆرت و نامەی کردار دەخوینننەوە و دەیان لاپەڕە بەرنامەی ژیانی ژینەوەر دەنووسن و دواییش دەیان سووتێنن".

سکوەلەر دەیگوت : " ئەوەی کە سەرکردایەتیی مەزرای ئاژەڵان ئەرکی شانیانە و دەیکەن، بە هەر کەس ناکرێت و مەردی مەیدانی گەرەکە؛ مەردی مەیدانی ئەم

ئەرکە گران و پڕ دەرد و مەینەتەش سەرکردەکانی مەزران و ئەگەر ئەوان نەبن، ئیش و کار دەوەستێت و ژیانی ئاژەڵ تووشی تونابوون دەبێت؛ کەواتە سەرۆکایەتی مەزرای ئاژەڵان گیانی ژینەوەرانن و گەر ئەو گیانە نەبێت، لەش کرمەڕێز دەبێت".

ئاژەڵی ڕەنجدەری مەزرا لە ڕووی ناچاری گوێچکەیەکی هاکەزاییان لەم چیرۆکە نێوزگ بەتاڵانە ڕادەگرت. ئەوان بەم چیرۆکە دەڵب و ساختانە ڕاهاتبوون و دەیانزانی بەرەی بەراز و سەگەکانیان ئەگەرچی بە ژمارە زۆرن و بە ئیشتیاش گەلێک چڵێس، بەڵام بەرهەمی کار و کردەوەیان قەت ئەوەندە نییە و نەبووە تەنانەت ژەمی تاک یەک زارۆکیان دابین بکات. هەروەها ئەمەیشیان دەزانی کە لەوەتی لە دایک بەربوونەتەوە، باری قورسی شان و ملیان ڕۆژ بە دوای ڕۆژ گرانتر کراوە و ڕادەی خورد و خۆراکیان سووکتر بۆتەوە. جێی ڕازان و خەوتنی شەوانەیان هەر ئەو مشتە کا و کۆتە بۆگەنەیە کە جارانیش بوویان. ئاوی خواردنەوەیان ئاوی ئەو گۆل و ئەستێرکانەیە کە لە پێشیس دا بوویان. سەرمای زستان و گەرمای هاوین ، چ ئێستا و چ لە رابوردوو دا ، هەر یەک هەوا بووە و هیچ ڕەحمێکی پی نەکردوون؛ کەواتە هەرچی خۆیان دەیبینن سەر بە سەر ڕاستە و هەرچی سکوەلەر دەیبێژێت لە سەر هەتا ئاخری ساختەیە.

ئاژەڵانێکی کە لە مەزرا دا لە دایک ببوون، زنجیرەی ژیانی رابوردوویان قەف بە قەف و ئاڵقە بە ئاڵقە دەهێنایەوە بەر چاو و بیریان لێدەکردەوە و لە خۆیانیان دەپرسی:" هەیاران ئەرێ سەردەمی جۆنز و بە کاتی ژێردەستەیی بوونیان تێر و تەسەلتر و کۆک و پۆشتەتر بوون یان ئیمڕۆ، بەڵام هەمیشە مێشکیان لە ئاست ئەم پرسیارەدا بێ وەرام دەمایەوە و نەیدەکێشا، چونکە ژین و ژیانی ڕابوردوویان چەشنی خەوی سەرخۆشان، بە دەستی بای فەرامۆشی بە با چوو بوو.

دریژەی هەیە